

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

Реферативний журнал

AGROINDUSTRIAL COMPLEX OF UKRAINE

Journal of abstracts

3
2013

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека

3(57)'2013

Видається
щоквартально
з 1999 р.

Агропромисловий комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

Редакційна колегія

Головний редактор
В.Ф. ПЕТРИЧЕНКО

Заступник головного редактора
В.А. ВЕРГУНОВ

Відповідальний секретар
О.В. КАПРАЛЮК

Члени редакційної колегії

В.В. АДАМЧУК
С.А. БАЛЮК
А.В. БАЛЯН
С.А. ВОЛОДІН
І.В. ГРИНИК
В.М. ЖУК
О.М. ЖУКОРСЬКИЙ
А.С. ЗАРИШНЯК
М.В. ЗУБЕЦЬ
І.І. ІБАТУЛЛІН
О.О. ІВАЩЕНКО
Г.М. КАЛЕТНИК
С.І. КОВТУН
Ю.О. ЛУПЕНКО
М.С. МАНДИГРА
Д.О. МЕЛЬНИЧУК
М.В. ПРИСЯЖНЮК
С.М. РИЖУК
М.В. РОЇК

Editorial board

Editor-in-chief
V. PETRYCHENKO

Deputy editor-in-chief
V. VERGUNOV

Responsible secretary
O. KAPRALYUK

Editorial board members

V. ADAMCHUK
S. BALYUK
A. Balyan
S. VOLODIN
I. GRYNKY
V. ZHUK
O. ZHUKORSKIY
A. ZARYSHNYAK
M. ZUBETS
I. IBATULLIN
O. IVASHCHENKO
G. KALETNIK
S. KOVTUN
Yu. LUPENKO
M. MANDYGRA
D. MELNYCHUCK
M. PRYSYAZHNYUK
S. RYZHUK
M. ROYIK

НАЦІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ
АГРАРНИХ НАУК
УКРАЇНИ

Національна
наукова
сільсько-
господарська
бібліотека

Агропромисловий Заснований у 1999 р. комплекс України

РЕФЕРАТИВНИЙ
ЖУРНАЛ

3(57)'2013

Засновники —
Національна наукова
сільськогосподарська
бібліотека НААН,
тел. (044) 258-42-81

Інститут водних проблем
і меліорації НААН
тел. (044) 257-40-30

Наукові референти:

ШЕЛЕПОВ В.В.
КАРГІНА О.В.
ЛІСНЕВИЧ Л.О.
НИНЬКО П.І.
РОМАНЧУК Л.О.
РУЧКО Т.В.

Редактор
РОМАНЧУК В.П.

Відповідальні за випуск:
ШЕЛЕПОВ В.В.
РОМАЩЕНКО М.І.

Коректор
ЗАХАРЧЕНКО Л.П.

Комп'ютерний набір
САМОЙЛОВА Л.Г.

Комп'ютерна верстка
ШАЙНІКОВ О.С.

Свідоцтво про державну
реєстрацію КВ 3796
від 29.04.1999 р.

Підписано до друку 27.09.2013 р.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум.-друк. арк. 12,56.
Обл.-вид. арк. 18,57.

Друк ТОВ "Есе"
просп. Вернадського, 34/1,
Київ, тел. 424-02-10.

© ННСГБ НААН, 2013
© Редакція журналу
"Вісник аграрної науки";
оригінал-макет, 2013

ЗМІСТ

Передмова	3
Історія аграрної науки	5
Економіка сільського господарства.	7
Організація та управління сільськогосподарським виробництвом	
Сільськогосподарські машини, знаряддя та інструменти	11
Ґрунтознавство	15
Агротехніка	19
Сільськогосподарська меліорація	23
Добрива	25
Охорона природи. Сталий розвиток.	27
Сільськогосподарська екологія	
Хвороби рослин. Шкідники рослин. Захист рослин	31
Біотехнологія	33
Рослинництво	35
Загальні питання	35
Хлібні злаки. Зернові культури	36
Кормові культури	39
Технічні культури	42
Садівництво. Плодівництво	44
Овочівництво. Городництво	47
Декоративні культури. Квітництво	51
Тваринництво	53
Загальні питання	53
Конярство	54
ВРХ. Скотарство	55
Вівчарство. Козівництво	58
Свинарство	61
Птахівництво	65
Домашні кролі. Хутрові звірі	68
Бджільництво. Шовківництво	70
Рибне господарство. Аквакультура	74
Ветеринарія	77
Харчова і переробна промисловість.	80
Продукти тваринництва	
Лісове господарство	84
Авторський покажчик	89
Алфавітно-предметний покажчик	92
Покажчик використаних періодичних і продовжуваних видань	99
Список скорочень і аббревіатур	101
Біобібліографічні, бібліографічні та історико-бібліографічні серії ННСГБ НААН (1998–2012)	102

CONTENTS

Foreword	
History of Agrarian Science	
Economy of Agriculture.	
Organization and Administration of Agricultural Production	
Farm Implements, Machinery and Equipment	
Soil Science	
Cultivation Technique	
Agricultural Irrigation	
Fertilizers	
Protection of Environment. Sustainable Development. Agroecology	
Plant Diseases. Plant Pests. Plant Protection	
Biotechnology	
Plant Cultivation	
General Issues	
Food Grains. Cereals	
Forage Plants	
Industrial Crops	
Horticulture. Fruit-Growing	
Vegeticulture	
Decorative Cultures. Flower Growing	
Animal Breeding	
General Issues	
Horse-breeding	
General Livestock. Cattle	
Sheep-breeding	
Pig-breeding	
Poultry-keeping	
Rabbit-breeding. Fur-farming	
Bee-keeping. Sericulture	
Fish-breeding. Aquaculture	
Veterinary Medicine	
Food and Processing Industry. Produce of Animal Breeding	
Forestry	
Author Index	
Subject Index	
Used Periodical and Serials Publications Index	
Abbreviation List	
Biobibliographic and Historic Bibliographic Series by SSAL of NAAS (1998–2012)	

ПЕРЕДМОВА

За творчим задумом редколегії реферативний журнал (РЖ) покликаний інформувати вчених та фахівців галузі про основні вітчизняні досягнення аграрної науки і виробництва з метою своєчасного, найповнішого застосування цих досягнень на практиці, слугувати засобом здійснення оперативного пошуку інформації, міждержавного обміну інформативними масивами.

Видання є орієнтиром для спеціалістів та працівників науково-технічної інформації.

РЖ функціонує у таких напрямках:

- оперативне ознайомлення широкого загалу науковців і практиків з новими публікаціями у сфері науки і техніки;
- цільовий пошук необхідної інформації з усіх галузей АПК;
- сприяння інтеграції наук;
- міжгалузевий та міждержавний обмін інформацією;
- реклама найновішої аграрної продукції, методів і технологій.

Підготовка видання РЖ “Агропромисловий комплекс України” передбачає тематичне структурування, планування номерів, підбір першоджерел, їхнє попереднє опрацювання, бібліографічний опис, підготовку тексту рефератів на основі вивчення та узагальнення положень діючих стандартів і рекомендацій провідних фахівців із цих питань.

РЖ складається з рефератів монографій, найґрунтовніших статей наукових журналів, збірників, матеріалів конференцій.

До складу редколегії РЖ входять відомі вчені в галузі АПК, що дає змогу оцінювати рівень реферованих публікацій.

Враховуючи створення РЖ в умовах динаміки попиту на продукцію інтелектуальної праці, а також матеріального виробництва галузей АПК, випуск часопису може бути з різною кількістю рефератів, рекламою, поліграфічним оформленням.

Отже, реферативний журнал ННСГБ НААН — єдине інформаційне видання, що відображає динамічний розвиток агропромислового комплексу України.

Для формування журналу аналізу і синтезу підлягає широкий тематичний спектр публікацій, зокрема: економіка, с.-г. машини і знаряддя, землеробство, рослинництво, тваринництво, агроекологія тощо.

Періодичність видання — 4 випуски на рік. Читач має можливість замовляти РЖ у друкованій формі, електронною поштою, а також бібліографічні описи без рефератів, повний випуск або його частину.

Сподіваємось, що матеріали РЖ зацікавлять науковців, фахівців АПК, працівників сільськогосподарських бібліотек, спеціалістів сфери науково-технічної інформації, журнал стане постійним супутником на довгі роки.

Редколегія з вдячністю розгляне ваші зауваження, побажання і пропозиції щодо змісту та оформлення журналу, виконає замовлення на публікацію рекламної інформації науково-технічного спрямування.

За довідками, з пропозиціями та рекламними матеріалами
просимо звертатися за адресами:

**НАЦІОНАЛЬНА НАУКОВА
С.-Г. БІБЛІОТЕКА НААН**

вул. Героїв оборони, 10
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 258-42-81

**ІНСТИТУТ ВОДНИХ ПРОБЛЕМ
І МЕЛІОРАЦІЇ НААН**

вул. Васильківська, 37
м. Київ, 03680, Україна,
тел. (044) 257-40-30

FOREWORD

The creative idea of this Abstract Journal is to inform scientists and specialists about main native country achievements in agroindustrial complex development in order to implement it into practice of full value in time, to be the source of fulfillment of operative search of information, interstate exchange of information massive.

The Journal is reference for specialists and employees of scientific and technical information branch.

AJ functions in several trends, including:

- operative acknowledgement of wide circle of scholars and experts with new publications in sphere of science and technique;
- special search of necessary information from all branches of AIC;
- promotion in integration of sciences;
- interbranch and interstate exchange of information;
- advertisement of the most innovative products, methods and technologies.

While preparing of AIC the following methodical principles are foreseen: theme structuring, planning of issues, selection of sources, their previous processing, design of bibliographic list, preparing texts of abstracts, based on learning and generalization of principles of acting standards and recommendations of prominent specialists in these questions.

It is worth to emphasize that AJ of such a structure and specialization (according to trends of diversified system) is published for the first time. It is also created for the first time by co-workers of National Scientific Agricultural Library of National Academy of Agricultural Sciences of Ukraine.

Editorial board and editorial council consist of prominent scholars of agricultural branch, which allows evaluating the level of abstract publishing.

Taking into consideration creation of AJ under circumstances of dynamic demand on production of intellectual labor and material security of AIC as well, it is allowed to publish Journal with different quantity of abstracts, advertisement, polygraph design.

The selection of literature for reweaving is stipulating by research and practice actual importance, original elaboration of the problem.

Periodically of the edition — 4 issue per year. We hope this information will be of great interest for scholars, professors and other specialists of agroindustrial complex and of course, for agricultural libraries' and science-technical information organizations' staff as well.

Our Abstract Journal will take orders for publication of advertisements of scientific and technical orientation.

The AJ Editorial Board will appreciate your remarks, wishes and proposals concerning the journal's contents and design.

For reference, proposals and advertising materials,
please apply to the following addresses:

03680 MSP, Kyiv,
10 Geroyiv oborony Str.,
**NATIONAL SCIENTIFIC
AGRICULTURAL LIBRARY OF NAAS**
Tel. (044) 258-42-81

03680 MSP, Kyiv,
37 Vasyl'kivs'ka Str.,
**INSTITUTE OF HYDRAULIC PROBLEMS
AND LAND RECLAMATION OF NAAS**
Tel. (044) 263-40-30

63 (091) ІСТОРІЯ АГРАРНОЇ НАУКИ

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ВЕРГУНОВ В.А.

УДК 595.7:001(092)

2013.3.1. ЗАБЫТОЕ ИМЯ / Бугаєва В.П., Алексеева Е.М. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агро-технологічний ун-т". — Сімферополь, 2012. — Вип. 145: С.-г. науки. — С. 190–193. Шифр 540040.

Шрейнер Я.Ф. — вчений-ентомолог, прикладна ентомологія, шкідливі комахи, колекція шкідливих комах.

Розглянуто наукову діяльність і значущість праць вченого-ентомолога доби Російської імперії Якова Фадейовича Шрейнера. Народився Я.Ф. Шрейнер у 1857 р. у німецькій сім'ї колонії Вершинка Самарської губернії. Закінчив приватну школу і Маріїнське землеробське училище поблизу Саратова (1880). Після закінчення училища працював управителем великих маєтків П.Ю. Дурасова в Симбірській і Самарській губерніях, а з 1884 по 1899 р. — вихователем при Маріїнському землеробському училищі. За цей час, як добрий натураліст і спостерігач, Я.Ф. Шрейнер на полях, луках і у садах Саратовської губернії провів багато досліджень з вивчення комах. Одержані результати часто публікував у місцевій пресі, за що був призначений кореспондентом Департаменту Землеробства з обов'язками обслуговувати Саратовську губернію відносно боротьби зі шкідливими комахами. З 1899 р. Я.Ф. Шрейнер працював спочатку спеціалістом, а згодом старшим спеціалістом прикладної ентомології Департаменту Землеробства у Санкт-Петербурзі. Численні відрядження до європейської частини Росії, Середньої Азії, Закавказзя та ін. дали йому змогу ширше вивчити шкідливих комах, паразитивні рослини і розробити шляхи боротьби з ними. Літературна діяльність з висвітлення шкідливих комах розпочалася спочатку невеличкими статтями у місцевій пресі, а згодом у провідних журналах ("Сборник Саратовского губернского Земства", "Деревня", "Сельский хозяин", "Земледельческая газета" та ін.) і окремими виданнями книг — "Полезные насекомые как союзники в борьбе с врагами сельскохозяйственных растений из мира насекомых". Як член Ради Імператорського сільськогосподарського музею, Я.Ф. Шрейнер зробив велику колекцію шкідливих комах, за яку отримував неодноразово нагороди на російських виставках. Літературна діяльність і колекція шкідливих комах зробили вченого дуже відомим знавцем світу шкідників с.-г. рослин. Багато наукових праць Я.Ф. Шрейнера знаходяться у фонді рідкісної (раритетної) і цінної книги бібліотеки ПФ НУБіП України "КАТУ".

УДК 631.3:636.22/.28.034(091/092)

2013.3.2. А.І. ФЕНЕНКУ — 80 / Адамчук В.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 4. — С. 84.

Фененко А.І., механізація, тваринництво молочне, доїльні установки, ферми молочні.

23 квітня 2013 р. виповнилося 80 років від дня народження відомого вченого в галузі механізації молочного тваринництва, доктора технічних наук, професора, лауреата Державної премії в галузі науки і техніки України — Анатолія Івановича Фененка. Він закінчив Ніжинський технікум механізації сільськогосподарства (1952), Українську сільськогосподарську академію з відзнакою (1960). З 1960 р. і дотепер А.І. Фененко працює в Українському НДІ МЕСГ (нині — ННЦ "ІМЕСГ") завідувачем відділу заготівлі кормів та виробництва молока. У 1972 р. захистив кандидатську, в 1998 р. — докторську дисертації, в 2000 р. отримав звання професора і лауреата Державної премії в галузі науки і техніки України. Під науковим керівництвом А.І. Фененка розроблено параметри доїльних установок МВС-12 та Агрегат-12, забезпечено технічну реалізацію доїльних апаратів ДА-Ф-50, ДА-Ф-66 і ДА-Ф-70, які відповідають рівню кращих зарубіжних аналогів. Фененко є засновником наукової школи з питань розроблення технологічних процесів, засобів механізації ферм з виробництва

молока. У його творчому доробку понад 200 наукових праць та 55 авторських свідоцтв та патентів. Він автор 8 підручників. Під керівництвом А.І. Фененка захищено 10 кандидатських дисертацій. Нині він очолює в ННЦ "ІМЕСГ" спеціалізовану вчену раду із захисту докторських і кандидатських дисертацій. За плідну наукову діяльність А.І. Фененко нагороджений орденом "Знак Пошани", медалями — "За доблесну працю", "1500-річчя Києва" та Дипломом НААН "За видатні досягнення в аграрній науці".

УДК 631.582:001.892:061.62(477)"1941/1945"

2013.3.3. ВІДНОВЛЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ СІВОЗМІН У НАУКОВИХ УСТАНОВАХ ТА ВПРОВАДЖЕНЬ У ГОСПОДАРСТВАХ НАРКОМЗЕМУ УРСР У 1941–1945 рр. / Коваленко Н.П. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип. 66: С.-г. науки. — С. 45–50. — Бібліогр.: 21 назв. Шифр 540361.

Дослідження сівозмін, відновлення та впровадження сівозмін, науково-дослідні установи, Велика Вітчизняна війна, продуктивність культур.

Висвітлено результати досліджень з відновлення сівозмін у сільському господарстві та їх впровадження у виробництво після Великої Вітчизняної війни. Методом історичної достовірності матеріалу встановлено, що перші дослідження з розробки сівозмін у рільництві України було розпочато Тростянецьким (1881), Полтавським (1885), Деревчинським (1888) і Херсонським (1890) дослідними полями. До Великої Вітчизняної війни мережа науково-дослідних установ, яка проводила дослідження сівозмін, значно розширилась і складалась з 10 науково-дослідних ін-тів, 26 дослідних станцій та 42 опорних пунктів. Крім них в Україні працювали науково-дослідні установи Наркомзему СРСР та харчової промисловості. Дослідні установи мали добре устатковані лабораторії, матеріальну базу і кваліфіковані кадри, що давало їм змогу досягти певних успіхів у побудові сівозмін, підвищенні родючості ґрунту і підвищенні врожайності с.-г. культур. Однак Велика Вітчизняна війна і німецька окупація призвели до цілковитої руйнації господарства: було знищено сівозміни, скорочено посівні площі, знизились показники врожайності. Після закінчення війни перед науково-дослідними установами постало завдання відбудови с.-г. виробництва, ліквідації негативних наслідків руйнування сівозмін. Для цього наукові працівники НДУ проводили обласні та районні наради з впровадження заходів ефективного с.-г. виробництва, надавали поради щодо правильної організації відновлення сівозмін. Все це разом узятє дало можливість на початок 1946 р. відновити 26487 га сівозмін у колосах і 705 — у радощах, виростити 12,13 млн т зерна, 2,85 млн т — цукрових буряків, 589 тис. т — соняшнику. Українське село у 1945 р. здало державі близько 12 млн т зерна, у т.ч. майже 3 млн т пшениці і 2,5 млн т — озимого жита.

УДК 633.63:[631.527+631.531.02](091)(477.44)

2013.3.4. УЛАДОВО-ЛЮЛИНЕЦЬКА ДОСЛІДНО-СЕЛЕКЦІЙНА СТАНЦІЯ — ФЛАГМАН ДОСЛІДЖЕНЬ З СЕЛЕКЦІЇ І НАСІННИЦТВА ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Гізбуллін Н.Г. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 18. — С. 11–13. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 540396.

Уладово-Люлинецька селекційна станція, цукрові буряки, насіння, сорти, гібриди.

Відмічено, що селекційні станції зароджувалися в основній бурякосійній зоні, де організовувалося насінництво цукрових буряків (ЦБ). Перше спеціалізоване насіннєве господарство з ЦБ було створено у 1850 р. у Калинівці, де згодом щороку вироблялось близько 500 ц насіння. Першу селекційну станцію у Подільській губернії заснували 1875 р. нащадки

графу Р. Потоцького. Уладово-Люлинецьку селекційну станцію (УЛСС) було організовано у 1888 р. німецькою фірмою Клейнванцлебен (братами Раббети і Гізеке), яка у 1900 р. у м. Вінниця збудувала насіннєвий завод. До Першої світової війни на УЛСС і насіннєвому заводі вироблялося понад 96 тис. ц насіння буряків, якого було не тільки достатньо для потреб зони бурякосіяння Уладівського цукрового заводу, а й експорту до США, Італії, Англії, Франції і Румунії. Після Великої Жовтневої революції всі станції і насіннєві господарства було націоналізовано. У 1920 р. директором УЛСС було призначено Л.Л. Семполовського, що значно посприяло розвитку селекції та насінництва цукрових буряків. Збільшення обсягів селекційно-насінницьких робіт значно розширило площі посіву під сортами станції (до 54% від загальної кількості маточного насіння по СРСР). Під час Великої Вітчизняної війни (1941–1944 рр.) німецькі війська окупували станцію, яка продовжувала працювати, зокрема відділи селекції, фітопатології, біохімії і зернобобових культур. Керівництво станцією здійснювала фірма Раббети і Гізеке (нині KWS). За п'ятдесятирічний період на станції було створено 50 сортів багатонасінних цукрових буряків, низка одонасінних сортів і гібридів на ЧС основі. На станції здійснюється робота з розробки технологій вирощування маточних буряків і насіння, зокрема систем обробітку ґрунту і удобрення, строків і способів сівби насіннєвих рослин, зберігання маточних коренеплодів. В арсеналі станції сьогодні є багато інших наукових розробок для достатнього наукового забезпечення галузі насінництва цукрових буряків.

УДК 633/635(091)(477.75)

2013.3.5. ИЗ ИСТОРИИ КРЫМСКОГО РАСТЕНИЕВОДСТВА / Николаев Е.В., Изотов А.М., Тарасенко Б.А., Черниковская В.Н. // Полевые культуры Крыма: адаптивные технологии возделывания: справочное пособие. — Симферополь, 2013. — С. 21–28. Шифр 540412.

Рослинництво Криму, сільське господарство, культури польові, продуктивність АПК.

Відмічено, що рослинництво є стійкою галуззю розвитку агропромислового комплексу. Культурна флора Криму почала формуватися ще у Х ст. до н.е. із відбору корисних рослин з місцевих диких видів і завезення рослин з інших країн. Так, у Х ст. до н.е. в Крим завезли тверду пшеницю, ячмінь, прядивний льон, у V ст. до н.е. — м'яку пшеницю, просо, горох і ріцину. Значно пізніше — рослини із Європи: ріпак, гірчицю, соняшник; у XIV ст. почали вирощувати тютюн. Однак більш помітні зміни у структурі сільського господарства Криму почали відбуватися наприкінці XVIII ст., коли розпочалася колонізація. Німці, росіяни, греки, болгар та ін. підняли рівень агротехніки, значно поширили набір вирощуваних культур. Академік П.П. Паллас під час подорожі по Криму (1796) виявив крім звичайних рослин для півдня Росії, величезну кількість нових культур (бавовник, цукрова тростина, ріцина, олійний льон, велике різноманіття кормових культур). Однак продуктивність культур знаходилася на низькому рівні — "Сам-6", "Сам-7". Важливою подією для підняття продуктивності в АПК стало відкриття у XIX ст. залізничного сполучення Лозова — Севастополь, внаслідок чого було одержано нові ринки збуту. На полях почали вирощувати ефіроолійні і лікарські рослини, які забезпечили енергетичний розвиток. Перед початком Другої світової війни площа ріллі досягла понад 700 тис. га, на якій вирощували близько 50 культур. Урожайність їх зросла у 2–3 рази. Однак війна, німецька окупація зруйнували сільське господарство, знищили його енергетичну і технічну базу. Більш динамічно рослинництво почало розвиватися після приходу у 1963 р. дніпровської води. До 1965 р. кожний четвертий гектар ріллі став зрошуваним. У 1985–1990 рр. урожайність зернових досягла 34,9 ц/га, одержували щороку понад 2 млн к.од., 160–200 т ефірної олії, близько 8 тис. т тютюну високого гатунку. Розпад СРСР сильно підірвав АПК Криму — скоротилися площі посіву всіх культур, урожайність знизилась у 4–5 разів, галузь тютюнництва, ефіроолійне виробництво перестали існувати. Для припинення спаду виробництва в АПК Криму є єдиний шлях — забезпечити світовий рівень с.-г. науки, що дасть змогу вказати не тільки шляхи виходу АПК із кризи, але й визначити найбільш оптимальні напрями розвитку рослинництва Криму в XXI ст.

УДК 633/635:001.891(091)(477.75)

2013.3.6. РОЛЬ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УЧЁНЫХ В РАЗВИТИИ НАУКИ РАСТЕНИЕВОДСТВА / Николаев Е.В., Изотов А.М., Тарасенко Б.А., Чуриховская В.Н. // Полевые культуры Крыма: адаптивные технологии возделывания: справочное пособие. — Симферополь: ИТ "АРИАЛ", 2013. — С. 18–20. Шифр 540412.

Вчені вітчизняні, історія рослинництва, галузь рослинництва.

Відмічено, що одним із перших вітчизняних вчених, який вніс помітний внесок у розвиток науки про рослинництво, був академік М.В. Ломоносов. Він уперше висловив думку про те, що рослини для побудови свого організму використовують не тільки поживні речовини ґрунту, але й повітря, брав активну участь в організації першого ботанічного саду в Росії в селі Ізмайлово. Важливу роль у розвитку рослинництва відіграв А.Т. Болотов — перший російський агроном, який обґрунтував чергування культур та системи обробітку ґрунту. І.І. Ковов у праці "Об основах земледелия" (1788) розробив рекомендації з обробітку ґрунту, внесення добрив та прийомів вирощування окремих культур. У класичній праці перший доктор землеробства А.В. Советов "О системе земледелия" (1867) показав необхідність переходу від "трипілля" до плодозміни. Професор І.А. Стебут вважається одним із засновників вітчизняного рослинництва. Професор В.В. Докучаев за працю "Русский чернозём" отримав широке визнання не тільки в Росії, але й за кордоном. Професор П.А. Костичев по праву вважається засновником біологічного напрямку в ґрунтознавстві. Велику роль у російській агрономії відіграв професор К.А. Тимірязев, який розробив вчення з фізіологічних основ підвищення врожайності. Академік Д.Н. Прянишников увійшов в історію вітчизняного рослинництва як автор численних робіт з культури люпину, картоплі, цукрових буряків. Його підручник "Частное земледелие" був класичною працею для багатьох студентів і агрономів. Вагомий внесок у розвиток рослинництва зробили професори П.Р. Сльозкін, П.В. Будрін, академік В.Г. Ротмістров, у радянський період — професори В.Р. Вільямс, А.І. Носатовський, Н.Н. Кулешов, М.М. Жуковский, зокрема кримські вчені — академік І.В. Якушкін, професори П.І. Богданов і Н.Н. Клепінін.

УДК 636.293.2:636.082.2.5(091)

2013.3.7. БУЙВОЛОВОДСТВО УКРАЇНИ: МИНУЛЕ, СУЧАСНЕ І МОЖЛИВЕ МАЙБУТНЄ / Гузєєв Ю.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 78, т. 1, ч. 2. — С. 61–65. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540098.

Буйволи, генофонд, продуктивність, якість продукції.

Викладено історію розвитку буйволівництва у світі, зокрема в Україні. Буйволи — древні тварини, які належать до роду биків. Вони поділяються на три окремі роди: аноа, азіатські та африканські. До азіатського роду належать не тільки дикі, а й одомашнені види. Найбільше розповсюдження диких буйволів відмічалось у Китаї, Північній Африці та на островах Малайського архіпелагу. За співставлення різних родів та порід виявлено, що одні з них мають більш молочну тілобудову, інші — типово робочу, треті — відмінні м'ясні форми. Під час правління О. Македонського буйволи потрапили у Європу, де їх використовували як робочу силу. В Україні буйволи інтенсивно використовувалися на роботах у соляних копальнях Закарпатської обл. та Криму. На сьогодні найбільш поширене поголів'я буйволів в Індії (близько 72 млн гол.), Єгипті (до 1,5 млн гол.) та Італії (до 120 тис. гол.). У Радянському Союзі розведенню цих тварин не надавалось відповідного значення, їх чисельність не перевищувала 330 тис. гол. Буйволи характеризуються великою живою масою (до 950 кг), доброю молочною продуктивністю (2500–5000 л) та високими якостями молока і м'яса. Незважаючи на добрі біологічні особливості буйволів, за часів перебування та комерціалізації всіх галузей народного господарства галузь буйволівництва почала занепадати. На початок 2012 р. в Україні залишилась мізерна кількість буйволів — 62 гол. у підсобному господарстві ТОВ "Голосієво" і 40 — у Закарпатському регіоні. Акцентовується увага на тому, що без прийняття термінових заходів по збереженню українських буйволів генофонд цих тварин буде втрачено назавжди. Очевидною є необхідність створення в Україні науково-виробничого селекційно-генетичного державного об'єднання з буйволівництва.

УДК 636.52/.59:636.082.47(091)“18”

2013.3.8. ХАРАКТЕРИСТИКА ІНКУБАЦІЙНИХ АПАРАТІВ РІЗНИХ СИСТЕМ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ — ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ / Приймак В.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 78, т. 2, ч. 2. — С. 3–11. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540099.

Птахівництво, інкубатори, виведення пташенят, термометри контактні.

Наведено історичний аналіз створення і характеристики апаратів штучного виведення птиці в Російській імперії наприкінці другої половини ХІХ — на початку ХХ ст. Виявлено, що штучне виведення птиці почало свій розвиток поблизу великих міст. Для цього створювались і використовувались апарати двох груп: нагрівання за допомогою ламп (апарати Грюнгольда, Мартена, Хірсона та ін.) і гідроінкубатори (апарати Арну, Венгера, Філіпа та ін.). Лампові апарати

мали кубічну форму у вигляді дерев'яного ящика з двома відділеннями. Температура в апараті спостерігалася за допомогою термометра. Гідроінкубатори мали три відділення: більше — із металевого ящика, верхнє — у вигляді подвійної кришки, внутрішнє — нагрівальна камера. Регулювання температури відбувалося підливанням гарячої води кожну годину. В обох групах були необхідні посилені праця, для спостереження вдень і вночі, й неймовірні витрати пального. Для усунення цих недоліків на початку ХХ ст. було створено електричний інкубатор з регулюванням температури контактними термометрами. Однак у 1909 р. останні замінили на металеві зі стрілкою, бо вони часто виходили з ладу. Зроблено висновок, що протягом ХІХ — на початку ХХ ст. відбувалися значні позитивні зміни у розвитку птахівництва: були створені інкубатори, які нічим не поступалися природному висиджуванню яєць.

338.43 ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА. 631.1 ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ВИРОБНИЦТВОМ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ШПИЧАК О.М.

УДК [631.15:65.011.44]:332.33

2013.3.9. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕФЕКТИВНОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: монографія / Бухало О.В. — Х.: ТОВ “ЕДЕНА”, 2012. — 417 с. — Бібліогр.: 247 назв. Шифр 540496.

Землекористування, ресурси земельні, відносини земельні, ринок землі.

Викладено теоретичні, методичні та практичні питання організації ефективного землекористування (ЗК) в с.-г. підприємствах. Проаналізовано сучасний стан ЗК. Головним стратегічним завданням державної політики у сфері с.-г. ЗК є забезпечення його раціональності на основі екологізації, охорони земель і захисту ґрунтів від деградації, збереження та відтворення їх родючості. Найважливішими напрямками у реалізації цієї політики є: оптимізаційний підхід до розробки стратегії ефективного використання земельних ресурсів, підвищення ефективності с.-г. ЗК шляхом упровадження сучасних технологій, удосконалення нормативно-грошової оцінки земель, формування раціонального та ефективного ЗК на базі застосування системи органічного землеробства. Відповідні заходи дадуть змогу підвищити ефективність використання земель та вплинути на вдосконалення земельних відносин, створити цивілізований ринок землі.

УДК 338.43

2013.3.10. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: колективна монографія / Ключко В.М., Мерчанський Д.О., Чуйко Н.В. — Х.: ФОП Бровін О.В., 2013. — 240 с. — Бібліогр.: 223 назви. Шифр 539733.

Конкурентоспроможність продукції АПК, глобалізація.

Проаналізовано конкурентоспроможність та форми її державного управління, досліджено структурні зміни в економіці АПК України. Відмічено, що за період 1990–2009 рр. відбулося збільшення частки галузей, які надають послуги; по-друге, спостерігається зменшення частки сільського господарства щодо інших галузей народного господарства України. Досліджено вплив ринкової трансформації АПК на конкурентоспроможність продукції агропромислового сектору економіки, у т.ч. продукції молокопродуктового підкомплексу АПК, а також структурні зрушення в АПК під впливом ринкових трансформацій. Вивчено дієвість діючих механізмів державного регулювання АПК, а також зарубіжну систему державного регулювання АПК, викладено пропозиції щодо підвищення конкурентоспроможності національної продукції АПК.

УДК 338.43

2013.3.11. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ / Пізняк Т.І. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка і менеджмент. — 2012. — Вип. 3. — С. 23–28. — Бібліогр.: 7 назв.

Пріоритети стратегічні, криза світова фінансово-економічна, стратегія ринкового послідовника.

Окреслено підходи до розробки та вибору стратегії розвитку с.-г. підприємства, обґрунтовано необхідність своєчасного розроблення та реалізації заходів, спрямованих на попередження кризових явищ на підприємстві. Висвітлено особливості розроблення та реалізації окремих стратегій управління с.-г. підприємством в умовах світової фінансово-економічної кризи. На думку автора, вихід із кризи сільського господарства та підвищення конкурентоспроможності підприємств аграрного сектору має базуватися на використанні європейських технологій та стандартів якості с.-г. продукції. При цьому українські с.-г. підприємства повинні використовувати стратегічні активи, зокрема, своє геополітичне положення, вищу природну родючість землі, сприятливі природно-кліматичні умови для виробництва с.-г. продукції, забезпеченість дешевими трудовими ресурсами. Використовуючи стратегію ринкового послідовника, українські товаровиробники с.-г. продукції опиняться в умовах жорсткої конкуренції з європейськими аграрними підприємствами, їм неможливо конкурувати без економічної підтримки з боку держави.

УДК 338.43.01

2013.3.12. ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ КЛАСТЕРНИХ СИСТЕМ / Кропивко М.Ф. // Економіка АПК. — 2013. — № 3. — С. 3–15. — Бібліогр.: 9 назв.

Конкурентоспроможність, спрямованість соціальна, системи кластерні, виробництво агропромислове.

Досліджено наукові підходи до підвищення конкурентоспроможності та інноваційної й соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку спільної діяльності в рамках кластерних форм регіонального співробітництва. Обґрунтовано типи та організаційно-правові форми великотоварних агропромислових кластерних об'єднань, опрацьовано організаційні структури (моделі) кластерних систем за участю господарств населення, сімейних ферм, сільськогосподарських і переробних підприємств, підпри-

ємств оптової торгівлі, установ аграрної науки й освіти. Для створення можливостей і підвищення зацікавленості первинних виробників с.-г. продукції та переробників необхідно об'єднуватися, прийняти спеціальні закони, які розширюють правове поле Господарського кодексу та Закону України "Про громадянські об'єднання".

УДК 338.43.01

2013.3.13. АГРОХОЛДИНГИ В УКРАЇНІ ТА ПОСИЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ / Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф. // Економіка АПК. — 2013. — № 7. — С. 5–21. — Бібліогр.: 16 назв.

Агрохолдинги, продовольча безпека держави, добробут сільських жителів, конкурентоспроможність, соціальна спрямованість.

Відмічено, що у забезпеченні продовольчої безпеки держави, створенні належного економічного підґрунтя для підвищення добробуту сільських жителів і розвитку сільських територій дієвим шляхом є концентрація і спеціалізація агропромислового виробництва з використанням механізмів інтеграції — концентрації та кластерних форм регіонального співробітництва й корпорації. Висвітлено результати аналізу діяльності трансрегіональних високоінтегрованих корпоративних формувань в агропромисловому виробництві України (агрохолдинги). Досліджено особливості діяльності аграрних холдингових формувань, механізми залучення інвестицій у їх розвиток, чинники конкурентоспроможності, а також їх внесок у продовольче забезпечення країни та розвиток сільських територій. Обґрунтовано пропозиції щодо посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності, що пропонуються для широкого обговорення і за його результатами — внесення їх органам влади для прийняття рішень.

УДК 338.43.02:351.82

2013.3.14. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ: ТЕОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ: монографія / Алеїнікова О.В. — Миколаїв, 2012. — 485 с. — Бібліогр.: 561 назва. Шифр 539846.

Регулювання аграрного сектору, забезпечення населення продовольчє.

Досліджено теоретичні основи державного регулювання аграрного сектору економіки. Визначено методичні засади та передумови ефективного державного регулювання аграрного сектору економіки країни. Проведено оцінку державного регулювання аграрного сектору економіки в умовах євроінтеграції. Проаналізовано досвід державного регулювання та підтримки аграрного сектору економіки країни. Показано переваги та недоліки регіональної системи державної підтримки аграрного сектору. Розроблено шляхи удосконалення державної аграрної політики в ринкових умовах. Визначено особливості державного регулювання аграрного сектору економіки в контексті продовольчого забезпечення населення України.

УДК 338.43:330.341.1:664.1

2013.3.15. УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ВИРОБНИЦТВА: монографія / Найда А.В., Сахацький М.П., Найда І.С., Ніценко В.С.; за ред. Сахацького М.П. — О.: ТОВ "Лерадрук", 2013. — 220 с. — Бібліогр.: 353 назви. Шифр 540104.

Управління інноваційним розвитком, виробництво цукробурякове, соціоекономіка, оптимізація виробництва.

Розкрито теоретико-методичні основи управління інноваційним розвитком цукробурякового виробництва (ЦВ) в частині сутності та особливостей даного соціально-економічного явища, проблем розвитку відносин власності та екологізації виробничо-господарської діяльності аграрного сектору, становлення соціоекономіки в аграрних господарюючих суб'єктах. Особливу увагу приділено аналізу сучасного стану та тенденціям розвитку управління інноваційними процесами в підприємствах ЦВ в розрізі оцінки макроекономічних і мікроекономічних умов їх функціонування, ресурсного забезпечення та економічної ефективності. Науково обґрунтовано вагомість оптимізації виробництва цукрових буряків та їх промислової переробки на регіональному рівні,

доцільність удосконалення управління маркетингом продукції ЦВ та необхідність розробки і впровадження управлінських інновацій у досліджуваних підприємствах в якості основних напрямів підвищення економічної ефективності управління інноваційним розвитком цукробурякового виробництва.

УДК 338.43:332.365

2013.3.16. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ / Головки Г.М., Маслак О.М. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Економіка і менеджмент. — 2012. — Вип. 3. — С. 33–35. — Бібліогр.: 3 назви.

Ефективність використання земель, родючість ґрунтів, рілля, сіножаті, пасовища.

Проведено аналіз ефективності використання земель с.-г. призначення. Відмічено, що АПК України має потужний природний потенціал: із загальної земельної площі 60,4 млн га с.-г. угіддя займають майже 71%, з яких 32,5 тис. га (78%) — рілля, сіножаті та пасовища — 7,6 млн га (19%). Це одні з найбільших у Європі угідь, придатних для ведення сільського господарства. Разом з тим, ефект від використання таких угідь поступається середньоєвропейським показникам. Якщо врожайність зерна в Україні у кращі роки ледве перевищувала 30 ц/га, то у Нідерландах понад 80 ц/га, Франції та Німеччині — 70 ц/га, Австрії, Великобританії, Данії, Швейцарії — 60 ц/га. Низька ефективність рілляництва є наслідком негосподарського ставлення орендаторів до землі. Визначено основні напрями збереження родючості ґрунтів і підвищення ефективності використання с.-г. угідь.

УДК 338.43:333.98

2013.3.17. СУЧАСНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ / Максимова Н.О. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 138. — С. 214–220. — Сер. Екон. науки. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540072.

Аспекти фінансової підтримки, товаровиробники с.-г., джерело фінансування.

Розглянуто основні напрями та обсяги державної фінансової підтримки як основного джерела фінансування. Відмічено, що основними напрямками фінансової підтримки с.-г. товаровиробників мають бути наступні: підтримка товарного виробництва та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства; підтримка дрібних товаровиробників, підприємств-початківців, сімейних фірм та кооперативних об'єднань; охорона земель та раціональне використання с.-г. угідь; встановлення цін підтримки на окремі види с.-г. продукції і розвиток ринкової інфраструктури на селі тощо. Проаналізовано зарубіжний досвід фінансової підтримки підприємств сільського господарства. Зазначено, що Україні слід скористатися позитивним досвідом країн світу щодо здійснення державної підтримки с.-г. виробництва і вжити заходів, які б сприяли забезпеченню населення країни якісними і доступними продуктами харчування, створенню нових робочих місць на селі, збільшенню надходжень від експорту продукції, забезпеченню с.-г. виробництва кваліфікованими працівниками.

УДК 338.43:339.13

2013.3.18. ПРОБЛЕМИ ЄМНОСТІ ВНУТРІШНЬОГО СПОЖИВЧОГО РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ НАСЕЛЕННЯ / Шпичак О.М., Боднар О.В. // Економіка АПК. — 2013. — № 6. — С. 5–13. — Бібліогр.: 12 назв.

Ємність ринку с.-г. продукції, купівельна спроможність, національні норми харчування, заробітна плата, обсяг потенційних інвестицій.

Проаналізовано рівень купівельної спроможності населення України, на прикладі ринку зерна та картоплі виявлено характерні особливості й розроблено оцінку ємності внутрішнього споживчого ринку України. Висвітлено причини, позитивні та негативні прояви існуючих особливостей внутрішнього ринку картоплі, а також запропоновано шляхи усунення останніх. Визначено потенційну ємність внутрішнього споживчого ринку

ку продовольства на основі раціональних норм споживання, а також за умов споживання продовольства населенням у закладах громадського харчування на рівні країн Європи. Визначено обсяг потенційних інвестицій в АПК України за рахунок підвищення купівельної спроможності населення, що послабить гостроту проблеми державної підтримки за рахунок бюджету. Розглянуто ситуацію збільшення ємності внутрішнього ринку продовольства та доданої вартості в країні. Згідно з розробленою методикою запропоновано два варіанти розміру зарплати за умов споживання населенням продуктів харчування на рівні раціональних норм, а також з урахуванням витрат на харчування поза домом на рівні країн Європи.

УДК 338.43:347.441.14

2013.3.19. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ / Коденська М.Ю., Єремєєва А.В. // Економіка АПК. — 2013. — № 6. — С. 14–21. — Бібліогр.: 15 назв.

Державна підтримка, аграрний сектор економіки, державне регулювання.

Висвітлено теоретичні результати державної підтримки розвитку аграрного сектору економіки, розкрито погляди вітчизняних економістів-аграрників на сутність понять “державна підтримка”, “державне регулювання” та “фінансова підтримка”, визначено значення державної підтримки розвитку аграрного сектору. Наведено низку законів і нормативно-правових актів, що регламентують державну підтримку й розвиток аграрного сектору економіки. Проведено аналіз виконання програм підтримки сільського господарства в Україні та видатків за сферами і напрямками на розвиток аграрно-промислового виробництва, що фінансуються за рахунок держбюджету, здійснено оцінку результативності державної підтримки розвитку аграрного сектору економіки. Наведено обґрунтовані висновки щодо доцільності державної підтримки за пріоритетними напрямками, що передбачають досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку країни.

УДК 338.43:62.61

2013.3.20. ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ / Гавриш В.І. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 137. — С. 20–27. — Сер. Екон. науки. — Бібліогр.: 27 назв. Шифр 540071.

Конкурентоспроможність аграрних формувань, продуктивність праці, ресурси енергетичні, родючість ґрунтів.

Проаналізовано продуктивність праці с.-г. підприємств України порівняно з передовими країнами світу. Визначено ефективність використання енергетичних ресурсів. Показано перспективні напрями розвитку с.-г. підприємств України для забезпечення конкурентоспроможності. Для досягнення провідних позицій на світовому ринку с.-г. продукції, в Україні потрібно впровадити диктат технологій та оптимізувати аграрну політику країни. Державі доцільно звернути увагу на стимулювання розробок та впровадження інноваційних продуктів. Для забезпечення конкурентоспроможності с.-г. підприємств потрібно розробити та реалізувати довгострокову програму розвитку, якою передбачити: підвищення продуктивності праці; досягнення високого рівня врожайності; зменшення енергетичності продукції; збільшення використання альтернативних паливно-енергетичних ресурсів; збереження родючості ґрунтів. Виходячи з цього потрібно формувати забезпеченість с.-г. виробництва матеріально-технічними, кадровими, фінансовими та іншими ресурсами.

УДК 338.43:631.11

2013.3.21. ОБҐРУНТУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ / Воронкова А.А., Воронкова А.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 137. — С. 75–80. — Сер. Екон. науки. — Бібліогр.: 2 назви. Шифр 540071.

Стратегія розвитку аграрних підприємств, умови господарювання, мережа збутова.

Розглянуто теоретичні основи стратегічного управління аграрними підприємствами в сучасних умовах. Надано рекомендації по обґрунтуванню вибору стратегії розвитку конкретного аграрного підприємства. Зазначено, що вся діяльність с.-г. підприємств мусить обов'язково базуватись на точному і вивіреному знанні потреб цільового ринку і споживчого попиту, оцінці та врахуванні умов виробництва в найближчий час і на перспективу. Формування стратегії розвитку аграрних підприємств повинно ґрунтуватись на: забезпеченні перманентного (постійне, неперервне) підвищення якості праці, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахуванні національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах. За нинішніх умов відсутність розробленої стратегії розвитку та комплексу заходів з її реалізації гальмує розвиток підприємства або взагалі призводить до кризи та зникнення його з ринку.

УДК 338.432

2013.3.22. РОЛЬ МОТИВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ У НАРОДЖУВАННІ ОБСЯГІВ ВИРОБНИЦТВА АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ / Кириленко І.Г., Кравчук В.П. // Економіка АПК. — 2013. — № 5. — С. 108–115. — Бібліогр.: 9 назв.

Виробництво аграрної продукції, стан аграрного сектору, лібералізація, демонополізація, прикриття офшорів.

Досліджено ситуацію, що склалася в аграрному секторі економіки України. Запропоновано деякі заходи та механізми виведення з кризового стану аграрного сектору, а саме: лібералізація економіки, радикальна демонополізація, всебічна підтримка малого і середнього підприємництва (дати вижити в цих умовах), прикриття офшорів, однакові умови щодо оподаткування для всіх суб'єктів господарювання, реальна правова захищеність власності й т.д. Заходи, що пропонуються, не є вичерпаними, а скоріше — тимчасовими, й орієнтовані на специфіку нинішнього стану глобальної кризи, маючи на меті максимальний ефект за мінімальних можливостей держави.

УДК 338.436

2013.3.23. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСОБИСТИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ / Малік М.Й., Заяць В.М. // Економіка АПК. — 2013. — № 5. — С. 87–95. — Бібліогр.: 18 назв.

Напрями трансформації, особисті с.-г. господарства, с.-г. обслуговуючі кооперативи, с.-г. підприємства.

Подано критичний аналіз теоретичних засад диференції селянських господарств як джерела становлення й розвитку різних форм господарювання на селі. З'ясовано можливості і критерії добровільного набуття підприємливими селянами статусу суб'єктів підприємництва. На їх основі мали б сформуватись конкретні інституційні та організаційні механізми трансформації частини особистих селянських господарств у малі форми с.-г. підприємництва. Для забезпечення подальшого розвитку сільських домогосподарств необхідно розвивати їхнє кооперування за створення пасовищ, с.-г. обслуговуючих кооперативів, сімейних форм. Слід поширювати досвід тих селянських господарств, які утримують 6–10 корів, відгодовують 20–30 свиней, 8–10 голів молодяку ВРХ, забезпечуючи їх участь у відповідних програмах державної допомоги, спрощення процедури виділення паїв членам таких господарств, виготовлення технічної документації щодо посвідчення права власності на відповідні ділянки тощо. Актуальним залишається надання с.-г. обслуговуючим кооперативам невикористовуваних об'єктів державної та комунальної власності на умовах довгострокового безвідсоткового кредиту з правом викупу і без права продажу, лібералізація для них умов оподаткування та ведення обліку тощо.

УДК 338.436:334.722

2013.3.24. ПІДПРИЄМНИЦТВО В РОЗВИТКУ ІНТЕГРОВАНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА І СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: монографія / Липчук В.В., Липчук Н.В., Солтис О.Г. — Львів: Сполом, 2013. — 310 с. — Бібліогр.: 167 назв. Шифр 539938.

Підприємництво, сільське господарство інтегроване, території сільські, розвиток інтегрований, форми господарювання.

Розкрито широкий спектр проблем розвитку підприємництва (П.) в сільському господарстві (СГ) і на сільських територіях. Особлива увага звертається на активізацію П. з урахуванням потреби в інтегрованому розвитку СГ і села. Інтегрований розвиток висуває свої специфічні вимоги до організації підприємницької діяльності в СГ. Перевага повинна надаватися тим формам господарювання, які вдало поєднують комерційні та суспільні інтереси з урахуванням природно-екологічної стабільності. Крім того, П. має розвиватися у напрямі обмеження подальшого зростання інтенсифікації та хімізації виробництва, а також обмеження розмірів великих господарюючих суб'єктів у СГ. Основні зміни, які визначатимуть розвиток П. в СГ, будуть: впровадження нових технологій і адаптація до них, зміни на ринку і доступ до ринку, доступність ресурсів та їх альтернативне використання, забезпечення можливості нових стратегічних орієнтирів зайнятості населення. Господарства населення є основним резервом активізації П. на селі і в СГ. Широко висвітлено європейський досвід щодо активізації підприємницької діяльності на селі в контексті нових стратегічних орієнтирів Європейського Союзу та можливостей імплементації його у вітчизняну економіку.

УДК 631.1:336.221.24:336.131/.132(477)

2013.3.25. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: монографія / Давиденко Н.М. — К.: ЦП "Компринт", 2013. — 430 с. — Бібліогр.: 390 назв. Шифр 540074.

Забезпечення фінансове, управління корпоративне, підприємства корпоративні, капіталізація.

Наведено результати комплексного наукового дослідження теоретичних, методологічних та практичних аспектів щодо фінансового забезпечення розвитку корпоративного управління (КУ) в аграрному секторі економіки України. Узагальнено сучасні наукові підходи до формування корпоративної системи управління фінансами, визначено місце фінансової безпеки в системі КУ. Досліджено світові тенденції функціонування корпоративних підприємств у структурі дотримання національних стандартів, методів контролю і диверсифікації ринку. Розглянуто особливості функціонування аграрних формувань та фактори впливу на їх діяльність з боку ринку цінних паперів та досліджено процес залучення фінансових ресурсів аграрними формуваннями через первинне розміщення цінних паперів на міжнародних фондових біржах, визначено переваги та недоліки розміщення та виявлено вплив капіталізації на показники фінансового стану аграрних формувань. Представлено економіко-математичну модель для оцінки рівня фінансового забезпечення, його вартості та впливу на фінансовий стан, що дасть можливість суттєво підвищити рівень фінансового забезпечення аграрних підприємств. Запропоновано практичні рекомендації щодо вдосконалення фінансового забезпечення розвитку КУ в аграрному секторі.

УДК 631.11(477):664.1

2013.3.26. ШЛЯХИ РЕФОРМУВАННЯ ЦУКРОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ЇЇ АДАПТАЦІЯ ДО РИНКОВИХ УМОВ / Ткаченко Н.М., Кравченко І.Й. // Економіка АПК. — 2013. — № 4. — С. 23–28. — Бібліогр.: 8 назв.

Реформування цукрової галузі, адаптація, умови ринкові, формування агропромислової.

Розглянуто сучасний стан цукробурякового виробництва в Україні. Окреслено основні проблеми функціонування галузі, досліджено напрями структурної перебудови цукрової промисловості та підвищення рівня існуючих виробничих потужностей. Запропоновано шляхи подолання негативних явищ у цукровій галузі та напрями її реформування. Визначено можливість адаптації до ринкових умов господарювання шляхом залучення коштів у цукробуряковий підкомплекс і створення спеціалізованих агропромислових формувань. Основними завданнями, які нині стоять перед бурякоцукровою галузю та вирішення яких потребує й сільське господарство, визначено: структурну перебудову цукрової галузі; підви-

щення технічного рівня виробничих потужностей; створення спеціалізованих агропромислових виробничо-переробних комбінатів; залучення коштів фінансово-комерційних структур у цукробуряковий підкомплекс і створення за їх участю агропромислових формувань.

УДК 631.11:330.322

2013.3.27. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРОФОРМУВАННЯХ / Галушко В.П., Ковтун О.А., Остапчук А.Д. // Економіка АПК. — 2013. — № 4. — С. 56–59. — Бібліогр.: 10 назв.

Інвестиції, агроформування, забезпечення фінансово-кредитне.

Досліджено методологічні підходи до визначення ефективності залучення інвестицій в агроформуваннях з урахуванням розрахунків порівняльних та конкуруючих культур. Запропоновано та науково обґрунтовано методологію визначення пріоритетності вирощування конкуруючих культур, що дає можливість обчислення кількісних параметрів конкурентоспроможності культур з урахуванням прибутковості та витрат на їх вирощування. Такі параметри дають змогу науково обґрунтувати стратегію ведення підприємницької діяльності залежно від фінансово-кредитного забезпечення агроформувань. Запропонована методологія адаптована для визначення науково обґрунтованої стратегії ведення підприємницької діяльності залежно від фінансово-кредитного забезпечення агроформувань, враховуючи високий та обмежений рівень ресурсного забезпечення технологічних процесів у галузі рослинництва. Зведені розрахунки (фінансова звітність агроформувань зони Лісостепу) вказують на те, що найбільш вигідною культурою при залученні інвестицій порівняно із витратами та прибутковістю пшениці є соя. Вирощування кукурудзи та цукрових буряків за існуючих технологій та цінової ситуації є менш вигідним.

УДК 631.11:664.1(477.46):330.13

2013.3.28. РОЗВИТОК БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ АПК УКРАЇНИ: монографія / Уманська В.Г. — Черкаси, 2012. — 208 с. — Бібліогр.: 330 назв. Шифр 540354.

Бурякоцукровий підкомплекс АПК, ринкові структури, обмежене ресурсне забезпечення, державне регулювання.

Викладено методологічні аспекти формування ринкових відносин у бурякоцукровому підкомплексі АПК України, становлення та функціонування ринкових структур у сфері виробництва і переробки цукрових буряків. Розглянуто сучасний стан підкомплексу та його функціонування в умовах обмеженого ресурсного забезпечення, обґрунтовано пропозиції щодо нарощування обсягів виробництва цукрових буряків і цукру, які забезпечать конкурентоспроможність підприємств бурякоцукрового підкомплексу в умовах подальшої інтеграції України в Європейське співтовариство. Здійснено аналіз впливу важелів державного регулювання на функціонування підкомплексу та економічну ефективність виробництва цукрових буряків і цукру. Обґрунтовано механізм ринкового регулювання бурякоцукрового підкомплексу через великі інтегровані структури, визначено стратегічні напрями розвитку бурякоцукрового виробництва, в т.ч. для регіональних структур бурякоцукрового підкомплексу АПК України.

УДК 631.15:658.27:332.64

2013.3.29. ОЦІНКА ЗЕМЕЛЬ І РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ: монографія / Гутаров О.І., Шарко І.О. — Х.: ХНАУ; Вид-во "Точка", 2012. — 255 с. — Бібліогр.: 231 назва. Шифр 540379.

Оцінка земель і ресурсного потенціалу, фактори формування ресурсного потенціалу, економічний потенціал с.-г. підприємств.

Узагальнено сутність і систематизовано фактори формування ресурсного потенціалу як складника в системі функціонування економічного потенціалу с.-г. підприємств. Проаналізовано методичні підходи до визначення сукупної величини та ефективності використання ресурсного потенціалу с.-г. підприємств. Узагальнено наукові положення щодо здійснення земельно-оціночних робіт, методичні підходи до визначення нормативної грошової оцінки земель с.-г.

призначення та застосування матеріалів економічної оцінки земель у господарському механізмі. Установлено тенденції забезпеченості й ефективності використання основних видів виробничих ресурсів на с.-г. підприємствах України та Харківської області, зокрема дано вартісну оцінку розмірів та ефективності використання окремих складників і сукупного ресурсного потенціалу с.-г. підприємств.

УДК 631.162:338.432:634.8

2013.3.30. ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ ПРОДУКЦІЇ ВИНОГРАДАРСТВА: монографія / Кірейцев Г.Г., Мельниченко І.В. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2013. — 234 с. — Бібліогр.: 183 назви. Шифр 540076.

Забезпечення обліково-аналітичне, управління виробництвом, продукція виноградарства.

Розглянуто питання обліково-аналітичного забезпечення (ОАЗ) управління виробництвом продукції виноградарства. Описано методику бухгалтерського обліку та економічного аналізу витрат на виробництво продукції та готової продукції в галузі виноградарства. Зроблено оцінку стану ОАЗ всіх рівнів управління підприємством. Розроблено нові підходи до визначення рівня ОАЗ, надано пропозиції з поліпшення облікового забезпечення управління виробництвом продукції виноградарства на рівні первинного, аналітичного, синтетичного обліку та в системі управлінської звітності. Приділено значну увагу впливу застосування існуючих методів оцінки активів підприємства та методів нарахування амортизації основних засобів на формування такого показника, як виробнича собівартість винограду.

УДК 631.164:330.322:332.6

2013.3.31. ОЦІНЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ТА ВАРТОСТІ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ / Медведєв В.В., Пліско І.В., Бігун О.М. // Вісник аграрної науки. — 2012. — № 12. — С. 66–72. — Бібліогр.: 12 назв.

Оцінювання інвестиційної привабливості, вартість земельної ділянки, якість ґрунту, родючість ґрунту.

На основі інтегральної оцінки родючості ґрунтів, кліматичних та агропродовольчих особливостей земельної ділянки

встановлено її відносну інвестиційну привабливість для вирощування польових культур. Виокремлено території з найкращою, середньою та гіршою якістю ріллі в Україні, оцінено вплив факторів, які підвищують або знижують інвестиційну привабливість. Основними матеріальними факторами формування врожаю є доступна волога та елементи живлення. Саме ці фактори забезпечують реальний рівень ефективної родючості ґрунтів і мають бути покладені в основу оцінки території для вирощування польових культур. Визначено вартість 1 га земельної ділянки залежно від її якості. Наведено аргументи на користь широкого використання інтегральних оцінок якості території в земельно-ринкових відносинах.

УДК 631.164:332.6

2013.3.32. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗЕМЛЕОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ / Русан В.М. // Економіка АПК. — 2013. — № 4. — С. 28–35. — Бібліогр.: 19 назв.

Оцінка земель, удосконалення землеоцінювальної діяльності, бонітування ґрунтів.

Представлено аналіз існуючих видів оцінки земель с.-г. призначення в Україні. Обґрунтовано необхідність проведення оцінки земель с.-г. призначення та наведено її види: бонітування ґрунтів — порівняльна оцінка якості ґрунтів за їх основними природними властивостями, які враховуються за визначення екологічної придатності ґрунтів для вирощування с.-г. культур; економічна оцінка земель — оцінка землі як природного ресурсу і засобу виробництва в сільському і лісовому господарстві та як просторового базису в суспільному виробництві; грошова оцінка земельних ділянок — використовується для визначення розміру земельного податку, втрат сільськогосподарського і лісгосподарського виробництва, економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель (нормативна) та при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок (експертна). Виявлено основні проблеми, характерні за виконання землеоцінювальних робіт на сучасному етапі. Запропоновано першочергові заходи, які сприятимуть удосконаленню землеоцінювальної діяльності в Україні.

631.3 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКІ МАШИНИ, ЗНАРЯДДЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН ЛІННИК М.К.

УДК 631.3:620.16.63

2013.3.33. ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНИХ РЕЖИМІВ ВІДТИСКАННЯ ПЛЯНОЇ ОЛІЇ ШНЕКОВИМ ПРЕСОМ З АКТИВАТОРОМ ПОДАЧІ НАСІННЕВОГО МАТЕРІАЛУ / Кузьмінський Р.Д., Василькевич В.О. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 132: Технічні системи і технології тваринництва. — С. 300–307. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 539668.

Віджимання пляної олії, прес шнековий, активатор подачі насіння, конус преса запірний.

Дослідження виконували на шнековому олійному універсальному пресі ПО-50, додатково оснащеному активатором подачі насінневого матеріалу. Конструкція запірної конуса преса забезпечувала можливість регулювання зазору для відведення макухи в межах 1,0–2,0 мм. Показано, що найвищий вихід олії за масою на першому проході віджимання насіння льону одержано для шнека з кроком 22 мм. На першому проході спостерігалась загальна закономірність — незалежно від значення кроку шнека найвищий вихід олії за масою мав місце за мінімальної частоти обертання шнека та мінімальних значень відносного зазору. Найвищий вихід олії за масою на другому проході було одержано у разі використання шнека з

кроком 20 мм за частоти його обертання 42 об./хв і достатньо великому відносному зазорі 0,22 мм. На третьому проході найвищий вихід олії за масою було одержано у разі використання шнека з кроком 20 мм за частоти його обертання 50 об./хв і максимальних значень відносного зазору. Сумарний вихід олії за масою виявився максимальним у разі застосування шнека з кроком 22 мм і був досягнутий за мінімальних значень відносного зазору і частоти обертання шнека.

УДК 631.3:620.3

2013.3.34. ОБґРУНТУВАННЯ ПАРАМЕТРІВ ФУЛЕРЕНОВІСНИХ ОЛИВ / Деркач О.Д., Губа М.І., Кабат О.С., Харченко Б.Г., Черній О.А. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 172–178. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539670.

Параметри фулереновісних олив, деталі рухомих з'єднань, підшипник кочення.

Проаналізовано результати лабораторних досліджень трибологічних властивостей фулереновісних олив (ФО), модифікованих фулереновою сажею. Виявлено перспективність застосування фулереновісних композицій на основі олив

для відновлення деталей рухомих з'єднань без припинення їх експлуатації. Обґрунтовано раціональний склад змащувальної композиції на основі олів за стандартом SAE15W40, що містить 0,1 мас. % фулеренової сажі. Зазначено, що найменшу температуру тертя для композиції такого складу в околі контакту 30°C і спрацювання $1,36099E^{-08}$ зафіксовано за таких режимів експлуатації: швидкість ковзання 0,785 м/с; навантаження 3,6 МПа. За наповнення оливи більш як на 0,1% фулереновою сажею відбувається інтенсивне спрацювання робочої поверхні металевих пар тертя. Доведено дієвість розробленої композиції при відновленні підшипника кочення зернозбирального комбайна.

УДК 631.3:62–868:631.17

2013.3.35. ВІБРАЦІЙНІ МАШИНИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: монографія / Булгаков В.М., Свірен М.О., Паламарчук І.П., Дрига В.В., Черниш О.М., Яременко В.В. — Кіровоград: КОД, 2012. — 512 с. — Бібліогр.: 54 назви. Шифр 539919.

Машина вібраційні, генерування механічних коливань, параметри механічних систем.

Викладено загальні принципи створення вібраційних машин, методи і принципи аналітичного описання і розрахунку коливань та руху механічних систем, теоретичні дослідження вібраційних процесів викопування коренеплодів, розрахунки основних параметрів машин вібраційної дії, засоби генерування механічних коливань та імпульсів. Наведено конструкційні особливості вібраційних машин та пристроїв, критерії їх міцності і довговічності. Надаються розв'язки технічних питань та способи розрахунку коливальних рухів, а також визначення механічного стану і кінематичних параметрів механічних систем під дією зовнішніх навантажень. Розкрито конструктивні особливості вібраційних машин та пристроїв с.-г. виробництва, критерії міцності і довговічності елементів конструкцій вібраційних машин.

УДК 631.3:629.436.019

2013.3.36. ЕКСПЛУАТАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЧНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДВИГУНІВ ММЗ Д-262.2S2 НА ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНАХ / Погорілий В.В., Макаренко М.Г., Макаренко О.М., Литвинцев М.С., Смірнов Є.М. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 135: Механізація сільськогосподарського виробництва. — С. 117–124. — Сер. Техн. науки. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 539671.

Технологічність експлуатаційна, використання двигунів Д-262.2S2, комбайни зернозбиральні.

Наведено результати досліджень адаптації та експлуатаційної технологічності використання двигуна Д-262.2S2 виробництва Мінського моторного заводу на зернозбиральних комбайнах. Відмічено, що в результаті типових випробувань комбайнів "Дон-1500", оснащених двигуном Д-262.2S2, встановлено, що двигун за конструкційними параметрами задовільно ув'язується з силовою передачею комбайна. Незручності під час обслуговування двигуна не виникають. Двигун забезпечує показники потужності відповідно до вимог ТУ, відповідає за показниками паливної економічності. За роботи комбайнів "Дон" на номінальному навантаженні, витрата палива при виконанні однакових робіт у комбайна, обладнаного дизелем Д-262.2S2 на 15–20% менше, ніж у такого самого комбайна, обладнаного безнаддувним двигуном ЯМЗ-238АК. Двигун має допустимий угар масла — 0,3% (за ТУ — 0,4%). Система охолодження забезпечує необхідний тепловий режим роботи двигуна. У зв'язку з меншим числом заміновальних деталей при ремонті, вартість ремонту Д-262.2S2 порівняно з ЯМЗ-238АК дешевше на третину. Рівень шуму в кабіні комбайна на встановлених режимах роботи дизеля не перевищує допустиму величину відповідно до вимог ГОСТу 12.1.003.

УДК 631.3:631.589.2/082

2013.3.37. МАШИНИ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА ГИДРОПОННОЙ ПРОДУКЦИИ (ТЕОРИЯ И РАСЧЁТ): монография / Костюченко В.А., Булгаков В.М., Сви́рен Н.А., Дрига В.В. — Кіровоград: КОД, 2012. — 320 с. — Бібліогр.: 240 назв. Шифр 539939.

Виробництво гідропонної продукції, машини і пристрої, установки гідропонні, корм зелений гідропонний.

Розглянуто актуальні питання фундаментального теоретичного дослідження пристроїв і машин для виробництва гідропонного зеленого корму, обґрунтовано їх нові конструкції. Розроблено наукові основи розрахунку, проектування і оцінки працездатності лотка для вирощування кормів на всіх типах досліджуваних гідропонних установок з якісно новими конструктивними ознаками. Випробовано і впроваджено у виробництво принципово нові конструкції багатоярусних установок, які не мають аналогів у світовій практиці, із жорсткими і пружними несучими елементами, прямолінійними і дуговими направляючими, обладнані лотками спеціальної конструкції, яка допускає їх кочення без ковзання по направляючих, що дає можливість проводити вивантаження урожаю і повернення лотків у початкове робоче положення під дією сил тяжіння без додаткових трудових і енергетичних витрат.

УДК 631.3:633.521

2013.3.38. ЕКСПЛУАТАЦІЙНІ СТАНИ І ЕЛЕМЕНТИ НАДІЙНОСТІ ЛЬОНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Лімонт А.С. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 35–43. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 539670.

Стани експлуатаційні, елементи надійності, комбайни льонозбиральні.

Визначено показники тривалості усунення технологічних відмов комбайнів. Найбільш тривалими виявилися експлуатаційні стани, що визначають чистоту роботи машинних агрегатів (17,6–86,0%) та усунення технологічних відмов (0,8–70,2%), які зумовлені очищенням робочих органів. Варіація ефективності використання льонозбиральних комбайнових агрегатів, яку оцінювали за їх продуктивністю в гектарах зібраної площі за годину змінного часу, за значеннями коефіцієнтів детермінації на 37–56% причиною зумовлена варіацією визначених показників тривалості усунення технічних відмов комбайнів. За організації комбайнового збирання льону-довгунцю тривалість усунення технологічних відмов не повинна перевищувати 90 хв, частка затрат часу на усунення технічних відмов не більше 30% у структурі часу зміни роботи комбайнових агрегатів, частковий коефіцієнт використання часу — не менше 0,7, а коефіцієнт надійності технологічного процесу комбайнів має дорівнювати 0,8 з експлуатаційним допуском $\pm 0,1$.

УДК 631.31

2013.3.39. РЕЗУЛЬТАТЫ ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ ПРОЦЕССА ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ РАБОЧИХ ОРГАНОВ ЯРУСНОГО ГЛУБОКОРЫХЛИТЕЛЯ С ПОЧВОЙ / Шевченко И.А., Лабатюк Ю.М. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 132: Технічні системи і технології тваринництва. — С. 83–90. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539668.

Взаємодія робочих органів з ґрунтом, глибокорозпушувач ярусний, розміщення робочих органів глибокорозпушувача.

Установлено залежності між геометричними параметрами розташування робочих органів та показником якості розпушування ґрунту, середнім значенням і середньоквадратичним відхиленням тягового опору. Підтверджено теоретичне положення, що зменшення амплітуди кутових коливань повороту рами відносно місця кріплення глибокорозпушувача до трактора призводить до зменшення середньоквадратичного відхилення його тягового опору. Одержано раціональні геометричні параметри розташування робочих органів глибокорозпушувача за максимального показника якості розпушування ґрунту: відстань між робочими органами першого і другого ряду (по ширині) — 0,49–0,50 м, глибина обробки робочими органами другого ряду — 0,24–0,25 м; розташування робочих органів першого ряду відносно другого по довжині знаряддя — 0,19–0,20 м; розташування робочих органів третього ряду відносно другого по довжині знаряддя — 0,36–0,37 м;

УДК 631.313:631.43

2013.3.40. ВЛИЯНИЕ ФИЗИКО-МЕХАНИЧЕСКИХ И ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ СВОЙСТВ ПОЧВЫ НА ИЗНАШИВАНИЕ

ДИСКОВИХ РАБОЧИХ ОРГАНІВ / Шовкопляс А.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 214–219. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539670.

Властивості ґрунту, спрацювання дискових робочих органів, вологість ґрунту, твердість ґрунту.

Проаналізовано фізико-механічні та технологічні властивості ґрунтів і їх вплив на спрацювання робочих органів. Досліджено характер й інтенсивність спрацювання дискових робочих органів (ДРО). Відмічено, що найбільша інтенсивність спрацювання ДРО за масою (130–225 г/га) спостерігається на піщаних ґрунтах з великою кількістю кам'янистих включень. За дискування піщаних і супіщаних ґрунтів без кам'янистих включень інтенсивність спрацювання ДРО коливається в межах 80–130 г/га. Швидкість спрацювання ДРО на глинистих ґрунтах у 5–6 разів нижча, ніж на піщаних і супіщаних. При зниженні вологості підвищується твердість ґрунту і навпаки. За збільшення вологості ґрунтів від 4 до 12% їх твердість знижується у 6–10 разів. При зміні вологості від 0 до 5–6% спостерігається різке зниження твердості ґрунту і деяке зниження інтенсивності спрацювання. Із збільшенням вологості від 6 до 12% інтенсивність спрацювання знижується у 3,5–4 рази. За подальшого збільшення вологості значно знижується твердість ґрунту і його здатність спрацювати ДРО.

УДК 631.315:629.783

2013.3.41. ОБҐРУНТУВАННЯ СПОСОБУ НАВІГАЦІЇ МТА / Анісевич Л.В., Войтюк Д.Г., Кравчук В.І. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 170, ч. 2. — С. 35–49. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 539944.

Спосіб навігації МТА, траєкторія руху машини, режим керування рухом МТА.

Представлено принципи побудови інформаційно-керувального комплексу МТА. Визначено метод проходження заданої траєкторії руху машини в полі і обґрунтовано умови дотримання необхідних значень кута курсу та швидкості руху на заданому відрізку траєкторії. Для цього був застосований комбінований режим керування рухом МТА — режим дотримання заданого курсу та режим корекції бокового відхилення. Показано, що основними впливовими факторами на оптимізацію траєкторії руху БПМ (безпілотна польова машина) виступають динамічні показники приводів ходової частини і керма БПМ відносно заданої робочої швидкості руху БПМ. Процес проходження проміжних пунктів маршруту відбувається задовільно протягом усього заданого маршруту за швидкості руху машини 5 м/с.

УДК 631.316

2013.3.42. РЕЗУЛЬТАТИ ЛАБОРАТОРНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ҐРУНТОБРОБНИХ КОМБІНОВАНИХ РАБОЧИХ ОРГАНІВ ІЗ ЗБУДЖЕННЯМ КОЛИВАНЬ ЛАПИ ВІД ГОЛЧАСТОГО ДИСКА / Бабицький Л.Ф., Москалевич В.Ю. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 102–108. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539670.

Дослідження ґрунтообробних робочих органів, збудження коливань, диск голчастий, лапа культиваторна.

Представлено результати визначення в лабораторних умовах якісних показників обробки ґрунту і тягового опору комбінованих робочих органів, у яких коливання культиваторної лапи на пружній стійці збуджуються від розташованого спереду неї голчастого диска. Зазначено, що додаткове збудження коливань стійки лапи від голчастого диска через пружний елемент призводить до розширення спектра коливань лапи на пружній стійці у бік більш високих частот — до 7,2 Гц з максимальною амплітудою 25 мм на частоті 0,7 Гц. Збудження коливань стійки лапи від голчастого диска через пружний елемент з вантажем викликає розширення спектра коливань лапи у бік більш високих частот — до 18 Гц і зміщення максимуму амплітуд до частоти 4 Гц. За обробку ґрунту комбінованим коливально-ударним робочим органом максимальне зниження тягового опору (52,25%) досягається при зниженні коливань стійки лапи від голчастого диска через

пружний елемент без вантажа, проте найкращі показники рівномірності глибини обробки і якості кущення ґрунту забезпечуються при збудженні коливань стійки лапи від голчастого диска через пружний елемент з вантажем порівняно з варіантом без вантажу забезпечує зменшення брилистості ґрунту в 2,37 раза з одночасним підвищенням ступеня його розпушення на 31,9%.

УДК 631.316

2013.3.43. ДОСЛІДЖЕННЯ СТІЙКОСТІ РУХУ СЕКЦІЇ КУЛЬТИВАТОРА ДЛЯ СУЦІЛЬНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В ЛАБОРАТОРНИХ УМОВАХ / Шкрегаль О.М. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 299–304. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 539670.

Стійкість руху, секція культиватора, обробіток ґрунту.

Наведено результати експериментальних досліджень впливу параметрів секції культиватора для суцільного обробітку ґрунту з експериментальними лапами на стійкість руху при виконанні технологічного процесу. Відмічено, що найбільший вплив на стійкість руху культиватора з одношарнірною підвіскою робочих органів мають жорсткість натискної пружини, висота стовби культиваторної лапи та маса гряділя разом з робочим органом. Підвищення стійкості руху робочих органів культиватора забезпечується за наступних параметрів: раціональне значення жорсткості натискної пружини має бути не більше 800 Н/м, висота стовби лапи — не менше 0,3 м, маса гряділя з робочим органом — у межах 18–20 кг, довжина гряділя — в межах 0,5–1,0 м. Збільшення довжини гряділя від 0,5 до 2,0 м збільшує час збуреного руху майже в 1,4 раза.

УДК 631.334:331

2013.3.44. КОНСТРУКТОРСЬКІ ТА МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ПО ПІДВИЩЕННЮ ЯКОСТІ ВИСІВУ: монографія / Сисолін П.В., Сисоліна І.П. — Кіровоград: КОД, 2012. — 152 с. — Бібліогр.: 77 назв. Шифр 539898.

Якість висіву, добрива мінеральні, апарат висівний шнековий спірално-дисковий.

Розглянуто актуальні питання щодо забезпечення рівномірного висіву, зокрема мінеральних добрив у рядку висівними апаратами. Наведено конкретні технічні рішення та конструкторські розробки. Запропоновано новий шнековий спірално-дисковий висівний апарат, який розподіляє висівний матеріал, наприклад, туки уздовж рядка без максимальних "пікових" скидів і значно перевищує показники серійних шнекових туковисівних апаратів. За висіву гранульованого суперфосфату коефіцієнт варіації становить усього 15%, гранульованої нітроамофоски $V = 21\%$. Значна увага приділяється експериментальним дослідженням. Висвітлено як реалізується новий підхід за методиками проведення експериментальних досліджень та оцінки якості роботи висівних апаратів.

УДК 631.354.2

2013.3.45. ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА РІВНЯ СУЧАСНИХ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Дубровін В.О., Демко А.А., Надточій О.В. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 170, ч. 1. — С. 51–60. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539941.

Оцінка техніко-економічна, комбайни зернозбиральні, показник числовий, потужність двигуна.

Наведено метод експлуатаційного порівняльного визначення технічного рівня сучасних зернозбиральних комбайнів за врахування показників якості та інших технічних характеристик шляхом визначення числового показника відповідно до вибраного зразка. Порівняльна оцінка вартості 1 кс потужності двигунів комбайнів і 1 кг маси Дон-15006 дає можливість визначити, що вартість 1 кс потужності двигуна комбайнів МФ 7245 в 1,76 раза вища, ніж 1 кс потужності двигуна комбайнів Дон-15006. При цьому 1 кг маси комбайнів МФ 7245 у 2,2 раза вищий, ніж 1 кг маси Дон-15006. За відношенням експлуатаційного показника технічного рівня комбайнів МФ 7245 $\Delta K_{TP} = 2,42$ до питомої вартості 1 \$/к потужності двигуна $\Delta K_B = 1,76$ можна визначити узагальнений показник

техніко-економічної доцільності використання, що показує перевагу для комбайнів МФ 7245 над Дон-15006 ($\Delta K_r = \Delta K_{tr}$, $\Delta K_B = 2,42/1,76 \approx 1,37$).

УДК 631.354.2

2013.3.46. ВПЛИВ АГРОБІОЛОГІЧНОГО СТАНУ ХЛІБНОЇ МАСИ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ / Демко О.А., Демко А.А., Надточій О.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 152–159. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539670.

Стан агробіологічний, маса хлібна, продуктивність комбайна, комбайн зернозбиральний.

Розраховано ймовірні межі зміни числових значень пропускної здатності молотильно-сепарувального пристрою (МСП) комбайнів ДОН-1500 залежно від впливу одиночних та спільного коефіцієнтів впливу. Найбільший вплив на зміну пропускної здатності МСП має соломістість хлібостою (у межах 27%), найменший — вологість соломистої маси (у межах 8%). Забур'яненість суттєво впливає на пропуску здатність МСП і на збільшення механічних втрат за МСП (у 5–6 разів) порівняно із нормативним значенням (1%) від валового збору. Зміна висоти зрізу хлібостою на 1–1,5 см збільшує пропуску здатність МСП комбайнів типу ДОН-15006 на 1%, або на 0,1–0,12 кг/с, продуктивність відповідно на 0,04–0,05 га/1%. Підвищена забур'яненість хлібостою на 5% знижує пропуску здатність МСП комбайна на 0,147 кг/с, а продуктивність — на 0,0065 га/5%. Запропонований метод розрахунку продуктивності комбайнів залежно від вагомості впливу окремих коефіцієнтів або їх спільної дії дасть можливість прогнозувати ймовірну зміну продуктивності на конкретному полі і за термін жнив із мінімізацією біологічних втрат урожаю.

УДК 631.354.2

2013.3.47. ЗМІНА ТЕХНІЧНОГО СТАНУ І ПРОДУКТИВНОСТІ ЗЕРНОЗБИРАЛЬНИХ КОМБАЙНІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕРМІНУ ЕКСПЛУАТАЦІЇ / Демко О.А., Демко А.А., Надточій О.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. Петра Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — С. 185–191. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539670.

Зміна технічного стану, продуктивність зернозбиральних комбайнів, термін експлуатації комбайна.

Визначено закономірності зміни технічного стану зернозбиральних комбайнів ДОН-1500Б залежно від терміну експлуатації. Відмічено, що термін довговічності основних агрегатів, систем, механізмів комбайнів вичерпується строком експлуатації протягом п'яти-шести років та сумарним виробітком 1200–1400 м.-год при середньому виробітку за сезон 200–280 м.-год. Після зазначеного строку експлуатації в роках та виробітку в м.-год показник наробітку між відмовами знижується від 25 м.-год до 12–13 м.-год, тривалість простоїв по відмовах стабілізується в межах 6 годин, а показник коефіцієнта готовності знижується до 0,67–0,64. На відновлювальні ремонти комбайнів і підтримування їх робоздатності під час жнив після другого сезону експлуатації спостерігається щорічне зниження коефіцієнта готовності на 0,044. Зниження коефіцієнта готовності на 0,01 стає причиною зменшення продуктивності комбайна на 21,2 т/сезон. Відносний показник технічного стану за строк експлуатації сім років змінюється від значень 0,16 (2-й рік експлуатації) до значення 0,49 (7-й рік експлуатації). Якщо коефіцієнт готовності зернозбиральних комбайнів із збільшенням строків експлуатації зменшується, то коефіцієнт відновлення зростає.

УДК 631.358:633.521

2013.3.48. МЕХАНІЗАЦІЯ КОМБАЙНОВОГО І РОЗДІЛЬНОГО СПОСОБІВ ЗБИРАННЯ ЛЬОНУ: монографія / Дацюк Л.М., Хайліс Г.А., Юхимчук С.Ф. — Луцьк: ЛНТУ, 2012. — 168 с. — Бібліогр.: 148 назв. Шифр 539927.

Механізація способів збирання льону, конструкція льонозбиральної машини, потужність, апарат підбирально-повертальний.

Представлено відомості про фізико-механічні властивості льону і його складових як об'єктів способів збирання. Про-

аналізовано способи збирання льону, їх переваги та недоліки. Розглянуто машини, засоби та обладнання для комбайнового та роздільного збирання льону. На основі комбайнового та роздільного способів розроблено конструкцію льонозбиральної машини зі змінними бральними та підбирально-повертальними апаратами, яка складається з постійних і змінних механізмів. Польові випробування льонозбиральної машини показали, що потужність привода брального апарата майже не змінюється із збільшенням швидкості руху машини і становить у середньому 3,05 кВт, а потужність привода підбирально-повертального апарата зростає від 1,37 кВт до 1,79 кВт. Потужність привода робочих органів машини за холостого ходу не залежить від швидкості руху машини. Потужність привода підбирально-повертального апарата менша за потужність привода брального апарата на 40–55%.

УДК 631.362

2013.3.49. РЕЗУЛЬТАТИ ДООЧИЩЕННЯ ТА СОРТУВАННЯ НАСІННЯ ПЕРЦЮ СОЛОДКОГО НА ВІБРОФРИКЦІЙНОМУ СЕПАРАТОРІ / Заїка П.М., Бакум М.В., Михайлов А.Д., Козій О.Б., Нікітін С.П. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 132: Технічні системи і технології тваринництва. — С. 161–166. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 539668.

Доочищення та сортування насіння, насіння перцю солодкого, сепаратор віброфрикційний.

Установлено, що в 1-й приймальник (П.) потрапило 14,7% насіння з високими посівними якість як за вмістом насіння основної культури (99,0%), так і за схожістю насіння (84,0%). Маса 1000 штук насіння порівняно з вихідним насінням підвищилась на 1,07 г. У 2-й та 3-й приймальники (вихід насіння 53,9%) потрапило також високоякісне насіння перцю солодкого. Вміст насіння основної культури в цих П. достатньо високий — 99,0 і 98,0% відповідно при порівняно низькому вмісті насіння основної культури у вихідній суміші — 87,0%. Маса 1000 штук дорівнює 2,15 і 2,03 г. У 4-й — 5-й П. потрапило насіння перцю солодкого (вихід насіння 21,5%) із вмістом насіння основної культури 98,0% і схожістю — 79,0 і 77,0%. Після об'єднання насіння з високими посівними показниками, вміст насіння основної культури якого дорівнює 98,3%, маса 1000 штук насіння — 2,07 г, схожість — 82,1% і енергія проростання — 74,9%. У 6-й — 9-й П. потрапило 9,9% засміченого насіння із вмістом основної культури від 21,0 до 68,0%. Це насіння мало малу масу 1000 штук насіння (від 0,51 до 1,02 г), схожість, енергію проростання, вміст насіння основної культури, тому його доцільно відібрати у відхід. Зазначено, що запропонований спосіб доочищення та сортування насіння на віброфрикційному сепараторі показав високу ефективність його застосування для підготовки високоякісного насіння перцю солодкого.

УДК 631.362

2013.3.50. РЕЗУЛЬТАТИ ВИРОБНИЧИХ ВИПРОБУВАНЬ МОДЕРНІЗОВАНОГО ПНЕВМАТИЧНОГО СЕПАРАТОРА НА ПОПЕРЕДНЬОМУ ОЧИЩЕННІ НАСІННЄВИХ СУМІШЕЙ ОВОЧЕВИХ КУЛЬТУР / Заїка П.М., Бакум М.В., Кречот М.М., Абдуев М.М., Вотченко О.С., Винокуров Е.М., Компанієць Г.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 135: Механізація сільськогосподарського виробництва. — С. 369–373. — Сер. Техн. науки. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539671.

Випробування виробничі, сепаратор пневматичний модернізований, очищення попереднє, суміш насіннєва, культури овочеві.

Наведено результати виробничих випробувань модернізованого пневматичного сепаратора з регульованою шириною сепарувального каналу на попередньому очищенні насіннєвої суміші цибулі (НСЦ) з великим умістом легких домішок. Відмічено, що за один пропуск НСЦ масою 62 кг, яка не відповідала вимогам ДСТУ 7160-2010, можна одержати з перших двох приймачів 30,21 кг матеріалу (48,77% від маси вихідного матеріалу), посівні властивості насіння основної культури якого будуть відповідати вимогам стандарту. Маса 1000 насіння цих фракцій — 3,85 г, а енергія проростання і схожість насіння цибулі відповідно 59,61 і 87,28%. Мате-

ріал перших двох фракцій містить 11,78% легких домішок, 0,78% — мінеральних домішок і 0,57% — насіння бур'янів, що перевищує вимоги стандарту. Подальше очищення цих фракцій доцільно проводити на решетних сепараторах, оскільки ці домішки відрізняються від насіння цибулі за розмірами. З матеріалу третього приймача у випадку гострої необхідності можна виділити до 12,42% насіння основної культури з невисокими посівними властивостями. Матеріал четвертого і п'ятого приймачів містить велику кількість домішок — 95,09%, а насіння цибулі (4,77% від маси фракції) має дуже низькі посівні властивості. Подальше очищення четвертого і п'ятого приймачів здійснювати недоцільно.

УДК 631.372

2013.3.51. АНАЛІЗ РІЗНИХ ТИПОРОЗМІРІВ ШИН З ТОЧКИ ЗОРУ ПІДВИЩЕННЯ ТЯГОВО-ЗЧІПНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ТРАКТОРА ХТЗ-17221 / Кучков В.В. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 135: Механізація сільськогосподарського виробництва. — С. 185–191. — Сер. Техн. науки. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539671.

Типорозміри шин, властивості тягово-зчіпні, трактор ХТЗ-17221, умови експлуатації.

Розглянуто аналіз декількох типорозмірів шин і одержано універсальні характеристики шин, за якими зроблено висновки з раціоналізації їх установок на трактор ХТЗ-17221 з метою підвищення його тягово-зчіпних властивостей. Побудовано універсальні характеристики шин, що дає можливість раціонально вибрати типорозмір шин за критеріями ККД ходової системи, буксування і корисної тягової сили. Відмічено, що максимум ККД одиночного колеса для проаналізованих шин знаходиться за навантаження 85–100% від допустимого при даному внутрішньому тиску в шині і спостерігається при буксуванні 8–12% та коефіцієнта використання зчіпної ваги 0,4–0,44. З підвищенням тиску максимум ККД знижується на 2–4% і зміщується в зону більш високого буксування. Кожній шині певного типорозміру можна надати максимальних тягово-зчіпних властивостей якщо забезпечити оптимальне раціональне навантаження і тиск. Оптимальні умови експлуатації відповідають коефіцієнту деформації шини на 18–22%.

Зазначено, що трактор ХТЗ-17221 раціонально комплектувати шинами 28,1R26 або 600/65R38, щоб підвищити його тягово-зчіпні властивості.

УДК 631.372

2013.3.52. АНАЛІЗ КОНСТРУКТИВНИХ СХЕМ АГРЕГАТУВАННЯ ЗАСОБІВ ДЛЯ МЕХАНІЗАЦІЇ ОБРОБІТКИ ҐРУНТУ / Пастухов В.І., Скофенко С.М., Фесенко Г.В., Міленін А.М. // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Василенка: зб. наук. пр. — Х., 2013. — Вип. 135: Механізація сільськогосподарського виробництва. — С. 258–265. — Сер. Техн. науки. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539671.

Схеми конструктивні, агрегування, механізація обробки ґрунту.

З метою підвищення якості обробки ґрунту проведено аналіз існуючих конструктивних схем ґрунтообробних МТА, результатів теоретичних і експериментальних досліджень поздовжньої стійкості плуга при оранці. Показано, що начіпний пристрій з модернізованою конструкцією верхньої поздовжньої ланки та зміною способу її кріплення до трактора забезпечує кращу пристосованість орного МТА до рельєфу поля. Глибина оранки, за необхідної 25 см, змінювалась у випадку використання серійного начіпного пристрою на ділянці з нахилом 8° від 12 до 42 см, а при використанні модернізованого начіпного пристрою — від 24 до 29 см. З метою зменшення питомого опору плуга було розроблено начіпну систему для однокотлового приєднання плуга до трактора з пристроєм для регулювання напрямку лінії дії тяги трактора. При глибині оранки 20–22 см і швидкості 1,6 м/с питомий опір експериментального МТА порівняно з серійним варіантом за використання механічного довантажувача був менший на 21–27%. Стійкість руху плуга за глибиною була стабільнішою (коефіцієнт варіації 3,8%). За використання розробленого начіпного пристрою на тракторах серії Т-150К і ХТЗ-170 та при розміщенні опорного колеса начіпного плуга ПЛН-5-35 і ПУН-5-40 до п'ятого корпусу, якість обробки ґрунту відповідає агротехнічним вимогам: середнє квадратичне відхилення глибини оранки становить 0,52–0,94 см проти 3,2–4,29 см орного агрегату серійної компоновки.

631.4 ҐРУНТОЗНАВСТВО

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — академік НААН МАЗУР Г.А.

УДК 631.4:633.16(477.72)

2013.3.53. ВОДНИЙ РЕЖИМ ҐРУНТУ НА ПОСІВАХ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Нетіс І.Т., Онуфран Л.І. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 79. — С. 106–111. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540100.

Водний режим ґрунту, посіви ячменю ярого, зміна клімату, умови вирощування ячменю.

Наведено результати досліджень водного режиму ґрунту на посівах ячменю ярого (ЯЯ) та його зміни під впливом змін клімату і умов вирощування. Ґрунт дослідного поля — темно-каштановий слабосолонцюватий середньосуглинковий. Найменша вологоємність шару 0–100 см становить 21,5%, щільність складення — 1,40 г/см³, доступна волога — 12,1%. Відмічено, що основна кількість вологи у ґрунті під ЯЯ накопичується в осінньо-зимовий період і найбільші її запаси у метровому шарі ранньою весною досягають у середньому 132 мм, після чого поступово знижуються до кінця вегетації. За осінньо-зимовий період ґрунтом вбирається дуже мала кількість опадів — у середньому 43%, а решта води опадів — 57% втрачається, що зумовлено збільшенням щільності ґрунту та зменшенням його здатності вбирати воду. Для покращення водного режиму ячменю важливо зменшити щільність ґрунту та збільшити його здатність поглинати воду опадів. На посівах ЯЯ вода ефективніше використовується за внесення оптимальних доз добрив.

УДК 631.411.42:631.454.44

2013.3.54. КОЛИЧЕСТВЕННАЯ ОЦЕНКА МИКРОБНОГО СООБЩЕСТВА, ТРАНСФОРМИРУЮЩЕГО СОЕДИНЕНИЯ АЗОТА, В АГРОЦЕНОЗАХ СЕРОЙ ЛЕСНОЙ ПОЧВЫ / Зинченко М.К., Стоянова Л.Г., Щукин И.М. // Достижения науки и техники АПК. — 2013. — № 4. — С. 17–19. — Библиогр.: 7 назв.

Мікробне угруповання, трансформація сполук азоту, агроценоз, обробіток ґрунту, добрива, мікробний ценоз.

Дослідження проводили з метою визначення кількісних змін у структурі основних фізіологічних груп ґрунтових мікроорганізмів, які перетворюють ґрунтовий азот в агроєкосистемах, за різного рівня агротехнічного впливу. Відмічено, що сумісне застосування мінеральних і орґано-мінеральних добрив на сірому лісовому ґрунті сприяло збільшенню кількості агрономічно цінних фізіологічних груп мікроорганізмів у складі мікробного ценозу порівняно з перелогом. Найбільш позитивний вплив на розмноження протеолітичної і амілолітичної мікрофлори проявило застосування повного мінерального добрива (NPK по 60 кг д.р./га) і гною (60, 80 т/га). Внесення мінеральних добрив у дозах (NPK)₁₂₀ не забезпечило збільшення кількості мікроорганізмів цих груп незалежно від способів основного обробки ґрунту. Зменшення мікробного пулу, який бере участь у трансформації сполук азоту в сірому лісовому ґрунті (сума аміногетеротрофів і аміноавтотрофів) по оранці і плоскорізному обробці ґрунту, спостерігалось на

високоінтенсивному мінеральному фоні. Для мікробіоценозу агросистем характерна середня інтенсивність мобілізаційних процесів у ґрунті (коефіцієнти мінералізації органічної речовини на оранці від 1,1 до 1,7). У липні на інтенсивному мінеральному фоні незалежно від способу основного обробітку ґрунту і на нульовому по оранці вона зростає, що свідчить про тенденції збільшення активності ґрунтової мікрофлори, спрямованої на мінералізацію сполук азоту в тривало і інтенсивно використовуваному ґрунті.

УДК 631.416.871.1:635.646

2013.3.55. ВМІСТ МАРГАНЦЮ В ҐРУНТАХ ТА РОСЛИНАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Бурикін С.І., Коваленко О.В., Якуба І.П. // Вісник аграрної науки Південного регіону: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2012. — Вип. 12/13: С.-г. та біол. науки. — С. 11–18. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 539851.

Марганець, чорнозем південний, валовий вміст, рухомість марганцю, використання добрив.

Вивчено розподіл різних форм марганцю по профілю чорнозему південного, вплив довготривалого використання добрив на вміст марганцю в ґрунті і рослинах. Зазначено, що чорноземі південні Причорноморського Степу високо забезпечені валовим марганцем. Вміст потенційно доступної фракції Мп в орному та підорному шарах ґрунту становить 41,9 та 36,2% від загального вмісту елемента, а розчинної в 0–35 шарі — 5,6–4,6% та слабосольовому розчині — 1,6–1,3%. За систематичного довготривалого застосування добрив рухомість марганцю через 18 років зросла в середньому на 29,9%, а протягом наступних 12 частка Мп, розчинного в 0,1 н H₂SO₄, збільшилась ще на 41%. Між концентрацією кислоторозчинного Мп в орному шарі чорнозему південного і величиною гідролітичної кислотності спостерігається позитивний кореляційний зв'язок ($r=0,68$). При підвищенні гідролітичної кислотності на кожні 0,05 мг-екв./100 г ґрунту вміст вказаної фракції елемента зростає на 11,88 мг/кг. Довготривале використання органічних і мінеральних добрив протягом 30 років призводить до зростання й валового вмісту елемента: в середньому за варіантами дослідів на 13,0% (амплітуда коливань від 4,8 до 11,7). Вміст Мп в с.-г. продукції, вирощеній на чорноземах південних Одеської обл., не перевищує ГДК і, здебільшого, знаходиться на рівні мінімального, що свідчить про недостатню доступність елемента для рослин.

УДК 631.417.2:631.582:631.81

2013.3.56. ЗМІНИ ГУМУСНОГО СТАНУ ДЕРНОВО-ПІДЗОЛИСТОГО ҐРУНТУ ПІД ВПЛИВОМ УДОБРЕННЯ У СІВОЗМІНАХ ПОЛІССЯ / Ермолаєв М.М., Хохлов В.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 11–14. — Бібліогр.: 9 назв.

Зміни гумусного стану, ґрунт дерново-підзолистий, удобрення, сівозміни Полісся.

Наведено результати досліджень зміни вмісту і запасів гумусу в ґрунті та розрахунки його балансу в 5-пільній зерно-трав'янопросапній та 2-пільній зернопросапній сівозмінах. Зазначено, що вміст гумусу в ґрунті змінюється під впливом систем удобрення і сівозмінного чинника (табл.). Установлено, що за внесення гною вміст гумусу в обох сівозмінах (2- і 5-пільна) підвищується на 0,01%. Заорювання гною разом із сидератом у вигляді зеленої маси пелюшко-вівсяної суміші сприяло підвищенню абсолютного вмісту гумусу в ґрунті 5-пільної сівозміни на 0,05, 2-пільної — 0,1%, а за поєднання гною з сидератом та соломою гумусованість достовірно зростає відповідно на 0,09 та 0,16%. Із заорюванням сидерата та соломи у 2-пільній сівозміні вміст гумусу не змінювався, а в 5-пільній впродовж ротації знизився від 0,98 до 0,93%. За мінеральної системи удобрення показник умісту гумусу в ґрунті також знижується: на 0,1% у 5-пільній сівозміні і 0,05 у 2-пільній. У контрольному варіанті без внесення добрив спостерігається найпомітніше зниження вмісту гумусу в ґрунті відповідно на 0,13 та 0,1% від його вихідних значень у 5- і 2-пільній сівозмінах. Інтенсифікація органічної системи удобрення сприяла істотному накопиченню гумусу у досліджуваному дерново-підзолистому ґрунті. Використання ґрунту за внесення як самих мінеральних добрив, так і за їх повної відсутності призводить до зниження його гумусованості. За поєднання органічної і мінеральної систем удобрення

спостерігалось зростання запасу гумусу та створення його позитивного балансу в орному шарі ґрунту щодо вихідного стану.

УДК 631.417:631.81

2013.3.57. ГРУПОВИЙ ТА ФРАКЦІЙНИЙ СКЛАД ГУМУСУ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО В РІЗНОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ / Цвей Я.П., Іваніна В.В., Петрова О.Т. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 15–19. — Бібліогр.: 7 назв.

Склад гумусу чорнозему типового, сівозміни різноротаційні, система удобрення.

Доведено, що використання органо-мінеральних систем удобрення та зменшення в сівозміні частки буряків цукрових до 17% позитивно впливали на якісний склад гумусу і стабілізували співвідношення $C_{гк}:C_{фк}$ на рівні 1,77–1,82. Відмічено, що використання мінеральної системи удобрення в умовах зерно-бурякової сівозміни посилювало в часі процеси фульватизації гумусу, зменшувало співвідношення $C_{гк}:C_{фк}$ та підвищувало рухомість гумінових кислот. Найбільше процеси фульватизації виявлялися у III ротації, коли в структурі сівозміни не було багаторічних трав, а частка буряків цукрових становила 30%. Співвідношення $C_{гк}:C_{фк}$ за період III ротації в шарі 0–30 см зменшилося від 1,71 до 1,62. Органо-мінеральні системи удобрення забезпечували стабільність кількісного та якісного складу гумусу, сприяли зростанню абсолютної кількості гумінових кислот порівняно з мінеральною системою удобрення в III ротації на 0,04–0,06, IV — на 0,06–0,10 абсолютних відсотків. Трансформація органічної речовини добрив супроводжувалася зростанням абсолютної частки нерозчинного залишку порівняно з контролем на 0,12–0,14%.

УДК 631.42

2013.3.58. МІКРОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ҐРУНТІВ СТЕПОВИХ БІОГЕОЦЕНОЗІВ / Стрижак О.В. // Ґрунтознавство. — 2012. — Т. 13, № 3/4. — С. 52–64. — Бібліогр.: 8 назв.

Особливості мікроморфологічні, ґрунти степових біогеоценозів, мікроскладення, мікроагрегати.

Для ґрунтів степових біогеоценозів на прикладі еталонної степової цілини встановлено основні мікроморфологічні особливості. Для них характерна пилювато-плазмова мікроструктура, однорідна по всьому профілю. Плазма у верхніх двох шарах — гумусо-глиниста, з шарів 31–48 см та 48–72 см — карбонатно-гумусо-глиниста, а у шарі 72–101 см вона змінюється на карбонатно-глинисту. Відмінність плазми у шарах спричинена різним впливом біотичних та абіотичних факторів. Рослинні залишки представлені переважно свіжими зрізми коренів, найбільша їх кількість у верхніх шарах, у нижніх спостерігаються поодинокі екземпляри. Для всього профілю характерний тип гумусу — муть. Мікроскладення неоднорідне по профілю. У верхньому шарі переважає рихле і губчасте, в нижніх шарах основні типи мікроскладення — губчасте та порове. Для верхніх шарів — від 0–7 см до 7–31 см — найбільш характерні міжагрегатні пустоти та широкі каналоподібні пори, для шарів від 31–48 см до 70–102 см — пори-камери, замкнуті пори складної форми, каналоподібні пори та тріщини. Найкраще агрегований верхній горизонт (0–7 см), складений капролітами та мікроагрегатами фітогенного походження, за розміром мікроагрегати різні, їх форма переважно округла та складна. З глибиною агрегатність падає. В нижніх шарах переважають блоки коагуляційного походження. Виявлено, що для ґрунтів еталонної степової цілини найбільша формотворна роль належить біотичним факторам.

УДК 631.43/445.4

2013.3.59. АГРОФІЗИЧНІ УМОВИ ҐРУНТОУТВОРЕННЯ ЧОРНОЗЕМІВ В АГРОЦЕНОЗАХ / Демиденко О.В., Величко В.А. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 2. — С. 14–19. — Бібліогр.: 9 назв.

Умови агрофізичні, ґрунтоутворення чорноземів, агроценози.

Досліджено довгостроковий вплив різних способів обробітку чорноземів Лівобережного Лісостепу на фізичні властивості в сівозмінах різного типу. Зазначено, що на чорноземах типових середньогумусних легкосуглинистих за довгострокової та систематичної оранки без унесення гною

та мінеральних добрив розуцільнення метрової товщі становило 3,1–3,4%. За внесення органо-мінерального живлення метрова товща розуцільнилась на 4,7% стосовно щільності будови ґрунтової породи. За систематичного безполицевого обробітку (10 років) чорнозему середньогумусного легкоглинистого без унесення органічних і мінеральних добрив розуцільнення метрової товщі досягло 7,9%. За внесення органо-мінерального живлення розуцільнення метрової товщі чорнозему зростало більше ніж удвічі, що виявилось більшим, ніж за оранки. Гумусний горизонт розуцільнився на 7,9–9,5%. За поверхневого обробітку чорноземів без унесення органічних і мінеральних добрив та за їх застосування відбувається розуцільнення метрової товщі на 9,5–11,9%. Утримання чорноземів у стані перелогу впродовж 10–38 років забезпечило розуцільнення гумусного горизонту на 8,7–13,5%, у метровій товщі — на 6,5–9,5%. Найбільшою мірою розуцільнення чорнозему в агроценозі відбувається за утримання багаторічних злакових трав упродовж 10 років у вивідних полях. Установлено, що за безполицевого та поверхневого обробітків уміст агрономічно цінних структурних окремоностей зростає на 7–10% порівняно з оранкою, найбільш агрономічно цінних окремоностей (5–1 мм) за поверхневого обробітку — на 12%. Загальна шпаруватість метрової товщі за безполицевого та поверхневого обробітків досягала значень 58–59 об. %, а за оранки знижувалась до 49–54 об. %.

УДК 631.43:445.4

2013.3.60. УПРАВЛІННЯ ФАЦІАЛЬНИМ ГУМУСОНАКОПИЧЕННЯМ ЧОРНОЗЕМІВ В АГРОЦЕНОЗАХ ЛІСОСТЕПУ І СТЕПУ УКРАЇНИ / Демиденко О.В., Величко В.А. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 4. — С. 54–59. — Бібліогр.: 15 назв.

Управління фаціальним гумусонакопиченням, чорноземи, агроценози, ґрунтозахисні технології.

Досліджено умови фаціального ґрунтоутворення чорноземів типових і звичайних при застосуванні мінімального обробітку в ґрунтово-екологічних підзонах Лісостепу і Степу України. Відмічено, що умови фаціального ґрунтоутворення чорноземів типових і звичайних за поліпшення гідроморфності ґрунтових умов та відтворення агрофізичних властивостей і гумусу в річному і сезонному циклах із застосуванням мінімального обробітку можуть змінюватися у бік чорноземів більш вологих фацій відносно фонових ґрунтів. Стіяка тенденція до зрушення ґрунтоутворювального процесу чорноземів в умовах агроценозів зони нестійкого зволоження в напрямі півночі (опівнічування ґрунтоутворення за низкою основних показників родючості) зумовлює формування родючіших чорноземів у агроценозах сівозміни. Темпи гумусонакопичення в чорноземах є функцією гідротермічних умов території, гідроморфності і біогенності ґрунтових умов у літній період вегетації культур, гранулометричного складу ґрунтоутворювальної породи й часу застосування ґрунтозахисних технологій, які базуються на мінімальному безполицевому обробітку в агроценозах. Вони посилюються з північного заходу на північний схід, а найбільшої інтенсивності набувають на межі лісостепової і степової зон.

УДК 631.43:633.63

2013.3.61. ВПЛИВ ВАПНУВАННЯ НА ВМІСТ ГУМУСУ В ЧОРНОЗЕМІ ТИПОВОМУ В УМОВАХ ПІВНІЧНО-СХІДНОГО ЛІСОСТЕПУ / Сипко А.О., Стрілець О.П., Сінчук Г.А. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 5. — С. 19–22. — Бібліогр.: 9 назв.

Вапнування, вміст гумусу, чорнозем типовий, меліорант.

Установлено, що в умовах північно-східного Лісостепу застосування дефекату як меліоранта сприяє збереженню родючості, підвищенню мінералізації і гуміфікації органічної маси ґрунту з підвищенням вмісту загального гумусу і його фракцій у чорноземі типовому слабобилугованому. За внесення меліоранта в скоригованій нормі (6,0–6,5 т/га у фізичній масі) восени під лущення стерні вміст загального гумусу підвищився до 4,6%, що на 0,45% більше порівняно з контрольним варіантом. У провапнованому ґрунті зріс вміст загального вуглецю до 2,44–2,48%. За скоригованої норми меліоранта підвищився вміст загального вуглецю до 2,68%, що на 0,26% більше, ніж у контрольному варіанті. Уміст

гумінових кислот у цьому варіанті становив 0,69% від маси ґрунту, а співвідношення $C_{гк}/C_{фк}$ — 2,03.

УДК 631.431.1

2013.3.62. ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ЩІЛЬНОСТІ ҐРУНТУ ПІД ПОЛЬОВИМИ КУЛЬТУРАМИ / Драган М.І., Любчик О.Г. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 78. — С. 16–20. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 540097.

Аспекти технологічні, щільність ґрунту, культури польові, урожайність, обробіток ґрунту.

Досліджено значення щільності складення сірого лісового ґрунту для с.-г. культур та встановлено зв'язок з їх урожайністю. Встановлено тісний зв'язок між щільністю складення сірого лісового ґрунту, польовою схожістю насіння, розвитком рослин та врожайністю культур. Наведено рівняння для розрахунку максимально допустимого ущільнення орного шару, запропоновано ефективні агрозаходи його регулювання у період вегетації рослин. Прикочування та двофазний обробіток ґрунту, а також глибоке розпушування міжрядь у широкорядних посівах дають можливість оптимізувати агрофізичні властивості та підвищити врожайність польових культур.

УДК 631.434

2013.3.63. ТРАНСФОРМАЦІЯ МАКРОСТРУКТУРИ ЧОРНОЗЕМУ ПІВДЕННОГО ПРИ ЗАСТОСУВАННІ NO-TILL ТЕХНОЛОГІЙ / Чорний С.Г., Видинівська О.В. // Ґрунтознавство. — 2012. — Т. 13, № 3/4. — С. 23–31. — Бібліогр.: 13 назв.

Трансформація макроструктури чорнозему південного, No-till технології.

Розглянуто зміни макроструктури чорнозему південного при застосуванні технології No-till. Визначено зростання вмісту агрономічно цінних та водостійких агрегатів, а також покращення вітростійкості ґрунту та його протиерозійної стійкості. Виключенням є еродовані ґрунти, де цього ефекту не спостерігалось. Поліпшення за впровадження No-till показників макроструктури, як з агрономічної точки зору, так і з ґрунтозахисної, пов'язано із створенням у верхньому, насиченому рослинними рештками, шарі чорнозему південного кращих умов для агрегації. Ці умови пов'язані з покращенням мікробіологічної діяльності та утворенням так званого "молодо" гумусу у верхньому шарі ґрунту.

УДК 631.44:631.51:633.35(477.7)

2013.3.64. ВОДНО-ФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ТЕМНО-КАШТАНОВОГО ҐРУНТУ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСІБІВ ЙОГО ОБРОБІТКУ ПІД ПОСІВОМ ГОРОХУ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Сидякіна О.В., Нижегороденко А.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 81. — С. 188–194. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540102.

Властивості водно-фізичні, ґрунт темно-каштановий, спосіб обробітку ґрунту, посів гороху.

Викладено результати досліджень щодо вивчення впливу способів обробітку на водно-фізичні показники темно-каштанового середньосуглинкового ґрунту під посівом гороху. Найбільші показники щільності складення відзначено в системі застосування No-till технології, а найменші — за проведення оранки на глибину 20–22 см. У цьому самому варіанті досліді максимальними виявилися показники водопроникності ґрунту. Найменшими ж вони були при застосуванні прямої сівби в попередньо необроблений ґрунт. Способи обробітку ґрунту не позначилися на сумарному водоспоживанні посіву гороху. Тому коефіцієнт водоспоживання мав зворотню кореляцію з рівнем сформованої урожайності. Мінімальним він був по фону оранки на глибину 20–22 см, максимальним — за прямої сівби в попередньо необроблений ґрунт — 160,70 м³/ц, що перевищило попередньо наведений варіант на 48,31 м³/ц або на 43,0%.

УДК 631.445.1:631.95:631.147

2013.3.65. ТРАНСФОРМАЦІЯ ОРГАНІЧНОЇ РЕЧОВИНИ ОСУШЕНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ПІД ВПЛИВОМ СТРУКТУРНОЇ МЕЛІОРАЦІЇ / Проневіч В.А. // Агроекологічний журнал. — 2013. — № 1. — С. 50–54. — Бібліогр.: 8 назв.

Трансформація органічної речовини, ґрунти торфові осушені, меліорація структурна.

Дослідження проведено на дослідному полі Сарненської науково-дослідної станції з освоєння боліт НААН упродовж 1986–1996 рр. Торфовий ґрунт потужністю 70–75 см. Торф середньо- і сильнорозкладений, зольністю 50–54%. Показано, що структурна меліорація осушених торфових ґрунтів призводить до формування антропогенних ґрунтів з новими властивостями їх твердої фази — органічної речовини. Прискорена деструкція на фоні мінералізації зумовлює зменшення вмісту вуглеводів порівняно з контролем на 2,3–2,9% та ліпідів у верхньому горизонті і відносно накопичення лігніну — на 3,4–4,2%. Найсуттєвіші відмінності щодо вмісту лігніну виявлено в шарі 0–30 см. Обґрунтовано, що збільшення вмісту гумінових кислот відбувається за рахунок зменшення фульвокислот. Установлено зміни ступеня і глибини гуміфікації. У верхніх шарах за належної аерації та відповідного прогрівання витрати вуглецю з емісією його діоксиду значно перевищують витрати азоту в процесах амоніфікації та нітрифікації.

УДК 631.445.2:631.872

2013.3.66. ЗМІНИ ВМІСТУ ГУМУСУ ЯСНО-СІРОГО ЛІСОВОГО ПОВЕРХНЕВО ОГЛЕСНОГО ҐРУНТУ ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ТА ПІСЛЯДІЙ ВАПНУВАННЯ / Габриель А., Оліфір Ю., Германович О. // Вісник Львівського національного аграрного університету. — Л., 2012. — № 16: Агрономія. — С. 562–567. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 539661.

Вміст гумусу, ґрунт ясно-сірий поверхнево оглесний, система удобрення, вапнування.

Наведено результати досліджень впливу тривалого застосування різних норм і співвідношень мінеральних добрив, гною і вапна в сівозміні на зміну вмісту загального гумусу та його запасів у ясно-сірому лісовому поверхнево оглесному ґрунті. Зазначено, що за системного внесення впродовж 45 років лише мінеральних добрив у подвійній дозі вміст гумусу в ґрунті на кінець восьмої ротації зріс тільки на 0,12% в орному і на 0,05% у підорному шарах і становить відповідно 1,64 і 1,57%. Ця сама система удобрення на фоні вапнування сприяла підвищенню вмісту гумусу до 1,86 в орному та 1,62% у підорному шарах ґрунту. За тривалого застосування 10 т/га сівозмінної площі гною вміст гумусу зростає до 1,65%; у варіанті післядії періодичного вапнування вміст гумусу практично дорівнює контролю без добрив і становить 1,53% в орному шарі ґрунту. Найвищий вміст гумусу в орному шарі на кінець восьмої ротації сівозміни стаціонарного досліду — 1,89–1,93%, що на 0,37–0,41% перевищує вміст гумусу варіанта без добрив, та його запаси в орному шарі ґрунту на 10,2–11,3 т/га проти контролю без добрив, — отримано у варіанті органо-мінеральної системи удобрення за умови систематичного сумісного внесення повної дози мінеральних добрив ($N_{65}P_{68}K_{68}$), 10 т/га сівозмінної площі гною на фоні післядії 0,5 і 1,0 н $CaCO_3$ за г.к.

УДК 631.452:332.6

2013.3.67. ВАРТІСТЬ ОСНОВНИХ ПОЖИВНИХ РЕЧОВИН У ҐРУНТАХ УКРАЇНИ / Пліско І.В., Дацько Л.В., Дем'янюк О.С. // Агроекологічний журнал. — 2013. — № 1. — С. 55–60. — Бібліогр.: 9 назв.

Вартість поживних речовин, ґрунти України, паспортизація земель агрохімічна.

Проаналізовано вміст основних поживних речовин у ґрунтах України різних ґрунтового-кліматичних зон. За даними останнього 9-го туру агрохімічної паспортизації земель с.-г. призначення вміст рухомих сполук фосфору і калію у ґрунтах України становить відповідно у перерахунку за методом Чирікова 103,9 та 111,1 мг/кг ґрунту, що відповідає підвищеному їх вмісту. Оптимальний вміст рухомих сполук фосфору та калію в ґрунтах України становить для фосфору 150–200 мг/кг і калію — 170–220 мг/кг ґрунту, тому ґрунти практично жодної з областей за вмістом цих елементів не відповідають оптимальним значенням. Установлено, що найвищу вартість запасів доступних поживних елементів (в індексах цінності у розрахунку на 1 га) мають чорноземи та дернові ґрунти середньо- та важкосуглинкові, які розташовані переважно у лісостеповій зоні України. Найнижчою вартістю такого показника характеризуються ґрунти поліської (гірські райони західних областей — підзолисто-буроземні поверхнево-глеуваті ґрунти, буроземи кислі середньопотужні) та

степової зон України (у АР Крим — темно-каштанові залішково солонцюваті, солонці чорноземно-лучні глибокі солончакуваті, коричневі карбонатні ґрунти).

УДК 631.461:631.445.4

2013.3.68. БІОГЕННІСТЬ ЧОРНОЗЕМУ ТИПОВОГО ЗА РІЗНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ / Демиденко О.В., Тонха О.Л., Величко В.А. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 20–23. — Бібліогр.: 9 назв.

Біогенність чорнозему типового, обробіток ґрунту, мінералізація, гумусонакопичення.

Досліджено чисельність еколого-трофічних і таксономічних груп мікроорганізмів у чорноземі типовому за 36-річного використання різних обробітків ґрунту. Зазначено, що обробіток ґрунту є вагомим фактором впливу на мікроорганізми перелічених груп. На перелозі біогенність у 1,56–2,39 раза, кількість фосформобілізуювальних мікроорганізмів — у 2–4, мікроорганізмів, які посилюють дію мінеральних форм азоту, — у 2,5 раза менші за показники різних варіантів обробітку ґрунту. Застосування безпліцевого обробітку сприяє зменшенню процесів мінералізації, підсиленню гумусонакопичення, поліпшенню забезпеченості рослин рухомими формами фосфору і мінеральними сполуками азоту. Підсилена біогенна акумуляція поживних речовин і локальне підкислення верхньої третини гумусного горизонту є корисним явищем, яке слід стимулювати безпліцевими обробітками, а не знищувати систематичною оранкою. Уміст рухомих форм фосфору в ґрунті прямо пов'язаний з активністю фосфатмобілізуювальної мікрофлори, активність якої максимальна в інтервалі значень $pH_{сн}$ = 6,7–6,8. В умовах безпліцевого обробітку частка аміачної форми азоту в сумі NH_4+NO_3 зростає порівняно з оранкою. Між інтенсивністю нітрифікації та вмістом доступних і рухомих фосфатів виявлено обернений зв'язок.

УДК 631.472

2013.3.69. ЗАКОНОМЕРНОСТІ ФОРМИРОВАНИЯ АГРОГЕННОВОГО ПРОФИЛЯ ЧЕРНОЗЕМОВ ТИПИЧНЫХ ЛЕСОСТЕПИ УКРАИНЫ ПОСЛЕ РАСПАШКИ ЦЕЛИНЫ И МНОГОЛЕТНЕЙ ЗАЛЕЖИ / Носко Б.С. // Почвоведение. — 2013. — № 3. — С. 359–371. — Библіогр.: 27 назв.

Формування агрогенного профілю, чорнозем типовий, розорювання цілини та перелозу.

Установлено, що протягом 10–12 років після оранки перелозу втрати гумусу в орному шарі чорнозему типового досягли 20% порівняно з неораною ділянкою, що, в свою чергу, призводило до зменшення вмісту валових запасів азоту і фосфору. Під впливом мінеральних добрив і підсилення гумідності на фоні зменшення гумусованості відбулися зміни фізико-хімічних і фізичних властивостей: зниження межі карбонатного горизонту, складу обмінних катіонів і ємності поглинання за одночасного підкислення ґрунтового розчину. Зазначено, що культурний ґрунтоутворювальний процес на фоні дефіциту ресурсів для забезпечення простого відтворення родючості призводить до розвитку різнобічних напрямів деградації цих найбагатших ґрунтів. Чорноземи агроценозів порівняно з цілинними аналогами характеризуються змінами в ґрунтовому профілі: на фоні багатьох морфологічних ознак, які збереглися, у них відсутня дернина, зернисто-грудочкувата структура, зменшився вміст гумусу, з'явилась плужна підшва, знизилась лінія скипання ґрунту. Разом з тим, на даному етапі еволюції орних чорноземів не виходить за рамки параметрів, властивих для чорноземного типу ґрунтоутворення. Характерною рисою окультурення чорноземів є формування особливого гумусового профілю, фосфатного і азотного фондів.

УДК 631.48

2013.3.70. ПРОПОЗИЦІЇ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЧИННОЇ МЕТОДИКИ БОНІТУВАННЯ ҐРУНТІВ / Медведєв В.В., Пліско І.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 5. — С. 14–18. — Бібліогр.: 9 назв.

Бонітування ґрунтів, продуктивність ґрунтів, земельна ділянка, параметри ґрунту.

Коротко розглянуто історію ґрунтового-бонітувальних робіт в Україні. Критично оцінено попередні підходи до бонітування, охарактеризовано методики В.П. Кузьмичова, А.І. Сірого, М.І. Полупана зі співавторами. Детальніше розглянуто чинну

методику, опрацьовану під керівництвом Л.Я. Новаковського, та методику, запропоновану авторами статті. У методиці, що пропонується, інтегральну бонітетну оцінку земельної ділянки отримують на основі розширеної кількості окремих оцінок ґрунту і клімату та технологічних параметрів поля як єдиної нерозривної системи, що визначає продуктивність ґрунтів. Основні методологічні принципи запропонованої методики бонітування такі: бонітування базується на основі ґрунтової карти країни, області, району, підприємства, поля, сівозміни,

єдиниця оцінки — ґрунтовий вид. Пропонується єдина для країни 100-бальна шкала. Бонітет розраховують на підставі низки критеріїв, що характеризують потенційну і ефективну родючість ґрунту, найважливіші параметри клімату і поля. Еталоном є земельна ділянка з оптимальними параметрами ґрунту, клімату, що має 1-й клас за технологічною паспортизацією. Кінцевий результат роботи — загальна і часткова бонітувальна оцінка ґрунту і клімату та інтегральна оцінка земельної ділянки.

631.5 АГРОТЕХНІКА

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 631.16"321":631.58:631.531.011:631.51.021

2013.3.71. ДИНАМІКА ВМІСТУ БІЛКА В ЗЕРНІ ЯЧМЕНЮ ЯРОГО, ВИРОЩЕНОГО ЗА РІЗНИХ СИСТЕМ ЗЕМЛЕРОБСТВА ТА РІЗНИХ СИСТЕМ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В ПРОЦЕСІ ЗБЕРІГАННЯ / Бобер А.В., Мишко П.В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 114–117. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540393.

Ячмінь ярий, зерно, білок, зберігання, системи землеробства, системи основного обробітку ґрунту.

Наведено результати досліджень щодо впливу систем землеробства та систем основного обробітку ґрунту на динаміку білка в зерні ячменю сорту Скарлет у процесі зберігання. Зразки зерна ячменю, вирощені за різних систем землеробства (промислового, екологічного та біологічного) та систем основного обробітку ґрунту (диференційований, плоскорізний, полицево-безполицевий, поверхневий) зберігали у льяних мішках упродовж 12 місяців в умовах складських приміщень. Білок визначали через кожні 1, 3, 6, 9 та 12 місяців. За результатами аналізу вмісту білка виявлено, що коливання вмісту білка на рівні 0,02–0,2% не є суттєвим, а, отже, можна констатувати, що у процесі зберігання зерна ячменю, вирощеного за різних систем землеробства та різних систем основного обробітку ґрунту, вміст білка не змінюється.

УДК 631.5:633.11"324":631.17(477.75)

2013.3.72. ФОТОСИНТЕТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ РОСЛИН ПРИЙОМІВ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРИЙОМІВ ВИРОЩУВАННЯ В ПРИСІВАННІ / Железняков О.І., Самойленко О.А., Педаш О.О., Бондаренко А.С., Бойко О.В., Романенко О.Л. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 103–105. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539987.

Пшениця озима, попередник, строки сівби, норми висіву, фотосинтетичний потенціал, урожайність.

Наведено результати досліджень з впливу технологічних прийомів вирощування на фотосинтез рослин пшениці озимої. Вивчали сорт Куяльник по попередниках: чорний пар, ячмінь ярий та соняшник, посіяний у п'ять строків з інтервалом в 10 діб — з 5 вересня по 15 жовтня — з нормою висіву насіння 3, 4, 5, 6 та 7 млн схожих насінин/га. Виявлено, що попередники по-різному впливали на ріст і розвиток рослин. Найбільша площа листя була у рослин по попереднику чорний пар — 47,2–53,8 тис. м²/га, найменша — по соняшнику — 35,5–38,3 тис. м²/га. Від початку відновлення весняної вегетації до фази колюсіння найбільшу площу листової поверхні сформували рослини пшениці при сівбі в третій декаді вересня (25.09) по всіх попередниках. У середньому при сівбі по чорному пару у фазі колюсіння вона становила 53,8 тис. м²/га, після ячменю ярого — 42,9, після соняшнику — 38,3 тис. м²/га. Найбільшим фотосинтетичним потенціалом характеризувалися посіви по чорному пару — від 2,2 до 2,4 млн м² — днів/га, найменшим — після соняшнику — від 1,6 до 1,8 млн м² — днів/га. Між фотосинтетичним потенціалом та урожайністю встановлено достовірний зв'язок ($r=0,502-0,537$). У середньому за 2007–2009 рр. найвищу врожайність (6,4 т/га) було одержано у варіантах з сівою

пшениці по чорному пару в середині першої декади жовтня (05.10) з нормою висіву 6 млн схожих насінин/га. По інших попередниках більш продуктивними були посіви пшениці при сівбі у третій декаді вересня (25.09) — 4,55 т/га по ячменю і 3,97 т/га по соняшнику, що порівняно з паровим попередником менше на 1,85 та 2,43 т/га відповідно.

УДК 631.5:633.853.52:632.51:631.531.011

2013.3.73. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ АГРОТЕХНІКИ ВИРОЩУВАННЯ НА ПОКАЗНИКИ ЯКОСТІ НАСІННЯ СОЇ / Оленіс Р.В., Малієнко А.М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 153–157. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540393.

Соя, технологія вирощування, вміст білка та олії, вихід білка та олії.

Наведено результати досліджень з вивчення впливу елементів технології (способи основного обробітку ґрунту, сівба та боротьба з бур'янами) на показники якості насіння сої в умовах східного Лісостепу України. Вивчали два способи сівби сої сорту Білосніжка на фоні трьох систем обробітку ґрунту (табл.). У середньому за 2008–2010 рр. найвищий вміст білка був за плоскорізного основного обробітку ґрунту і становив 39,0–41,0%, найменший — за поверхневого — 38,3–39,6%. Хімічний захист посіву знижує рівень вмісту білка в насінні сої на фоні оранки на 0,7–1,6%, за плоскорізного обробітку — 0,1–1,8%, за поверхневого — на 0,2–1,3% незалежно від способу сівби. У середньому за роки досліджень найвищий вміст олії був за поверхневого обробітку ґрунту і становив 21,3–22,1%, найменший за оранки — варіанти вузькорядного способу сівби, різниця порівняно з широко-рядним становила на фоні оранки 0,11–0,12 т/га, за плоскорізного — 0,06–0,11 т/га, за поверхневого — 0,10–0,13 т/га. Найбільший вихід олії на рівні 0,35–0,42 т/га забезпечував плоскорізний обробіток ґрунту, за поверхневої системи вихід становив 0,31–0,39 т/га, за полицевої — 0,32–0,41 т/га. Великої різниці у показниках виходу білка та олії з одиниці площі від застосування гербіциду не відмічено.

УДК 631.51.01:631.582:631.559

2013.3.74. ВПЛИВ СИСТЕМ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ СІВОЗМІНИ / Івакін О.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 12. — С. 85–89. — (Сер. Техн. науки, с.-г. науки, екон. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540370.

Системи обробітку ґрунту, сівозмінна, продуктивність сівозміни, економічна ефективність.

Представлено результати трирічного вивчення (2006–2008) впливу систем обробітку ґрунту на фоні без гербіцидів та з внесенням рекомендованих доз гербіцидів на продуктивність сівозміни в умовах східної частини Лісостепу України. Вивчали 5 різних систем обробітку ґрунту (табл.). Продуктивність різних культур у сівозміні за коефіцієнтом переведено у зернову одиницю. Виявлено, що найвищий приріст продуктивності сівозміни від застосування гербіцидів одержано на варіантах безполицевих обробітків, зокрема при чизельному — 0,71 т/га з.од., або 21,7% від безгербіцидного фону.

Найбільший дохід за безгербіцидної технології одержано при оранці — 2538 грн/га. Застосування гербіцидів підвищило рівень доходів на 487–557 грн/га, причому найвищим цей показник був за чизельного (варіант 5) і диференційного (вар. 4) обробітків — 557 та 513 грн/га. Найбільші витрати коштів на основний обробіток ґрунту були по оранці під цукровий буряк — 219 грн/га. При безполіцевому обробітку вони зменшилися на 18,9–58,8%. Диференційований та чизельний обробітки забезпечили найвищий умовно чистий прибуток, який на безгербіцидному фоні був відповідно на 3,3 і 2,2%, а на гербіцидному — на 3,8 і 6,2% вище контрольного. Зроблено висновок, що в умовах східної частини Лісостепу України у польовій сівозміні слід застосовувати чизельний (ПЧ-2,5) та диференційований дисково-поліцевий (ПЛН-4-35 + ДМТ-4А) обробітки ґрунту в поєднанні з внесенням гербіцидів, що дає змогу одержувати продуктивність культур на рівні або вищу ніж за оранки.

УДК 631.51.021:633.854.78:664.143/.149(477.7)

2013.3.75. ОСОБЛИВОСТІ МІНІМІЗАЦІЇ ОСНОВНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПІД СОНЯШНИК КОНДИТЕРСЬКИЙ В УМОВАХ ПІВДЕННОГО СТЕПУ УКРАЇНИ / Юркевич Є.О., Соколов К.К., Кириленко В.М., Бакума А.В. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип. 66: С.-г. науки. — С. 98–102. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 540361.

Способи обробітку ґрунту, соняшник кондитерський, густота стояння, сорти соняшнику, урожайність соняшнику.

Наведено результати вивчення впливу способів обробітку ґрунту, сортів і густоти стояння рослин на урожайність соняшнику кондитерського в умовах Південного Степу України (табл.). Установлено, що умови вирощування суттєво впливають на формування врожайності, а сорти різних строків стиглості по-різному реагують на умови вирощування. У складних погодних умовах найвищу врожайність (2,71 т/га) сформував скоростиглий сорт Ранок. У той самий час ранньостиглі сорти Щелкунчик та Лакомка сформували лише 2,40 і 2,46 т/га. Загущення посівів по всіх сортах було ефективним лише до 35 тис. рослин/га, а подальше збільшення їх кількості призводило до зменшення врожайності. Реакція сортів різних за строками стиглості на загущення посівів також неоднакова. Якщо по скоростиглому сорту Ранок при густоті 40 тис. рослин/га урожайність зменшувалась на 0,13–0,23 т/га, то по ранньостиглих сортах — на 0,22–0,34 т/га, що на 0,11 т/га більше, ніж по сорту Ранок. Найбільшу врожайність (2,54 т/га) було одержано на варіанті полицева оранки на глибину 25–27 см. По безполіцевому обробітку на 14–16 см та дискування на 10–12 см урожайність зменшувалась на 0,11–0,24 т/га. Зроблено висновок, що в умовах Південного Степу України під сорти кондитерського соняшнику слід проводити полицеву оранку на глибину 25–27 см, а вирощувати — за густоти лише до 35 тис. рослин/га.

УДК 631.51:633.63:631.432.22

2013.3.76. ВПЛИВ РІЗНИХ СИСТЕМ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ НА ЗАПАСИ ПРОДУКТИВНОЇ ВОЛОГИ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ РОСЛИНАМИ У ПОСІВАХ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Бойчук О.В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 117–120. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540393.

Ґрунт, системи обробітку ґрунту, волога, цукрові буряки, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу різноглибинного обробітку ґрунту на запаси продуктивної вологи та її використання рослинами цукрових буряків в умовах Вінницької обл. Дослідження проводили у варіантах з різною глибиною обробітку ґрунту на фоні внесення 40 т/га гною + $N_{90}P_{90}K_{130}$ та без добрив (табл.). Установлено, що способи обробітку ґрунту під цукрові буряки на період сходів мали істотний вплив на запаси вологи. Так, в орному шарі 0–30 см за мілкої оранки на 12–14 см + "Параплау" на 30–32 см запаси вологи становили 39 см, а за плоскорізної на глибину 30–32 см — 49,8 мм. Однак у шарі 0–150 см вони були майже однаковими — 250,5–247,4 мм. На період збирання цукрових буряків запаси продуктивної вологи у шарі 0–150 см найвищими були за використання оранки на 30–32 см і становили

126,7 мм. Найменші запаси вологи відмічено на варіанті за мілкої оранки на 12–14 см — 105,5 мм. Використання вологи рослинами цукрових буряків відбулося на варіанті мілкої оранки на 12–14 см + "Параплау" на 30–32 см — 1010 м³, найменше — 890 м³ на варіанті оранка на 30–32 см. Коефіцієнт водоспоживання вологи був найістотнішим у варіанті за використання мілкого обробітку ґрунту на 4–5 см — 160,1 м³/т, тоді як за оранки — 92,0 м³/т, що суттєво вплинуло на врожайність. За оранки одержано 497 т/га цукрових буряків, за мілкого обробітку на 4–5 см — 28,7 т/га. Однак найвищу врожайність — 53,4 т/га було одержано на варіанті за мілкої оранки на 12–14 см + "Параплау" на 30–32 см.

УДК 631.51:635.656:631.559

2013.3.77. ВЛИЯНИЕ ЭЛЕМЕНТОВ МИНИМАЛЬНОЙ И НУЛЕВОЙ ТЕХНОЛОГИЙ НА УСЛОВИЯ ЖИЗНИ И УРОЖАЙНОСТЬ ГОРОХА / Каринев Р.Х., Кошкароев Н.Б. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 141–143. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назв. Шифр 540393.

Системи обробітку ґрунту, врожайність гороху, рентабельність вирощування гороху.

Наведено результати вивчення впливу систем технологій вирощування на врожайність гороху в умовах Казахстану. Дослідження проводили за трьома технологіями: традиційна з глибоким осіннім розпушуванням ґрунту на глибину 22–25 см, передпосівною культивацією, обприскуванням посіву гороху у фазі 4–5 листків гербіцидом Фюзелад Супер; мінімальна з осіннім чизельним розпушуванням на глибину 23–25 см та передпосівним унесенням гербіциду Спрут за 6–8 днів; нульова з передпосівним унесенням гербіциду Спрут. Виявлено, що в умовах Казахстану лімітуючим фактором формування врожайності є запаси вологи, які накопичуються за рахунок опадів у осінньо-зимовий період. Найбільші запаси продуктивної вологи у метровому шарі весною були на варіантах з нульовим і мінімальним обробітком — 89,9 і 95,3 мм, що на 14,5 і 16,8% більше, ніж за традиційною технологією. За період вегетації запаси продуктивної вологи значно зменшилися і на час збирання врожаю становили 27,2–36,4 мм, що значно вплинуло на формування врожайності. Приріст врожайності на мінімальній і нульовій системах відносно традиційної становив 2,2 і 2,8 ц/га при рівні врожайності на контролі 10,6 ц/га. Мінімальний і нульовий обробітки ґрунту забезпечили більший прибуток — 60194 і 53703 тенге проти 38938 тенге на варіанті традиційної системи. Рівень рентабельності зерна становив відповідно 298 і 293%, а на контролі — 157,9%.

УДК 631.531.011.027:633.15

2013.3.78. ЯКІСТЬ НАСІННЯ КУКУРУДЗИ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБІВ ЗБЕРІГАННЯ ТА ПІДГОТОВКИ ДО СІВБИ / Кирпа М.Я., Пащенко Н.О., Базілева Ю.С. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 38–42. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 539987.

Насіння кукурудзи, способи і строки зберігання, обробка хімікатами, стимулятори росту, схожість, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу умов зберігання та обробки хімічними речовинами на тривалість зберігання, схожість та врожайність насіння гібридів кукурудзи. Вивчали зберігання насіння в паперовій (стандарт) та поліетиленовій тарі. Виявлено, що стан насіння певним чином змінюється від умов навколишнього середовища і зберігання. Так, у поліетиленовій тарі вологість зерна майже не змінювалась від сезонних коливань температури (в межах 1%), в паперовій тарі — коливалась у межах 6,2% — в зимовий період підвищувалась і знижувалась у літньо-осінній. Залежно від тари зберігання зазнавала змін і схожість насіння: в паперовій тарі за вологості насіння 12–13% схожість не втрачалась протягом 2, а при зниженні вологості до 9–10% — впродовж 3 років. При зберіганні у поліетиленовій (герметичній) тарі термін зберігання насіння при вказаній вище вологості подовжувався до 4 і 5 років відповідно. Насіння з вологістю 15%, що зберігалось у паперовій тарі, вже в перший рік мало нижчу на 4–7% схожість, а в поліетиленовій тарі — нижчу на 10–12% порівняно з сухим. Тому таке насіння можна зберігати лише впродовж 4–5 місяців і тільки у паперовій

тарі. Іншим показником впливу на термін зберігання є температура. Так, при охолодженні зерна до 3–5°C вдалося одержати кращі показники схожості насіння: на кінець першого року — на 5–6%, другого — 7–10, п'ятого — 23–32% порівняно зі зберіганням без охолодження. Протруєння насіння перед закладанням на зберігання знижувало схожість на 3–8%, а врожайність зерна — на 0,24–0,95 т/га порівняно з протруєнням перед сівом. Крім протруєння речовинами, що впливають на схожість і врожайність зерна, є обробка стимулювальними речовинами. Так, регулятор росту групи фумарів у поєднанні з вітаваксом 200 ФФ підвищував польову схожість до 81–84%, а врожайність — до 7,19–7,44 т/га. Зроблено висновок, що кращим способом тривалого зберігання є герметизація (поліетиленова тара) при вологості насіння 9–12% та охолодженні до температури 3–10°C, що дає змогу подовжити термін зберігання насіння до 4–5 років без втрати схожості.

УДК 631.531.02:633.15:631.1:631.17(477)

2013.3.79. АГРОТЕХНОЛОГІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА КУКУРУДЗИ ПРИ РІЗНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ ВИРОЩУВАННЯ В СТЕПОВІЙ ЗОНІ УКРАЇНИ / Дудка М.І., Рибка В.С., Колінько Я.Т., Ляшенко Н.О. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 27–30. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539987.

Кукурудза, гібриди, група стиглості, технології вирощування, врожайність, рентабельність виробництва.

Наведено результати вивчення впливу різних технологій вирощування (механізована, ресурсоощадна та інтенсивна) на зернову продуктивність гібридів різних груп стиглості: Почаївський 190 МВ (ранньостиглий), Оржиця 237 МВ (середньоранній) та Запорізький 333 МВ (середньостиглий). Встановлено, що біометричні показники різнилися залежно від біотипу та технології вирощування. Найбільшу висоту рослин (224,5–256,5 см) усіх гібридів відмічено при вирощуванні за інтенсивною технологією, найменшу (209,5–238,0 см) — за механізованою. Найвище прикріплення качанів (81,0–90,0 см) було у рослин середньораннього гібрида Оржиця 237 МВ, найнижче (76,5 см) — у гібрида Почаївський 190 МВ за механізованої технології. Найбільша кількість качанів формувалась на рослинах при вирощуванні за ресурсоощадною (99,5–101,0 шт./100 рослин) та інтенсивною (101,5–103 шт./100 рослин) технологіями. У середньому за два роки (2010–2011) найбільшу врожайність зерна (7,49–7,46 т/га) сформували ранньостиглий гібрид Почаївський 190 МВ і середньостиглий — Запорізький 333 МВ при вирощуванні за інтенсивною технологією. Найменшу врожайність зерна показали гібриди при вирощуванні за механізованою технологією, однак виробничі витрати на 1 га були меншими, ніж витрати за інтенсивною та ресурсоощадною — відповідно 1211–1273 і 147–180 грн. Насичення технологічних схем елементами інтенсифікації в напрямку від механізованої до інтенсивної призвело до зниження рівня рентабельності виробництва зерна в 1,6 раза. Зроблено висновок, що найвищий рівень продуктивності забезпечила інтенсивна технологія. Однак вищу рентабельність виробництва зерна одержано як за ресурсоощадної (90,5–112,3%), так і за механізованої (95,5–114,6%) технологій, оскільки собівартість продукції була найменша. Проте всі технології вирощування є ефективними і їх можна впроваджувати у господарствах з різним рівнем матеріального забезпечення.

УДК 631.531.04:631.559:633.15:632.954(477.7)

2013.3.80. ВПЛИВ СПОСОБІВ СІВБИ НА УРОЖАЙНІСТЬ КУКУРУДЗИ / Кравець С.С. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 94–97. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539987.

Кукурудза, способи сівби, бур'яни, гербіциди, урожайність.

Наведено результати впливу способів сівби, гербіцидів на забур'яненість посівів та врожайність ранньостиглого гібрида Почаївський 190 МВ при вирощуванні з міжряддями 35 та 70 см. Для боротьби з бур'янами проводили механізований обробіток ґрунту, передпосівну культивування з внесенням гербіцидів Харнес, Діален супер, Таск 64 в.г., Тренд 90, Стеллар та ПАР метолат по сходах кукурудзи. Виявлено, що за

сприятливих умов зволоження у 2009 р. засміченість посівів кукурудзи бур'янами була вищою, ніж у більш посушливому 2010 р. Слід також зазначити, що в посівах з міжряддями 35 см ростові процеси бур'янів пригнічувалися більше, ніж за міжрядь 70 см. Так, при звуженні міжрядь на ділянках без захисту в посівах перед збиранням врожаю зерна їх налічувалось 18 шт./м² (480 т/м²), а з міжряддями 70 см — 22 шт./м² (521 г/м²). Механізований догляд (боронування і міжрядні обробки) не завжди забезпечував знищення бур'янів. Для їх зменшення використовували різні гербіциди у передпосівну культивування та по сходах кукурудзи. Вищу продуктивність кукурудза сформувала у варіанті: Харнес — 2,5 л/га під передпосівну культивування + Діален супер — 1,25 г/га у фазі 3–5 листків — 5,3 т/га при сівбі з міжряддями 35 см та 5,1 т/га з міжряддями 70 см. Зроблено висновок, що сівба кукурудзи з міжряддями 35 см та застосування гербіцидів має перевагу порівняно з сівбою з міжряддями 70 см: збільшується врожайність, виключається з технології вирощування механізований догляд, заощаджується паливо (6–9 л/га).

УДК 631.559:633.15:631.558

2013.3.81. ПРОДУКТИВНІСТЬ КУКУРУДЗИ РІЗНИХ ГРУП СТИГЛОСТІ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ ЗБИРАННЯ / Березовський С.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 140–145. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539987.

Кукурудза, гібриди, стиглість, строки збирання, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу строків збирання гібридів кукурудзи різних груп стиглості на їх врожайність і вологість зерна. Вивчали ранньостиглий гібрид Ушицький 167 СВ, середньоранній — Подільський 274 СВ, середньостиглий — Моніка 350 МВ, середньопізній — Соколов 407 СВ. Збирали кукурудзу з 15 вересня по 5 листопада з інтервалом 10 днів. Виявлено, що при настанні біологічної стиглості качани у деяких гібридів починають обвисати, а рослини — полягати. Кількість обвислих качанів на рослинах залежала від скоростиглості гібрида. Так, у посівах ранньостиглого гібрида Ушицький 167 СВ їх було 29%, а у середньопізнього Соколова 407 СВ — 18,6%. Залежно від групи стиглості, гібриди формували різну врожайність і вологість зерна. Так, у ранньостиглого гібрида Ушицький 167 СВ вологість зерна була від 13,9 до 16,3%, у середньопізнього — Соколова 407 СВ — від 19,3 до 23,3%. Зміщення строків збирання в бік пізніх призводить до зростання кількості полеглих рослин, ушкодження хворобами і шкідниками та, як наслідок, втрати врожаю. При збиранні гібридів у оптимальні строки втрати зерна були найменшими і становили лише 1,3–2,4%. Зроблено висновок, що в умовах північної частини Степу України гібриди кукурудзи доцільно збирати: скоростиглі — з 25 вересня по 5 жовтня, середньостиглі і середньопізні — з 5 по 15 жовтня, оскільки у ці періоди втрати зерна найменші, якісні показники високі, вологість — найменша.

УДК 631.559:633.854.78:[631.531.04+631.8]

2013.3.82. ВПЛИВ СПОСОБІВ СІВБИ, ПРИЙОМІВ ДОГЛЯДУ І ДОБРИВ НА ВРОЖАЙНІСТЬ НАСІННЯ СОНЯШНИКУ В СТЕПУ / Ткаліч І.Д., Ткаліч Ю.І., Кохан А.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 128–131. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539987.

Соняшник, густина стояння, ширина міжрядь, продуктивність.

Висвітлено результати досліджень з впливу звужених міжрядь (15, 30 і 35 см), гербіцидів та строків сівби на врожайність гібрида соняшника Харківський 58 в умовах Степу протягом 2006–2011 рр. Соняшник висівали після озимої пшениці по гербіцидному (Харнес 2,0 кг/га) та безгербіцидному фонах за температури ґрунту 8–10 і 14–16°C. Догляд за посівом соняшнику включав боронування при з'явленні 1–2 листків у бур'янів, а в широкорядних посівах — два міжрядні обробки та різні дози добрив. За роки досліджень перед збиранням соняшнику на варіанті боронування, міжрядні обробки та внесення ґрунтового гербіциду суттєво знижувалась забур'яненість посіву. В середньому на цьому варіанті налічувалось 32 бур'яни/м² з сухою масою 33 г. На варіантах: з виключенням гербіциду — 103 бур'яни/м² і 96 г; боронуван-

ня і міжрядних обробітків — 142 бур'яни/м² і 135 г; повного комплексу захисту — 328 бур'яни/м² і 215 г відповідно. Сівба в другий строк не забезпечила значної переваги щодо забур'яненості посіву першого строку. Способи сівби і прийоми догляду за посівами визначали продуктивність соняшнику. При рядковому способі сівби кошики були менші, насіння дрібніше, ніж при широкорядному. Однак рівень урожайності був вищим на 0,27 т/га за рахунок збільшення густоти стояння. Для одержання високого рівня врожаю (4,1–4,2 т/га) посіви слід удобрювати N₆₀₋₉₀P₆₀₋₉₀. За звуження міжрядь до 35–15 см слід підвищувати густоту стояння рослин до 80–90 тис./га. Зроблено висновок, що в умовах Степу соняшник можна вирощувати не тільки з міжряддями 70 см, але й зі звуженнями до 35 см і навіть до 15 см. Догляд за посівами має включати боронування до і після сходів, або використання гербіцидів з обов'язковим внесенням N₆₀P₆₀.

УДК 631.582:[631.8+631.51]:631.559

2013.3.83. ВПЛИВ УДОБРЕННЯ ТА ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ В КОРОТКОРОТАЦІЙНІЙ СІВОЗМІНІ НА ВРОЖАЙНІСТЬ КУЛЬТУР / Богданович Р.П., Олійник В.С. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 28–30. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540393.

Добрива, обробіток ґрунту, культури, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу різних варіантів удобрення та обробітку ґрунту в короткоротаційній сівозміні на врожайність польових культур в умовах Правобережного Лісостепу України. Досліди проводили у 5-пільній сівозміні на трьох способах обробітку ґрунту, які поєднували з різними варіантами внесення добрив (табл.). Установлено, що найбільша врожайність пшениці озимої спостерігалась при мілкому плоскорізнному обробітку ґрунту з внесенням солом 1,2 т/га + N₁₂ + сидерати + N₇₉P₆₈K₆₈ — 45,6–48,8 ц/га. Кукурудза формує найвищу врожайність зерна на глибокому плоскорізнному обробітку ґрунту з внесенням солом 1,2 т/га + N₁₂ + N₇₉P₆₈K₆₈ (95,5 ц/га) + сидерати — 97,8 ц/га. Соя за всіх способів обробітку ґрунту сформувала приблизно однакову врожайність, але найвища вона була на фоні з унесенням солом 1,2 т/га + N₁₂ + сидерати + N₇₈P₆₈K₆₈ — 33,8 ц/га. Найбільшу врожайність ячменю (40,0 ц/га) одержано на варіанті оранки + солома 1,2 т/га + N₁₂ + N₇₈P₆₈K₆₈. Зроблено висновок, що під пшеницю озиму доцільно проводити мілкий плоскорізнний обробіток ґрунту на 10–12 см, під кукурудзу на зерно — глибокий плоскорізнний обробіток на 25–27 см, під сою і ячмінь — традиційну оранку на 25–27 см з унесенням солом 1,2 т/га + N₁₂ + N₇₉P₆₈K₆₈ і солом 1,2 т/га + N₁₂ + N₇₉P₆₈K₆₈ + сидерати.

УДК 631.582:631.874:631.51

2013.3.84. ЕФЕКТИВНІСТЬ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СИСТЕМ УДОБРЕННЯ ЗА РІЗНОГО ОБРОБІТКУ В ЛАНЦІ ПОЛЬОВОЇ СІВОЗМІНИ / Бережнюк Є.М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 110–113. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540393.

Добрива альтернативні, способи обробітку ґрунту, ланка сівозміни, врожайність, економічна ефективність.

Розглянуто ефективність використання альтернативних видів органічних добрив — солом та сидератів, способів обробітку ґрунту на врожайність польових культур у ланці сівозміни кукурудза на зерно — кукурудза на силос — пшениця озима в умовах Правобережного Лісостепу України. Схема дослідів включала три способи обробітку ґрунту та три варіанти внесення добрив (табл.). Установлено, що найвищу врожайність зерна кукурудзи одержано на варіанті із внесенням гною 40 т/га + N₁₁₀P₉₀K₉₀, відповідно за оранки — 7,18 т/га, за глибокого плоскорізнного обробітку — 7,56 т/га, за мілкого плоскорізнного — 7,76 т/га. Суттєвим було підвищення врожайності і за альтернативної системи: за оранки — 7,0 т/га, глибокого плоскорізнного обробітку — 7,47, за мілкого — 7,55 т/га. Врожайність кукурудзи на силос на фоні післядії 40 т/га гною та N₁₁₀P₉₀K₉₀ за внесення солом 1,2 т/га + сидерати + 140 кг/га NPK становила 58,3 т/га за оранки, 61,1 т/га — за глибокого плоскорізнного обробітку і 61,8 т/га — за мілкого. Аналіз рівня врожайності пшениці озимої сорту Поліська 90 показав, що за заміни гною альтер-

нативними добривами вона була дещо нижчою, але приріст порівняно з неудобренным фоном знаходився у межах 0,39–0,81 т/га проти 0,93–1,26 т/га за внесення гною. Зроблено висновок, що найефективнішим способом обробітку ґрунту було застосування різноглибинного плоскорізнного обробітку ґрунту та внесення гною з мінеральними добривами, за якого продуктивність культур становила 9,48–9,65 тис. к.од./га, за внесення альтернативного добрива ефективність була нижчою — 9,07–9,15 тис. к.од./га.

УДК 631.582:635.656:631.559(477)

2013.3.85. ОСОБЛИВОСТІ ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ І ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В СІВОЗМІНАХ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО СТЕПУ / Лебідь Є.М., Десятник Л.М., Федоренко І.Є., Кірчук І.С., Пішта Д.С., Кірчук Г.А. // Бюлетень Інституту сільськогосподарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 31–34. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 539987.

Горох, пшениця озима, сівозміна, попередник, добрива, обробіток ґрунту, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу попередників, систем удобрення та обробітку ґрунту в багаторічному стаціонарному досліді в сівозмінах на врожайність гороху та озимої пшениці. Дослідження проводили на Ізмайльській дослідній станції у двох 8-пільних сівозмінах, закладених у 1992 р., на фоні 6 варіантів систем удобрень (схему чергування культур і система удобрень наведено в тесті) з полицевим і безполицевим обробітком ґрунту. Урожайність гороху за п'ять років (2006–2010) була вищою по попереднику озима пшениця, ніж після соняшнику в середньому на 20% — у сприятливі за погодними умовами роки — на 10–15%, а у несприятливі — на 30–40%. Системи удобрення ґрунту за ефективністю були однаковими, хоча простежувалась тенденція до збільшення рівня урожайності при застосуванні органо-мінеральних добрив. Способи основного обробітку ґрунту впливали на рівень врожайності гороху несуттєво (у межах 3–5%). Виробничою практикою доведено, що при побудові сівозмін у першу чергу вирішується питання раціонального розміщення озимої пшениці по кращих попередниках. Попередники в сівозмінах суттєво впливали на врожайність пшениці. За 2006–2010 рр. найбільшу врожайність — 2,95–3,88 т/га — одержано в полі після чорного пару. Наступним за цінністю попередником після чорного пару є горох з урожайністю пшениці на 13,9–29,1% нижче, ніж після чорного пару. Найменш сприятливим попередником для пшениці виявився пар, зайнятий вівсяно-гороховою сумішшю, де одержано найнижчу врожайність — 1,82–2,51 т/га. Система удобрення при вирощуванні озимої пшениці виявилась досить ефективною і порівняно з контролем рівень урожаю зерна на удобренних варіантах зріс на 23,7–31,5%. Різниця між системами обробітку ґрунту щодо їх впливу на врожайність озимої пшениці не встановлено. Зроблено висновок, що горох є одним із найкращих непарових попередників для озимої пшениці. За ефективністю він поступається лише чорному пару.

УДК 631.584.5:[633.31+633.854.78+633.11"324"] :631.445.4:631.459

2013.3.86. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЛЮЦЕРНЫ ИЗМЕНЧИВОЙ В БИНАРНЫХ ПОСЕВАХ С ПОДСОЛНЕЧНИКОМ И ОЗИМОЙ ПШЕНИЦЕЙ НА ЭРОДИРОВАННЫХ ЧЕРНОЗЁМАХ / Авдеенко А.П., Зеленский Н.А., Савинов А.С., Овчаренко М.С. // Агрохимия, агроэкономика, агротехнологии. — 2013. — № 2. — С. 26–28.

Агроэкономика, люцерна мінлива, соняшник, пшениця озима, одновидові і бінарні посіви, врожайність.

Наведено результати дослідів зі створення бінарних посівів люцерни мінливої з соняшником і пшеницею озимою на еродованих ґрунтах Ростовської обл. Вивчали сорти: соняшнику — Донской 60; пшениці озимої — Єрмак, Зімородок, Тарасовская остістая; люцерни мінливої — Багіра; кукурудзи — Донская високорослая. Технологія вирощування одновидового соняшнику — загальна. На бінарному посіві — в рядки соняшника висівали насіння люцерни з нормою висіву 2,5–3,0 кг/га. Після збирання соняшнику в одновидовому посіві проводили лущення і оранку на глибину 25–27 см. На бінарному посіві ніяких обробітків ґрунту восени не проводили. Навесні, після настання фізичної стиглості

ґрунту, ділянку прикочували кільчасто-шпоровим котком для здрібнювання решток соняшнику та проводили міжрядний обробіток люцерни. Люцерну збирали на зелений корм у два укуси. На ділянках, де був одновидовий посів соняшнику, на 1/2 частини висівали кукурудзу на силос, а решту (1/2) залишали під чистий пар. Восени всі три попередники (чистий пар, кукурудза на силос і люцерна) засівали 3 сортами пшениці озимої. Встановлено, що за врожайністю у всі роки більш ефективним був попередник бінарного посіву — 41,7–

42,1 ц/га. Приріст урожайності залежно від року сягав від 3,4 до 5,2 ц/га. Було також виявлено, що більш врожайним сортом пшениці по чистому пару був Єрмак — 42,0 ц/га, по бінарному посіву — Зімородок (43,0), а по кукурудзі на силос — Тарасовская остистая (31,5 ц/га). В сумі за три роки ланка сівозміни з люцерною сформувала максимальний збір кормових одиниць 112,8 ц/га і енергії — 185,1 ГДж/га проти відповідно 79,1 і 103,3 по чистому пару і 99,1 і 160,1 — по кукурудзі на силос.

631.6 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА МЕЛІОРАЦІЯ

Науковий референт — кандидат с.-г. наук НИНЬКО П.І.

Науковий консультант — професор СЛЮСАР І.Т.

УДК 631.6.02

2013.3.87. РЕГУЛЮВАННЯ ВОДНОГО РЕЖИМУ ОСУШУВАННЯ ҐРУНТІВ У СКЛАДНИХ ГЕОМОРФОЛОГІЧНИХ УМОВАХ ПОЛІССЯ / Мозоль Н.В. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 62–63. Шифр 539788.

Регулювання водного режиму, ґрунти осушувані, умови геоморфологічні.

Зазначено, що внаслідок відхилення гідротермічних умов від оптимальних втрати врожайності вирощуваних культур можуть перевищувати 30–40% від потенційного рівня, що свідчить про необхідність регулювання водного режиму ґрунтів та проведення комплексної реконструкції меліоративних систем. Водоаккумуляційна здатність гумусового шару піщаних та супіщаних дерново-підзолистих ґрунтів потужністю 20 см, у якому розташовано 80% коренів рослин, навіть за повної вологоємності становить 25,0–28,0 мм. За вихідної вологості ґрунту, що дорівнює повній вологоємності, у бездошовий період дефіцит вологи в орному шарі ґрунту відчувається вже на 4–5-й день. Отже, питання забезпечення оптимального водного режиму для вирощування с.-г. культур на території гумідної зони полягає не тільки в осушуванні земель, але і у необхідності подачі води для зволоження у певні періоди року. Існуючі конструкції осушувальних систем через свої технічні особливості не в змозі забезпечувати оптимальний водний режим ґрунтів окремих площ індивідуально для кожної культури, особливо якщо це стосується земель зі складним рельєфом. Вибір способів меліорації таких земель залежить від їх площі та глибини, конфігурації, загального ухилу місцевості, ґрунтових і гідрогеологічних умов вирощування культур з різними нормами та технологіями зволоження.

УДК 631.6:633.18(477.72)

2013.3.88. ВИКОРИСТАННЯ ДРЕНАЖНО-СКИДНИХ ВОД РИСОВОЇ ЗРОШУВАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ПОЛИВУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Марущак Г.М. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 123. Шифр 539788.

Води дренажно-скидні, система зрошувальна рисова, полив с.-г. культур.

Показано, що за вирощування гороху та ячменю, як попередників рису в сівозміні, поливи проводили в останню декаду квітня — другу травня шлангобарабанною дощувальною машиною. Залежно від рівня забезпеченості посівів вологою зрошувальна норма становила 350–400 м³/га. Мінералізація води з дренажно-скидного каналу, яку використовували для поливу, в середньому за 2011–2012 рр. становила 0,89 г/л, що вважається обмежено придатною, тому необхідний обов'язковий контроль за її якістю та проведення агрономічних заходів. Під горохом та ячменем на зрошенні в рисовій сівозміні спостерігається накопичення солей з глибини профілю 60 см, який характеризується як слабкозасолений сульфатного типу за аніонним складом, кальцієво-натрієвим за катіонним. Верхні шари виявились незасоленими за хімізмом токсичної частки у загальній кількості солей: у шарі 0–40 см

вони відносяться до сульфатно-магнієво-натрієвого типу, у 60–80 см — вміст солей становив 0,282%, токсичні з них становили 0,225%. Вирощування рису сприяє розсолоненню профілю ґрунтів до 80 см, середній вміст солей у шарі 200 см становить: 0,181% у 100 г ґрунту, з яких 0,100% визначено як токсичні. Загальна кількість солей по профілю зменшується на 26%, а токсичних — 29%. Тип засолення — переважно сульфатний магнієво-натрієвий, по профілю ґрунту переходить із незасолених у слабозасолені.

УДК 631.6:633.631.82(833)

2013.3.89. ПРОДУКТИВНІСТЬ КАРТОПЛІ З МІНІ-БУЛЬБ ЗА РІЗНИХ УМОВ ЗВОЛОЖЕННЯ ҐРУНТУ В ПІВДЕННОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Черниченко М.І. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 80. — С. 148–152. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540101.

Продуктивність картоплі, міні-бульби, умови зволоження ґрунту.

Дослідження проводились в умовах дослідного поля Інституту зрошуваного землеробства НААН, розташованого в зоні Інгuleцької зрошувальної системи. Ґрунти дослідної ділянки — темно-каштанові залишково-солонцюваті, середньосуглинкові з умістом фізичної глини 40,6%, гумусовий горизонт не перевищує 35–40 см, вміст гумусу в орному шарі 2,1%. Рівень передполивної вологості в розрахунковому шарі ґрунту підтримували диференційовано — 70–80–70% НВ і 80–80–70% НВ, а також призначення поливів за показниками тензиметра 0,04 МПа та 0,05 МПа на фоні двох способів поливу — мікродощування та краплинного зрошення. Висвітлено ефективність різних режимів зрошення картоплі з міні-бульб за використання мікродощування та краплинного способу поливу. Відмічено, що максимальна кількість бульб під кущем формується при застосуванні мікродощування з підтриманням вологості ґрунту 80% НВ та краплинного поливу за вакуумметричного тиску 0,04 МПа — 9,3 та 9,2 бульб під кущем відповідно. Найкращі умови для формування максимального врожаю забезпечує застосування мікродощування — 44,4 т/га. Найбільш раціонально волога використовується за призначення краплинного поливу з показниками тензиметрів 0,04 МПа — коефіцієнт водоспоживання становить 75,8 м³/т, використання зрошувальної води — 28,11 м³ на 1 т продукції.

УДК 631.6:635.132:631.5

2013.3.90. РЕЖИМ ЗРОШЕННЯ МОРКВИ СТОЛОВОЇ НА СУПІЩАНИХ ҐРУНТАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Наумов А.О. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 79. — С. 101–105. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540100.

Режим зрошення моркви, ґрунти супіщані, рівень врожайності, вологість ґрунту.

Наведено результати польових дослідів із вивчення порівняльної дії різних режимів зрошення на продуктивність, біохімічні та економічні показники вирощування моркви на супіщаних ґрунтах півдня України. Показано, що в середньому за роки досліджень найвищу врожайність коренеплодів одержали за диференційованого режиму зрошення (80–70–

70% НВ) — 69 т/га. Приріст до контролю становив 43,6 т/га (168%). Меншим був приріст за водоощадного режиму зрошення (70% НВ) — 38,5 т/га (148%). Найнижчий рівень врожайності відмічено на контролі — 25,87 т/га. Максимальний економічний ефект одержано у варіанті з режимом зрошення 80–70–70% НВ, де чистий прибуток становив 14 тис. грн/га за рівня рентабельності 71%. В умовах супіщаних ґрунтів півдня України рекомендується підтримувати вологість ґрунту протягом вегетації на рівні 80% НВ у період сходи — початок формування коренеплідів, 70% НВ — у період “початок формування коренеплідів — технічна стиглість”.

УДК 631.61:631.11(477.72)

2013.3.91. ВИТРАТИ ПОЛИВНОЇ ВОДИ У АГРОЛАНДШАФТАХ НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ / Коваленко А.М. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 43. Шифр 539788.

Витрати поливної води, агроландшафти, землі зрошувани.

Відмічено, що культури, які входять до складу сівозміни, мають різні режими зрошення, а звідси і неоднаковий розподіл поливної води (ПВ), різні поливні та зрошувальні норми. За 16 років досліджень у стаціонарному досліді Ін-ту зрошувального землеробства середня зрошувальна норма у пшениці озимої становила 1520 м³/га з коливанням від 500 до 2900 м³/га, у кукурудзі — 2400, 600 та 2800 м³/га, у люцерні минулих років життя — 3880, 600 та 5400 м³/га відповідно. Менше варіювала зрошувальна норма кукурудзи — коефіцієнт варіації становив 35,4%. У пшениці озимої та люцерні коефіцієнт варіації був значно вищим — 47,2 та 46,8% відповідно. Розподіл води протягом вегетаційного періоду у різних культур також неоднаковий. Пшениця озима найбільш інтенсивно використовувала ПВ у травні — 65–70% від загальної кількості. Поливний період триває близько 40 днів, за який витрачається в середньому 37,5 л ПВ за добу на 1 га. У кукурудзі та сої поливний період розпочинається після закінчення його у пшениці озимої і триває близько 60 діб. За цей час використовується близько 50 м³ ПВ за добу на 1 га. При цьому у кукурудзі поливна норма витрачається рівномірніше, ніж у сої. Найбільш тривалий поливний період у люцерні — близько 130 днів, за який, у середньому за добу витрачається 36 м³/га ПВ, і протягом поливного періоду вода витрачається відносно рівномірно. Сівозміни із збалансованим співвідношенням культур (пшениця озима, люцерна, кукурудза і соя), у яких не співпадають періоди інтенсивного використання ПВ, відносно рівномірно витрачають ПВ протягом усього поливного періоду. Зазначено, що поливна вода на початку та наприкінці поливного сезону не використовується.

УДК 631.61:631.62

2013.3.92. ВПЛИВ НОРМИ ОСУШЕННЯ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ТА УДОБРЕННЯ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ ОЧЕРЕТЯНКИ ЗВИЧАЙНОЇ / Харченко О.В., Петренко Ю.М. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 82–83. Шифр 539788.

Норма осушення, ґрунти торфові, удобрення, очеретянка звичайна.

Дослідження проводили у 2009–2011 рр. на староорних осушуваних торфових ґрунтах на посівах очеретянки звичайної (ОЗ) в умовах ДУ “Сумське дослідне поле”, що знаходиться в Сумській обл. (Північно-східний Лісостеп). Установлено, що врожайність очеретянки більшою мірою (на 75%) залежить від удобрення. Найкращим удобренням є внесення N₆₀P₃₀K₁₂₀. Частка впливу норми осушення на формування врожайності ОЗ становила 22%. Виявлено зв'язок між урожайністю очеретянки за один укіс і рівнем підґрунтових вод (РПГВ). Пониження РПГВ значно знижує врожайність культури. Близьке залягання підґрунтових вод до поверхні також негативно впливає на продуктивність очеретянки. Оптимальним значенням РПГВ слід вважати 53 см. Підвищення РПГВ до 42 см, а також їх пониження до 67 см не знижують продуктивність культури більш як на 10%, що дає можливість вважати цей діапазон нормою осушення для вирощування очеретянки звичайної.

УДК 631.615:631.95

2013.3.93. ЗМІНА ЩІЛЬНОСТІ ОСУШУВАНИХ ТОРФОВИХ ҐРУНТІВ ЗАХІДНОГО ПОЛІССЯ ПІД ВПЛИВОМ ДОВГОТРИВАЛОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ / Стецюк М.Г., Ветрова Т.І. // Водні ресурси України та меліорація земель: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 22 берез. 2013 р. — К., 2013. — С. 24–25. Шифр 539788.

Зміна щільності, ґрунти торфові осушувани, використання с.-г.

Дослідження водно-фізичних параметрів осушуваних торфових ґрунтів Сарненської дослідної станції проводились у багаторічному польовому досліді на сильно розкладених слабокислих високозолихних торфовищах, забезпечених фосфором та калієм, з потужністю торфу 2,1–2,9 м. Дослідна ділянка осушена мережею відкритих каналів та знаходиться в культурі 88 років. Установлено, що за тривалий час с.-г. використання щільність торфового ґрунту на довготривалих луках зросла в 1,57 раза, а в просапній сівозміні — в 2,1 раза. Порівняно з ціліною (1913 р.) щільність ґрунту на цих полях збільшилась на 0,18 і 0,29 г/см³ відповідно. Найбільш інтенсивне ущільнення ґрунту в просапній сівозміні проходило протягом 1959–1974 та 1994–2012 рр., що пояснюється слабозасушливими умовами атмосферного зволоження, які склалися за ці періоди, на відміну від 1975–1993 рр., які були вологими. Уведення в сівозміну 4 полів багаторічних трав дещо гальмує ущільнення торфу порівняно з просапною сівозміною. Ущільнення осушуваних торфових ґрунтів при інтенсивному с.-г. використанні призводить до зменшення їх вологоємності та втрати органічної маси торфу внаслідок його інтенсивної мінералізації, зменшення потужності торфового шару і зниження родючості ґрунту. Для гальмування цих негативних процесів на осушуваних торфовищах потрібен комплекс агротехнічних та агроеліоративних заходів, основою яких має бути раціональна структура посівних площ, де домінуюче місце відводиться багаторічним травам та оптимізації водно-повітряного режиму ґрунту.

УДК 631.67

2013.3.94. ЕКОЛОГО-МЕЛІОРАТИВНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ДРЕНАЖНОЇ ВОДИ ДЛЯ ЗРОШЕННЯ / Грановська Л., Жука В., Липинець І. // Водне господарство України. — 2013. — № 2. — С. 22–26. — Бібліогр.: 9 назв.

Обґрунтування еколого-меліоративне, використання дренажної води, зрошення.

Розглянуто питання раціонального використання водних ресурсів й території Херсонської обл., яка розташована в межах супіщано-лесової тераси терасово-дельтової долини нижнього Дніпра і має складні гідрогеолого-меліоративні умови. Ґрунтовий покрив представлено чорноземами та темно-каштановими ґрунтами переважно супіщаного механічного складу. Захист с.-г. земель та територій населених пунктів від підтоплення здійснюється вертикальним дренажем. Дренажний стік формується за рахунок забору води з пліоценового водоносного горизонту, що створює умови для зниження п'єзометричного рівня і перетоку води між шарами водоносного комплексу. Одним з додаткових джерел водних ресурсів для зрошення с.-г. культур є дренажні води (ДВ). Використання ДВ для зрошення полів-“супутників” може спричинити розвиток процесів осолонцювання ґрунтів. Для попередження розвитку цих процесів необхідно проводити періодичне внесення кальцієвмісних меліорантів. Вартість подачі води від постійно працюючої свердловини вертикального дренажу для зрошення — 0,05 грн/м³, а за послуги, пов'язані з подачею води на зрошення полів-“супутників” від свердловини вертикального дренажу, що працює на заповнення водокористувачів, — 0,272 грн/м³.

УДК 631.67:581.19

2013.3.95. ОПТИМІЗАЦІЯ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ РИСУ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНСТРУМЕНТАЛЬНИХ ВИМІРЮВАНЬ ЕЛЕМЕНТІВ ВОДНОГО БАЛАНСУ В УМОВАХ АР КРИМ / Ушкаренко В.О., Тищенко О.П., Коковіхін С.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 79. — С. 148–155. Шифр 540100.

Режим зрошення, рис, баланс водний, випаровування.

Наведено результати наукових досліджень з визначення водного балансу посівів рису на рисових системах АР

Крим. Показано, що величини сумарного випаровування коливалися від 644,0 до 993,7 мм, у середньому за десять років досліджень — 826,1 мм або 8260 м³/га, фільтраційні витрати становили 126,5 мм або 1265 м³/га. Таким чином, з урахуванням опадів, витрати зрошувальної води на формування врожайності рису, що є зрошувальною нормою нетто, становлять 779,9 мм або 7800 м³/га. Витрати води на одиницю врожайності становили 0,76 м³/кг. Встановлено, що зрошувальна норма бруто для рису має знаходитися в межах 12–14 тис. м³/га, що в 2,0–2,5 раза менше, ніж у теперішній час. Доведено переваги використання інструментального методу з використанням випарників. Розробка дає можливість оптимізувати режим зрошення рису та істотно зменшити витрати поливної води на одиницю врожаю.

УДК 631.67:631.526(833)

2013.3.96. МОДЕЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ЕВАПОТРАНСPIРАЦІЇ БУРЯКІВ ЦУКРОВИХ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕЖИМІВ ЗРОШЕННЯ В УМОВАХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Коковіхін С.В., Шепель А.В., Писаренко П.В., Пілярський В.Г. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 79. — С. 56–61. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540100.

Евапотранспірація, буряки цукрові, режим зрошення.

Висвітлено особливості середньодобового випаровування буряків цукрових з різних шарів ґрунту залежно від метеорологічних особливостей років за періодами від одержання сходів та за календарними датами. Встановлено різницю пікових значень добового випаровування у вологі та середні роки — третя декада липня (56,4 і 55,4 м³/га), а у сухі — друга декада липня (58,4 м³/га), що доводить можливість використання цих даних для планування режимів зрошення

цукрових буряків. Кореляційний аналіз виявив неоднакову тісноту зв'язку стосовно умов вологозабезпеченості й кількості днів від сходів рослин, слабку — у вологі та сильну — у середні й сухі. Зазначено, що в середні роки середньодобове випаровування повільно підвищується, а після 81-го дня вегетації поступово знижується, а в сухі роки, коли пік добових витрат вологи припадає на 75-й день, у подальший період зменшується дещо більшою мірою.

УДК 631.67:633.1:631.5(477.7)

2013.3.97. ВПЛИВ ПЕРЕДПОСІВНОГО ФОНУ ТА РЕЖИМУ ЗРОШЕННЯ НА ФІЗИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ҐРУНТУ В ПРОМІЖНИХ ПОСІВАХ ПРОСА Й ГРЕЧКИ / Чернишова Є.О. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 80. — С. 152–156. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540101.

Фон передпосівний, режим зрошення, посіви проміжні, проса, гречка.

Установлено, що передпосівний фон та режим зрошення суттєво впливають на щільність складення ґрунту та його пористість у післяжнивних посівах проса й гречки. На ділянках з передполивним порогом вологості ґрунту 60–65% НВ шпаруватість ґрунту перед збиранням проса та гречки становила 46,2 та 44,3%, а за передполивного порога 70–75% НВ — 44,4 та 42,4% відповідно. Найкращим обробітком ґрунту для посівів післяжнивних культур була оранка на глибину 20–22 см, яка забезпечила оптимальні значення фізичних показників ґрунту. Перед збиранням круп'яних культур у проміжних посівах після льону олійного щільність складення ґрунту та його шпаруватість на всіх варіантах передпосівного фону та режимів зрошення мали незадовільні показники, що пояснюється впливом природних та антропогенних факторів.

631.8 ДОБРИВА

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН БИКІН А.В.

УДК 631.8:635.112

2013.3.98. ВПЛИВ ПОЗАКОРЕНЕВИХ ПІДЖИВЛЕНЬ НА УРОЖАЙНІСТЬ БУРЯКА СТОЛОВОГО / Бикін А.В., Костюченко М.В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 25–27. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540393.

Позакореневе підживлення, буряки столові, урожайність, оптимізація живлення, мікроелементи.

Наведено результати досліджень стосовно впливу позакореневих підживлень на урожайність буряків столових (БС). Установлено оптимальну концентрацію і склад розчину для позакореневого підживлення. Показано, що позакореневе підживлення EPSO Microtop у дозі 3 кг/га на фоні N₁₀₀P₁₀₀K₁₄₀ було менш ефективним, ніж у дозі 5 кг/га. Урожайність за внесення EPSO Microtop у дозі 5 кг/га на фоні Яра Кропкер була на 8,7 т/га більшою, ніж на фоні простих добрив. Найбільша урожайність буряків (234 т/га) спостерігалась за внесення добрив EPSO Microtop у дозі 5 кг/га на фоні Яра Кропкер (N₁₀₀P₁₀₀K₁₄₀), що сприяло оптимізації живлення рослин БС.

УДК 631.81.033:631.811.98:633.11

2013.3.99. ДИНАМІКА МІКРОЕЛЕМЕНТОВ В РАСТЕННЯХ ЯРОВОЙ ПШЕНИЦЫ ПОД ВЛИЯНИЕМ РЕГУЛЯТОРОВ РОСТА / Исайчев В.А., Андреев Н.Н., Каспировский А.В. // Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук. — 2013. — № 4. — С. 8–10. — Библиогр.: 9 назв.

Мікроелементи (динаміка), регулятори росту рослин, пшениця яра, обробка насіння передпосівна, живлення мінеральне, урожайність.

Проведено дослідження споживання елементів живлення (мікроелементи) пшеницею ярою в онтогенезі. У відібраних зразках рослин протягом вегетації визначали вміст мікроелементів на атомно-абсорбційному спектрофотометрі. Встанов-

лено, що використання різних регуляторів росту дає змогу оптимізувати мінеральне живлення рослин пшениці ярої, у т.ч. й мікроелементами. Ступінь їх накопичення коливається за фазофазамі росту і розвитку. Визначено найбільш ефективні препарати для передпосівної обробки насіння. Це — крезацин, енергія та циркон.

УДК 631.81.095.337:633.853.494

2013.3.100. БОР ЯК ЗАПОРУКА СТАБІЛЬНОЇ ВРОЖАЙНОСТІ ОЗИМОГО РІПАКУ / Бучинський І. // Пропозиція. — 2013. — Спецвип.: Озимий ріпак від А до Я (липень). — С. 22–23.

Мікроелемент бор, ріпак озимий, дефіцит бору, препарати бору, наслідки нестачі бору.

Бор — найважливіший мікроелемент для ріпаку, забезпечення яким сприяє здоровому розвитку рослин, мінімізує вплив несприятливих погодних умов, оптимізує витрати на макродобрива. Показано, що цей елемент впливає на перебіг низки фізіологічних процесів. Нестача бору в осінній період часто супроводжується утворенням «дуплистості» кореня, що спостерігається навіть на ґрунтах з добрим забезпеченням бором. Описано весняні наслідки «дуплистості» кореня. Встановлено, що у весняно-літній період вегетації ріпак озимий потребує бору в кількості 300–400 г/га залежно від рівня запланованого врожаю. Рекомендовано вносити 90% бору до початку цвітіння у фазі диференціації бруньок, решту (10%) — до середини цвітіння. Вважається, що, окрім бору, ріпаку потрібні й інші мікроелементи: Mg 50–90 кг/га; Zn 0,4–0,7; Fe 0,35–0,8; Mn 1,3–2,5 кг/га; Cu 30–60 г/га і Мо 12–25 г/га. Ефективність та безпечність застосування препаратів з мікроелементами забезпечують хелати. Пропонується поєднувати внесення бору та інших мікроелементів із застосуванням інсектицидів та фунгіцидів. У деякі роки внесення бор-умісних препаратів забезпечувало приріст врожаю до 0,3 т/га.

УДК 631.81:631.5:635.651

2013.3.101. ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ТА ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ БОБІВ КОРМОВИХ ЗАЛЕЖНО ВІД СПОСОБУ ПЕРЕДПОСІВНОЇ ОБРОБКИ НАСІННЯ ТА ПОЗАКОРЕНЕВИХ ПІДЖИВЛЕНЬ В УМОВАХ ЛІСОСТЕПУ ПРАВОБЕРЕЖНОГО / Петриченко В.Ф., Кобак С.Я., Савченко В.О. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 245–249. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540390.

Передпосівна обробка насіння, позакореневе підживлення, боби кормові, індивідуальна продуктивність, врожайність бобів.

Визначено можливість формувати більш стійкі агроценози, що здатні забезпечити високі та сталі врожаї зерна бобів кормових (БК) за рахунок технологічних прийомів, зокрема бактеризації, обробки насіння макро- і мікроелементами та позакореневих підживлень. В умовах Лісостепу Правобережного гарантією одержання високого і сталого врожаю зерна БК були оптимізований спосіб передпосівної обробки насіння та система мінерального живлення із урахуванням потреб рослин у поживних речовинах за несприятливих умов. Установлено, що передпосівна обробка насіння Рексоміном АВС (150 г/га) на фоні інокуляції штамом бульбочкових бактерій Б-9 та застосування позакореневого підживлення цим же добривом у нормі 150 г/га у фазах бутонізації та утворення зелених бобів забезпечує одержання врожаю БК сорту Візир на рівні 3,96 т/га.

УДК 631.816.1:633.13

2013.3.102. ОПТИМІЗАЦІЯ МІНЕРАЛЬНОГО ЖИВЛЕННЯ ГОЛОЗЕРНИХ СОРТІВ ВІВСА / Холодченко Р.М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 334–337. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540390.

Добрива, норми добрив, овес голозерний, вологозабезпеченість, урожайність, сорт (пластичність та адаптивність).

Дослідження спрямовані на удосконалення основних елементів сортової технології вирощування вівса голозерного для Лісостепу України. Визначено рівень врожайності різних сортів вівса за рахунок унесення різних норм мінеральних добрив та встановлено оптимальні дози їхнього внесення. Застосовували добрива: аміачну селітру, нітроамфоску і гранульований суперфосфат у дозах $N_{30}P_{20}K_{30}$, $N_{60}P_{40}K_{60}$, $N_{90}P_{60}K_{90}$. Контролем був фон без добрив. Установлено, що доза $N_{60}P_{40}K_{60}$ на чорноземах типових забезпечила врожайність сортів на рівні: 2,45 т/га — Соломон; 2,86 — Скарб України. Найвищу врожайність одержано на фоні $N_{90}P_{60}K_{90}$ — 2,64 та 3,70 т/га відповідно. Показано, що вплив умов вегетації на врожайність вівса голозерного також був значимим. Зокрема, максимальна врожайність в оптимальних умовах вологозабезпечення за внесення найвищої дози мінеральних добрив становила по сортах: Соломон — 3,6 та Скарб України — 3,8 т/га. Виявлено високу пластичність та адаптивну здатність сорту Скарб України, який за достатнього вологозабезпечення та в посушливих умовах позитивно реагував на внесення максимальної дози добрив і забезпечував суттєвий приріст врожаю (1,37–1,30 т/га). Ефективність же мінеральних добрив на сорті Соломон спостерігалась лише за достатнього вологозабезпечення.

УДК 631.816.12:635.132:631.445.24

2013.3.103. ВЛИЯНИЕ НЕКОРНЕВЫХ ПОДКОРМОК НА УРОЖАЙНОСТЬ И КАЧЕСТВО МОРКОВИ РАЗНОГО СРОКА УБОРКИ НА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ РЫХЛО-СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВЕ / Мысливец Д.Г. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 85–92. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540393.

Позакореневе підживлення, добрива рідкі комплексні, добриво комплексне водорозчинне “Лифдрил Універсал”, морква, урожайність, вміст нітратів.

Наведено результати досліджень (2011–2012 рр.) впливу позакореневих підживлень рідкими комплексними добривами з хелатними формами мікроелементів та комплексним водорозчинним добривом “Лифдрил Універсал” на врожайність і якість коренеплодів моркви за різних строків збирання. Вста-

новлено, що за ранніх строків збирання моркви урожайність коренеплодів на фоні NPK з S, B, C була на рівні 36,9 т/га, стандартних коренеплодів — 29,6 т/га, а на фоні NPK + S, B, C з додатковим позакореневим підживленням — 40,3–42,6 та 32,7–35,2 т/га; за пізніх строків збирання моркви урожайність коренеплодів на фоні NPK + S, B, C була 76,0 т/га, стандартних коренеплодів — 56,3 т/га. Застосування позакореневого підживлення забезпечило підвищення урожайності коренеплодів на 5,4–8,2 т/га, стандартних коренеплодів — на 5,9–8,7 т/га. Найвищу ефективність забезпечувало застосування рідкого комплексного добрива з мікроелементами і регулятором росту рослин Гідрогумат (8–4–0 з B, Cu, Co) за пізніх строків збирання врожаю моркви столової.

УДК 631.816.3:581.132:633.63

2013.3.104. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ФОРМ УНЕСЕННЯ МІКРОДОБРИВ / Стрілець О.П. // Цукрові буряки. — 2013. — № 4. — С. 18–19. — Бібліогр.: 4 назви.

Мікродобрива, підживлення позакореневе, цукрові буряки, фізіологічні показники, урожайність, цукристість, збір цукру.

Проведено вивчення ефективності мікродобрив “Реаком-р-бурякове”, “Реастім ріст бурякове”, “Реастім гумус бурякове” в посівах цукрових буряків протягом 2008–2010 рр. на чорноземі типовому вилугуваному легкосуглинковому. Мікродобрива вносили одноразово у позакореневе підживлення (5 л/га) у фазі змикання листків міжрядь. Установлено, що застосування мікродобрив у позакореневе підживлення цукрових буряків через два тижні після обробки посилювало синтез хлорофілу в листових пластинках у 1,6–1,9 раза та сприяло більш інтенсивному росту і розвитку рослин упродовж вегетації: маса листків зросла в 1,1–1,3 раза, маса коренеплоду — в 1,1–1,7 раза. Найбільшу продуктивність гібрид Український ЧС72 показав за внесення у позакореневе підживлення мікродобрива “Реастім гумус бурякове” у нормі 5 л/га в фазі змикання листків у міжряддях. Відповідно врожайність коренеплодів становила 46,3 т/га, цукристість — 16,4%, збір цукру — 7,6 т/га.

УДК 631.816:631.582:633.63

2013.3.105. ПРОДУКТИВНІСТЬ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗАЛЕЖНО ВІД ФОНІВ ЖИВЛЕННЯ ТА ПЕРЕДПОПЕРЕДНИКІВ / Ермантраут Е.Р., Зацерковна Н.С. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 110–112. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540390.

Удобрення основне, урожайність, цукрові буряки, цукристість, сівозмінна, конюшина, вівсяниця.

Вивчено вплив різних фонів удобрення та передпопередників на продуктивність цукрових буряків. Добрива є одним з найголовніших факторів інтенсифікації буряківництва, освоєння та підвищення ефективності технологій їх вирощування. Вивчено наступні варіанти з добривами: 1) контроль (без добрив), 2) $N_{60}P_{40}K_{60}$, 3) $N_{90}P_{60}K_{90}$, 4) $N_{90}P_{60}K_{90}$ + гній 40 т/га. Сівозмінна: конюшина лучна — пшениця озима — цукрові буряки; вівсяниця лучна — пшениця озима — цукрові буряки. Встановлено, що у ланках сівозміни з конюшиною лучною і вівсяницею лучною найбільш ефективною системою удобрення цукрових буряків було сумісне внесення органічних і мінеральних добрив ($N_{90}P_{60}K_{90}$ + гній 40 т/га). У цих ланках урожайність цукрових буряків за варіантами систем удобрення становила відповідно 61,7 і 58,6 т/га, цукристість — 16,4 і 16,3 і збір цукру — 10,0–9,6 т/га.

УДК 631.816:633.63:631.582

2013.3.106. ВПЛИВ ДОБРИВ НА УРОЖАЙ І ВМІСТ САХАРОЗИ В КОРЕНЕПЛОДАХ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ В РІЗНИХ ЛАНКАХ СІВОЗМІНИ / Марчук І.У., Козак В.М., Панчук Л.В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 67–72. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 540393.

Добрива, норми добрив, буряки цукрові, урожай, вміст сахарози, формування листків, ґрунт лучно-чорноземний, сівозміни.

Наведено результати досліджень стосовно впливу різних норм добрив на ріст і розвиток буряків цукрових, формування

вважаю коренеплодів і зміну показників їх якості. Вивчено дію рекомендаційних та розрахованих норм добрив на продуктивність цукрових буряків у різних ланках сівозміни. Встановлено, що мінеральні добрива в рекомендаційних і розрахованих нормах покращували процеси формування асиміляційної поверхні та листковтворювання. Найбільше покращання ($2,32\text{--}2,53\text{ см}^2/\text{рослину}$) у період змикання листків у міжряддях відмічено у варіантах з одинарною ($N_{140}P_{180}K_{170}$) та полуторною нормою добрив. Оптимальними нормами, які забезпечували урожай коренеплодів на рівні $50\text{--}57\text{ т/га}$, були рекомендаційна ($N_{140}P_{130}K_{170}$) та розрахована ($N_{130}P_{90}K_{150}$) на фоні гною. За внесення підвищених норм добрив вміст сахарози в коренеплодах знижувався, однак збір цукру зростає завдяки значним приростам врожаю.

УДК 631.821+631.45+631.582

2013.3.107. ВАПНУВАННЯ В РІЗНИХ ЛАНКАХ СІВОЗМІНИ І ЙОГО ВПЛИВ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР / Цвей Я.П., Іваніна В.В., Чередишчак А.І. [та ін.] // Цукрові буряки. — 2013. — № 4. — С. 15–17. — Бібліогр.: 7 назв.

Добрива, меліоранти (дефекати), вапнування, сівозміни трьох ротаций, буряки цукрові, ячмінь.

Визначено вплив післядії меліорантів і добрив на врожайність буряків цукрових та ячменю. Норми внесення вапна розраховували за показником гідролітичної кислотності. Дослідження проводили протягом трьох ротаций десятилітніх зерно-бурякових сівозмін. Установлено, що ґрунти дослідного поля — середньо- і важкосуглинкові необхідно вапнувати за гідролітичної кислотності $1,8\text{ мг-екв}/100\text{ г ґрунту}$ та ступеня насичення основами нижче 93%. Використання дефекату якості меліоранта безпосередньо під буряки цукрові сприяло підвищенню продуктивності коренеплодів як у прямій дії, так і у післядії. Показано, що найбільша віддача спостерігалася у зернопросапній сівозміні з часткою просапних культур 50%, серед яких 40% зернових і 10% кормових (гірчиця біла), але зменшувалася на шостий рік по всіх сівозмінах. Врожай ячменю зростає від післядії дефекату у тих сівозмінах, де була менша частка просапних культур.

УДК 631.83+631.582:633.63+633.1

2013.3.108. КАЛІЙНИЙ РЕЖИМ ЧОРНОЗЕМУ ОПІДЗОЛЕНОГО ЗА ТРИВАЛОГО УДОБРЕННЯ ЗЕРНОБУРЯКОВОЇ СІВОЗМІНИ / Заришняк А.С., Іваніна В.В., Колібабчук Т.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 6. — С. 10–14. — Бібліогр.: 10 назв.

Добрива калійні, чорнозем опідзолений, сівозміна, органо-мінеральна та мінеральна системи удобрень.

Вивчено вплив традиційних та альтернативних систем удобрення на формування фонду рухомого калію в чорноземі опідзоленому важкосуглинковому і процеси його трансформації за тривалого застосування добрив. Мінеральна система удобрення передбачала внесення добрив у нормі $N_{50}P_{42,5}K_{50}$ на 1 га сівозміни, органо-мінеральна — на фоні мінеральних добрив уносили 12 т/га гною. Встановлено, що застосування мінеральних та органічних добрив сприяло підвищенню вмісту рухомого калію у верхніх шарах чорнозему опідзоленого важкосуглинкового. На кінець II ротатії зерно-бурякової сівозміни його вміст в орному шарі ґрунту підвищився порівняно з початковим за мінеральної системи удобрення на 11,7%; традиційної органо-мінеральної системи — на 26,5%; альтернативної органо-мінеральної — 27,7; альтернативної органічної — 32,6; підорному шарі — відповідно на 11,5%, 28,4, 26,0, 26,5%. Тривале використання мінеральних добрив ($N_{50}P_{42,5}K_{50}$) забезпечило рівномірне збільшення вмісту калію в рухомій та необмінній фракціях в орному (0–30 см) шарі відповідно на 15,2 та 16,0 мг/кг ґрунту. Застосування органо-мінеральної системи удобрення сприяло більшому накопиченню калію в необмінній фракції.

УДК 631.841.8

2013.3.109. БЕЗВОДНИЙ АМІАК У ЗЕМЛЕРОБСТВІ / Мірошніченко М.М., Гладких Є.Ю., Ревтьєв А.В., Цуркан К.П., Галушка С.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 6. — С. 15–20. — Бібліогр.: 16 назв.

Добрива азотні, аміак безводний, азот мінеральний, спосіб обробітку ґрунту, фізико-хімічні властивості.

Проведено визначення ефективності різних форм азотних добрив за різних способів обробітку ґрунту та впливу безводного аміаку (БА) на властивості чорнозему опідзоленого. Способами основного обробітку ґрунту були дискування у 2 сліди на глибину 12 см та оранка на глибину 20 см. Форми азотних добрив під передпосівну культивування: БА у дозі N_{100} стрічками через 56 см на глибину 18 см та аміачна селітра в дозі N_{100} урозкид. Досліджували різні за рівнем ФАО середньоранні гібриди кукурудзи. Показано, що внесення БА пригнічувало нітрифікаційну здатність ґрунту сильніше, ніж аміачна селітра, але згодом сприяло розвитку мікроорганізмів, що утилізують мінеральні та органічні форми азоту. Застосування БА у рік унесення призводило до підкислення ґрунтового розчину та підвищення вмісту лабільного гумусу до того самого рівня, що й аміачна селітра. Способи основного обробітку ґрунту істотно впливали на процеси перетворення БА, його дію на властивості ґрунту та ефективність застосування. За посушливих умов 2012 р. найоптимальнішим виявилось внесення безводного аміаку на фоні оранки під більш пізньостиглий гібрид кукурудзи.

502/504 ОХОРОНА ПРИРОДИ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК 631.92/.95 СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКА ЕКОЛОГІЯ

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ГУДКОВ І.М.

УДК 502.31:504.03:711.58:712.4

2013.3.110. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЖИТЛОВОГО ТА ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В КОНТЕКСТІ ЙОГО ЕКОЛОГІЗАЦІЇ / Павленко Ю.Я., Прусьак В.Ф. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2013. — Вип. 39.1. — С. 189–192. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 504405.

Екологізація житлового і природного середовища, озеленення, "зелений" стиль.

Проаналізовано взаємозв'язок архітектури та інтер'єру з навколишнім природним середовищем й окреслено шляхи екологізації житлового середовища методами і засобами його озеленення. З середини 70-х років ХХ ст. виник "зелений" стиль, як сучасний напрям екологізації архітектури. Завдання "зеленого" будівництва полягає в тому, щоб по-

казати красу рослин, знайти для них відповідне місце серед будівель, створюючи найкраще поєднання з архітектурними спорудами та живим внутрішнім і зовнішнім середовищем. Прагнення до збереження стійкості середовища накладає відбиток не лише на трактування природних компонентів у структурі архітектурних об'єктів, але й істотно впливає на зміну уявлень про взаємодію внутрішнього та зовнішнього просторів інтер'єру будинку і його оточення. Одним з проявів такої зміни стає демонстроване сучасною практикою проникнення природних форм у середовище будівлі як частина процесу зустрічного руху природних і архітектурних форм. Наведено низку перевірених прийомів для гармонійного взаємозв'язку архітектурного та житлового середовища, зокрема застосування озеленення на балконах, терасах, лоджіях, покритті будівель тощо. Не менш важливим є питання озеле-

нення інтер'єру за допомогою різноманітних видів рослинних композицій та правильного розміщення їх у функціональних зонах та кімнатах житла.

УДК 504.062:504.054:631.615/618

2013.3.111. ТЕХНОЛОГІЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ПОРУШЕНИХ ЕКОСИСТЕМ З МЕТОЮ ЇХ РЕВІТАЛІЗАЦІЇ / Генік Я.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.3. — С. 103–108. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 540202.

Екосистеми порушені, класифікація екосистем, відновлення екосистем, фітомеліорація, рекультивация.

Розглянуто питання щодо систематизації й типологізації порушених ландшафтів, що передбачає розробку технологічної класифікації порушених земель (ПЗ) з метою більш обґрунтованого та успішного проектування заходів із відновлення порушених екосистем (ПЕ). Запропоновано технологічну класифікацію ПЗ, яка об'єднує процеси як порушення, так і відновлення ландшафтів, а також включає такі основні класифікаційні ознаки: категорії ПЗ → типи та підтипи порушень → ранги та підранги порушень → види й підвиди порушень → напрям відновлення → технології відновлення → складність відновлення → час відновлення. Кожна запропонована класифікаційна ознака встановлюється за своїми визначеними критеріями. Технологічну класифікацію ПЗ доцільно використовувати з метою інвентаризації ПЗ конкретного регіону, районування та планування заходів з ревіталізації ПЕ, розроблення проектів з фітомеліорації та рекультивції ПЗ та розрахунку економічних затрат на відновлення продуктивності ПЗ. Створення технологічних класифікацій порушених територій та технологічних схем відновлення ПЗ дасть змогу обґрунтованіше й успішніше проектувати необхідні заходи щодо порушених екосистем, оптимізувати процес ревіталізації порушених ландшафтів, створювати продуктивніші фітоценози та зменшити терміни відновлення порушених природних екосистем.

УДК 504.062:631.618(477)

2013.3.112. ПРО ПЕРТИНЕНЦІЮ ПРОМИСЛОВО ПОРУШЕНИХ ЗЕМЕЛЬ У МЕЖАХ ТЕХНОГЕННО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ УКРАЇНИ / Демидов О.А. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 7. — С. 56–59. — Бібліогр.: 10 назв.

Рекультивация порушених земель, стабілізація екологічної ситуації, агро-екосистема стійка, землекористування раціональне, пертиненція.

Проаналізовано розповсюдження, становлення і перспективи рекультивції (Р.) порушених земель. Спрогнозовано напрями діяльності з проведення заходів із пертиненції (П.) земельних ділянок і ґрунтів рівня "і-1" (ґрунтовий горизонт), "і+2" (катена), що відповідає послідовності біогеоценозів і геоморфологічно з нею пов'язана. Термін "пертиненція" визначається як чинники порушення унаслідок промислового використання земель, фізичної та біохімічної здатності і взаємовпливу рослинної, тваринної і мікробної складових створювати біогеоценотичне середовище з метою відновлення природних зональних екологічно зрівноважених екосистем. На сьогодні актуальним є перехід від локальної Р. порушених земельних ділянок до їх структурної перебудови з метою П. на умовах розроблення та реабілітації регіональних програм. Дослідженнями доведено необхідність і можливість здійснення реабілітації техногенних ландшафтів та їх подальшого використання в с.-г. та лісгосподарському виробництві для будівництва, а також для облаштування рекреаційних об'єктів. Принципові механізми і схеми послідовності заходів з реабілітації порушених земель зводяться до ідентифікованої відповідальності землекористувачів, зобов'язаних забезпечувати використання землі за цільовим призначенням і дотримуватися вимог законодавства про охорону довкілля, що потребує юридичного оформлення права на постійне користування земельною ділянкою і використання її винятково за встановленим цільовим призначенням.

УДК 504.5:332.02:332.36/38(477)

2013.3.113. ЗЕМЕЛЬНА ПОЛІТИКА ЩОДО СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ / Другак В. // Земле-

впорядний вісник. — 2013. — № 6. — С. 29–32. — Бібліогр.: 3 назви.

Еколого-економічне адміністрування, політика земельна, землекористування раціональне.

Обґрунтовано напрями земельної політики щодо створення системи державного адміністрування еколого-орієнтованого землекористування (ДАЗ) в Україні. Основною умовою збільшення внеску земельних активів в економічне зростання і сталий розвиток країни є застосування методів регулювання розвитку землекористування (З.), спрямованих на збільшення національного багатства й добробуту суспільства при одночасному збереженні екологічного потенціалу. Однак саме ці питання досі залишаються невирішеними. Особливого значення останнім часом набувають питання збереження екологічного потенціалу території економічними методами. В основу земельної політики щодо створення системи ДАЗ в Україні повинні бути включені інституціональні складові: охорона й збереження природно-ресурсного й екологічного потенціалу, ринкова вартість землі й загальна економічна цінність природних територій, інститут обмежень та обтяжень у використанні земель. До основних елементів системи ДАЗ запропоновано віднести: зонування й територіальне планування використання земель різних категорій, екологічні вимоги й обмеження при здійсненні розвитку найбільш інвестиційно привабливих територій, екологічну експертизу й оцінку впливу на довкілля; систему земельних, природно-ресурсних платежів, що створюють умови для ефективного використання землі; збереження екологічного потенціалу, якості навколишнього природного середовища й цінних природних об'єктів і ландшафтів тощо.

УДК 504.53.052/062.4(292.452)

2013.3.114. ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ СХІЛІВ БУКОВИНСЬКИХ КАРПАТ І ПЕРЕДКАРПАТТЯ / Солодкий В.Д., Робулець С.В., Заячук В.Я. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.1. — С. 91–96. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 540200.

Екологізація лісокористування, рубання рівномірно поступові, екосистеми лісові, деградація ґрунтового покриву схилів, ґрунтозбереження.

Обґрунтовано позитивний вплив рівномірно поступових рубань (РПР) на збереження верхніх горизонтів ґрунтового покриву гірських схилів, підвищення ґрунтозахисного, водоохоронного, водорегулювального значення лісів Буковинських Карпат і Передкарпаття. Під час проведення лісгосподарського РПР у гірських умовах вологого буково-смерекового суяличника за різних напрямів і крутизни схилів, висоти н.р.м., запасу деревостану й площі насаджень найбільший ступінь ерозії за шкалою О.Ф. Полякова сягав показника 60/2/в: лісова підстилка та гумусовий горизонт ґрунту частково пошкоджені. Причому на всіх досліджуваних лісосіках цей цикл було завершено з мінімальним показником ступеня ерозії (поверхня ґрунту не порушена, відновлена). Зазначено, що після здійснення РПР на досліджуваних ділянках не було встановлено ступеня порушеності лісового ґрунтового покриву 3–5-ї категорії за всіма підкатегоріями змитості ґрунту лісосіки: слабозмитості, середньозмитості чи сильнотмитості ділянки. На всіх досліджуваних лісосіках зберігся верхній акумулятивний горизонт, що дає можливість повною мірою використовувати природний потенціал лісорослинних умов, зберігати захисні функції ґрунтового покриву гірських схилів. Зроблено висновок, що за умов дотримання лісгосподарських, природоохоронних правил і норм, РПР є оптимальним варіантом рубань головного користування для змішаних ялицево-буково-смерекових деревостанів гірського регіону. Ці рубання мають значний ґрунтозберіжний та природоохоронний ефект, захищають від негативного впливу на ґрунтозахисні та водоохоронні властивості лісу.

УДК 631.95:332.3:631.15

2013.3.115. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ СТИМУЛЮВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ / Паленичак О.В. // Збалансоване природокористування. — 2013. — № 1. — С. 69–72. — Бібліогр.: 7 назв.

Землекористування раціональне, природно-ресурсний потенціал, родючість ґрунтів, охорона земель.

Обґрунтовано функціонування економічного механізму стимулювання раціонального с.-г. землекористування (З.). Визначено основні економічні результати, які повинні забезпечити збалансований розвиток АПК на основі раціонального використання, збереження й відтворення родючості ґрунтів. Слід зазначити, що формування дієвого економічного механізму стимулювання раціонального с.-г. З. на сучасному етапі розвитку аграрної економіки можливе на основі використання таких важелів, як забезпечення достовірною інформацією щодо якісних показників стану ґрунту, зокрема на території великотварних агроформувань, та надання державних гарантій фінансових джерел. З метою підвищення ефективності використання земельно-ресурсного потенціалу кошти, які отримують від сплати за використання земель с.-г. призначення, доцільно спрямовувати на здійснення комплексу землеохоронних заходів. У зв'язку з цим особливо важливого значення набуває правове врегулювання питання адміністративної відповідальності у випадку порушення вимог у системі раціонального с.-г. З. Здійснення систематичного контролю з метою забезпечення родючості ґрунту є необхідною умовою обґрунтування земельних відносин між землевласниками і землекористувачами, удосконалення З. шляхом дотримання відповідних принципів та пріоритетів у процесі екологізації агросфери. Зауважується, що застосування сучасних стандартів і нормативів у галузі охорони земель сприятиме формуванню економічно ефективного та екологічно безпечного З. в аграрному секторі економіки.

УДК 631.95:332.36:631.1

2013.3.116. КЛАСИФІКАЦІЯ ОРНИХ ЗЕМЕЛЬ ЗА ПРИДАТНІСТЮ ҐРУНТІВ ДЛЯ ВИРОЩУВАННЯ ОКРЕМИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ЯК НАУКОВА ОСНОВА ОБМЕЖЕНЬ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ / Добряк Д., Недашківська Т. // Земле-впорядний вісник. — 2013. — № 7. — С. 26–29. — Бібліогр.: 4 назви.

Агроекологія, землекористування раціональне, земле-придатність земель, структура посівних площ, агрокліматологія.

Обґрунтовано наукові підходи щодо агроекологічних обмежень у с.-г. землекористуванні на основі землепридатності для вирощування головних с.-г. культур. Показано значне збільшення площ вирощування виснажувальних рослин (со-няшник, ріпак). Площі під сонояшником, порівняно з 1999 р., збільшилися майже в 4,5 рази, а ріпаку — майже в 10 разів. Така динаміка посівних площ не дає змоги сформувати науково обґрунтовані сівозміни, щоб ці культури поверталися на своє місце через 10 років. З іншого боку, такий стан посівних площ не забезпечує зростання урожайності цих культур, що підтверджено дослідженнями. Крім того, можна припустити, що зони вирощування за ґрунтовими характеристиками й ознаками не зовсім відповідають агроекономічним вимогам вирощування рослин. Отже, структура посівних площ потребує вдосконалення визначення зон вирощування на основі землепридатності та можливостей формування відповідних сівозмін. Для встановлення зон вирощування с.-г. культур необхідно розрахувати коефіцієнт відповідності тепла і во-логи по всіх метеостанціях. Для одержання достовірних результатів в окремих випадках потрібно використовувати дані про потребу окремих культур у теплі та волозі в "критичні" періоди їхнього росту. Запропоновані теоретико-методологічні засади щодо обмеження у с.-г. землекористуванні на основі землепридатності дають змогу істотно структурувати посівні площі основних с.-г. культур, значно підвищити врожайність та ефективність їх вирощування й забезпечити відтворення родючості ґрунтів.

УДК 631.95:338.439(477)

2013.3.117. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ АГРОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ / Грабовський Р.С., Дудяк Р.П. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.2. — С. 135–141. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540201.

Екологізація АПК, економіка України, сталий розвиток.

Проаналізовано екологічну ситуацію в економіці України та агропромисловій сфері. Запропоновано основні напрями екологізації (Е.) агросфери: наявність економічного механізму, який стимулюватиме Е. виробничих процесів у сільському господарстві й обмежуватиме шкідливе для довкілля виробництво; створення галузі переробки відходів виробництва, утилізації тощо; фінансування наукових розробок, спрямованих на вдосконалення технологій виробництва та перероблення відходів; удосконалення екологічного законодавства; популяризація Е.; освіта; стимулювання інвестицій у ресурсоощадні та екологоорієнтовані технології. Результати досліджень засвідчили, що Е. агровиробництва має стати пріоритетним стратегічним напрямом розвитку агровиробництва, який насамперед дасть змогу зменшити техногенне навантаження на довкілля, відновити природний потенціал агроресурсів, поліпшити умови проживання населення, налагодити переробку відходів; використовувати останні у вигляді вторинного ресурсу, підвищити якість продукції.

УДК 631.95:504.4.052:332.3(477.83)"737"

2013.3.118. ЕКОЛОГІЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ / Смолярчук М.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.4. — С. 87–91. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540203.

Екологічні аспекти землекористування, економічні аспекти землекористування, охорона земельних ресурсів, землекористування раціональне, земельна реформа.

Проведено аналіз стану використання земельних ресурсів Львівської обл. з метою його оптимізації. Низка проблем щодо оптимізації використання й охорони земельних ресурсів в умовах ринкової економіки залишається невирішеною і потребує поглиблення теоретичних і методологічних положень. Беручи до уваги стан використання земель, не-доліки в проведенні землеустрою, що виникли внаслідок земельної реформи, доцільно дещо змінити підходи щодо використання й охорони земельних ресурсів і формувати ефективний механізм сталого розвитку землекористування (З.). Одним із базових завдань у розробленні системи заходів з оптимізації З. стає детальний та всебічний аналіз існуючого використання земель. Зазначено, що с.-г. освоєність території Львівської обл. протягом останніх 15 років залишається незмінною — майже 60%. Важливим елементом оптимізації З. можна також визнати економічне обґрунтування ефективності таких проектних рішень, які б, передусім, базувалися на врахуванні фактичних збитків сільського господарства внаслідок використання деградованих та малопродуктивних земель. На сьогодні досягнення цілей оптимізації З. багато науковців і фахівців вбачають у реалізації системи заходів щодо консервації непридатних для с.-г. використання земель. Слід зазначити, що виведення їх з інтенсивного використання доцільно розглядати не лише з точки зору припинення подальшого розвитку деградаційних процесів, але й у контексті відтворення природних ландшафтів за рахунок відповідного збільшення еколого-стабільних угідь. Важливим є те, що якість поліпшення показників структури с.-г. угідь за оптимізації відбувається в межах екологічної доцільності і не призводить до погіршення стійкості агроєкосистем, а також сприяє формуванню стабільного та збалансованого агро-ландшафту території.

УДК 631.95:504.54.062.4:332.3(477.43/.44)

2013.3.119. ШЛЯХИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У СХІДНОМУ ПОДІЛЛІ / Дедов О.В. // Людина та довкілля. Проблеми неоекології. — 2013. — № 1/2. — С. 19–23. — Бібліогр.: 11 назв.

Екологізація землекористування, агроландшафт, деградація ґрунтів, еколого-ландшафтне землеробство, захист ґрунту від ерозії.

Висвітлено питання щодо сучасного агроекологічного стану ґрунтів і агроландшафтів Східного Поділля й обґрунтовано необхідність їх поліпшення шляхом впровадження системи еколого-ландшафтного землеробства (ЕЛЗ). Зазначено, що в регіоні, за статистичними даними (2010 р.), розораність території становить 65,3%, площі с.-г. угідь — 85,7%, що пере-важає аналогічні показники в середньому по Україні на 11,5 та 7,6% відповідно. Зважаючи на економічний стан країни,

зокрема в аграрній сфері, за наявності в Східному Поділлі 741,4 тис. га (42,9% від загальної площі орних земель) деградованої і малопродуктивної ріллі, необхідно найближчим часом почати виведення з обробітку хоча б найменш родючої її частини і запровадити ЕЛЗ. Це дасть змогу сконцентрувати посіви с.-г. культур на повнопрофільних і слабозмитих землях з максимальним використанням на них дефіцитної органічної речовини, зокрема відходів рослинництва, гною, компостів, сидератів при додатковому внесенні мінеральних добрив за рахунок відмови від їх застосування на сильно деградованих ґрунтах, відновлення втрачених корисних властивостей яких після залуження буде відбуватися природним шляхом під трав'янистою рослинністю. Наголошено на необхідності підвищення відповідальності державних органів різного рівня за раціональне користування с.-г. угіддями їх тимчасовими користувачами з метою забезпечення збереження та підвищення якості ґрунтів.

УДК 631.95:543.393:631.461(477.8)

2013.3.120. КОМПОНЕНТНИЙ СКЛАД ЗАБРУДНЕНЬ І СТАН МІКРОБНОГО ЦЕНОЗУ ҐРУНТУ ПОЛІГОНУ ЗАХОРОНЕННЯ ХЛОРООРГАНІЧНИХ ВІДХОДІВ / Ямборко Н.А., Іутинська Г.О., Левчук І.В., Піндрус А.А. // Мікробіологічний журнал. — 2013. — Т. 75, № 3. — С. 24–31. — Бібліогр.: 13 назв.

Забруднення ґрунту, мікробіологія ґрунту, хлороорганічні відходи, базальне дихання, субстрат, індуковане дихання.

Досліджувався якісний склад і рівень забруднення ґрунту полігону захоронення гексахлорбензолу (ГХБ) в передмісті м. Калуш Івано-Франківської обл., а також оцінено функціональний стан мікробного ценозу забрудненої території. Ідентифіковано 25 хімічних забрудників у ґрунті і 12 у складі технічного відходу на полігоні захоронення. Основним компонентом твердого відходу був ГХБ, масова частка якого становила 50%, решта маси припадала на механічні домішки вапняку і кремнію, супутні хлороорганічні токсини і продукти їх напіврозпаду. Широкий спектр поліутантів і продуктів їх деградації (26 хімічних речовин), виявлений також у ґрунті за межами полігону (2 км), свідчить про активну десімінацію хлороорганічних токсинів на прилеглій території. Виявлено порушення структури і функцій мікробного ценозу ґрунту полігону: чисельність олігонітрофілів, амоніфікувальних, фосфатмобілізуювальних, амілолітичних і педотрофних мікроорганізмів знизилася в 15–1000 разів порівняно з ґрунтом за його межами. Зазначено, що підвищення базального дихання ґрунту в 1,6–1,9 раза і зниження інтенсивності субстратіндукованого дихання порівняно з контролем свідчать про порушення функціональної активності мікробного ценозу.

УДК 631.95:546.4/.8:504.064.3(477.84)

2013.3.121. МОНІТОРИНГ ВІМСТУ НІТРАТІВ В РОСЛИННІЙ ПРОДУКЦІЇ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ / Корнацька О., Сірак Л. // Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. — Тернопіль, 2012. — Ч. 1. — С. 44–46. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540933.

Агроекологія, нітрати, моніторинг, продукція рослинна забруднена, добрива мінеральні.

Висвітлено результати визначення вмісту нітратів (Н.) у продукції рослинництва та водних джерелах Тернопільської обл. за допомогою іонометричного методу, сутність якого полягає у вилученні Н. з аналізованого матеріалу розчином алюмокалієвих квасців з наступним замірюванням їх концентрації в одержаній витяжці за допомогою іоноселективного електрода. Зазначено, що перевищення вмісту Н. в рослинній продукції, спожитій людиною, може призвести до інтоксикації організму внаслідок розвитку патогенної кишкової мікрофлори. Однією з причин нагромадження Н. у рослинах є умови мінерального живлення, які відрізняються великою різноманітністю. Концентрація Н. у ріках при внесенні мінеральних добрив на мерзлий ґрунт зростає майже вдвічі порівняно з весняним. Спеціалістами лабораторії якості продукції та хіміко-токсикологічних досліджень за 2012 р. було проаналізовано 50 зразків рослинної продукції на вміст Н. (табл.). Перевищення гранично допустимої концентрації виявлено не було. Вміст Н. у водах, що стікають із с.-г. угідь та інших джерел Тернопільщини, практично не

перевищував максимальної концентрації. Рекомендовано підвищені дози азоту вносити частинами за фазами вегетації рослин. Доцільно застосовувати гранульовані добрива і вносити їх у зону живлення коренів, а в районах з великою кількістю опадів — утримуватися від застосування рухомих форм добрив.

УДК 631.95:631.145"737"(477)

2013.3.122. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ В АГРАРНОЙ ЭКОНОМИКЕ УКРАИНЫ: монография / Рощина Ю.В. — Симферополь: Ареал, 2013. — 298 с. — Шифр 540423.

Природокористування сталє, економіка аграрна, оцінка біологічних активів, земельні ресурси, екологічна безпека.

Досліджувалися сучасні тенденції розвитку організаційно-економічних форм господарювання в АПК, а також показано його законодавче та інституційне забезпечення. Розроблено теоретико-методологічні й прикладні основи формування й реалізації концепції, економіко-організаційного механізму, принципи та інструменти стійкого розвитку аграрного природокористування. Особливу увагу акцентовано на методологію оцінки біологічних активів як об'єктів бухгалтерського обліку в їх взаємозв'язку із земельними ресурсами. Обґрунтовано категоричну незгоду з пропозиціями, що з'явилися в літературі про виведення з с.-г. обороту ще 10 млн га ріллі, незважаючи на те, що вже не використовується 6 млн га, оскільки це — груба помилка, яка не відповідає критерію екологічної безпеки території і сталому розвитку сільського господарства. Рекомендовано створити позабюджетний фонд відновлення родючості ріллі с.-г. призначення в Україні, який буде формуватися за рахунок коштів штрафних санкцій. Таким чином держава в примусовому порядку зобов'яже землевласника доглядати за власною землею.

УДК 631.95:631.38:546.36:631.461:573.4

2013.3.123. ДО ПИТАННЯ ВПЛИВУ МІКРООРГАНІЗМІВ НА СТАН ЦЕЗІЮ-137 У ҐРУНТІ ТА ЙОГО ПЕРЕХІД В РОСЛИНИ / Паренюк О.Ю., Гудков І.М. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 178. — С. 184–198. — (Сер. Біологія, біотехнологія, екологія). Шифр 539950.

Радіоекологія, радіонукліди, цезій, мікробіологія ґрунту, міграція радіонуклідів, поглинання радіонуклідів ґрунтовими мікроорганізмами.

Проаналізовано літературні дані щодо взаємодії ^{137}Cs з ґрунтовими мікроорганізмами, їхній вплив на міграцію й переведення радіонукліда (Р.) в доступні для рослин форми. Висвітлено шляхи надходження ^{137}Cs в рослини, джерела енергії для транспортування і місця локалізації іонів у клітинах мікроорганізмів. Основними механізмами, які регулюють рівень впливу Р., що надходить у клітину, є конкурентне поглинання іонів Cs^+ і K^+ , підвищення специфікації систем транспортування одновалентних катіонів у клітину і зовнішньоклітинна локалізація поліутанту. Це свідчить про можливий істотний вплив мікрофлори ґрунту на стан і надходження ^{137}Cs , а, відповідно, його довгоживущого штучного ізотопу ^{137}Cs , який дотепер є основним дозоутворювальним Р., у рослини — первинну ланку трофічного шляху. Більше того, це свідчить про можливість цілеспрямованого впливу певних штамів бактерій, мікоміцетів, дріжджів та інших представників мікробіоти на інтенсивність переходу ^{137}Cs з ґрунту в рослини, зокрема й з метою гальмування цього процесу.

УДК 631.95:634.75:631.5:631.62(477.41/.42)

2013.3.124. ВИРОЩУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ УРОЖАЇВ СУНИЦІ В УМОВАХ ОСУШУВАНИХ ДЕРНОВИХ ҐРУНТІВ ПОЛІССЯ / Куян В.Г., Марцинківський М.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 7. — С. 52–55. — Бібліогр.: 10 назв.

Агроекологія, суніця, вирощування екологічно безпечних урожаїв, осушувані дернові ґрунти, урожайність суніці, добрива, якість ягід суніці.

Наведено результати досліджень, проведених з метою визначення продуктивності та якості ягід суніці (С.) садової на дернових осушуваних ґрунтах Західного Полісся залежно від використання різних видів і норм органічних добрив.

Зазначено, що органо-мінеральна (передсадивне внесення 100 т/га гною і РК, післясадивне удобрення NPK) та органічна (внесення перед садінням 50, 100 і 150 т/га гною, сидератів, гноївки і птишиного посліду й післясадивне підживлення останніми) системи удобрення С. поліпшували на 14,3–42,8% водний режим ґрунту і рослин, а також значно (на 33,2–304,3%) підвищували вміст P_2O_5 і K_2O в ґрунті; сприяли поліпшенню обводнення листків та забезпеченню рослин N, P, K в умовах відкритого осушуваного ґрунту Полісся. Встановлено, що оптимізація мінерального живлення С. сорту Істочник на осушених дернових ґрунтах шляхом застосування органічної системи удобрення підвищувала врожайність у на-

садженнях 2-річного циклу експлуатації на 18,6–29,3%, вихід маси стандартних плодів — на 18,2–27,3%. З'ясовано, що внесення 100 т/га гною і NPK та 150 т/га гною збільшували вміст нітратів на 29 і 44,7% порівняно з ГДК; вміст Pb і Cd істотно не змінювався. На досліджуваних ґрунтах Полісся найнижчу повну собівартість (8023 грн/т) і максимальний рівень рентабельності (126,9%) виробництва екологічно чистих ягід С. забезпечує органічна система удобрення — внесення 50 т/га гною перед закладанням насадження. Розроблено елементи нової технології вирощування С. без застосування хімічних засобів, що дає можливість одержувати екологічно чисту ягідну продукцію з мінімальними затратами.

632 ХВОРОБИ РОСЛИН. ШКІДНИКИ РОСЛИН. ЗАХИСТ РОСЛИН

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.

Науковий консультант — академік НААН ЛІСОВИЙ М.П.

УДК 632.23:633.854.78

2013.3.125. ФОМОПСИС — ОПАСНАЯ БОЛЕЗНЬ ПОДСОЛНЕЧНИКА / Пивень В.Т., Бородин С.Г., Шуляк И.И., Мурадасилова Н.В. // Защита и карантин растений. — 2013. — № 7. — С. 30–34. — Библиогр.: 7 назв.

Фомопсис, інфікованість насіння, соняшник, пікніди, перитеції, стійкість, толерантність, інкрустоване насіння.

Представлено результати досліджень стосовно шкідливості фомопсису (сіра або бура плямистість, рак стебла) та інфікованості насіння соняшнику у разі ураження кошиків і стебел. При цьому знижується схожість насіння та його врожайність. Установлено, що насіння рослини, яка має симптоми хвороби на стеблах або кошиках, інфіковано збудником. Перитеції збудника фомопсису *Phomopsis helianthi* здатні формуватися на ядрах насінин. Старанно відкаліброване і протравлене насіння з високою енергією проростання і схожість менше уражується шкідливими організмами. Боротьба з фомопсисом передбачає вирощування толерантних та стійких сортів і гібридів, таких як: Бузулук, СУР, Флагман, Кубанський 930, Авангард, Альтаір та ін.; передпосівне інкрустування насіння композиційними препаратами та дворазове обприскування посівів фунгіцидами (колфуго супер і танос).

УДК 632.25:633.11

2013.3.126. ГІБЕЛЛІНОЗ — БІЛОСОЛОМ'ЯНА ГНІЛЬ ПШЕНИЦІ / Голосна Л.М. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 7. — С. 1–3. — Бібліогр.: 12 назв.

Білосомом'яна гниль пшениці, гібелліноз пшениці (симптоми, поширення, джерела), Gibellina cerealis Pass.

Виявлено та вивчено симптоми і поширення нового для України патогену — *Gibellina cerealis* Pass. — збудника білосомом'яної гнилі пшениці. Встановлено, що симптоми захворювання проявляються в ураженні стебел і листових піхв рослин пшениці у вигляді очкової плямистості вище вузла кушіння та схожі на ураження грибами інших родів. Ураження призводить до білоколосиці та значного зменшення врожаю. За умов сильного ураження рослини відмирають. Джерелом інфекції гібеллінозу можуть бути рослинні залишки та ґрунт, на яких зберігаються сумки з сумкоспорами в перитенціях. Відомості про роль насіння у передачі інфекції суперечливі. Небезпека хвороби збільшується тим, що вона має розширений період зараження від моменту проростання зерна до повної його стиглості. Основними заходами обмеження поширення гібеллінозу вважаються видалення рослинних решток та селекція стійких сортів.

УДК 632.25:635.658

2013.3.127. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОРЕНЕВИХ ГНІЛЕЙ СОЧЕВИЦІ / Кирик М.М., Тарануха Ю.М., Піковський М.Й. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 5. — С. 11–13. — Бібліогр.: 7 назв.

Гнилі кореневі (симптоми, поширення, розвиток), Fusarium spp., Rhizoctoria spp., сочевиця.

Вивчено розвиток та поширення кореневих гнилей (КГ) сочевиці в умовах Правобережного Лісостепу України, встановлено видовий склад їх збудників та симптоми захворювання. Показано, що у досліджених умовах сочевиця проявила високу чутливість щодо збудників КГ, особливо на ранніх етапах розвитку рослин. Протягом 2011–2012 рр. спостерігали істотне поширення і розвиток КГ сочевиці. У вегетаційний період 2011 р. кількість хворих рослин була 46–62%, розвиток хвороби становив 13,5–29,2%; у 2012 р. — 42–58% і 15,5–20,5% відповідно. Показано поширення і розвиток КГ для сорту Світлиця у період сходів та цвітіння рослин сочевиці. Наочно представлено загальний стан та кореневу систему уражених рослин на різних етапах онтогенезу рослин. Із уражених тканин коренів було вилучено 4 види грибів, що належать до роду *Fusarium* і один вид з роду *Rhizoctoria*. У період цвітіння спостерігали інші 5 видів. Часто з уражених тканин кореня одночасно виділяють кілька різних видів грибів.

УДК 632.3:578.3+633.88

2013.3.128. ВІРУС ЧИ СТРЕС? ВПЛИВ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ ПОГОДНИХ УМОВ НА УРАЖУВАНІСТЬ ЗЛАКОВИХ КУЛЬТУР ВІРУСАМИ, ПРОЯВ СИМПТОМІВ ЗАХВОРЮВАННЯ / Міщенко Л.Т., Дуніч А.А., Решетник Г.В., Поліщук В.П. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 3. — С. 2–5. — Бібліогр.: 9 назв.

Вірус смугастої мозаїки пшениці, вірус жовтої карликовості ячменю, культури злакові, умови погодні, вологість, стрес холододовий.

Проведено моніторинг посівів озимої пшениці і ячменю на наявність найнебезпечніших вірусів та встановлення природи виявлених симптомів хвороб на рослинах за дії змінних абіотичних факторів. Досліджували посіви пшениці озимої сортів Русія, Васирина, Смуглянка, Єрмак та ячменю сорту Антигон. Вміст антигенів визначали методом непрямого імуноферментного аналізу. Морфологію вірусних часток вивчали методом трансмісійної електронної мікроскопії. Встановлено, що в умовах нестачі вологи та незначних опадів відбувається обмеження чисельності векторів певних вірусів, що призводить до появи в агроценозах нових патогенів. Показано, що причиною появи симптомів “багряно-жовтих” та “багряних” листків пшениці озимої є вірусна інфекція або стрес, викликаний різким зниженням температур. Встановлено достовірну причину періодичної появи зазначених симптомів, що сприятиме зменшенню використання засобів хімічного захисту рослин і забруднення довкілля.

УДК 632.4:632.931:633.11

2013.3.129. УРАЖЕННЯ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ БОРОШНИСТОЮ РОСОЮ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ / Біловус Г.Я. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 397–401. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 540390.

Борошниста роса, пшениця озима, строки сівби, розвиток хвороби.

Вивчено вплив строків сівби на ураження рослин озимої пшениці борошнистою росою (БР), збудником якої є сумчастий гриб *Erysiphe graminis* DC. Уражує листки, листові піхви, колоскові лусочки, остюки і рідше стебла. Виявляється у вигляді білого павутиноподібного нальоту, що складається з міцелію, конідій та конідіеносців. Дослідження проведено у 2011–2012 рр. у три строки сівби: 25.09 — оптимальний, 05.10 — допустимий, 15.10 — пізній. Погодні умови у ці роки були досить різноманітними, що дало можливість всебічно оцінити вплив різних строків сівби на прояв хвороби. Розвиток БР в 2011 р. становив 10,0–22,0% за оптимального строку сівби; 12,0–23,0% — допустимого та 8,5–20,5% — пізнього. Визначено врожайність досліджених сортів у 3 строки сівби. Показано 4 сорти з високою урожайністю і стійкістю до хвороби. Встановлено, що найбільшого розвитку БР набула на посівах допустимих строків сівби. Сівба озимої пшениці в оптимальні строки дає можливість уникнути посилення розвитку БР, особливо на сприятливих до хвороби сортах, без додаткових витрат на обробку фунгіцидами.

УДК 632.651:633.853.494

2013.3.130. СТІЙКІСТЬ РІПАКУ ЯРОГО ДО УРАЖЕННЯ БУРЯКОВОЮ НЕМАТОДОЮ / Калатур К.А., Суслик Л.О. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 426–429. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540390.

Нематода бурякова (стійкість сортів, захист безпечний), ріпак ярий.

Проведено пошук ефективних та екологічно безпечних заходів захисту ріпаку ярого від ураження буряковою нематою (БН) — найбільш небезпечного для цієї культури паразита. Основну увагу в системі захисту с.-г. культур від БН направлено на прийнятні сівозміни та агротехнічні прийоми. Найбільш безпечним і ефективним способом контролю чисельності БН є виведення та впровадження нових стійких сортів. Авторами встановлено, що включення ріпаку ярого в зерно-бурякову сівозміну збільшує зараженість ґрунту БН в 1,6–2,8 рази. Найбільш сприйнятливими до ураження паразитом визначено сорти ріпаку: Ямал, Марія, Оксамит. Індекс розмноження БН у них становив відповідно: 2,8; 2,7; 2,6. Слабо-сприйнятливий сорті Аіра і Рімал мали індекс розмноження 1,6 і 1,8 відповідно. Виявлена зворотня кореляційна залежність між допосівною чисельністю цистотворювальної нематоди в ґрунті та врожайністю ріпаку ($r = -0,98$).

УДК 632.7+632.913

2013.3.131. БАГАТОЇДНІ ЛУСКОКРИЛІ — ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ ТА ЗАХОДИ ЗАХИСТУ / Борзих О.І., Чайка В.М., Неверовська Т.М., Конверська В.П., Федоренко А.В., Бахмут О.О., Поліщук А.А. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 6. — С. 10–14.

Лускокрилі багатотісні комахи (види, чисельність, поширення в Україні, захист), умови погодні.

Проаналізовано стан багатотісних лускокрилих шкідників, як небезпечних фітофагів, в агроценозах України. Досліджено поширення та розвиток шкідників з урахуванням погодних умов з метою корекції існуючих систем захисту у тій чи іншій зоні. Використано матеріали наукових установ НААН, Головної Державної інспекції захисту рослин та Державних обласних інспекцій захисту рослин. Зазначено, що відсутньої шкоди у 2012 р. завдали: лучний метелик, стебловий (кукурудзяний) метелик, озима підгризаюча совка, бавовникова совка; совка-гамма, капуста, городня, люцернова, соняшникова совки. Для обмеження чисельності листогризух совок на різних с.-г. культурах з біологічних засобів захисту рекомендовано застосовувати трихограму. Але часто доцільним вважається поєднання трихограми з іншими засобами захисту. Інститутом захисту рослин НААН розроблено і апробовано екологічно безпечну систему захисту капусти від комплексу лускокрилих шкідників з використанням екологічно безпечних засобів захисту: регуляторів росту і розвитку комах, біопрепарату Лепідоцид та трихограми.

УДК 632.752+632.931:633.12

2013.3.132. ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА ЧИСЕЛЬНІСТЬ ПОПЕЛИЦЬ У ПОСІВАХ ГРЕЧКИ / Гордієнко О.В., Яковлев Р.В. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 4. — С. 8–9. — Бібліогр.: 8 назв.

Попелиця (динаміка чисельності), гречка (заселеність попелицями, строки сівби, смуги від краю поля).

Здійснено вивчення просторового заселення рослин гречки попелицями (П.) та визначено оптимальні строки сівби культури. Досліджено видовий склад П. агроценозу гречки. Рослини пошкоджуються на різних етапах онтогенезу буряковою та бруслиною П. Встановлено, що заселення рослин П. починалось у фазі бутонізації з країв поля. Показано, що найбільш масово заселялися П. рослини, розміщені в смугі 0–30 м від краю поля, де чисельність фітофагів перевищувала у 1,3–1,7 рази відповідний показник для смуги 30–60 м від краю і в 2,3–5,4 рази — смуги 60–100 м. Посіви гречки пізніх строків сівби заселялися попелицями на 4–15% сильніше, ніж посіви ранніх строків, що, на думку авторів, були більш смачними для живлення шкідників.

УДК 632.8:632.51:595.70

2013.3.133. БАВОВНИКОВА СОВКА HELICOVERPA ARMIGERA (HÜBNER, 1808) НА АМБРОЗІЇ ПОЛИНОЛІСТІЙ / Ярошенко Л.М., Філатова Н.К., Абашин Е.Г. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 6. — С. 24–25. — Бібліогр.: 11 назв.

Бавовникова совка, фітофаг, амброзія полинолиста, карантинний бур'ян, забур'янення, люцерна, соняшник, пшениця озима.

Вивчено поширення бавовникової совки (фітофаг, багатотісна комаха, космополіт) на амброзії полинолистій (АП) у забур'янених посівах люцерни, соняшнику та площах після збирання озимої пшениці на півдні Донецької обл. Ступінь ушкодження совкою суцвіть АП подекуди сягав 50%. Кількість гусені різного віку на 1 м² у середньому становила 8–20 екземплярів. Показано, що масове ушкодження суцвіть АП бавовниковою совкою значно зменшує насіннєвий запас карантинного бур'яну у ґрунті. Однак бавовникова совка є шкідником багатьох культур. Згідно з статистичними даними на 01.01.2013 р., поширення АП на території України становило ≈3523138 га, що лише спричинює розвиток і розмноження цього поліфага. Ця обставина, на думку авторів, є однією з причин для своєчасного проведення заходів контролю карантинного виду — амброзії полинолистій.

УДК 632.8:633.11:595.754

2013.3.134. СТІЙКІСТЬ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ПРОТИ ШКІДЛИВОЇ ЧЕРЕПАШКИ / Топчій Т.В. // Карантин і захист рослин. — 2013. — № 5. — С. 1–3. — Бібліогр.: 10 назв.

Клоп шкідлива черепашка, пшениця озима, сорти сучасні, лінії селекційні, антиксеноз, антибіоз.

Проведено виявлення та оцінку стійкості перспективних сучасних сортів і ліній пшениці озимої проти шкідливої черепашки — виду, що здатний розмножуватись у масовій кількості на посівах зернових культур. Дослідження проводили у 2006–2009 рр. на колекційних сортах і лініях Ін-ту фізіології рослин і генетики НАНУ в смт Глеваха Київської обл. Вивчали щільність популяції (екз./м²) у різні фази онтогенезу: вихід у трубку, колосіння-цвітіння та молочновоскова стиглість. Визначено 2 типи стійкості сортотризків пшениці проти клопа шкідливої черепашки: антиксеноз (непривабливість) та антибіоз (пригнічення розвитку шкідника). Виявлено сорти найбільш стійкі та найменш привабливі за типом стійкості — антиксеноз, що відносяться до ранньої та середньої груп стиглості: Почаївка, Донська, напівкарликова, Веснянка, Сонечко, Єрмак, Золотоколось. Найсприятливіші умови для розвитку шкідника спостерігали на сортах пізнього строку достигання: Норд 3373, ОО-V-79, Siria.

УДК 632.8+632.934:634.11

2013.3.135. КЛІЩІ — ШКІДНИКИ САДУ / Безкровна О. // Agroexpert. — 2013. — № 8. — С. 50–61.

Шкідники саду, кліщі (поширення, розвиток, контроль біологічний, захист хімічний).

Представлено біологічну характеристику, поширення, особливості розвитку 7 видів кліщів, що ушкоджують плодові дерева: бурий плодовий, червоний яблуневий, кліщик Шлехтендаля, глодовий, павутинний звичайний, галовий грушевий та галовий сливовий. У Південному Степу України втрати врожаю яблук від глодового кліща за масового заселення дерев сягають 23–25%. Кліщ сприяє також поширенню захворювань парші та борошнистої роси яблунь. Біологічний контроль полягає у тому, що хижі кліщі живляться шкідливими кліщами. У природі популяції бурого кліща нестійкі до пестицидів і витісняються популяціями червоного і глодового кліщів. Хімічний захист від кліщів полягає, насамперед, у збиранні та спалюванні ушкодженого листя та дво-триразовому обприскуванні контактними і системними акарицидами або препаратами сірки. Не менш важливими є заходи догляду за корою і штамбом: обрізування, побілка вапном, зачищення ушкоджених ділянок кори та інше.

60:573 БІОТЕХНОЛОГІЯ

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — академік НААН МЕЛЬНИЧУК М.Д.

УДК 60:57:604.6:620.952:338.432.003.13

2013.3.136. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРАНСГЕННИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР У БІОЕНЕРГЕТИЦІ УКРАЇНИ / Мельничук М.Д., Ткачук В.А., Новак Т.В., Балан О.Д., Суліма Н.М., Облап Р.В., Новак Н.Б.; за ред. акад. НАНУ Мельничука М.Д. — Київ: ЦП "Компринт", 2013. — 204 с. — Бібліогр.: 115 назв. Шифр 540429.

Генетично модифіковані рослини, екологічні наслідки, економічна ефективність застосування ГМР, впровадження ГМР (біоенергетика), соціальне опитування населення.

Викладено теоретичні положення, передумови та необхідність досліджень з використанням ГМ-культур у біоенергетиці та прогнозування соціально-економічних наслідків їх впровадження. Висвітлено міжнародно-правові основи використання біотехнологічних культур. Представлено економічні та екологічні наслідки використання ГМ-культур у світі. Показано становлення ринку енергетичних культур як сировинних ресурсів для виробництва біопалива та потенційний ефект від їх впровадження в біоенергетиці. Запропоновано методологію розрахунку економічної ефективності вирощування біотехнологічних культур, на основі якої розроблено прогнози результатів їх вирощування на інноваційній основі. Наведено результати соціологічного опитування щодо ставлення населення України до генетично модифікованих організмів.

УДК 60:57:631.52:606.6:633.63

2013.3.137. ІДЕНТИФІКАЦІЯ СТРУКТУРНИХ ЧАСТИН ГЕНЕТИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ В ТРАНСГЕННИХ РОСЛИНАХ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Кожемякіна Л.М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 316–320. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540393.

Полімеразна ланцюгова реакція, 35S-промотор, NOS-термінатор, ср4 EPSPs ген, трансгенні рослини.

Наведено результати досліджень з ідентифікації промоторних і термінаторних ділянок генетичних конструкцій та гена стійкості до гліфосату — ср EPSPs — методом полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР). Проаналізовано 4 зразки трансгенних рослин цукрових буряків, толерантних до гліфосату, що містять у складі генетичної конструкції 35S-промотор, NOS-термінатор та корисний ген ср4 EPSPs. За наявності фрагмента ампліфікації розміром 194 п.н. зроблено висновок про присутність 35S-промотору в аналізованому матеріалі. Встановлено, що у всіх проаналізованих зразках присутній ген ср4 EPSPs, що зумовлює стійкість до гліфосату. Зразки Tr3/1 та Tr3/2 мали всі складові генетичних конструкцій: 35S-промотор, NOS-термінатор і ген стійкості до гліфосату. У зразках Tr3/3 була відсутня термінаторна послідовність; контрольний, нетрансгенний зразок не містив досліджуваної конструкції. Тобто склад компонентів ДНК перенесеної конструкції в досліджуваних зразках трансгенних рослин цукрових буряків дає змогу провести оцінку ефективності експресії корисних генів.

УДК 60:575.174.015:635.26

2013.3.138. ПОЛИМОРФИЗМ И СТРУКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ИНТРОНА II ГЕНА RPS 16 У ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ РОДА SOLANUM / Рыжова Н.Н., Слугина М.А., Кочиева Е.З.,

Скрябин К.Г. // Генетика. — 2013. — Т. 49, № 7. — С. 824–829. — Библиогр.: 19 назв.

Інтрон II гена rps 16, поліморфізм, 9 видів Solanum, нуклеотидні інделі, 6 доменів, пре-РНК, ПЛР.

Вперше охарактеризовано нуклеотидні послідовності інтрону II групи гена rps 16 дев'яти видів роду *Solanum*, серед яких 7 видів бульбоподібної картоплі, один вид томата і один вид пасльону чорного. Аналіз нуклеотидних послідовностей дав змогу ідентифікувати межі всіх шести доменів та сайти міждомених взаємодій, охарактеризувати поліморфізм кожного з них та виявити консервативні мотиви. Показано, що довжина інтрону в досліджених зразках варіює в межах 855–864 пн і пов'язана із 1–9 нуклеотидними інделіями. Всього було ідентифіковано 5 інделів і 50 нуклеотидних замін, що дало змогу виділити 6 гаплоїдів *Solanum*. За відносно високої консервативності інтрону виявлено якісну і кількісну неоднорідність мутаційних змін за окремими елементами інтрону, що відповідають шести доменам його пре-РНК. Найбільшим поліморфізмом характеризувались I, II, IV домени. Послідовність V домена була повністю інваріантна, що співпадає з його функціональною значущістю.

УДК 60:575.222:631.527:633.853

2013.3.139. БІОТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СЕЛЕКЦІЇ ГІБРИДІВ РІПАКУ НА ОСНОВІ ЦИТОПЛАЗМАТИЧНОЇ ЧОЛОВІЧОЇ СТЕРИЛЬНОСТІ / Ступак І.Ю., Парій М.Ф., Мельничук М.Д. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 345–351. — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 540393.

Молекулярні маркери, ріпак, гібриди ріпаку, ЦЧС, ідентифікація компонентів, донори компонентів.

Проведено скринінг створеної колекції гібридів ярого та озимого ріпаку із застосуванням розробленої системи ДНК-маркерів. Гібриди ріпаку створено на основі цитоплазматичної чоловічої стерильності (ЦЧС) огірка — ІНРА (Франція) та системи ядерної чоловічої стерильності МСЛ компанії Лембкс (Німеччина). Скринінг колекції ріпаків проведено за ознакою ЦЧС і за геном відновлення фертильності. Аналіз отриманих даних виявив: донорів даного типу цитоплазми — 0, донорів нормального типу цитоплазми — 2, відновників фертильності на стерильній основі — 1, відновників фертильності на нормальній цитоплазмі — 3, стерильних форм — 4. Вважається, що розроблена система ідентифікації за ДНК-маркерами може бути використана при створенні F₁, а також в аналізі регенерантів при створенні стерильних компонентів та закріпленні стерильності у соматичній гібридизації. Застосування розроблених підходів, на думку авторів, дасть змогу підвищити ефективність селекції нових гібридів.

УДК 60:575:577.2:632.4:633.11

2013.3.140. ИССЛЕДОВАНИЕ ПРОМЕЖУТОЧНЫХ ПШЕНИЧНО-ПЫРЕЙНЫХ ГИБРИДОВ НА УСТОЙЧИВОСТЬ К ЛИСТОВОЙ РЖАВЧИНЕ / Крупин П.Ю., Дивашук М.Г., Белов В.И. [и др.] // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2013. — № 1. — С. 68–73. — Библиогр.: 18 назв.

Гени стійкості, листової ржавці, ПЛР, гібриди пшенично-пирійні, геноми пшениці та пирію.

Проведено скринінг колекції озимих пшенично-пирійних гібридів (ППГ) ($2n=56$) на наявність пирійного геному та ювенільну стійкість до 10 тест-ізолятів листової іржі. За допомогою молекулярних маркерів у ПЛР-аналізі показано наявність різних субгенів пирію в досліджених колекції. В зразках ППГ виявлено поліморфізм за стійкістю до тест-ізолятів листової іржі, що може бути зумовлено різними наборами пирійних хромосом у геномі. За результатами досліджень виділено три групи ліній: 7 зразків, що проявили імунітет до всіх тест-ізолятів, 7 — сприйнятливих до 1–5 тест-ізолятів, 4 зразки сприйнятливих до більш ніж 5 тест-ізолятів. Обговорюється можливість використання досліджених ППГ у селекції на стійкість до листової іржі та роль стійкості у покращанні господарсько-цінних ознак ППГ у селекційному процесі.

УДК 60:575:577.2:635.649

2013.3.141. AFLP-АНАЛІЗ СОРТОВОГО ПОЛІМОРФИЗМА *CAPSICUM ANNUM* L. / Снігирь Е.А., Пышная О.Н., Кочиева Е.З., Рыжова Н.Н. // Сельскохозяйственная биология. Сер. Биология растений. — 2013. — № 1. — С. 53–60. — Библиогр.: 29 назв.

Поліморфізм генетичний, AFLP-маркери, перець солодкий (45 сортів), дендрограми.

Оцінено потенціал генетичної різноманітності 45 сортів перцю овочевого — *Capsicum annum* L., які найчастіше використовуються у вітчизняній селекції, за допомогою AFLP-системи мультилокусного аналізу. Проведене дослідження дало змогу відібрати 8 найбільш інформативних праймерів для маркування геному перцю. За їх допомогою для кожного сорту одержано специфічні ДНК-спектри. Всього було детектовано 956 поліморфних AFLP-фрагментів, 182 з яких характеризували індивідуальні генотипи сортів. Розраховано коефіцієнти міжсортівних генетичних відмінностей (GD) із значеннями від 0,005 до 0,064. На побудованій дендрограмі всі сорти об'єднано у загальний кластер з незначною внутрішньою диференціацією, що свідчило про низький ступінь генетичного поліморфізму. Разом з тим, формування дистанційних базальних гілок у зразках близького походження відображає потенціал їх генетичної різноманітності, який може бути використаний у селекції перцю овочевого.

УДК 60:577.2:573.6

2013.3.142. МОЛЕКУЛЯРНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ДЕТЕКЦИИ ВОЗБУДИТЕЛЯ СИБИРСКОЙ ЯЗВЫ ПОСРЕДСТВОМ ПЦР РАЗЛИЧНЫХ ФОРМАТОВ / Лиманская О.Ю., Муртазаева Л.А., S. Klee, Лиманский А.П. // Биотехнология. — 2013. — № 3. — С. 86–96. — Библиогр.: 35 назв.

Молекулярні маркери, ПЛР у реальному часі і стандартна, збудник сибірської язви, *Bacillus anthracis*.

Визначено молекулярні маркери для видоспецифічної детекції збудника сибірської язви (ЗСЯ) *Bacillus anthracis* та виявлення відмінностей бактерій групи *Bacillus* від видів близького походження на основі комп'ютерного аналізу генів хромосомної ДНК за допомогою стандартної ПЛР та ПЛР у реальному часі (ПЛР-РЧ). Розроблено набір праймерів та зонди для ПЛР-РЧ для виявлення відмінностей між 3 видами *Bacillus*, а також набір праймерів для стандартної ПЛР. Для представників виду *B. cereus s.l.* проаналізовано нуклеотидні послідовності генів *proB*, *plcr* і *ssp* із хромосомної ДНК, які можуть бути молекулярними маркерами для їх типування. Фрагмент гена *ssp* хромосомної ДНК характеризується гексануклеотидною вставкою тільки у штамів *B. anthracis*. Стандартна ПЛР дає змогу надійно відрізнити бацили *B. anthracis* від видів *B. cereus* і *B. thuringiensis*. Застосування ПЛР-РЧ із зонами TagMap і молекулярного маяка дає можливість проводити точну ідентифікацію бацил *B. anthracis*. За застосування лінійних зразків TagMap зареєстровано високоінтенсивний сигнал флуоресценції для всіх ізолятів *B. anthracis* та сигнал значно нижчої інтенсивності для інших представників групи *B. cereus s.l.*

УДК 60:577.2:620.952

2013.3.143. ПОТЕНЦІЙНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ ЕФЕКТ ВІД ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ГМ-КУЛЬТУР У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКЕ ВИРОБНИЦТВО УКРАЇНИ / Блюм Я., Букс Гр. — К.—Лондон, 2013. — 88 с. — Библиогр.: 21 назва. Шифр 540413.

Генетично модифіковані культури, ріпак, соя, буряк, кукурудза, економічний та екологічний ефекти, сільське господарство України.

Розглядаються можливі економічний та екологічний ефекти від застосування сучасних комерційних с.-г. біотехнологій в Україні. Використано низку літературних джерел, які дослідили зазначені питання у глобальному масштабі та розглядають їх первинний матеріал для оцінки можливого впливу в Україні на існуючі традиційні системи виробництва. Дослідження проведено на конкретних біотехнологічних сортах, стійких до гербіцидів. Це: новий гібридний ріпак, соя, цукрові буряки, стійка до комах кукурудза. Показано економічний ефект використання даних сортів на рівні фермерських господарств та в загальнонаціональному масштабі. Визначено вплив ГМР на довкілля в результаті змін у використанні інсектицидів, гербіцидів та викидів парникових газів. У структурі книги представлено: виробничу базу відповідних культур; економічні витрати і вигоди від використання ГМ-технологій; вплив на довкілля (з акцентом на зміни у використанні пестицидів та викидів парникових газів).

УДК 60:577.21:632.3:633.63

2013.3.144. РОЗРОБКА ПЛР ТЕСТ-СИСТЕМ ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ ТА ІДЕНТИФІКАЦІЇ ВІРУСУ НЕКРОТИЧНОГО ПОЖОВТІННЯ ЖИЛОК БУРЯКУ (*BNYVV*) / Антіпов І.О., Гринчук К.В., Єрмолаєв М.В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 341–344. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 540393.

Полімеразна ланцюгова реакція, діагностика (буряки), вірус некротичного пожовтіння жилок буряків, агроценози України, тест-системи.

Розроблено діагностичні тест-системи на основі полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР) для виявлення вірусу некротичного пожовтіння жилок буряків (*BNYVV*). Передача вірусу відбувається за допомогою мікроскопічного гриба *Polymyxa betae*, що викликає ризоманію — одну із найнебезпечніших вірусних хвороб цукрових буряків. Унікальна природа патогенного вірусу, складний життєвий цикл векторів грибової природи і широке поширення основних патотипів вірусу та різних штамів призвели до ускладнення ідентифікації і контролю розповсюдження *BNYVV*. Проведено лабораторне випробування створених діагностичних тест-систем та оптимізовано умови проведення реакції ампліфікації, що відкриває можливості широкого впровадження ПЛР-діагностикумів у лабораторну практику при проведенні фітосанітарного і карантинного контролю в процесі вирощування цукрових буряків.

УДК 60:573

2013.3.145. ГМО ДОВКОЛА НАС / Михайлов Ю. // Пропозиція. — 2013. — № 8. — С. 58–61.

Генетично модифіковані організми, протиріччя щодо ГМО в Україні, ГМО-продукти, ГМО види рослин, лабораторії з визначення ГМО.

Представлено протиріччя щодо висловів керівних осіб, відповідальних за розповсюдження ГМО, та наявності ГМО в продуктах, медикаментах, тканинах, вирощуваних видах рослин в Україні. Вважається, що наша держава, як провідний експортер зернових і продовольчих товарів, не може собі дати змогу ввозити на світовий ринок ГМО-продукти, а також їх виробляти. Це заборонено вітчизняним законодавством. Але серед продуктів харчування, у тканинах і медикаментах в Україні виявлено ГМ: сою, картоплю, кукурудзу, соняшник, бавовник. Деякі законослухняні українці вважають, що споживання ГМО небезпечно для здоров'я і може призвести до "непередбачуваних наслідків". Однак у світі ситуація дещо інша. Показано, що ГМ-культури у 2012 р. вирощувались на площі 170,3 млн га у 28 країнах світу. Зокрема, у США частка засіяних ГМ-культурами площ під цукровими буряками, ріпаком, кукурудзою, бавовником і соєю була найбільшою — 86–95%. Зазначено, що витвори традиційної селекції із застосуванням рентгенівських променів та агресивних хімічних сполук — набагато більше генетично модифіковані, ніж власне ГМО. Відомі випадки, коли деякі сорти рослин, отримані за традиційної селекції, викликали смерть людей. Ситуацію ускладнює відсутність єдиної методики аналізів на визначення вмісту ГМО. В Україні передбачається створення мережі випробувальних лабораторій на базі державних і приватних установ.

633/635 РОСЛИННИЦТВО

633.0 Загальні питання

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633/635:[633.16+633.11]

2013.3.146. ГИБРИД ДИКОГО ЯЧМЕНЯ И ТВЁРДОЙ ПШЕНИЦЫ / Самойленко И. // Зерно. — 2013. — № 5. — С. 63–65.

Tritordeum — нова зернова культура, тверда пшениця, ячмінь, якість зерна.

В Іспанії професор Ін-ту екологічного сільського господарства (м. Кордове) Антоніо Мартін у 1977 р. шляхом схрещування сортів твердої пшениці і виду дикого ячменю *Hordeum Chilense*, що зустрічається у різних формах в Чилі й Аргентині, створив нову культуру *Tritordeum*, яка ще спочатку мала багато привабливих характеристик: була зовнішньо більш схожа на пшеницю, ніж на ячмінь, добре кущилась, мала потужну кореневу систему. Батько — дикий ячмінь із Чилі — привніс у гібрид дуже добру опірність до водних стресів і високих температур, протистояння збудникам різних хвороб. Мати — тверда пшениця — добру якість зерна. Врожайність нової культури на рівні твердої пшениці — близько 50 т/га. Технологія вирощування нової культури не відрізняється від технологій вирощування зернових культур. Зерно нової культури багате на білок і особливо — на антиокислювач лютеїн (у 10–20 разів більше, ніж у звичайних злаків). Продукти із зерна нової культури дуже корисні для організму людини. Вони покращують функцію травного тракту, сприяють боротьбі з ожирінням і серцево-судинними захворюваннями. У харчову промисловість продукти *Tritordeum* надходять під торговою маркою Vivagran. Першими зареєстрованими сортами стали *Aucan* і *Bulel*, які вирощують у південних областях Іспанії, Італії і Португалії. З 2006 р. комерційні права на *Tritordeum* придбала фірма Agrasys S.L., яка продовжує роботу з покращання культури, розмноження і продажу насіння. Інших джерел придбання зерна нової культури поки не існує.

УДК 633/635:631.531.01:633.1

2013.3.147. МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ ВМІСТУ ВОЛОГИ В НАСІННІ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ / Бельдїй Н.М., Лазоренко Т.М., Іванишина Л.В. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 367–370. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540393.

Насіння зернових, вологість насіння, методи тестування насіння.

Українською лабораторією якості і безпеки продукції АПК НУБіП України здійснено порівняльну оцінку методів, стандартизованих в Україні, та міжнародних методів визначення вмісту вологи в насінні зернових культур. Об'єктом дослідження слугували по 10 різних за вологістю проб пшениці озимої та кукурудзи. Порівнювали методи підготовки проб до аналізу, тривалість висушування проб, зважування та опрацювання результатів. Установлено, що кожний із методів, стандартизованих в Україні, і міжнародних методів ISTA мають суттєві відмінності. На їх підставі по кожному методу надано пропозицію до зміни і зроблено загальний висновок, що національні методики визначення вологості насіння є застарілими, тому виникає необхідність негайного внесення до них змін у відповідності з Міжнародними Правилами ISTA [Нефаховий переклад міжнародних стандартів, де йдеться мова про вологість товарного зерна, а не насіння, призвів авторів до таких хибних висновків. — Прим. реф.].

УДК 633/635:631.582:631.559(477)

2013.3.148. ПРОДУКТИВНІСТЬ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ У РІЗНОРОТАЦІЙНИХ СІВОЗМІНАХ ЛІСОСТЕПУ / Бойко П.І.

// Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип. 66: С.-г. науки. — С. 3–7. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 540361.

Продуктивність культур, різноротаційні сівозміни, попередники, умови року.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов та попередників на врожайність с.-г. культур у різноротаційних сівозмінах Лісостепу України. Досліди проводили на 22 варіантах десятипільних сівозмін, закладених у 1961 р. і реконструйованих у роки незалежності в різноротаційні — 3–10-пільні сівозміни, із них: 6 — 3-пільних, 2 — 4-пільні, 12 — 5-пільних, одна — 7-пільна і 10 — 10-пільних. Реконструкцію зроблено з метою виявлення максимальної врожайності у сівозмінах з насиченням на 60, 70, 80% зерновими, олійними культурами та кукурудзою. Встановлено, що врожайність зернових за останні 5 років знаходилась у межах 6,0–7,9 т/га як у довгоротаційних 7–10-пільних сівозмінах, так і у 5–3-пільних. Значною мірою вона залежала від дотримання розміщення всіх культур після рекомендованих попередників та періодів повернення культур на попереднє місце у сівозміні. Урожайність пшениці озимої була найвищою після гороху — 4,0–4,1 т/га у середньому за п'ять років у 10-пільних сівозмінах. У 5-пільних вона перевищувала — 4,3–4,5 т/га, у 4–3-пільних — знижувалась до 3,7–3,9 т/га. У сприятливі за погодними умовами роки врожайність сягала 5,3–6,2 т/га, у несприятливі — знижувалась до 2,8–3,5 т/га. Пшениця яра значно поступалась за врожайністю озимій (в середньому за 5 років коливалась у межах 2,1–2,5 т/га) і майже не залежала від довжини ротації. Кращими попередниками були просапні культури. Урожайність ячменю коливалась у межах 3,2–3,4 т/га. Кращими попередниками були буряки цукрові, кукурудза та пшениця. Кукурудзу розміщували після пшениці озимої, цукрових буряків, ріпаку і повторно після кукурудзи. У середньому за 5 років урожайність зерна кукурудзи сягала 7,4–9,5 т/га залежно від насичення в сівозмінах, попередників і добрив. У беззмінних посівах (з 1962 р.) урожайність кукурудзи за останні 5 років становила 6,95–7,48 т/га. У повторних посівах кукурудза знижувала урожайність у середньому на 0,89 т/га, а на 3-й рік — на 1,23 т/га. Зроблено висновок, що за розміщення в сівозмінах після кращих попередників і дотримання нормативів чергування забезпечується висока врожайність майже всіх с.-г. культур незалежно від тривалості сівозміни.

УДК 633/635:633.1:546.42(477.41)

2013.3.149. МОНІТОРИНГ ЗАБРУДНЕННЯ ⁹⁰Sr ЗЕРНОВОЇ ПРОДУКЦІЇ В ІВАНКІВСЬКОМУ РАЙОНІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Отрешко Л.М. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 4. — С. 67–69. — Бібліогр.: 5 назв.

Чорнобильська аварія, радіологічний моніторинг, радіонукліди, частинки паливні, зернові культури, контрзаходи забруднення.

Наведено результати радіологічного моніторингу забруднення ⁹⁰Sr ґрунту та зернової продукції на території Іванківського р-ну Київської обл., яка знаходиться у 3-й зоні відчуження від Чорнобильської станції. Моніторинг робили шляхом відбору зразків ґрунту та зерна, у яких визначали активність ⁹⁰Sr. Встановлено, що активність ⁹⁰Sr зростає зі збільшенням кислотності ґрунту, яка переходить у зернову продукцію. Аналіз проб зерна показав, що 40% проб продовольчого зерна не відповідає вимогам ДР-2006 за вмістом ⁹⁰Sr. Спростовано думку про те, що період напіврозпаду паливних частинок ⁹⁰Sr становить не 14 років, а може перевищувати 25 років. Для зменшення надходження ⁹⁰Sr в зерно розроблено контрзаходи — проведення вапнування ґрунту в

дозі 3–8 т/га та внесення фосфорних добрив — 40–50 кг/га д.р., що дасть змогу гарантовано одержувати продовольче зерно з умістом ^{90}Sr нижче ДР-2006. [Встановлено, що із всіх випавших радіоактивних елементів найбільшу біологічну небезпеку являють довгоживучі радіонукліди цезію і стронцію, які мають період напіврозпаду близько 30 років і активно вступають у процеси біологічної міграції. Ведення с.-г. виробництва з метою одержання товарної продукції на забрудненій території дозволено лише в зонах гарантованого добровільного відселення (зона 3) та посиленого радіоекологічного контролю (зона 4) на землях, щільність забруднення яких не перевищує: по цезію-137 — 10 Ки/км^2 , стронцію-90 — 3 Ки/км^2 , або плутонію — $0,1 \text{ Ки/км}^2$, а на ґрунтах, які сприяють високій міграції радіонуклідів у рослини: по цезію-137 — 5 Ки/км^2 , або по стронцію-90 — $0,15 \text{ Ки/км}^2$, або плутонію — $0,01 \text{ Ки/км}^2$. — *Прим. ред.*].

УДК 633/635(075.8)

2013.3.150. НОВЫЙ УЧЕБНИК ПО РАСТЕНИЕВОДСТВУ / Косолапов В.М., Трофимов И.А. // Кормопроизводство. — 2013. — № 5. — С. 45.

633.1 Хлібні злаки. Зернові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН ТАНЧИК С.П.

УДК 633.11"321":631.527(571.151)

2013.3.151. МОДЕЛЬ УРОЖАЙНЫХ СОРТОВ ЯРОВОЙ МЯГКОЙ ПШЕНИЦЫ ДЛЯ СТЕПНОЙ ЗОНЫ АЛТАЙСКОГО КРАЯ / Лепехов С.Б., Коробейников Н.И. // Сибирский вестник сельскохозяйственной науки. — 2013. — № 1. — С. 23–28. — Библиогр.: 5 назв.

Модель сорту, пшениця яра, елементи структури врожайності, продуктивність сорту.

Наведено результати вивчення впливу елементів структури врожаю на продуктивність сортів пшениці ярої залежно від групи стиглості. Вивчали 47 сортів і ліній середньоранніх, скоростиглих і середньопізніх груп стиглості по попередниках чорний пар та пшениця. У середньому за три роки (2010–2012) більш сприятливі умови для розвитку рослин були по попереднику чорний пар, де врожайність сортів сягала $258\text{--}266 \text{ г/м}^2$ (середньорання група), $266\text{--}287$ (скоростигла) і $259\text{--}330 \text{ г/м}^2$ (середньопізня). Найнижча врожайність формувалась по попереднику пшениця — $60, 67$ і 45 г/м^2 відповідно. Шляхом порівняння врожайності сортів різних груп стиглості визначено головні ознаки продуктивності для кожної групи стиглості. Так, у групі середньоранніх сортів основний внесок у продуктивність вносить густина стояння рослин, де головна роль належить масі зерна з головного колоса. При селекції скоростиглих сортів слід звертати увагу на крупність побічних колосів, роль яких значно збільшується у сприятливих умовах. Продуктивність головного колоса визначається високою масою 1000 зерен. Врожайність сортів середньопізньої стиглості формується за рахунок рослин, які здатні добре кущитися. При цьому слід звертати увагу на густоту стояння рослин та число фертильних колосків на колосі. У всіх групах стиглості добрими показниками посухостійкості є висота рослин та частка зерна у біологічному врожаї.

УДК 633.11"321":631.558:631.531.11:631.559(477)

2013.3.152. ВПЛИВ ЕЛЕМЕНТІВ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ НА ПОЛЬОВУ СХОЖІСТЬ ТА УРОЖАЙНІСТЬ ПШЕНИЦІ ТВЕРДОЇ ЯРОЇ ТА М'ЯКОЇ В УМОВАХ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВНІЧНО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Каленська С.М., Каленський В.П., Антал Т.В., Гарбар Л.А., Малеончук О.В. // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва: зб. наук. пр. — Х., 2012. — № 12. — С. 89–95. — (Сер. Техн. науки, с.-г. науки, екон. науки). — Библиогр.: 7 назв. Шифр 540370.

Пшениця яра тверда та м'яка, сорти пшениці, технологія вирощування, польова схожість насіння, врожайність сортів.

Рослинництво, культури (польові, зернові, зернобобові, технічні, баштанні, кормові).

Заслуговує на увагу підручник "Растениеводство" члена-кореспондента РАСГН В.В. Коломойченка (М.: Агробизнес-центр, 2007; 600 с.), у якому викладено біолого-екологічні особливості і основи технологій польових культур. За основними із них наведено етапи органогенезу і Міжнародні коди росту і розвитку ВВСН, які використовуються у західноєвропейських вузах. Підручник містить вісім розділів, до кожного з яких наведено назви культур, що входять у ту чи іншу групу. Наприклад, до технічних культур, крім олійних і прядивних рослин, віднесено лікарські, алкалоїдні, цукро-крохмаленосні рослини. До кормових культур, крім багато- і однорічних трав, віднесено кормові коренеплоди (буряк кормовий, морква, бруква, турнепс). Підручник є цінним навчальним посібником з рослинництва і призначається не тільки для викладачів, наукових співробітників, аспірантів, магістрів і студентів вищих навчальних закладів агрономічного профілю, а й інших біологічних факультетів.

Наведено результати вивчення впливу систем удобрення, норм висіву та попередників (табл.) на польову схожість і врожайність сортів пшениці твердої ярої (Ізольда і Букурія) та сортів м'якої (Колективна 3 і Рання 93) в умовах північно-західної частини Лісостепу України. Встановлено, що польова схожість насіння пшениці визначається погодними умовами та вмістом вологи у ґрунті в період сівби та появи сходів. Так, польова схожість насіння сорту Букурія у 2006 р. становила 77,0%, у 2007 р. — 72,5 і у 2008 р. — 72,9% і була дещо нижчою порівняно з сортом Ізольда — 30,2, 74,7 і 82,6% відповідно. Найвища польова схожість насіння обох сортів була у 2008 р. завдяки поєднанню оптимального водного і теплового режимів ґрунту на період сівби-сходів. Польова схожість насіння сортів м'якої ярої пшениці була вищою і становила 80,7–84,2%. Попередники також впливали на величину польової схожості насіння. Найвищою вона була по картоплі (79,0–82,8%), найнижчою — по пшениці (77,0–81%). Зі збільшенням норми висіву схожість насіння знижувалась на 0,4–1,2%, добрив — збільшувалась і коливалась у межах 82,1–84,2%. Внесення добрив сприяло формуванню більш високої продуктивності твердої пшениці — в 2,5–2,9 раза, м'якої — в 1,2–1,3 раза. Зроблено висновок, що в умовах північно-західної частини Лісостепу України незалежно від елементів технологій, що вивчались, вищу врожайність формували сорт твердої ярої пшениці Ізольда і сорт ярої м'якої Колективна 3.

УДК 633.11"324":551.515:631.559(477.75)

2013.3.153. ВПЛИВ ПОГОДНИХ УМОВ ОСІНЬНОГО ПЕРІОДУ НА ПРОДУКТИВНІСТЬ СОРТІВ ОЗИМОЇ ПШЕНИЦІ В КРИМУ / Радченко Л.А. // Бюлетень Інституту сільськогосподарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 46–49. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 539987.

Пшениця озима, погодні умови року, схожість насіння, врожайність.

Наведено результати вивчення впливу погодних умов осіннього періоду на схожість насіння і врожайність 15 нових сортів пшениці озимої (табл.) в умовах Криму. Виявлено, що 2009/10 вегетаційний рік був вкрай несприятливим, 2010/11 — більш сприятливим для росту і розитку рослин пшениці озимої. Підвищена температура в осінні місяці 2009 р. призвела до майже повної відсутності продуктивної вологи як у посівному шарі ґрунту, так і в орному, що спричинило появу зріджених і слабких сходів через 40 діб після сівби. Рівень загибелі насіння і паростків коливався від 44,6% у сорту Благодерка одеська до 73% — у сорту Оксамитна

та від 50 до 60% — для основної кількості сортів. Достатні запаси вологи в ґрунті у 2010 р., своєчасні і дружні сходи на 8-му добу після сівби сприяли формуванню оптимального стеблостою (450–500 шт./м²), активному розвитку і виживаності рослин під час зими. Стан посівів позначився на рівні врожайності сортів — середні показники яких у 2010 р. становили 2,0 т/га з коливанням від 1,74 до 2,75 т/га, а в 2011 р. — 6,0 т/га з коливанням від 5,80 до 7,02 т/га. Найвищу врожайність за два роки забезпечили сорти: Зорепад, Оксана і Безмежна — 4,70; 4,69 і 4,61 т/га відповідно.

УДК 633.11“324”:631.526.32:631.527

2013.3.154. ПРИНЦИПИ АДАПТИВНОЇ СЕЛЕКЦІЇ СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ М'ЯКОЇ / Базалій В.В., Бойчук І.В., Ларченко О.В. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 80. — С. 26–32. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540101.

Пшениця озима м'яка, схрещування діалельні, сорти, перспективні лінії, стабільність, агротехніка вирощування, врожайність.

Наведено результати зі створення адаптивних сортів пшениці озимої для умов півдня України. Для цього провели діалельні схрещування п'яти сортів пшениці озимої м'якої — Одеська 267, Херсонська безоста, Вікторія одеська, Знахідка одеська, Харус. Відібрані перспективні лінії вивчали по попередниках чорний пар і ріпак озимий за різних строків сівби — 15.09, 25.09, 05.10. Встановлено, що перспективні лінії (табл.) володіють високою потенційною врожайністю. Перевищення зі стандартом Одеська 267 коливалось у межах 0,24–0,93 т/га. Більшість ліній за висотою рослин займали проміжне місце між середньостиглими і напівкарликовими сортами. Підвищення врожайності відбувалось за рахунок збільшення продуктивності головного колоса, продуктивного стеблостою на одиниці площі, синхронності викошування бокових стебел та стійкості до вилягання. За результатами дисперсійного аналізу виявлено вплив на формування врожайності зерна — сортовий склад — 34,5%, попередник — 29,8, строк сівби — 23,6%. Серед перспективних ліній за врожайністю і адаптивністю за роками виділялась лінія 09/468, яку під назвою сорт Асканійський у 2011 р. було передано у державне сортопробування. Новий сорт за врожайністю по попереднику чорний пар і за різних строків сівби у 2010 р. перевищував стандарт Одеська 267 на 0,38 т/га, по ріпаку озимому — на 0,31 т/га, відповідно в 2011 р. — на 0,42 і 1,08 т/га. Сорт Асканійський здатний стабільно формувати врожайність зерна на рівні 6,5–7,0 т/га за всіх строків сівби.

УДК 633.11“324”:631.526.32:631.559:631.531.04

2013.3.155. ВОЛОГОЗАБЕЗПЕЧЕНІСТЬ ПОСІВІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СТРОКІВ СІВБИ / Танчик С.П., Мокрієнко В.А., Моторний В.А. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 312–315. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540390.

Пшениця озима, сорти, строки сівби, запаси продуктивної вологи, врожайність.

Проведено аналіз запасів доступної вологи в ґрунті в критичні періоди росту і розвитку за сівби в різні строки і їх вплив на врожайність сортів пшениці озимої в північному Лісостепу України. Вивчали 6 сортів за різних строків сівби (табл.). Встановлено, що на час сівби з 20 по 30 вересня запаси доступної вологи у 2010–2012 рр. були оптимальними для проростання насіння та одержання дружних сходів. За більш пізніх строків сівби відмічено збільшення запасів вологи, які відбуваються за рахунок зниження температури повітря та зменшення інтенсивності випаровування, що створює передумови ураження насіння збудниками хвороб. За ранніх строків сівби відмічається недостатня кількість доступної вологи, що призводить до нерівномірних сходів. У період відновлення весняної вологи в ґрунті накопичувалась достатня її кількість за всіх строків сівби. У фазі цвітіння запаси продуктивної вологи в шарі 0–10 см зменшувались від ранніх до пізніх строків. У період наливу зерна краща забезпеченість вологою була за ранніх строків сівби. За пізніх запаси вологи в шарі ґрунту 0–10 см були нижчими на 32–46%, а 0–100 см — на 27–35%, що пояснюється збільшенням сумарного водоспоживання рослинами пізніх строків сівби. На

контрольному варіанті (сівба 10 вересня) сорти сформували у середньому за 2010–2012 рр. урожайність 5,0 т/га. Найвищу врожайність — 5,8 т/га — одержано за сівби 30 вересня, за пізніх строків — 5,3 т/га. Максимальну врожайність із всіх досліджуваних сортів сформував сорт Центилівка за сівби 30 вересня — 6,5 т/га, найменшу — Поліська 90 — 4,9 т/га. Зроблено висновок, що оптимальні умови для формування високої урожайності пшениці озимої створювались за сівби з 20 по 30 вересня. Перенесення на більш пізні строки призводить до ураження хворобами і зниження врожайності на 15–20%.

УДК 633.11“324”:631.531.011:551.515(477)

2013.3.156. ЯКІСТЬ ЗЕРНА СОРТІВ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД ПОГОДНИХ УМОВ РОКУ У СХІДНІЙ ЧАСТИНІ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Авраменко С.В., Попов С.І. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 1. — С. 29–32. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540390.

Пшениця озима, сорти, умови погодні, вміст білка та клейковини, якість клейковини.

Наведено результати досліджень щодо впливу погодних умов року на показники якості зерна пшениці озимої м'якої після попередника чорний пар у східній частині Лісостепу України. Дослідження проводили протягом 1997–2008 рр. з різним набором сортів пшениці за роками (табл.). Гідротермічний коефіцієнт (ГТК) за вегетаційний період пшениці озимої становив: 1998 р. — 0,66; 1999 р. — 0,59; 2000 р. — 1,09; 2005 р. — 1,6; 2006 р. — 0,81; 2008 р. — 1,37. Установлено істотний вплив генотипу сорту пшениці на показники якості зерна. Так, у період з 1998 по 2000 р. серед шести досліджуваних сортів найбільший вміст білка в зерні був у сортів Донецька 48 та Тіра — 13,20 і 13,49% відповідно. За період з 2005 по 2008 р. найбільший вміст білка був у сортів Василюка та Подольська — 13,06 та 12,54% відповідно. Найбільший вміст сирої клейковини в період з 1998 по 2000 р. був у сортів Донецька 46, Донецька 48 та Тіра — відповідно 31,00, 31,00 та 31,67%. При цьому сорт Тіра формував не лише найбільший, але й стабільний за роками вміст клейковини — від 31,00 до 32,00%. Вміст білка та клейковини в зерні пшениці озимої істотно зростає у ті роки, коли ГТК становив менше 1,0. Так у трьох роках (1998, 1999 і 2006) з шести, в які ГТК становив 0,59–0,97, вміст білка коливався від 12,60 до 14,09%, а клейковини — від 29 до 33,9%. У роки з ГТК більше одиниці (2000, 2005 і 2008) вміст білка в зерні пшениці знижувався до 11,36–11,93%, а клейковини — до 24,2–30,5%. За роки досліджень найбільший вміст та якість клейковини мали сорти: Тіра — 31,67% і 83 од. ВДК та сорт Харус, відповідно 26,33% і 62 од. ВДК.

УДК 633.13:631.811:631.445.24:[631.559+631.531.011]

2013.3.157. УРОЖАЙНОСТЬ І КАЧЕСТВО ЗЕРНА ГОЛОЗЕРНОГО ОВСА В ЗАВИСИМОСТІ ОТ УСЛОВИЙ МИНЕРАЛЬНОГО ПИТАНИЯ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ НА ДЕРНОВО-ПОДЗОЛИСТОЙ СУПЕСЧАНОЙ ПОЧВЕ / Лопух М.С. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 56–60. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 540393.

Овес голозерный, урожайность зерна, вміст білка, амінокислоти, добрива, мікродобрива, якість зерна.

Наведено результати вивчення систем удобрення (табл.) на врожайність і якість зерна голозерного вівса сорту Вандрунік при вирощуванні в умовах республіки Білорусь. Установлено, що в середньому за три роки досліджень (2007–2009) на варіанті без внесення добрив одержано 22,4 ц/га зерна голозерного вівса. Застосування азотних добрив (N₆₀) на фоні P₄₀K₉₀ забезпечило приріст урожайності на 12,8 ц/га, маси 1000 зерен — на 1,7 г, вмісту білка — на 0,9%. За збільшення дози азоту до N₆₀ продовжувалось зростання (на 6,2 ц/га) врожайності, підвищувалась крупність зерна, вміст білка. Однак подальше збільшення дози азоту до N₉₀ виявилось більш ефективним, ніж одноразове. Внесення азоту (N₆₀) на фоні P₄₀K₉₀ підвищувало на 25% вміст лізину, а сума амінокислот збільшувалась на 13%. Ефективним виявилось сумісне внесення макро- та мікроелементами (марганець, мідь), що не призводило до перевищення їх

санітарного рівня в зерні. Зроблено висновок, що система удобрення $N_{60+30}P_{40}K_{90} + Cu + Mn$ забезпечила одержання найбільшої врожайності зерна з вмістом 14,2% білка, 5,43 г/кг лізину, 45,97 г/кг суми незамінних амінокислот. За вмістом мікроелементів зерно відповідає ветеринарно-санітарним нормам із безпечності кормів, а також умовам для харчових продуктів.

УДК 633.15:631.526.32(72)

2013.3.158. СОРТИ З МЕКСИКИ — ЦІННИЙ ВИХІДНИЙ МАТЕРІАЛ ДЛЯ СЕЛЕКЦІЇ КУКУРУДЗИ / Харченко Л.Я., Холод С.М. // Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 275–280. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 540393.

Кукурудза, сорти, Мексика, інтродукція, морфологічні та господарські ознаки.

Викладено результати вивчення реакції нових сортів кукурудзи із Мексики на погодні умови у південному Лісостепу України. Дослідження проводили на Устимівській дослідній станції рослинництва в інтродукційно-карантинному розсаднику протягом 2009–2011 рр. по попереднику чорний пар. Вивчали 27 нових сортів кукурудзи за морфологічно-господарськими ознаками: визначали вид, тривалість вегетаційного періоду, стійкість рослин до вилягання та поникнення качанів, висоту рослин та висоту прикріплення качанів, довжину і товщину качанів, кількість рядів та зерен у качані, вихід зерна з качана, масу 1000 зерен та ін. На підставі аналізу даних показників цих ознак відібрано сорти з високим та оптимальним рівнем. За комплексом ознак відібрано 10 сортів: TAMA 125, H POLL 4CO, H POLL 3Y C23, H POLL 30C 23 та ін. Виділені сорти кукурудзи із Мексики є цінним вихідним матеріалом при створенні сортів для умов південного Степу України.

УДК 633.15:631.544.71

2013.3.159. ВЫРАЩИВАНИЕ КУКУРУЗЫ ПОД БИОРАЗЛАГАЕМОЙ ПЛЁНКОЙ / Этьен Ф. // Агроном. — 2013. — № 2. — С. 120–122.

Кукурудза, біорозклад плівки, технологія вирощування, переваги економічні, продуктивність.

Відмічено, що вирощування кукурудзи під плівкою, що біорозкладається, уперше було застосовано у Франції в 90-ті роки минулого століття, згодом, у 1996 р. — в Ірландії і Великобританії, де одержано 20%-й приріст урожайності. Позитивні результати вирощування в цих країнах спонукали Німеччину провести відповідний дослід на півночі Нижньої Саксонії. Для цього під час сівби ґрунт покривали тонкою плівкою із пластику, який біорозкладається. Під плівкою температура ґрунту і повітря підвищувалась, що прискорювало появу сходів, сприяло захисту їх від заморозків та несприятливих погодних умов. Випередження звичайних строків вегетації ставало добре помітним, раніше наставали цвітіння й закладання качанів. Підвищена температура ґрунту сприяла переходу великої кількості поживних речовин у більш доступну для рослин форму, що давало можливість відмовитися від прикореневих підживлень та заощадити фінансові витрати. Крім цього, підвищені температури давали змогу вирощувати більш пізньостиглі сорти і гібриди кукурудзи з високою продуктивністю. Окрім високої продуктивності важливим є швидша віддача волог зерном при досягненні, що позитивно впливає на економічні показники господарства. Так, у дослідях Сільськогосподарської палати Нижньої Саксонії за рахунок вирощування кукурудзи під плівкою одержано на кожному гектарі додатковий економічний приріст у середньому по 837,75 євро. Але оскільки росткам кукурудзи необхідно перешкоду плівки, то сорти повинні перевірятися на цю здатність у лабораторних умовах перед сівбою.

УДК 633.15:631.674.6:631.16:658.155.2

2013.3.160. КРАПЛИННЕ ЗРОШЕННЯ КУКУРУДЗИ: ПРИБУТКИ ВИЩІ ЗА ВИТРАТИ / Маслак О. // Agroexpert. — 2013. — № 5. — С. 109–111.

Кукурудза, зрошення краплинне, врожайність, економічна ефективність.

Наведено, що основним фактором підвищення врожайності кукурудзи є належне водопостачання рослин й ефективне використання водних ресурсів. Щоб сформувати високий врожай кукурудзи, рослини повинні за сезон одержати на гектар від 350 до 800 мм води за денної норми евапотранспірації від 6–7,5 мм. Цього можна досягти використанням краплинного зрошення (КЗ). Системи КЗ класифікують за конструкцією і ступенем автоматизації (автоматичні, де всі технологічні операції виконуються автоматично; автоматизовані — із частковою автоматизацією процесу; з ручним керуванням). Використання КЗ у різних агроекологічних умовах дає змогу одержувати 12–14 т/га зерна. При цьому економія води становить 35–55% порівняно з лінійним зрошенням і дощуванням. До того ж, вода не втрачається внаслідок випаровування, стікання, знесення вітром. Автоматичні і автоматизовані системи КЗ дають змогу значно економити трудовитрати — замість 2,4–2,8 люд.-год у разі дощування витратити 0,6–0,8 люд.-год за КЗ, тобто втричі менше. Джерелом КЗ є річки, озера, водосховища, канали.

УДК 633.16“324”:631.559:551.574.42

2013.3.161. ВПЛИВ ЗИМОВИХ УШКОДЖЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ЯЧМЕНЮ ОЗИМОГО / Ярчук І.І., Божко В.Ю., Мороз О.О. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 75–78. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 539987.

Ячмінь озимий, зимостійкість, сніговий покрив, льодова кірка, виживаність рослин, продуктивність ячменю.

Наведено результати впливу зимових ушкоджень рослин на елементи структури врожаю ячменю озимого у контрастних за погодними умовами 2009 і 2010 років. Вивчали сорт ячменю озимого Основа по попереднику чорний пар. Несприятливі умови зими 2010 р. призвели до зрідження рослин на 1 м², зменшення коефіцієнта кущення. Найбільше рослини ячменю потерпали від льодової кірки — виживаність знижувалась на 25,4% порівняно з природною зрідженістю посіву. За відсутності снігу кількість живих рослин зменшувалась на 15,3%. Найбільші коливання відмічено за показниками: густина стояння рослин, маса 1000 зерен і загальна урожайність. Показник маса зерна з колоса менше знижувалась — від 1,4 до 1,2 г. За звичайних умов урожайність озимого ячменю коливалась у межах 6,1–4,2 т/га, без снігу — 4,0–3,0 т/га, за дії льодової кірки — від 3,9 до 2,4 т/га.

УДК 633.171:631.5/559(574)

2013.3.162. КАК СОБРАЛИ 201 ц/га ПРОСА / Горбачёва С. // Зерно. — 2013. — № 5. — С. 48.

Просо, агротехніка вирощування, врожайність.

Наведено агротехніку вирощування проса, яка дала можливість в умовах Актюбінської обл. одержати рекордну врожайність проса — 201 ц/га. Герой Соціалістичної Праці, ланковий колгоспу “Курман” Чаганак Берсієв у 1941 р. зібрав по 155,8 ц/га, в 1942 р. — по 175 ц/га і у 1943 р. — по 201 ц з кожного із 4 га. Ланка була розташована на заплавної терасі річки Уіл з наносним багатим ґрунтом. Під час оранки додатково вносили овечий гній. Сіяли просо наприкінці квітня рядковим способом з нормою висіву 20 кг/га. Посіви тричі старанно прополювали. У 1943 р. провели 4 поливи, останній — на початку наливу зерна. З першим поливом провели підживлення овечим гноєм, за другим — по 2 ц/га суперфосфату. Довгий день, достатня кількість води і оптимальне живлення сприяли кращому росту рослин, сповільнювали темпи генеративного розвитку волоті. Разом все це взяте сприяло формуванню повновісного зерна. У кожній волоті було від 1000 до 2000 зерен з масою 1000 шт. 6,5–7,0 г. Цей досвід свідчить про вдале поєднання передових прийомів агротехніки з особливостями біології рослин.

633.2/.4 Кормові культури

Науковий референт — професор ШЕЛЕПОВ В.В.

Науковий консультант — професор БОГОВІН А.В.

УДК [633.255+633.28]:631.584:631.559(477.7)

2013.3.163. ПРОДУКТИВНІСТЬ СУМІСНИХ АГРОФІТОЦЕНОЗІВ КУКУРУДЗИ З АМАРАНТОМ ЗАЛЕЖНО ВІД СПІВВІДНОШЕННЯ КОМПОНЕНТІВ ТА ЇХ РОЗМІЩЕННЯ НА ПЛОЩІ ПРИ ВИРОЩУВАННІ НА ЗЕЛЕНИЙ КОРМ В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ / Дудка М.І. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 50–54. — Бібліогр.: 3 назви. Шифр 539987.

Агрофітоценози сумісні, співвідношення компонентів, кукурудза, амарант, продуктивність кормова.

Висвітлено результати польових досліджень (2004–2006 рр.) з впливу співвідношення і способів розміщення компонентів на площі на продуктивність посівів кукурудзи з амарантом при вирощуванні на зелений корм. Вивчали ранньостиглий гібрид кукурудзи Дніпропетровський 193 МВ і чорнонасісний амарант кормового призначення — сорт Атлант по попереднику озима пшениця в чистому вигляді і сумісному з розміщенням обох компонентів в одному рядку (50+50%) і чергуванням рядів 1:1, 1:2 і 2:1 при співвідношенні 50+50%; 33,5+66,5; 100+50% до норм висіву в одновидовому посіві з міжряддям 45 см. Виявлено, що сумісні посіви кукурудзи з амарантом перевищували за продуктивністю чисті. Серед різних способів сполучень сівби (1:1; 1:2; 2:1) кращим виявилось чергування двох рядів кукурудзи з одним рядком амаранту. Такий спосіб сівби дав змогу підвищити урожайність зеленої маси на 6,3–12,3% порівняно з посівами, де співвідношення було іншим. Додаткове загущення рядка кожною культурою на 12,5% забезпечило найвищу врожайність зеленої маси (37,6 т/га) і найбільший збір абсолютно сухої речовини — 7,3 т/га.

УДК [633.255+633.85]:636.085.52

2013.3.164. ВИКОРИСТАННЯ КУКУРУДЗЯНОГО СИЛОСУ У СУМІШІ З ХРЕСТОЦВІТНИМИ КУЛЬТУРАМИ У ГОДІВЛІ КОРІВ / Маркелова А.В., Костенко В.М. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 78, ч. 2, т. 2. — С. 92–96. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540099.

Силос кукурудзяний у суміші з редькою олійною, поживність корму, продуктивність молочна.

Наведено результати вивчення впливу силосу кукурудзяного у суміші з редькою олійною у співвідношенні 75:25% на його споживання та молочну продуктивність корів чорно-рябої породи. На підставі хімічних аналізів встановлено, що досліджуваній силос, порівняно з чистим кукурудзяним, мав переваги щодо поживних якостей: на 3,9% за обмінною енергією, 2,5% — кормовими одиницями, 35,7% — сириєм протеїном, на 5,1% за сириєм жиром у кілограмі сухої речовини. Внаслідок споживання кращого силосу збільшився середньодобовий надій: у контрольній групі — на 15,9 кг, дослідній — 16,9 кг, або на 6,3%. Проте середня жирність молока в контрольній групі була вищою на 0,05%, а білковість нижчою на 0,08%. Зроблено висновок, що згодовування кукурудзяного силосу у суміші з редькою олійною (75:25) позитивно впливає на молочну продуктивність корів і якість молока.

УДК 633.174.1:631.559(470.41)

2013.3.165. УРОЖАЙНОСТЬ І ПИТАТЕЛЬНА ЦЕННІСТЬ ЗЕЛІНОЇ МАСИ САХАРНОГО СОРГО В ОДНОВИДОВИХ І СМЕШАНИХ ПОСЕВАХ / Нафиков М.М., Хамитов Р.З., Хамитова І.А. // Кукуруза і сорго. — 2013. — № 1. — С. 7–9. — Бібліогр.: 7 назв.

Сорго цукрове, суміші, посіви одновидові, продуктивність, якість кормів.

Наведено порівняльну характеристику одновидових (сорго цукрове, просо кормове) посівів і їх сумішей з кормовими бобами і соєю в умовах Лісостепу (Татарстан). Сівбу культур здійснювали широкорядним способом з міжряддям 45 см. Скошування проводили у фазі викидання волоті та молочновоскової стиглості зерна. Встановлено, що сорго цукрове за

врожайністю не поступається просу кормовому як в одновидовому посіві, так і суміші з кормовими бобами та соєю. Найвищий збір кормових одиниць і перетравного протеїну з 1 га посіву одержано у суміші сорго цукрове + кормові боби як при скошуванні у фазі викидання волоті, так і у фазі молочновоскової стиглості зерна. За збором кормових одиниць ця суміш перевищила всі інші варіанти відповідно на 3,1; 0,5; 4,5; 3,0; 2,5 т/га у фазі викидання волоті. Зроблено висновок, що в умовах Лісостепу Татарстану для підвищення якісних показників кормів цукрове сорго потрібно висівати у суміші з кормовими бобами, або з соєю.

УДК 633.174.1:631.559(477.7)

2013.3.166. СОРГО САХАРНОЕ В ЮЖНОЙ СТЕПИ УКРАИНЫ / Гратило А.Д., Петричук Л.И. // Кормопроизводство. — 2013. — № 3. — С. 30–31. — Библиогр.: 3 назв.

Сорго цукрове, культури силосні, продуктивність.

Наведено результати вивчення впливу різних за посухостійкістю і стиглістю кормових культур на продуктивність зеленої маси в одновидових і сумісних посівах в умовах південного Степу України. Вивчали кормову продуктивність цукрового сорго — гібридів Кримське 15, Аграрний 5 F₁, кукурудзи — Етюд F₁ і Одеська 385 у сумісних посівах з соєю (Даная і Вітязь 50) та амарантом (Пальміра і Атлант). Виявлено, що посіви середньостиглого гібрида кукурудзи Етюд F₁ у суміші з середньостиглим сортом сорго Кримське 15 у 2011–2012 рр. досягали силосної стиглості у першій–третій декаді серпня з урожайністю від 16,97 т/га до 23,3 т/га у 2011 р. і від 4,4 до 6,82 т/га — в посушливому 2012 р. За вегетаційного періоду в умовах посухи у середньостиглих сортів і гібридів період стиглості настав на 5–7 діб пізніше, ніж у ранньостиглих і становив 95–110 діб. Висота рослин у одновидових посівах була вищою, ніж у травосумішах. Частка листків рослин кукурудзи у одновидових посівах становила 29–36%, сорго цукрового — 18–24%; зерна кукурудзи — 24–30%, сорго — 14–17%. Змішаний посів середньостиглого гібрида сорго Кримське 15 і кукурудзи Етюд F₁ у сумісному посіві з соєю — на 0,67 т/га або на 11,8%. Амарант у сумісних посівах з сорго і кукурудзою порівняно з соєю забезпечував одержання більш збалансованої за вмістом протеїну зеленої маси. Зроблено висновок, що соргові культури в екстремальних погодних умовах мають підвищену пластичність і порівняно з кукурудзою формують вищі врожаї силосної маси.

УДК 633.174:631.531.04(477.5)

2013.3.167. ЗЕРНОВОЕ СОРГО В СТЕПНОЙ ЗОНЕ КРЫМА / Перагав О.А. // Кукуруза и сорго. — 2013. — № 1. — С. 29–32. — Библиогр.: 3 назв.

Сорго зернове, густота стояння рослин, способи сівби, сорти, врожайність, якість зерна.

Наведено результати вивчення густоти стояння рослин і способів сівби на врожайність різних сортів та гібридів в умовах степової зони Криму. Вивчали сорт сорго Генічеське 29, гібриди F₁ Генічеський 5/11 та Степовий 8 за густоти стояння 60–200 тис. рослин/га і ширини міжрядь 15, 45 і 70 см. У середньому за 2004–2008 рр. гібрид Генічеський 5/11 виявився більш продуктивним — 5,23–5,10 т/га з міжряддям 45 см та густотою стояння — 100–140 тис. рослин/га. Найбільшу врожайність сорту Генічеське 209 відмічено за широкорядної сівби з міжряддями 70 см — 4,09 т/га і густотою стояння 100 тис. рослин/га. Гібрид Степовий 8 мав найвищу врожайність (4,74–4,68 т/га) також за ширини міжрядь 70 см і густоти стояння 100–120 тис. рослин/га. Якість зерна сорго також залежала від густоти стояння і способу сівби. Найбільший вміст протеїну одержано у гібрида Степовий 8 (11,9%) за густоти стояння 60 тис. і ширини міжрядь 45 см. У сорту Генічеське 209 більше протеїну сформувалося за сівби з міжряддям 70 см і густотою стояння 60 тис. рослин/га — 11,3%. Відмічено тенденцію до збільшення вмісту клітковини у зерні сорго

/ Тимошкин О.А. // Кукуруза и сорго. — 2013. — № 1. — С. 3–6. — Библиогр.: 8 назв.

Суміші однорічні, компоненти сумішей, норма висіву компонентів, строки збирання, поживність корму, продуктивність.

Наведено результати досліджень щодо створення однорічних бобово-злакових агроценозів для одержання зеленої маси і сінажу в умовах Пензенської обл. Для одержання сумішей висівали сорти: кормові боби — Пензенське 16, ячмінь — Варіант, овес — Алюр, суданська трава — Лунінська, вика яра — Орловская 4, кукурудза — гібрид Катеріна СВ у співвідношенні: 40+70%, 55+55% і 70+40% від норми висіву у чистому вигляді. Схему дослідів наведено (табл.). Травосуміші скошували у два строки: у фазі цвітіння кормових бобів — на зелену масу і у фазі молочної стиглості нижніх бобів — на сінаж. Установлено, що поживність 1 кг сухої речовини залежала від складу суміші, співвідношення компонентів та строку скошування. Найбільшою поживністю відрізнялась суміш бобів + кукурудза, 1 кг сухої речовини яка містила 0,82–0,87 к. од. і 10,07–10,38 МДж обмінної енергії при першому строку скошування залежно від співвідношення компонента. При скошуванні на сінаж поживність корму знижувалась. Більш високу поживність виявлено у суміші бобів з суданською травою і кукурудзою — 0,71–0,83 корм. од. і 9,34–10,11 МДж обмінної енергії. Менше клітковини мала суміш бобів з кукурудзою при скошуванні першого строку — 23,84–26,85% і другого — 25,77–28,31%. Зроблено висновок, що кормові боби у сумішах значно підвищують продуктивність агроценозів. За збором перетравного протеїну з 1 га суміш бобів + суданська трава перевищувала всі інші суміші — 698 кг/га (40+70%) і 598 кг/га (55+55%) — у перший строк збирання та 853 кг/га (40+70%) і 760 кг/га (55+55%) — у другий. На другому місці була суміш бобів з кукурудзою — 596 кг/га і 770 кг/га.

УДК 633.2:633.174:631.584.5

2013.3.173. ПОВЫШЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ПЕРЕВАРИМОГО ПРОТЕИНА В ЗЕЛЁНОЙ МАССЕ ПРИ ВОЗДЕЛЫВАНИИ СОРГО / Саплев А.В. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2012. — Вип. 145: С.-г. науки. — С. 32–37. — Библиогр.: 6 назв. Шифр 540040.

Сорго (зелена маса), посіви сумісні, протеїн перетравний, урожайність.

Наведено результати вивчення з підбору компонентів у суміші посівів сорго цукрового (СЦ) для одержання збалансованої за перетравним протеїном зеленої маси. Сівбу СЦ проводили широкорядним і рядковим способами в умовах зрошення за схемами (табл.). Компоненти підсівали у міжряддя. У першому укосі максимальну урожайність відмічено у суміші сорго з редькою олійною (41,7 т/га) і сорго з соняшником (42,8 т/га) за рядкового способу сівби. Однак урожай зеленої маси був збалансований за перетравним протеїном тільки на варіанті сорго + високоросла соя сорту Пламя. У другому і третьому укосах суттєвого підвищення урожайності зеленої маси порівняно з чистим посівом сорго не було виявлено на жодному з варіантів. Найбільшу урожайність кормопротеїнових одиниць (КПО) сформувала суміш сорго + вика Глінковська — 87 т/га. Сумарний вихід зеленої маси за три укоси на всіх варіантах був майже однаковим — 81,4–84,3 т/га, за КПО — максимальний (13,1 т/га) на суміші сорго + вика озима. Із нових, малопоширених високобілкових культур, кращим виявився сорт амаранту Стерх, суміш якого з сорго сформувала найвищу урожайність (90,4 т/га) і збалансовану за протеїном (110 г/к.о.) зелену масу. Для одержання таких результатів цукрове сорго Кормовий 5 потрібно вирощувати з сортом амаранту Стерх за схемою — 6 рядів сорго + 6 рядів амаранту.

УДК 633.31:631.531.01(477.7)

2013.3.174. ПРОГРЕССИВНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ВЫРАЩИВАНИЯ СЕМЯН ЛЮЦЕРНЫ НА ЮГЕ УКРАИНЫ / Голобородько С.П., Сахно Г.В., Тищенко А.В. // Кормопроизвод-

ство. — 2013. — № 3. — С. 27–29. — Библиогр.: 2 назв.

Люцерна, насіння, технологія вирощування, врожайність.

Наведено основні фактори, що впливають на врожайність насіння люцерни на півдні України. Встановлено, що для одержання високих урожаїв насіння люцерни, господарства повинні впроваджувати прогресивні технології, які включають: широкорядні посіви, інтегрований захист рослин від шкідників, збільшення чисельності диких обпилювачів, боротьбу з бур'янами, оптимальне зрошення, використання високоеурожаєвих сортів, оптимальних укосів, проведення своєчасного і якісного збирання врожаю. Витрати енергії на виробництво 100 кг насіння люцерни за широкорядного способу сівби в перший рік плодоношення становлять 3506 МДж/га, на другий рік — 4430 і третій — 7592 МДж/га проти 5116, 4762 і 7786 МДж/га відповідно за звичайного способу сівби. На третій рік плодоношення (четвертий рік життя) насіннева продуктивність за всіх способів сівби знижується на 65,8–75,0%. З першого укоси, за рахунок більшої тривалості вегетації, врожайність насіння вища, ніж з другого. Тільки у роки з прохолодною весною і рясними опадами, що призводить до інтенсивного росту і вилягання рослин, продуктивним виявляється другий укос. Однак на зрошенні для одержання насіння з другого укоси відводиться не більше 25–30% загальної площі посіву. Витрати сукупної енергії на вирощування і збирання врожаю насіння люцерни з першого року плодоношення без поливу досягають 11144 МДж/га, збір кондиційного насіння не перевищує 550–690 кг/га. При цьому витрати на 100 кг насіння були найвищими — 16151–20262 МДж/га. Рослини люцерни сильно ушкоджуються шкідниками, захист від яких збільшує витрати сукупної енергії. Оптимальним строком підбирання валків є повне дозрівання насіння у бобах. Затримка з підбиранням валків призводить до розтріскування бобів і великої втрати насіння — 23,1–55,3%. Зроблено висновок, що більш високий енергетичний коефіцієнт виявлено у люцерні першого і другого року плодоношення — 3,0 у першому укосі та 2,0 — у другому. На посіві третього року коефіцієнт понизився до 1,7, що свідчить про недоцільність його використання на насіння.

УДК 633.854.78:631.544.72(477.7)

2013.3.175. ЭФЕКТИВНОСТЬ МУЛЬЧУВАЛЬНОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ ПІД СОНЯШНИК В ПІВНІЧНОМУ СТЕПУ УКРАЇНИ / Циліуркі О.І., Судак В.М. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 2. — С. 82–87. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 539987.

Соняшник, обробіток ґрунту, добрива, рештки післяжнивні, ґрунт (агрофізичні властивості), забур'яненість, урожайність.

Наведено результати вивчення впливу способів обробітку ґрунту за використання післяжнивних решток на агрофізичні властивості ґрунту і врожайність соняшнику. Вивчали 4 варіанти обробітку ґрунту (табл.) з внесенням під передпосівну культивуацію: без добрив (контроль); $N_{30}P_{30}K_{30}$; $N_{60}P_{30}K_{30}$ + ґрунтовий гербіцид харнес — 2,5 л/га. Установлено, що агрофізичні показники орного шару різнилися залежно від способів обробітку. На час збирання урожаю щільність ґрунту в усіх варіантах обробітку ґрунту зросла на 0,06–0,07 г/см³. Ущільненню сприяли: розвиток кореневої системи і технічне навантаження механізмами. Внесення мінеральних добрив на фоні побічної продукції попередника зумовлювало зростання кількості нітратів та кращому проростанню насіння бур'янів. Урожайність в умовах 2010–2011 рр. залежала від способів основного обробітку ґрунту (полицейвий, безполицейвий, чизельний) і формувалася майже однакова — 2,43–2,83 т/га, нижча на 0,21–0,24 т/га — за дискового обробітку. Ефективність мульчувальних обробітків знижувалась на природному фоні (контроль) і суттєво зростала при внесенні мінеральних добрив. Зроблено висновок, що способи основного обробітку ґрунту при використанні побічної продукції попередника, за рівнем урожайності соняшнику були рівноцінними. Хоча для мульчувального обробітку характерними є кращий рівень вологозабезпеченості рослин, економія пального і коштів, але є ризик — підвищення забур'яненості.

633.5/.9 Технічні культури

Науковий референт — доктор біол. наук ЛІСНЕВИЧ Л.О.
Науковий консультант — член-кореспондент НААН КАЛЕНСЬКА С.М.

УДК 633.174+633.62:631.527

2013.3.176. СОРГО КАК СЫРЬЕ ДЛЯ ПРОИЗВОДСТВА БИОЭТАНОЛА / Бритвин В.В., Болдырева Л.Л. // Наук. праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2013. — Вип. 154: С.-г. науки. — С. 69–72. — Бібліогр.: 3 назв. Шифр 540748.

Сорго, сорти, біоетанол, виробництво, вихід спирту, сік (зерна, стебла).

Показано результати розрахунків виходу спирту при застосуванні в якості сировини зерна сорго зернового сорту Кримбел і вегетативної маси сортів сорго цукрового Кримське 15 та Пам'яті Шепеля. Показано, що сорго зернове і цукрове мають низку переваг перед цукровою тростиною та зерном кукурудзи у виробництві біоетанолу. Визначено показники виходу спирту із соку сортів сорго цукрового і зернового за період 2007–2009 рр.: вихід соку, т/га; вміст цукрів у соку, %; вихід спирту, дал/га; вихід спирту, дал/т сировини. Встановлено, що при переробці 1 т зерна сорго зернового сорту Кримбел вихід спирту становить 45,0 дал. За врожайності 2,8 т/га вихід спирту становив 125,8 дал/га. Показано, що найбільші перспективи за виробництва біоетанолу має сорго цукрове порівняно з сорго зерновим, тому що в якості сировини застосовується не тільки зерно, але й сік, що міститься у стеблах. Так, за переробки соку з урожаю надземної маси на спирт сорт Кримське 15 за 2007–2009 рр. у середньому забезпечив вихід 260,9 дал/га, а сорт Пам'яті Шепеля — 214,6 дал/га біоетанолу.

УДК 633.522:581.4:631.52

2013.3.177. ПОЛІПШЕННЯ ЧОЛОВІЧОСТЕРИЛЬНОЇ ЛІНІЇ КОНОПЕЛЬ ОДНОДОМНІ 94С / Конопля К.В. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 3. — С. 83–87. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540685.

Коноплі однодомні, чоловічостерильна лінія, добір, насіння продуктивність, поліпшення.

Наведено експериментальні дані з підвищення насіннєвої продуктивності чоловічостерильної лінії конопель (ЧС ЛК) шляхом добору рослин за кращим статевим складом. Відомо, що інтерсексуальна форма стерильності однодомних конопель передається потомству по ядерному типу і контролюється одним рецесивним геном *ms*. За використання ЧС форми як материнської при гібридизації, в її посіві до цвітіння вибірають фертильні особини, залишаючи ЧС для запліднення. У даному досліді використовували ЧС ЛК Однодомні 94С, яка мала низку недоліків. За рахунок добору автору вдалося поліпшити статевий склад цієї лінії в напрямі підвищення кількості однодомної фемінізованої матеріки і справжніх однодомних фемінізованих рослин, зменшення вмісту однодомної фемінізованої плосконі за повного її усунення. Позитивна зміна у співвідношенні статевих типів у популяції призвела до збільшення маси насіння з рослини і маси 1000 насінин, тоді як співвідношення фертильних і ЧС-рослин поліпшеної лінії залишилося стабільним на рівні, характерному для вихідної інтерсексуальної форми стерильності.

УДК 633.522:631.52

2013.3.178. ГІБРИДИЗАЦІЯ ЯК МЕТОД СЕЛЕКЦІЇ НА ЗБІЛЬШЕННЯ ВМІСТУ ОЛІЇ В НАСІННІ КОНОПЕЛЬ / Верещакін І.В., Вировець В.Г. // Наук. праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків: зб. наук. пр. — К., 2013. — Вип. 17, т. 2. — С. 203–206. Шифр 540393.

Коноплі посівні, сорти, гібридизація, вихідний матеріал, вміст олії, перспективи селекції.

Представлено характеристику гібридного матеріалу, одержаного в результаті схрещування сортотризків конопель посівних різних за біологічними і господарськими ознаками. Метою створення гібридного матеріалу було підвищення

вмісту олії в насінні конопель шляхом застосування методу міжсортної гібридизації. На основі результатів структурного аналізу врожаю міжсортних гібридів встановлено, що гібридний матеріал переважає стандарт ЮСО-31 за масою насіння та вмістом олії. За вмістом загального волокна спостерігалось переважання стандарту для більшості комбінацій. За ознакою "вміст олії" найбільш перспективними виявились: Вікторія [ЮСО-14/Глухівські 57 (М5)], [ЮСО-14/Глухівські 57 (М5)]/Зоряна, ЮСО-14/Зоряна, [ЮСО-14/Глухівські 57 (М5)]/Вікторія, ЮСО-14/Вікторія, CRS-1/Гляна, ЮСО-14(CROP)/Гляна, з якими буде продовжено селекційну роботу.

УДК 633.522:631.52

2013.3.179. ВОЗРОЖДЕНИЕ ЛУБЯНОЙ КУЛЬТУРЫ / Самойленко И. // Зерно. — 2013. — № 8. — С. 72–78.

Конопля ненаркотична, ТГК вміст, сорти однодомні, площі вирощування, перспективи розвитку.

Показано особливості селекції та розмноження ненаркотичної коноплі, що не містить тетрагідроканнабінол (ТГК) і характеризується однодомним типом розмноження. Нові сорти коноплі, занесені до Державного реєстру сортів рослин України і Росії, мають висоту в період вегетації до 4 м. Луб'яне стебло складається на 35% з волокна і на 65% — з деревини. Тканина із конопляних волокон надзвичайно міцна, вологостійка, не гниє, володіє антисептичними властивостями та проявляє цілющу дію на тіло і шкіру людини. Високий ступінь однодомності нових сортів має особливе значення, оскільки дає змогу механізувати процес збирання насіння. Створений в Україні сорт Гляна — єдина у світі популяція з найвищим ступенем стійкості ознаки однодомності. Якщо раніше коноплю в Україні вирощували на площі близько 1 млн га, то зараз її посівами займається в основному дослідна станція у Глухові Сумської обл. на площі 1 тис. га. У серпні 2012 р. Кабінет Міністрів прийняв постанову (№ 800), якою узаконено поняття "технічна конопля" і її не треба більше охороняти, що дало змогу знизити витрати на її вирощування більше ніж на 2 тис. грн з гектара.

УДК 633.63:631.531.12

2013.3.180. АГРОТЕХНІЧНІ ОСНОВИ ОПТИМІЗАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОЩУВАННЯ НАСІННИКІВ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ / Курило В.М. — К.: ІБКЦБ НААН: ТОВ "Нілан-ЛТД". — 2013. — 212 с. — Бібліогр.: 188 назв. Шифр 540401.

Технології вирощування насінників, буряки цукрові, насіння (врожай і якість), математичні моделі, агротехнічні заходи.

Викладено закономірності формування врожаю і якості насіння цукрових буряків та основні фактори підвищення ефективності їх виробництва. Показано історію розвитку, стан і перспективи вирощування насінників, агрофізичні властивості безвисадкових та висадкових насінників буряків. Представлено удосконалені технологічні процеси вирощування і збирання насінників для підвищення врожаю та покращання якості насіння, а також зменшення затрат на його виробництво. Розроблено і запропоновано для практичного використання агротехнічні заходи, що забезпечують зниження витрат на виробництво насіння та підвищення його врожайності, а також збирання насіння та підвищення коефіцієнта його розмноження. Наведено математичні моделі, які дають можливість визначати врожайність, економічну та енергетичну ефективність виробництва насіння залежно від кліматичних і агротехнічних умов вирощування насінників. Сукупність результатів досліджень розглядається як перспективний напрям удосконалення технологій безвисадкового та висадкового способів виробництва насіння цукрових буряків.

УДК 633.63:631.531.12:631.52.02

2013.3.181. ЯКІСТЬ НАСІННЯ ТА ПРОДУКТИВНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛІНІЙ 0-ТИПУ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ ЗА ПОНИЖЕНИХ

ТЕМПЕРАТУРА / Поліщук В.В. // Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин. — 2013. — № 2. — С. 20–22. — Бібліогр.: 9 назв.

Буряки цукрові, лінії 0-типу, гібриди, продуктивність, енергія проростання, насіння (схожість), температури понижені.

Проведено оцінку вихідних селекційних матеріалів — ліній 0-типу цукрових буряків — на продуктивність та здатність проростати за понижених температур. Вивчено 500 ліній 0-типу за основними ознаками: однонасінність, енергією проростання, врожайністю, цукристістю та збором цукру. Виділено 13 кращих ліній. Однонасінність більшості випробуваних матеріалів була на рівні 92–99%. Маса 1000 насінин вивчених номерів — у межах 13,3–22,2 г. Власна продуктивність варіювала у межах 40,1–45,2 т/га. Найвищий показник урожайності відмічено у лінії 6646к за середнього показника 42,7 т/га, що забезпечило збір цукру на рівні 7,59 т/га. Вивчено вплив понижених температур на енергію проростання та схожість насіння ліній 0-типу. Усі досліджені матеріали активно реагували на умови пророщування, а енергія проростання та схожість насіння знаходились у прямій залежності від температури. Важливою ознакою вихідних матеріалів при створенні гібридів є забезпечення високих показників енергії проростання та схожості за понижених температур. Пропонується використання кращих ліній в якості материнських компонентів для створення гетерозисних гібридів, здатних проростати за низьких температур.

УДК 633.63:632.4+632.93

2013.3.182. ЩОБ НЕ ГНИЛИ БУРЯКИ / Нурмухаммедов А., Калатур К., Половинчук О. // Agroexpert. — 2013. — № 8. — С. 44–47.

Буряки цукрові, гібриди, гнилі коренеплодів, система заходів захисту.

Представлено біологічні особливості розвитку збудників гнилей коренеплодів цукрових буряків і джерела їх інфекцій для проведення регулярного моніторингу і своєчасної діагностики захворювання. В Україні описано понад 20 видів гнилей коренеплодів у період вегетації, найчастіше фузаріозних, збудниками яких є гриби роду *Fusarium* Link. Наведено опис декількох хвороб: некроз судинних пучків ("фузаріозна жовтяниця"), фузаріозна гниль, бура гниль, гомоз, три види парші, туберкульоз і рак коренеплодів. Втрати врожаю буряків від кореневих гнилей сягають 5–20%, а в окремі роки (1997, 2001) — 50–70%. Показано як у середині коренеплодів, уражених фузаріозною гниллю, утворюються дупла, вкриті білуватою грибницею. Осередки гнилей коренеплодів у полі найчастіше фіксують у низинах, де застоюється вода, там, де близько ґрунтового води, на важких за механічним складом ґрунтах та поливних землях. Разом з тим, швидкому поширенню збудника сприяє висока температура ґрунту. Для запобігання масовому поширенню кореневих гнилей рекомендовано застосовувати цілу систему заходів захисту, яка включає агротехнічні, хімічні, біологічні та інші методи. Однак зареєстрованих хімічних препаратів проти гнилей немає. Тому рекомендовано застосовувати відомі агротехнічні заходи, вирощувати стійкі до хвороб гібриди, повертати культуру в сівозміні через 3 роки, уникати надмірних азотних добрив, боротись із підвищеною забур'яненістю.

УДК 633.655:631.67:631.524

2013.3.183. МІНЛИВІСТЬ ГОСПОДАРСЬКО-ЦІННИХ ОЗНАК СОЇ В УМОВАХ ЗРОШЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ / Марченко Т.Ю. // Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН. — Д., 2012. — № 3. — С. 75–78. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540685.

Соя, вихідний матеріал, мінливість ознак, зрошення, селекція ефективна.

Установлено рівень мінливості основних господарсько-цінних ознак у сортотварів сої в умовах зрошення півдня України. Дослідження проведено на 150 зразках сої, різних за групами стиглості та походженням з різних країн. Визначено, що найбільш мінливими були такі ознаки, як: довжина міжвузля, загальна довжина гілок, кількість бобів у вузлах, кількість бобів на рослині, кількість бобів на стеблі, кількість насінин на рослині, кількість насінин на стеблі, маса насінин з рослини, маса насінин зі стебла ($V > 30\%$); середньомін-

ливими — висота рослини, висота прикріплення нижнього бобу, кількість продуктивних вузлів на рослині, кількість продуктивних вузлів на стеблі, товщина основи стебла, товщина верхньої частини стебла ($V = 15\text{--}30\%$); слабомінливими були: вегетаційний період, товщина середньої частини стебла, маса 1000 зерен ($V < 15\%$). Для успішного добору цінного вихідного матеріалу в селекційному процесі рекомендовано спиратися на стабільні показники кількісних ознак. На основі досконалого вивчення мінливості кількісних ознак селекційна робота буде проводитись більш ефективно.

УДК 633.791:631.526

2013.3.184. СУЧАСНА СОРТОВА ПОЛІТИКА ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ХМЕЛЮ / Рудик Р.І. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 8. — С. 18–21. — Бібліогр.: 5 назв.

Хміль, сортові ресурси, генетичний потенціал, структура хмеленасаджень.

Проаналізовано сортову структуру хмеленасаджень України впродовж 2008–2012 рр., визначено рівень реалізації генетичного потенціалу (ГП) врожайності та якості промислових сортів хмелю в умовах Полісся і Лісостепу, визначено перспективи розвитку хмелярства в Україні. До Державного реєстру сортів рослин України в 2013 р. занесено 16 сортів хмелю, які за потенціалом урожайності та якості сировини не поступаються кращим світовим аналогам. Крім того, до українського реєстру занесено 9 сортів ароматичного типу і 7 — гіркого. Показано, що ГП промислових сортів хмелю здатний забезпечити врожай в умовах України на рівні 18–30 ц/га сухих шишок з умістом α -кислот 6–14%. За останні 4 роки загальна площа під насадженнями хмелю зменшилася: під сортами гіркого типу — на 71,5%, під ароматичними — на 61,8%. Удосконалення сортової структури насаджень та широке впровадження у виробництво конкурентоспроможних сортів хмелю створюватиме передумови для поліпшення стану галузі хмелярства за підвищення урожайності та якості шишок. Загальний збір α -кислот у вирощеному врожаї за прогнозом становитиме близько 130 т, що покриє щорічну потребу вітчизняної пивоварної галузі в хмелесировині та створить умови для її експорту.

УДК 633.853.494

2013.3.185. РИНОК РІПАКУ: СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Маслак О. // Пропозиція. — 2013. — Спецвип. (липень): Озимий ріпак від А до Я. — С. 4–7.

Ріпак — олійна культура, світове виробництво ріпаку в Україні, перспективи розвитку.

Проведено аналіз ринку ріпаку за останні роки: світове виробництво, споживання та торгівля, вітчизняне виробництво, цінова ситуація та перспективи розвитку. За 2012/13 роки світове виробництво олійного насіння становило 468 млн т, з яких на соєві боби припадало 57%, ріпак — 14%. Провідним виробником ріпаку, окрім країн ЄС, є Канада (13,3 млн т), Китай (13,5) та Індія (6,8 млн т). Зростання попиту на насіння ріпаку на внутрішніх ринках основних виробників вплинуло на зниження активності світової торгівлі. Площі збирання ріпаку в Україні у 2012 р. становили 547 тис. га з домінуванням виробництва озимого ріпаку. На кінець травня 2013 р. 1 т насіння ріпаку коштувала в Україні 4,4 тис. грн. Водночас дешевим було ріпакове насіння в Чернігівській обл. За прогнозами USDA у 2013/14 році на світовому ринку виробництво ріпаку становитиме 63,1 млн т, що на 3% перевищить показник нинішнього сезону. Потенційні можливості України з вирощування ріпаку становлять 5–6 млн т за середньої врожайності 25–28 ц/га. В Україні використовують ріпак і як кормову культуру. Кормове борошно з ріпаку містить 18–20% білка, 38% шроту, загальна енергетична цінність 100 кг шроту становить 90 к.од.

УДК 633.853.494:575.222.78

2013.3.186. ВИКОРИСТАННЯ МУТАГЕНЕЗУ В СЕЛЕКЦІЇ РІПАКУ ОЗИМОГО НА ГЕТЕРОЗИС / Глухова Н.А. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 6. — С. 39–41. — Бібліогр.: 10 назв.

Ріпак озимий, гетерозис, мутагени, ЦЧС, апоміксис, самонесумісність.

Проведено вивчення дії мутагенів на вияв генетичних систем розмноження (цитоплазматична чоловіча стерильність,

апоміксис, самонесумісність) у ріпаку озимого та здійснено ідентифікацію вихідних форм для селекції його гібридів на гетерозис. Застосовані мутагени 0,1% ДАБ — дизаксилбензоат; 0,025 та 0,005% НЕС — нітрозоетилсечовина; 0,0025% НМС — нітрозоетилсечовина. Встановлено, що сорти ріпаку озимого залежно від географічного походження мають різну реакцію на мутагени. НЕС сприяє вияву стерильності незалежно від відібраного вихідного матеріалу, а низька її

концентрація (0,005%) провокує утворення рослин з ознакою спорофітної самонесумісності. Вивчення апоміксису потребує додаткового опрацювання більшої кількості рослин порівняно з ЦЧС та спорофітною самонесумісністю. Прояв генетичних систем розмноження у мутантах ріпаку залежить від генетичного походження вихідного матеріалу та різниці у генетичному контролі систем розмноження.

634.1/.8 Садівництво. Плодівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 634(477)(091)

2013.3.187. УКРАЇНСЬКЕ САДІВНИЦТВО В 1945–1960 рр. / Гриник І.В., Омелюченко І.К., Кондратенко П.В. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 65. — С. 246–261. — Бібліогр.: 39 назв. Шифр 06 540217.

Садівництво 1945–1960 рр., історія садівництва, досвід науки плодівництва, вчені-садоводи, сорти плодово-ягідних, технології у садах.

Представлено цілісну історичну картину відновлення українського садівництва після Великої Вітчизняної війни та розвиток його у 50–60-ті роки ХХ ст. Значний позитивний вплив на розвиток плодівництва (П.) мали урядові постанови України та возз'єднання з Закарпаттям і приєднання АР Крим. Висвітлено територіальне розміщення плодівних культур та планомірні заходи щодо розвитку селекції і сортоживчення. Показано видатних селекціонерів-плодоводів, які створили генетичний сортовий і гібридний фонди (УкрНДІ садівництва; дослідні селекційні станції — Мліївська, Мелітопольська, Кримська, Краснокутська, Донецька; Українська сільськогосподарська академія, Державний ботсад ім. М.М. Гришка і Нікітський ботсад). Охарактеризовано новий районований сортимент плодоягідних культур і розвиток садів та розсадників у різних ґрунтово-кліматичних умовах, напрацювання вчених методології з високоефективної організації виробництва садивного матеріалу та розвитку галузі в цілому. Важливе місце у дослідженнях відведено підготовці й утриманню ґрунту в садах, особливостям агротехніки, заходам інтенсифікації, зональним технологіям вирощування плодівних і ягідних культур, їх біологічним особливостям. Наприклад, спеціальними дослідженнями в УНДІС (М.Ю. Гуцин) встановлено періоди максимального росту молодих коренів на неоднакових глибинах, його характер у різні сезони залежно від ґрунтового середовища, зокрема $t^{\circ}\text{C}$ і вологості, зв'язок між ростом надземної частини і кореневої системи дерев упродовж вегетації. Це дало можливість теоретично обґрунтувати способи оброботки ґрунту, оптимальні строки підживлення та глибину заправки мінеральних добрив для різних плодівних культур. Звертається увага на зрошення, норми, способи і строки поливів, вплив водного режиму ґрунту на фізіологічні процеси і зимостійкість дерев у суворі зими. Охарактеризовано особливості формування їхньої крони і конструкції саду, його захисту. Висвітлено плейду науковців, які у післявоєнний період копіткою напруженою працею відновлювали і вдосконалювали вітчизняне садівництво.

УДК 634.1.076:339.13.017(477)

2013.3.188. РОЗВИТОК РИНКУ ПЛОДІВ В УКРАЇНІ: монографія / Сало І.А. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2013. — 394 с. — Бібліогр.: 248 назв. Шифр 540424.

Садівництво (економ. аспект), аналіз ринку плодів, плодівництво (ринок), зерняткові плоди, кісточкові плоди, горіхи, конкурентоспроможність плодівництва.

Викладено теоретико-методологічні аспекти функціонування та розвитку вітчизняного ринку плодів. Розкрито формування попиту та пропозиції на плоди зерняткових, кісточкових культур та горіхів. Висвітлено аспекти виробництва і реалізації продукції усіма категоріями господарств, її конкурентоспроможності, економічності ефективності та ведення зовнішньої торгівлі. Особлива увага приділяється дослідженням особливостей ціноутворення, основним чинникам формування виробничих витрат та їх нормативній структурі.

Показано особливості страхування врожаю багаторічних насаджень, прогнозування кон'юнктури ринку плодів з урахуванням сезонних факторів. Розглянуто економічну стратегію розвитку ринку плодів, його державне регулювання, наукове обґрунтування перспектив та фінансове забезпечення розвитку галузі садівництва.

УДК 634.11:631.42/45.3:632.15

2013.3.189. ПОЧВЕННО-ГЕОХІМІЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕРРИТОРИЙ ПОД ЯБЛОНЕВЫМИ САДАМИ / Наумов В.Д., Наумова Л.М. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2013. — Вип. 2. — С. 7–20. — Библиогр.: 11 назв.

Садові агроценози, яблуневі промислові сади, хвороби садів, ґрунти (Запорізька обл., Крим, Молдова), мідь техногенна, цинк у яблуневих садах, екологія ґрунтів у садах.

У Запорізькій обл. досліджували чорноземи звичайні під здоровими і хворими промисловими садами, а також під польовими культурами. Проаналізовано і показано вміст мікроелементів. У порівняльному аспекті вивчено лучні чорноземи та лучно-каштанові ґрунти у садах Криму та Молдови. Визначено, що тривале використання ґрунтів під монокультуру порушує їхні трансформаційні властивості, а разом з тим і системну цілісність. Території під яблуневими садами слід розглядати як своєрідні агроландшафти, які страждають від постійного техногенного навантаження. Встановлено, що процес антропогенного забруднення ґрунту в багато разів інтенсивніший порівняно із цинком, що суттєво впливає на хімічний склад ґрунтів, їхні агрохімічні, фізико-хімічні та біохімічні властивості, склад та активність ґрунтової біоти.

УДК 634.11:631.527.6:631.541

2013.3.190. КЛОНОВІ ПІДЩЕПИ ЯБЛУНІ (MALUS DOMESTICA BORKH.) В САДУ В УМОВАХ ДОНБАСУ / Чигрин Н.Ф. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. / Ін-т садівництва НААН. — К., 2012. — Вип. 65. — С. 73–77. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 06 540217.

Клонові підщепи яблуні, Артемівська дослідна станція, урожайність карликових дерев, яблуня.

Представлено результати вивчення нових клонових підщеп яблуні: М.9, Д1071, Д3038, Д3017, Д2386, Д3331, Д3189, 54-118, Д1161, Д1904 селекції Артемівської дослідної станції розсадництва Ін-ту садівництва НААН. Дослідження проведено в інтенсивному саду в умовах Донбасу на сортах Спартан і Аскольда. Відзначено, що у всіх сорто-підщепних комбінаціях урожайність дерев на карликових підщепах за період 2007–2009 рр. (садіння 2004 р. за схемою $5 \times 1,5$ і 5×3 м) була досить високою порівняно з контролем (М.9 і 54-118). Так, по сорту Спартан на Д1071 та Д3189 вона перевищувала контроль у 2,5 рази (20,3 і 21,2 т/га відповідно). При цьому на підщепі М.9 урожайність становила лише 8,4 т/га. Серед середньорослих підщеп виділено Д1161 з урожайністю 10,0 т/га, тоді як на 54-118 вона була тільки 5,9 т/га. Щодо сорту Аскольда, то за цим показником у карликовій групі кращими виявились підщепи Д1071, Д3017 і Д3189 (підвищення врожайності було у 2,5–3,5 рази), а в середньорослій групі — Д1161 (у середньому 7,1 т/га проти 3,4 на М.9). У висновках зазначено, що на клонових підщепах яблуні селекції Артемівської дослідної станції розсадництва ростуть стриманіше, і є слаборослішими, що дає змогу збільшити їхню кількість на одиницю площі.

УДК 634.14(477.75)

2013.3.191. НОВЫЕ ВЫСОКОАДАПТИВНЫЕ СОРТА АЙВЫ ДЛЯ СОВРЕМЕННОГО ВОЗДЕЛЫВАНИЯ В КРЫМУ / Баскакова В.Л. // Напрямок і підсумки співробітництва науки і АПК: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15–17 трав. 2013 р. — Симферополь, 2013. — С. 49–51. Шифр 540409.

Айва у Криму, сорти айви, урожайність айви, Нікітський ботсад.

Відзначається, що селекційним досягненням у Нікітському ботанічному саду є створення високоадаптивних нових сортів айви з добрими смаковими якостями, високими технологічними властивостями, стабільною продуктивністю. Сорти Анята, Лимонна, Новорічна, Мрія, С'єдобная та Успіх виявляють високу польову стійкість проти бурой плямистості листя і плодів, а Знахідка, Мрія, Новорічна, Октябриня, Сочная, Сказочна — найкраще переносять зимові холоди. В умовах степової зони коливання врожайності у різних сортів значне. У 10-річних дерев сума врожаїв змінювалась від 47,5 до 271,0 кг плодів з дерева, а у 20-річних — від 203,4 до 547,2 кг. Високу продуктивність у молодому віці відмічено у Солодкої і форм 116/316 та 116/29, які починають плодоносити на 2-й рік після садіння. Сума врожаїв у них у 2,4–2,8 раза вища, ніж у контрольного сорту Кримська Ароматна. У 20-річному віці найбільший урожай одержали від сортів: Солодка, Степовий Чемпіон, Золотиста Молдавська. Нині сорти Новорічна, Октябриня, Сказочна і С'єдобная занесені до Державного реєстру сортів рослин України і є найперспективнішими для запровадження в промислові і фермерські насадження. За комплексом ознак виділено також Знахідку, Мрію, Степную, Успіх, Яйцевидну Кримську, що цінні як для поліпшення сортименту, так і генофонду в подальшій селекції.

УДК 634.2:631.542.2

2013.3.192. ОБРЕЗУВАННЯ КІСТОЧКОВИХ КУЛЬТУР В ІНТЕНСИВНИХ САДАХ / Кіщак О.А. // Сучасні аграрні технології. — 2013. — № 1. — С. 38–42.

Кісточкові плодові культури, сади інтенсивні, обрізування дерев.

Відзначається, що на початку створення інтенсивних насаджень кісточкових культур (КК) слід визначити їх призначення. Якщо збір плодів та обрізування дерев проводитимуться вручну, то для зручності догляду крону формують приземкуватою, розлогою, а пристовбурні смуги утримують під чорним паром за допомогою пристовбурних фрез. Якщо це сировинні сади, де передбачається механізоване обрізування дерев та збирання плодів, то крони формують сплюсненими або вісеподібними. На слаборослих підщепах зі щільністю садіння 889–1111 дерев/га найефективніше виявилась округла форма крони з пониженою зоною плодоношення (Ін-т садівництва НААН). Описано прийоми обрізування, які залежать від особливостей росту та гілкування кісточкових порід. Так, формуючи крони, пагони подовження скелетних гілок сливи, абрикоса і деревоподібних сортів вишні вкорочують до 50–60 см від основи, аличі — 60–70, а черешні — до 70–80 см. Для КК високоефективним виявилось створення малогабаритної крони за допомогою літнього обрізування, що сприяє високій зимостійкості дерев та прискорює плодоношення. Окрім того, внаслідок активізації діяльності клітин камбію поліпшується фітосанітарний стан, краще загоюються рани, що запобігає появі камедетечі. Показано ефективність формування площинної крони у сливи, а також веретеноподібної у яблуні та у КК. Зазначено, що в умовах Лісостепу України після суворої зими 2011–2012 рр. (–28,4°C) застосування сильного відновлювального обрізування в 1-й декаді березня в насадженнях абрикоса сорту Красень Києва на напівкарликовій підщепі ВВА-1, де проводилась циклічна заміна скелетних гілок із залишеними сучками заміщення, призвело до повної загибелі 97% дерев. Водночас, ощадливе обрізування в ранньолітній період (1-ша декада червня), яке застосовувалося для дерев з округлою формою крони, сприяло доброму відновленню ростових процесів і 100% збереженості дерев.

УДК 634.25:581.132

2013.3.193. ДЕЯКІ БІОМОРФОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СОРТІВ ПЕРСИКА, ЯКІ ВИЗНАЧАЮТЬ ЇХ ФОТОСИНТЕТИЧНУ ПРОДУКТИВНІСТЬ / Івашенко Ю.В. // Чорноморський

ботанічний журнал. — 2012. — Т. 8, № 4. — С. 370–378. — Бібліогр.: 17 назв.

Персик, люмінесценція персика, фотосинтез у персика, листовий апарат у персика, сорти персика.

Показано формування листового апарату дерев сортів персика, які належать до різних еколого-географічних груп (е-г гр.) та екотипів, а саме: 1) Північнокитайська е-г гр., екотипи: європейський — Нарядний Нікітський і Грінсборо, закавказький — Земпуш, американський — Сен-Жермен та середньоазійський — Ак-Шефталю; 2) Іранська е-г гр., екотипи: американський — Baby Gold-7, європейський — Радянський і Золотий Ювілей, закавказький — Бекетовський. Встановлено, що у більшості сортів персика до моменту дозрівання врожаю площа листової поверхні (ЛП) збільшується на 48–52%. Найбільший її приріст (до 85%) зафіксовано у сортів Бекетовський та Baby Gold-7. Водночас у сортів Нарядний Нікітський, Золотий Ювілей та Ак-Шефталю збільшення її становить 17–18%. Формування ЛП впливає на прояв фотосинтетичної активності комплексу структур, які беруть участь у первинних процесах трансформації світлової енергії. У сортів Північнокитайської е-г гр. інтенсивність наростання ЛП в 1,5 раза менша, ніж в Іранської е-г гр., а також тісніша залежність між площею ЛП і розміром "антенного" комплексу. Його параметри за об'ємом переважали сорти Іранської е-г гр. в 1,2 раза, а за площею ЛП — в 3,3 раза. Більша ЛП морфотипів Північнокитайської е-г гр. забезпечувалася відносною перевагою кількості елементів світлопоглинального "антенного" комплексу (табл.). У висновках визначено, що сорти інтенсивного типу Земпуш і Бекетовський використовують для підтримки високої функціональності листового апарату. А сорти екстенсивного типу — Грінсборо, Радянський та Сен-Жермен відрізняються перевагою кількісних параметрів листового апарату над показниками, що характеризують здатність фотосинтетичного апарату до трансформації енергії світла.

УДК 634.322:631.527(470.62)

2013.3.194. СЕЛЕКЦІЯ ЦИТРУСОВИХ (МАНДАРИН) В УМОВАХ СУБТРОПІЧЕСЬКОЇ ЗОНИ КРАСНОДАРСЬКОГО КРАЯ / Кулян Р.В. // Садоводство і виноградарство. — 2013. — № 2. — С. 11–16. — Бібліогр.: 5 назв.

Мандарин, цитрусові, субтропіки Краснодарського краю, гібридизація, селекція цитрусових.

У створенні нових сортів для субтропічної зони Краснодарського краю застосовували всі класичні методи селекції, але основними були віддалена гібридизація, мутаційна мінливість, нуцелярна поліембріонія. У результаті виділено 54 гібридні форми, які відрізняються врожайністю, сповільненим ростом, компактною кроною. Із промислових насаджень виділено 6 нових форм — ранньостиглих, низькорослих та з високою врожайністю і доброю якістю плодів. Охарактеризовано перспективні форми: 97-2, 99-4, 2-2, 98-2, 98-9, 202, №22, №31. Як материнську рослину використовували карликовий мандарин Ковано Васе. Здійснено 11 комбінацій схрещувань, усього запилено 33049 квіток, одержано 611 насінин, з яких вирощено 465 сіянців. Для одержання зимостійких форм проводили віддалене схрещування. Як опилювач використовували *Poncirus trifoliata*, *Citrus ichangensis* Sw, який витримує –13...–20°C, але має неїстівні плоди. Вивчаючи віддалені гібриди 1-го покоління, встановили, що амплітуда зимостійкості збільшується, проте домінують ознаки диких родичів. Серед гібридів таких комбінацій виділено форми з підвищеною зимостійкістю, середніми смаковими якостями плодів, які використовують для повторних схрещувань з кращими сортами.

УДК 634.54:631.526.3

2013.3.195. МОЖЛИВОСТІ РОЗШИРЕННЯ СОРТИМЕНТУ ФУНДУКА (*CORYLUS AVELLANA* L.) В УКРАЇНІ / Гиба-ло В.М., Москаленко Н.А. // Садівництво: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 65. — С. 48–55. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 540217.

Фундук, сорти фундука, морозостійкість фундука, урожайність фундука, горіхоплідні.

Об'єктами досліджень були сорти і форми фундука (Ф.) різних строків досягання: ранньостиглі — Превосходний-1 (контроль), Превосходний-2, Абхазький середній, Варташен-5,

Волинський, Кудрявчик; середньостиглі — Боровський (контроль), Харків-3, Жовтневий, Лозівський кулястий, Урожайний-80, Топкара, Шоколадний, Лозівський урожайний, Пиріжок і Шедевр; пізньостиглі — Ракетний (контроль), Олімпійський, Кульовий, Бомба, Кеберлі і Гянджа. Середня врожайність ранньостиглих сортів становила 9,58 ц/га, середньостиглих — 11,1, пізньостиглих — 13,05 ц/га; найбільшою вона була за період досліджень (2006–2010 рр.) у Превосходного-2 (10,8) і Волинського (10,5), в останнього у 2008 р. врожайність становила 28,9 ц/га. Серед середньостиглих виділено Лозівський кулястий (10,4), Харків-3 (10,8), Урожайний-80 і Шоколадний (по 11,1), Шедевр (12,9), Жовтневий (13,8), Топкара (16,9); при цьому у контрольного сорту Боровський — 8,9 ц/га, Жовтневий і Лозівський кулястий у 2008 р. дали понад 30 ц/га. Серед пізньостиглих за середньою врожайністю виділено Бомбу (17,3), Кебеклі (16,0) і Кульовий (14,9). У 2006 р. Бомба дала 39,6 ц/га, Кебеклі — 36,8, Гянджа — 25,9, а у 2008 р. Кульовий — 33,2, проте у 2006 р. — 5,0 ц/га. Отже, пізньостиглі сорти за врожайністю переважали ранньостиглі на 36,2%, а середньостиглі — на 17,6%. Наведено середню масу горіха фундука та вміст ядра в горіхах, ступінь підмерзання сережок за дослідний період. Щодо великоплідності виділено Шедевр (3,16 г), Лозівський кулястий (2,79), Бомба (2,69), Олімпійський (2,54). За вмістом ядра кращими були Кудрявчик (50,1%), Гянджа (50,7) і Харків-3 (49,6%). Товщина шаралупи в Абхазького середнього і Кудрявчика тонка — 0,7 і 0,8 мм, у Гянджі — середня 1,0 мм. Найбільшу стійкість до підмерзання чоловічих генеративних утворень сережок зафіксовано у сортів Харків-3, Кульовий, Пиріжок і Гянджа.

УДК 634.1:632

2013.3.196. ВАЖНЕЙШИЕ БОЛЕЗНИ ПЛОДОВЫХ: прак. пособие / Вукович Г. — К., 2012. — 128 с. — Шифр 540176.

Хвороби плодів культур, яблуня, груша, айва, вишня, черешня, слива, абрикос, персик, смородина, горіх грецький, агрус, малина, ожина, суниця.

Посібник (переклад з німецької Г. Бельченко, І. Корчагіної) розкриває всі неінфекційні та інфекційні хвороби плодів культур: яблуні, груші й айви, вишні та черешні, сливи, абрикоса і персика, грецького горіха, смородини та агрусу, малини та ожини, а також суниці. Показано картину ураження (фото), охарактеризовано значення і причини захворювання, збудника і перебіг хвороби. Наведено методи боротьби.

УДК 634.1:632.35

2013.3.197. ОБЕРЕЖНО: БАКТЕРИАЛЬНЫЙ ОПЕК ПЛОДОВИХ / Челомбітко А., Башинська О., Мелешук В. // Пропозиція. — 2013. — № 7. — С. 114–117.

Бактеріальний опік плодів, яблуня, груша, фунгіциди, карантинні хвороби у садах, комахи, мідьмісні препарати.

Окреслено історію та географію поширення небезпечного карантинного захворювання багатьох видів плодів культур — бактеріального опіку плодів (БОП). Станом на 01.01.2013 р. карантинні режими щодо БОП встановлено у Вінницькій, Івано-Франківській, Львівській та Рівненській областях. Деталізується біоecологічні особливості збудника та діагностика захворювання. Інфіковані пагони дерев змінюють забарвлення від світло- до темно-коричневого на яблунях та від темно-коричневого до чорного на грушах. Дерева груші уражуються сильніше, ніж яблуні. У насадженнях, де всихання дерев становить понад 30%, рекомендується їх викорчовування і спалювання. Якщо зараження незначне, допускається видалення окремих уражених гілок. Обов'язковими є дезінфекція садових інструментів 10%-м розчином мідного купоросу, 70%-м метиловим спиртом або 10%-м гіпохлоритом натрію (NaOCl) та дезінфекція зрізів 1%-м розчином мідного купоросу й обматування їх садовим варом або емульсійною фарбою. Рекомендуються заходи боротьби з комахами — переносниками збудника БОП, видалення дикорослих рослин-господарів БОП та використання мідьмісних фунгіцидів.

УДК 634.71:632.38

2013.3.198. ОСНОВНИ ФІТОВІРУСОЛОГІЧНІ РИЗИКИ В НАСАДЖЕННЯХ МАЛИНИ / Тряпціна Н.В., Медведєва Т.В., Лушніган О.П. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 5. — С. 27–30. — Бібліогр.: 6 назв.

Малина, фітовіруси, господарства Київської і Харківської обл., ягідні культури, маточники малини, інвентаризація у садівництві.

Обстежено насаджень малини в господарствах Київської та Харківської областей (Ін-т садівництва НААН), всього 35 сортів (253 зразки), з яких 14 входять до Державного реєстру сортів рослин України. Оцінено просторові особливості та рівень розповсюдження семи домінуючих вірусів у насадженнях малини: мозаїка резуха, латентна кільцева плямистість суниці, кільцева плямистість малини, чорна кільчастість томатів, кільцева плямистість томатів, скручування листя черешні, кущиста карликовість малини. Розглянуто вплив цих вірусів на потенціал колекційних насаджень для виробництва безвірусного садивного матеріалу. Описано можливість запобігання поширенню вірусів у різних типах насаджень цієї культури. Встановлено, що серед численних патогенів, що вражають малину, значну шкоду завдають неповіруси, які є вираженими генералістами, тобто вірусами з широким колом природних та експериментальних господарів. Вони можуть вражати деревні і трав'янисті рослини, завдяки чому мають безперечні переваги для циркуляції в агроценозах. П'ять із шести виявлених неповірусів переносяться нематодами. Домінуючим виявився неповірус ВКПМ (вірус кільцевої плямистості малини) — 68,8%. Водночас неповірус ВЛКПС мав поширення 42,08%, ВЧКТ — 29,6, ВМР — 11%. Вірус ККМ (кущистості карликовості малини) є досить специфічним з огляду на незначну кількість природних господарів (малина, ожина та їх міжвидові гібриди), ним уражено 80–100%, інфіковані рослини є просторово найбільш агреговані (87%). Як правило, він трапляється в патоккомплексах за участі неповірусів. Зроблено висновок, що виробництво садивного матеріалу малини потребує обов'язкового оздоровлення шляхом застосування хемо- і термотерапії та істотного інвестування. Необхідно підвищити вимоги до розміщення та утримання маточних насаджень малини (просторова ізоляція, ротація культур, фумігаційні процедури, регулярність фітовірусологічного контролю), оптимізувати склад районуваних сортів на імунність до вірусу ККМ. У селекційній роботі для виокремлення перспективних батьківських та гібридних форм слід обов'язково перевіряти їхній фітовірусологічний статус.

УДК 634.75

2013.3.199. СУНИЦЯ ЦІЛИЙ РІК — СОРТИ І СПОСОБИ ВИРОЩУВАННЯ: прак. посібник / Павлюк В. — К., 2013. — 72 с. — Бібліогр.: 37 назв. Шифр 540207.

Суниця цілий рік, способи вирощування суниці.

Яскраво ілюстроване видання містить практичні поради щодо сучасних способів вирощування суниці. Показано вирощування у відкритому ґрунті, використання низьких тунелів, накриття агроволокном та мульчування ґрунту, позасезонне вирощування у закритому ґрунті. Розглянуто сучасний польський досвід вирощування на горизонтальних стелажах під низькими дашками, а також нові способи вертикальної культури суниці. Охарактеризовано особливості саджанців зелених та "фріго" — з відкритим корінням, у контейнерах та горщиках. Наведено технологічні схеми і сорти для різних періодів плодоношення (травень–липень, травень–жовтень, квітень–жовтень, квітень–листопад, березень–листопад). Висвітлено сорти червоні короткого дня української і зарубіжної селекції, а також сорти нейтрального дня (повторного плодоношення). Наведено специфічні вимоги культур сортів короткого і нейтрального днів. Вказано способи зменшення шкодочинності шкідників і хвороб та методи профілактики.

УДК 634.8:57.082.13(477)

2013.3.200. ИДЕНТИФИКАЦИЯ МАЛОРАСПРОСТРАНЕННЫХ В УКРАИНЕ ПОДВОЙНЫХ СОРТОВ ВИНОГРАДА / Борисенко М.Н. // Виноградарство и виноделие: сб. науч. тр. — Ялта, 2013. — Т. XLIII. — С. 18–20. — Библіогр.: 7 назв. Шифр 540497.

Виноград рідкісний, сорти винограду підщепні.

Значна кількість існуючих виноградників України (20–30%) закладена ще у радянські часи (25–35 років тому). Частина з них посаджена щепленими саджанцями з Болгарії, Угорщини, Румунії, Югославії, Молдови і Росії на різних, досить часто рідкісних, підщепах, які являють науковий і практичний інтерес для виноградарів. Деталізується ампелографічний

опис рідкісних для України підщепних сортів винограду (Ріпарія Глуар, Рупестрис дю Ло, Р × Р3309, Б × Р Телеки 85, Б × Р Кречунел 2, Б × Р Руджери 140) вирощених на старих виноградних насадженнях, які планують розкорчовувати. Наголошується, що необхідно виділити рідкісні сорти до розкорчовування, заготовити чубуковий матеріал, розмножити і закласти в ампелографічні і виробничі колекції.

УДК 634.8:631.527.6(477.75)

2013.3.201. РЕЗУЛЬТАТИ ПЯТИЛЕТНЕГО ИЗУЧЕНИЯ КЛОНОВ СОРТОВ ВИНОГРАДА МЕРЛО, КАБЕРНЕ СОВИньОН, СИРА В ГОРНО-ДОЛИННОМ ПРИМОРСКОМ РАЙОНЕ КРЫМА / Дикань А.П. // Напрямок і підсумки співробітництва науки і АПК: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15–17 трав. 2013 р. — Сімферополь, 2013. — С. 7–9. Шифр 540409.

Виноград технічних сортів, клони винограду (Крим), вино червоне.

Клони сортів винограду, які досліджувались у 2008–2012 рр., характеризуються високими значеннями коефіцієнтів (к) плодоношення пагонів: Каберне Совіньон VCR11 — 2,33; Мерло R3 — 2,37 і Сира ISVR1 — 1,81 та к плодності, які становили 2,55; 2,70 і 2,34 відповідно. Найжиттєздатнішими виявились зимуючі вічка клону Каберне Совіньон VCR11. Кількість грон на кущ у клонів була: Сира ISVR1 — 31,9 шт., Мерло R3 — 34,1 та Каберне Совіньон VCR11 — 40,3 шт.; маса грона — 205,0 г, 164,8 та 123,1 г; урожай з куща — 6,54 кг, 5,62 та 4,96 кг; урожайність — 174,4 ц/га, 149,9 та 132,3 ц/га відповідно. Цукристість у Сира ISVR1 — 20,7 г/100 см³, у Каберне Совіньон VCR11 — 21,8 та у Мерло R3 — 23,5 г/100 см³, що дає можливість використовувати ці клони для виготовлення високоякісних міцних і десертних червоних вин. Додатковий чистий прибуток з гектара у Мерло R3 — 27187 грн/га, Сира ISVR1 — 22789 та у Каберне Совіньон VCR11 — 15625 грн/га.

УДК 634.8:631.535/541

2013.3.202. ЭФЕКТИВНЫЙ СПОСІБ СТРАТИФІКАЦІЇ ЩЕП ВИНОГРАДУ / Іванова С.О. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2013. — Вип. 66: С.-г. науки. — С. 26–29. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540361.

Виноград, стратифікація щеп винограду, субстрати, торф, цеоліт, коренеутворення у винограду.

Спосіб вирощування щеплених саджанців із закритого кореневою системою передбачає щеплення прищепи і підщепи, обробіток місця спайки. Після того щепи кладуть у картонні трубки діаметром 30–35 мм, захищені парафіном та заповнені поживними субстратами, стратифікують і висаджують у шкільку. У представленому дослідженні в якості субстратів використовували варіанти: 1) цеоліт (контроль), 2) торф низинний, 3) торф низинний + цеоліт (3:1), 4) торф низинний + цеоліт (1:1), 5) торф верховий, 6) торф верхо-

вий + цеоліт (3:1), 7) торф верховий + цеоліт (1:1). Прищепи Каберне Совіньон на підщепі Ріпарія × Рупестрис 101-14 (Р × Р101-14) та Берландієрі × Ріпарія СО-4 (Б × РСО-4). Кожен варіант включав 450 щеп, які розподілялись у трьох повторюваннях. Установлено, що ризогенез краще проходив у щеп, де стратифікацію проводили на субстратах з торфу низинного або верхового в сумішах із цеолітом — 3:1, тобто варіанти 3 і 6. На підщепі Р × Р101-14 у щеп цих варіантів кількість корінців була більшою на 35,3 і 41,2%, ніж у контролі. Водночас довжина корінців у розрахунку на одну щепу в цих варіантах була меншою за контроль на 32,9 та 26,9% відповідно, хоча їх маса на 76,0 і 64,4% перевищувала його, тобто корінці мали меншу довжину, але більший діаметр. При пересаджуванні до шкільки корінці щеп менше травмувались у тих, де стратифікація проводилась у трубках на всіх видах субстратів. Усі щепи на підщепі Р × Р101-14 при закритому способі стратифікації на всіх досліджуваних субстратах утворювали на базальних кінцях більше кореневих клубочків і корінців порівняно зі щепами на підщепі Б × РСО-4.

УДК 634.8:632.111.5

2013.3.203. ПЕРСПЕКТИВЫ ПРОИЗВОДСТВА ЭКОЛОГИЧЕСКИ ЧИСТОЙ ВИНОГРАДАРСКОЙ ПРОДУКЦИИ НА ОСНОВЕ СОРТОВ НОВОГО СЕЛЕКЦИОННОГО ПОКОЛЕНИЯ / Ковалёва И.А., Герус Л.В., Банковская М.Г., Федоренко М.Г. // Виноградарство і виноорбство: міжвід. темат. наук. зб. — О., 2012. — Вип. 49. — С. 65–69. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 06 539772.

Виноград, стійкість винограду до хвороб, зимостійкі сорти винограду.

Проаналізовано розпускання вічок у сортів і форм винограду (Ланжерон, Янтар таїровський, Комета, Аркадія, Молдова, Карабурну, Ароматний, Іскорка, Загрей, Аліготе) в екстремальних зимових умовах 2006, 2010 і 2012 рр. Відзначено, що нові гібридні форми і сорти: Ароматний, Іскорка, Загрей, Ланжерон і Комета виявляють групову стійкість проти 4 грибних хвороб на рівні 7 балів за 9-бальною шкалою. Це свідчить про їхню перспективність для екологічного виноградарства; успішне вирощування можливе за 3–4 профілактичних обробок пестицидами. Стійкість контрольних сортів як європейського, так і міжвидового походження — Аліготе і Карабурну, Овідіопольський та Аркадія — відповідно на 2–3 бали нижча. Висока зимостійкість сортів і форм нового покоління підтвердилась показниками анатомічної будови — наявністю значного числа серцевинних променів, у яких накопичуються поживні речовини, і прошарків твердого луба, що має захисну функцію. Відзначено високу регенераційну здатність представлених генотипів, тобто швидкий розвиток плодоносних пагонів із заміщених, сплячих пасинкових бруньок, які впродовж 1–2 років відновлюються після ушкоджень морозами і дають урожай.

635.1/.8 Овочівництво. Городництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — член-кореспондент НААН ХАРЕБА В.В.

УДК 635.1/8.001.76(477)

2013.3.204. ОВОЩЕВОДСТВО — ИДЕАЛЬНАЯ ОТРАСЛЬ ДЛЯ ИННОВАЦИЙ / Сыч З. // Овощеводство. — 2013. — № 7. — С. 12–14.

Овочівництво, інновації в овочівництві, дифузія інновацій.

Визначено інноваційні напрями розвитку сучасного овочівництва в Україні. Причин для дифузії інновацій (І.) у галузь більш, ніж достатньо, але основою є конкурентна боротьба за споживача, який бажає купити овочі і має певні засоби для їх купівлі. З метою дифузії І. у виробництво запропоновано 4 важливі аспекти, від яких залежатиме кінцевий ефект: строки застосування в технологічному процесі, природа нового технологічного вирішення, результативність, вартість. Перерахувати всі І. практично неможливо, але технологічним

фоном для І. в овочівництві є сорт чи гетерозисний гібрид, що забезпечують напрям виробництва, підвищення врожайності чи якості і в кінцевому підсумку задовольняють вимоги споживача. Кафедра овочівництва НУБІП України створила велику інформаційну базу нових овочевих культур, які ще не виробляються у великих обсягах. Тому фермери, які вирощують таку продукцію, деякою мірою знаходяться сьогодні в сприятливих конкурентних умовах. У цьому аспекті мають інтерес вігна овочева, бамія, кабачок макаронний, різні види салату, капуста брюссельської, савойської і броколі, руколи, а також редька лобо і дайкон, селера, цибуля-порей, спаржа, ревінь і навіть хрін. У результаті експертної оцінки виділено наступні інноваційні напрями, без яких неможливий успішний розвиток овочівництва у майбутньому: зниження ціни на засоби захисту рослин, добрива, с.-г. машини та ін.; створення

ефективних бактерицидів; необхідна кількість препаратів для органічного овочівництва; удосконалення засобів моніторингу і прогнозування розповсюдження збудників хвороб і шкідників; забезпечення відповідності рівня стійкості сортів і гібридів потребам виробництва; розробки, спрямовані на збереження структури ґрунту; вирішення важливих проблем, пов'язаних з підкисленням, осолонцюванням і засоленням ґрунтів, що неможливо без державної підтримки. Слід зазначити, що ринок інновацій дуже великий і динамічний, проте внаслідок їх дорожнечі не завжди є доступним для українського фермера.

УДК 635.1/8:631.5/1.563(477.75)

2013.3.205. ТЕХНОЛОГІЯ ПРОИЗВОДСТВА И ХРАНЕ-НИЯ ОВОЩЕЙ, БАХЧЕВЫХ КУЛЬТУР И КАРТОФЕЛЯ В УСЛОВИЯХ КРЫМСКОГО ПОЛУОСТРОВА: рекомендации производству / Турбин В.А., Резник Н.Г., Дементьев Ю.Н., Корниенко Н.Я., Кеньо И.М., Соколов А.С., Тигунова И.Е.; под общей ред. Турбина В.А. — Изд. 2-е, испр. и доп. — Симферополь, 2013. — 270 с. — Библиогр.: 34 назв. Шифр 540430.

Овочівництво Криму, технологія вирощування овочів, зберігання овочів, баштанництво, гриби, картопля, біо-ресурси Криму.

Наведено технології вирощування овочів, баштаних культур, картоплі і грибів з урахуванням біоресурсів Кримського півострова та біологічних особливостей овочевих рослин. Рекомендовано впровадження сівозмін, обґрунтовано розміщення культур у полях сівозмін, застосування систем удобрення, підготовки ґрунту до сівби, способи вирощування розсади. Надано перелік дозволених для використання в Україні препаратів для боротьби зі шкідниками і хворобами картоплі, овочів, баштаних культур і знищення бур'янів. Розглянуто вимоги сучасних нормативних документів до якості овочів, організації їх збирання та оптимальні умови для зберігання якості овочевої продукції і картоплі.

УДК 635.21:330.341.1:338.439(477)

2013.3.206. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КАРТОПЛЯРСТВА У ФОРМУВАННІ ПРОДОВОЛЬЧИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ / Кулаєць М.М., Бабієнко М.Ф., Скрипниченко В.А., Пабат В.О. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 5. — С. 69–73. — Бібліогр.: 5 назв.

Картоплярство, продовольчі ресурси України, інновації науково-технічні, технології продуктивні, землеробство органічне.

Розглядаються питання інноваційного сприяння нарощуванню продовольчих ресурсів в Україні і світі з метою обґрунтування нагальної потреби запровадження цього процесу. Зазначено, що картопля (К.), без перебільшення, є одним з наріжних каменів нашої економічної та продовольчої безпеки. Однак урожайність К. свідчить, що картоплярство в країні ведеється, на жаль, екстенсивно. Якщо в Новій Зеландії врожайність К. становить 50,2 т/га, у США — 44,6, у Білорусі — 21,2, то в Україні не перевищує 16,7 т/га. Наша країна може наздогнати й перегнати за врожайністю "другого хліба" названі країни, оскільки має для цього чудові вітчизняні сорти з генетичним потенціалом 40–50 т/га, сприятливі ґрунтово-кліматичні умови, сучасні технології і, головне, — всенародну любов до цієї продовольчої культури. Останніми роками погіршується екологічна безпека харчових продуктів, зокрема К. Держава повинна стимулювати виробництво високоякісної конкурентоспроможної продукції з використанням ресурсоощадних й екологічно безпечних технологій. В Україні ринок органічної продукції поки що становить близько 10 млн грн, проте це є свідченням певних позитивних зрушень. Висвітлено низку складових стабілізації і нарощування продовольчої безпеки. Потужним резервом стабілізації та нарощування виробництва К. може бути вироблення механізму співпраці із тисячами приватників, що дасть можливість запроваджувати нові технології, контролювати сортову політику, збирання, зберігання й заготівлю картоплі.

УДК 635.21:539.16:631.438(477.41/42)

2013.3.207. ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ БУЛЬБ КАРТОПЛІ, ВИРОЩЕНОЇ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІССЯ / Якименко Г.М., Швиденко І.К.,

Райчук Л.А., Паньковська Г.П. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.4. — С. 105–110. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540203.

Картопля, забруднення радіаційне картоплі, радіоактивність поліських ґрунтів, опромінення внутрішнє, сорти картоплі.

Наведено результати досліджень, проведених з метою визначення радіологічних та агрономічних характеристик ґрунту й забруднення бульб картоплі (К.), вирощеної на території Українського Полісся, для оцінювання їх впливу на формування дози внутрішнього опромінення місцевого населення. Зазначено, що поліські ґрунти мають низький вміст глинистих мінералів, а це сприяє поглинанню ¹³⁷Cs рослинами. Типові дерново-опідзолені ґрунти вирізняються низькою родючістю, недостатнім забезпеченням поживними речовинами, зокрема калієм та кальцієм, мають кислу реакцію ґрунтового розчину, що сприяє переходу радіонуклідів з ґрунту в рослини. Дерново-опідзолені ґрунти с. Нові Петрівці характеризуються нейтральною кислотністю, низькою забезпеченістю азотом та високим вмістом фосфору і калію, що не є притаманним переважній частині ґрунтів Полісся. ґрунти с. Грозіно є типовими для Українського Полісся — з підвищеною кислотністю, низькою забезпеченістю азотом та низьким вмістом фосфору і калію. Встановлено, що вміст ¹³⁷Cs у бульбах К. знаходився в межах 3,7–58,0 Бк/кг, що задовольняє вимоги чинних державних гігієнічних нормативів ДР-2006 щодо вмісту ¹³⁷Cs. Внесок К. у дозу внутрішнього опромінення населення внаслідок споживання бульб змінювався від 1% (с. Нові Петрівці, сорти Билина і Тетерів) до 11% (с. Грозіно, сорти Тетерів і Бородянська рожева, система вирощування — без внесення добрив).

УДК 635.21:631.5(477.7)

2013.3.208. КАРТОФЕЛЬ В ЮЖНОЙ СТЕПИ / Вожегова Р., Балашова Г. // Овощеводство. — 2013. — № 6. — С. 34–37.

Картопля, вирощування картоплі в Степу, зрошення картоплі.

Висвітлено питання щодо технологічних особливостей вирощування картоплі (К.) у Південному Степу. Зазначено, що в даному регіоні тривалий вплив високих температур повітря і ґрунту, незначна і нерівномірно розподілена за періодами вегетації кількість опадів, низька відносна вологість повітря влітку, сухівії в період формування бульб не дають змоги значною мірою реалізувати потенційні можливості К. без застосування зрошення (З.). У той самий час значна кількість тепла, сонячної інсоляції і тривалий безморозний період дають змогу одержувати за вегетацію два врожаї культури. Використання добрив в умовах З. є одним з найважливіших чинників одержання високих урожаїв К. у регіоні. Особливе значення мають органічні добрива, проте мінеральні не поступаються останнім, а для виробництва ранньої продукції навіть більш прийнятні. Для локального внесення краще використовувати складні добрива типу нітрофоски азотно-сульфатної, нітроамофоски тощо. Строк садіння залежить від низки факторів, до яких відносяться температура повітря і верхнього шару ґрунту, його фізичний стан, родючість і спосіб обробки, спосіб підготовки посадкового матеріалу, група стиглості висаджуваного сорту. Слід творчо підходити до вибору глибини висаджування бульб, урахувавши механічний склад ґрунту, забезпеченість його вологою, масу посадкових бульб, строк садіння тощо. Збільшення густоти садіння К. прискорює одержання ранньої продукції. Вирощування К. на поливі забезпечує стабільність виробництва культури, знижує коливання її продуктивності за фазою. Зрошення дає змогу підвищувати врожайність картоплі в 1,5–4 рази порівняно з тією, що вирощується на богарі. Найбільша потреба вологи в рослин спостерігається в період від бутонізації до кінця цвітіння. Добове водоспоживання сягає 50–90 м³/га, а глибина зволоження — 0,6 м. На сьогодні використовують в основному три способи поливу: поверхневий по борознах, дощування і краплинне зрошення, яке дає змогу найощадливіше використовувати воду за локального зволоження ґрунту, останній простий в експлуатації, не потребує планування площ і може забезпечити зрошення на крутих схилах.

УДК 635.21:631.5(477.75)

2013.3.209. ДИНАМИКА ТЕМПЕРАТУРЫ ВОЗДУХА И ПОЧВЫ ПРИ ВЫРАЩИВАНИИ РАННЕГО КАРТОФЕЛЯ В ОТКРЫТОМ И ЗАЩИЩЁННОМ ГРУНТЕ / Резник Н.Г. // Напрямок і підсумки співробітництва науки і АПК: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — Сімферополь, 2013. — С. 34–36. Шифр 540409.

Картопля рання, температура ґрунту, температура повітря, вирощування картоплі ранньої, захищений ґрунт.

Вивчається температурний режим повітря і ґрунту в тунельних укриттях плівкою, агроволокном і у відкритому ґрунті. Зазначено, що більшу частину врожаю ранньої картоплі (РК) в Криму вирощують у відкритому ґрунті, використовуючи зональні ґрунтово-кліматичні умови. Випуск промислових укритих матеріалів, які традиційно використовуються для захисту овочевих культур від несприятливих низьких температур повітря, дає можливість розширити площі під вирощуванням ранньої овочевої продукції, зокрема РК. Одержані дані досліджень засвідчили, що при настанні річних заморозків температура (Т.) повітря у відкритому ґрунті знижувалася до $-1,2^{\circ}\text{C}$, а під тунельними укриттями плівкового типу і агроволокном — до мінус $0,4\text{--}1,0^{\circ}\text{C}$ відповідно. У подальшому зі зниженням Т. у відкритому ґрунті увечері швидко знижувалася і Т. повітря під агроволокном і плівковими укриттями. Тривале зниження Т. повітря до від'ємних значень протягом доби спричиняло ушкодження сходів рослин РК і під тунельними укриттями плівкового типу, й під агроволокном. За невисоких позитивних Т. повітря у відкритому ґрунті протягом доби під укритими матеріалами вона вирівнювалася вночі, а вдень підвищувалася, створюючи сприятливі умови для росту і розвитку рослин РК. На відміну від Т. повітря, Т. ґрунту не так сильно варіювала в період проведення спостережень. Вона практично не опускалась нижче 0°C на глибині висаджування бульб. Навіть за короткочасного зниження Т. повітря до -12°C у 3-й декаді лютого 2007 р. Т. ґрунту становила у відкритому ґрунті $-0,8^{\circ}\text{C}$, а під агроволокном і тунельними укриттями була позитивною ($1,5^{\circ}\text{C}$ і $1,9^{\circ}\text{C}$ відповідно). На основі одержаних даних необхідно відзначити доцільність застосування агроволокна і плівкових укриттів з метою створення сприятливого температурного режиму для рослин РК порівняно з відкритим ґрунтом.

УДК 635.21:631.526.32:631.527

2013.3.210. ЦВЕТНОЙ КАРТОФЕЛЬ — НОВИНКА УКРАИНСКОЙ СЕЛЕКЦИИ / Крутофист В. // Овощеводство. — 2013. — № 8. — С. 20.

Картопля кольорова, селекція кольорової картоплі, цінність кольорової картоплі.

Висвітлено новий напрям в українській і світовій селекції — уведення сортів картоплі (К.) з кольоровим м'якушем, нового джерела антиоксидантів у раціоні людини. Сьогодні селекція кольорової картоплі (КК) активно розвивається в Японії, США, Китаї, Південній Кореї і Латинській Америці, а також і в країнах СНД — Росії, Казахстані й Україні. У Європі в ресторанах готують вишукані страви з КК, у Японії на фабриках виробляють кольорові чіпси, а в Південній Кореї виготовляють омолоджуючі маски. У майбутньому в кондитерській промисловості планується використовувати КК для випуску барвників, нетоксичних і які не загрожують здоров'ю людини. Але є одна проблема: люди думають, що ці сорти К. — результат генної інженерії, проте це не так. Уведення в Україну сортів КК є результатом копіткої праці вітчизняних селекціонерів. За основу брали дикорослі і культивовані перуанські сорти й відібрані для схрещування українські. Прекрасно зарекомендували себе сорти вітчизняної селекції: Довіра, Тирас і Сантарка. У результаті багаторічного схрещування було виведено прекрасні сорти К. з синім, фіолетовим і червоним м'якушем. На жаль, не всі ці сорти високоврожайні, що розчаровує картоплярів, але за своїми лікувальними властивостями вони значно переважають сорти К. з білим і жовтим м'якушем і є дуже цінними в харчуванні дітей. Особливе важливе є той факт, що колір м'якуша К. у процесі приготування не зникає. Слід зазначити, що крохмаль картоплі, звареної в "мундирах", "виловлює" молекули різних шкідливих сполук — від нітратів до канцерогенів. У великій кількості в бульбах з кольоровим м'якушем міститься лютеїн, який дуже потрібен для нормального функціонування сітківки

ока. Отже, виведення нових сортів КК є перспективним напрямом селекції картоплі.

УДК 635.21:631.527.001.76(477.42)

2013.3.211. СЕЛЕКЦІЙНА ПРОГРАМА ПО СТВОРЕННЮ СОРТІВ КАРТОПЛІ РІЗНИХ НАПРЯМІВ ГОСПОДАРЬСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЕКТУ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ КАРТОПЛЯРСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ / Чернуський В.В. // Картоплярство України. — 2013. — № 1/2. — С. 2–7. — Бібліогр.: 10 назв.

Картоплярство України, селекція картоплі, сорти картоплі, інноваційні технології, принципи і методи добору.

Розроблено принципи і методи добору як провідного елементу селекційної програми зі створення сортів картоплі (К.) різних напрямів господарського використання, адаптованих до локальних умов, зокрема як ланки інноваційного розвитку території. У ході проведення досліджень виконувались наступні завдання: розроблення моделі оптимізації поєднання компонентних ознак за формування комплексної в параметричному полі селекційних розсадників різних ступенів селекційної проробки, зокрема на рівні міжпопуляційної мінливості; сортів різних напрямів господарського використання у системі алейно-неалельної взаємодії генів на базі параметричного пулу міжпопуляційної мінливості компонентних ознак. При розробці комплексної моделі селекції, особливо з урахуванням параметрів сортових технологій, для локальних ділянок системи 3D — конфігурацій недостатньо. Тому запропоновано систему моделювання динамічних нелінійних ситуацій з використанням фрактального аналізу й аналізу комплексних чисел на ріманових поверхнях у багатовимірному просторі за принципами побудови математичних моделей. Зазначено, що кожен сорт у даній моделі відповідно до свого напрямку господарського використання та певних умов зовнішнього середовища й елементів сортових технологій знайде свій відповідний локус оптимізованого поєднання і компонентного узгодження у зв'язку з мультиколінеарністю та багатовекторністю активної абстрактної моделі.

УДК 635.21:632.651:631.524.86.01:631.526.32

2013.3.212. ОЦЕНКА СОРТОВ КАРТОФЕЛЯ НА УСТОЙЧИВОСТЬ К ЗОЛОТИСТОЙ КАРТОФЕЛЬНОЙ НЕМАТОДЕ / Большакова В.Н. // Агроном. — 2013. — № 2. — С. 176–177.

Глободероз картоплі, нематода золотиста картопляна, нематоди цистоутворювальні.

Розглянуто питання щодо оцінки сортів картоплі на стійкість до одного з найшкодочинніших захворювань пасльонових культур — глободерозу, який викликають два карантинні види цистоутворювальних нематод (ЦН) — золотиста і біла картопляна. Ці вузькоспеціалізовані облігатні паразити ушкоджують головним чином картоплю (К.), помідори і баклажани, викликаючи значні втрати врожаю (30–80%) і погіршуючи його якість. Хворі рослини відстають у рості, мають хлоротичний вигляд, цвітіння затримується, а на коренях утворюються цисти золотистого чи коричневого кольорів. Розповсюджуються ЦН із зараженням посадковим матеріалом, а також з тарою і ґрунтом. Золотисту картопляну нематоду (ЗКН) було завезено в Україну в 1963 р. з Прибалтики з посадковим матеріалом і вона поступово поширилась у 14 областях України. На сьогодні ЗКН заселяє 5,5 тис. га насаджень К., з яких понад 90% становлять присадибні ділянки. Найбільш ефективним й екологічно безпечним методом боротьби із ЗКН є агротехнічний метод, в основу якого покладено використання нематодостійких сортів К. Перевага цих сортів полягає не тільки в збереженні врожаю К. на інвазійних фонах, але й у здатності очищати ґрунт від цист нематоди. За даними ряду вчених, вони знижують кількість цист Н. в ґрунті на 56–97% щороку, а інколи і на 100%, оскільки лише 11,9% личинок проходять весь цикл розвитку в тканинах сортів К., стійких до ЗКН, решта гине. З 5-ти районованих на Одещині сортів К. (Сорокаденка, Синеглазка, Кардинал, Слов'янка і Чародійка) нематодостійкими виявилися лише 3 сорти (Синеглазка, Слов'янка і Кардинал). Після вирощування нематодостійких сортів К. післязбиральна кількість цист ЗКН у ґрунті за вегетацію зменшилась у 2–3 рази, втрати врожаю варіювали від 5,5 до 11%, а ефект очищення ґрунту

від цист становив 65,1; 53,5 і 51,9% відповідно. Зроблено висновки, що районовані в Одеській обл. сорти К. (Синеглазка, Слов'янка і Кардинал) можна використовувати для локалізації осередків зараження.

УДК 635.36:631.526.32(477.75)

2013.3.213. АГРОБИОЛОГИЧЕСКОЕ ИЗУЧЕНИЕ СОРТОВ И ГИБРИДОВ КАПУСТЫ БРЮССЕЛЬСКОЙ В УСЛОВИЯХ ЮГА УКРАИНЫ / Турбин В.А., Соколов А.С. // Напрямок і підсумки співробітництва науки і АПК: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. — Сімферополь, 2013. — С. 25–26. Шифр 540409.

Капуста брюссельська, сорти і гібриди капусти брюссельської, технологія вирощування капусти брюссельської.

Наведено результати агробіологічного вивчення сортів та гібридів капусти брюссельської (КБ) в умовах півдня України. Зазначено, що вирощування КБ в Криму є перспективним, однак на сьогодні технологія вирощування цієї культури в даному регіоні ще не розроблено. Спосіб вирощування рослин КБ — розсадний. Строки висаджування розсади на дослідній ділянці залежали від строків її готовності. Як правило, розсада відповідала нормативним вимогам стандарту через 45–50 діб після сіви насіння. Схема розміщення рослин на дослідній ділянці — 70×70 см. У дослідях вивчали такі сорти і гібриди КБ, як: група сортів і гібридів середньопізнього строку досягання — Росела, Абакус F₁, Мачуга, Франклін F₁, пізньостиглі — Геркулес 1342 (контроль), Гронінгер, Діабло F₁, Діамант F₁, Контент F₁. Догляд за рослинами полягав у систематичному розпушуванні ґрунту в рядках і міжряддях, поливах, боротьбі зі шкідниками і хворобами. У середньому за роки досліджень у кліматичних умовах півдня України за вирощування КБ розсадним способом для осінньо-зимового споживання слід застосовувати сорти і гібриди з високим і стабільним урожаєм. У групі сортів і гібридів середньопізнього строку досягання такими виявилися Абакус F₁ і Франклін F₁ (урожайність від 13,4 до 13,9 т/га), а серед пізньостиглих сортів і гібридів рекомендовано культивувати Діамант F₁ і Діабло F₁ (від 13,8 до 11,3 т/га).

УДК 635.61/62:631.526.32:339.13

2013.3.214. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ СОРТІВ БАШТАННИХ КУЛЬТУР / Шабля О.С. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 80. — С. 156–161. — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540101.

Баштанництво Півдня України, сорти баштанних культур, конкурентоспроможність вітчизняного баштанництва.

Проведено дослідження з метою визначення конкурентоспроможних сортів та гібридів баштанних культур (БК) вітчизняної селекції, що відповідають уподобанням споживачів, порівняно з аналогічною продукцією в сучасних ринкових умовах. На I-му етапі досліджень критерії конкурентоспроможності було поділено на 3 групи, а саме: для виробника — врожайність, товарний вигляд, смак, скороплідність, маса плоду, стійкість проти хвороб, жаростійкість, транспортабельність, біохімічний склад, термін зберігання і рентабельність виробництва; для оптово-роздрібного торговця — товарний вигляд, смак, маса плоду, транспортабельність, термін зберігання і рентабельність продажу; для споживача — товарний вигляд, смак, маса плоду, біохімічний склад, термін зберігання і ринкова ціна. В Україні кавун (К.) є однією з привабливих БК, площі якої у всіх категоріях господарств становили 73,7 тис. га (2010 р.). Сортний потенціал БК вітчизняної селекції, в основному, задовольняє вимоги всіх категорій виробників продукції. За минулу 5-річку створено новий сорт К. Загадочний і ранньостиглий гібрид Мандрівник, сорти дині Фантазія і Престиж, гарбуза Універсал і Родзинка, кабачка Аскольд і патисона — Астероїд. Сорти К. іноземної селекції щороку займають 40–45% площ, а сорти дині — до 20%. Проте майже 100% посівних площ гарбузів займають сорти вітчизняної селекції. Такі сорти К. вітчизняної селекції, як середньостиглі Княжич, Альянс і Спаський висівають щороку на площах понад 5 тис. га, а ранньостиглі Красень і Орфей — понад 2 тис. га, оскільки ці сорти мають високу пластичність і стали врожаї. Вітчизняні сорти дині перевершують іноземні аналоги за рівнем транспортабельності і вмістом сухої речовини. За результатами аналізу встановлено, що коефіцієнт

конкурентоспроможності вітчизняних сортів БК селекції Ін-ту південного овочівництва і баштанництва для окремих операторів ринку (оптовий покупець, роздрібний покупець та клієнт супермаркету) становить 1,04; 1,08 і 1,15 відповідно, що свідчить про розвиток галузі південного регіону за рахунок вітчизняних сортів баштанних культур.

УДК 635.64:631.559:551.58

2013.3.215. ЗАЛЕЖНІСТЬ УРОЖАЙНОСТІ ТА ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ ПЛОДІВ ТОМАТА ВІД ПОГОДНИХ УМОВ / Прісс О.П., Жукова В.Ф. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 49–51. — Бібліогр.: 8 назв.

Помідор, урожайність помідора, нітрати, зрошення краплинне, вирощування помідора.

Вивчався вплив погодних умов на врожайність і формування показників якості помідора (П.), вирощеного на краплинному зрошенні (КЗ). Результати кореляційного аналізу засвідчили сильну залежність суми активних температур при вирощуванні П. та врожайності, виходу стандартної продукції, вмісту сухих речовин у його плодах. Установлено сильний позитивний зв'язок ($r=0,94$) на основі досліджень впливу суми опадів на якісні показники П. між рівнем нітритів у плодах та кількістю опадів за вирощування П. Кореляційна залежність між рівнем опадів і врожайністю показала слабкий прямий зв'язок ($r=0,17$), що вказує на незначний вплив даного погодного чинника на якість плодів П., оскільки рослини вирощені на КЗ. Крім того, кореляційним аналізом встановлено зв'язок середньої сили між рівнем опадів і виходом стандартної продукції ($r=0,61$). Виявлено зворотну кореляцію середньої сили між рівнем опадів та вмістом сухих речовин у плодах ($r=0,43$). Зниження сили зв'язку пояснюється також вирощуванням із застосуванням КЗ. З'ясовано, що погодні умови вирощування впливають на комплекс якісних показників плодів П. Удосконалення технологій виробництва П., яке передбачає застосування КЗ, управління живленням, дотримання сівозміни, контроль шкідливих організмів, дає можливість максимально реалізувати біологічний потенціал П. і, таким чином, одержати високоякісну продукцію. Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є встановлення закономірностей змін фізіологічних і біохімічних показників плодів помідора на зберігання залежно від агрокліматичних умов формування якості під час вегетації.

УДК 635.646:631.544

2013.3.216. ПЕРЕЦ: РАННИЙ, ВИТАМИННИЙ, ПРИБЫЛЬНЫЙ / Герман Л., Бойко И. // Овощеводство. — 2013. — № 4. — С. 62–66.

Перець солодкий, ґрунт закритий, вирощування перцю, сорти перцю, розсада перцю.

Висвітлено особливості технології вирощування в умовах закритого ґрунту перцю солодкого (ПС). Рослини ПС вирізняються підвищеною врожайністю до тепла, тому його з успіхом можна вирощувати в теплицях за достатнього забезпечення вологою, оскільки до 60–65% кореневої системи розміщується у верхньому шарі ґрунту (0–20 см). Урожайність ПС в теплицях залежить від багатьох чинників: типу споруд закритого ґрунту, сорту чи гібрида, періоду й тривалості вирощування та ін. Оскільки ПС вимогливий до тепла, його в усіх ґрунтово-кліматичних зонах України вирощують розсадою. Насіння ПС рекомендовано висівати наприкінці лютого, а в південних регіонах — у 2–3-й декадах березня. За недостатнього освітлення розсаду слід доосвітлювати люмінесцентними лампами. Наведено рекомендації щодо вирощування здорової та міцної розсади ПС. Для вирощування як у плівкових спорудах, так і у відкритому ґрунті достатньо добре зарекомендували себе сорти ПС селекції Ін-ту овочівництва і баштанництва НААН, зокрема: Злагода F₁, Піонер, Дружок, Велетень, Лада, Ванюша, Снігур та низка інших. У плівкові теплиці без обігріву рослини висаджують, коли температура ґрунту о 8 год ранку на глибині 10 см становить 14–15°C. На Поліссі і в Лісостепу це відбувається в 3-й декаді квітня — на початку травня, у степовій зоні — у середині квітня. Густота і схема висаджування рослин ПС визначається сортовими особливостями. Догляд за рослинами полягає в підтриманні оптимальних режимів мікроклімату, зрошення, мінеральному живленні, регулярному розпушуванні ґрунту й захисті ПС від

шкідників і хвороб. Заходи боротьби з хворобами — профілактичні: дотримання сівозміни попереджує в'янення ПС, створення оптимальних умов для росту і розвитку рослин гальмує розповсюдження хвороб і знижує їх шкодоциністність. Ефективними для попередження хвороб є загущена посадка рослин ПС, оптимальний водний режим, своєчасне розпушування ґрунту та інші заходи, які сприяють активному обміну речовин і підвищенню продуктивності фотосинтезу.

УДК 635.646:631.544(477.7)

2013.3.217. БАКЛАЖАН В ПЛЁНОЧНЫХ УКРЫТИЯХ / Довбня Д. // Овощеводство. — 2013. — № 5. — С. 30–33.

Баклажан, вирощування баклажана в теплицях, радіація фотосинтетична активна.

Висвітлено питання щодо вирощування баклажана (Б.) у плівкових укриттях на Півдні України. За біологічними особливостями і агротехнологією вирощування Б. має схожість з культурою перцю, але, на відміну від нього, це найвищолюбивіша культура до умов вирощування серед родини Пасльонові. Рослина дуже світлолюбна. Загущені посадки, тривала хмарна погода або затінення деревами призводять до уповільнення росту рослин і зниження врожаю. Вимогливі Б. й до зволоження ґрунту. Оптимальна температура для росту і плодоношення Б. — 25–28°C. Основним районом вирощування Б. в нашій країні є Південь України, кліматичні умови якого сприяють одержанню товарної продукції високої якості. У зв'язку зі зміною клімату з'явилась можливість продовжити період вегетації Б. в умовах захищеного ґрунту на 20–25 днів порівняно з відкритим ґрунтом. Нині отримав широке розповсюдження спосіб вирощування ранніх овочів з використанням простого плівкового укриття і великорозмірних тунелів без додаткового обігріву. Велику роль для росту і розвитку рослин Б. відіграє сонячна радіація, майже 60% якої становить фотосинтетична активна радіація (ФАР). Розроблено технологію вирощування Б. у плівкових укриттях на краплинному зрошенні, яка б дала змогу підвищити врожайність культури за рахунок раціонального використання енергії ФАР. Вивчався вплив густоти висаджування рослин на коефіцієнт засвоєння енергії ФАР. Для досліджень були вибрані такі сорти Б. як Пушанський-60, Алмаз і Кашалот з густотою висаджування 4, 5, 6 і 10 рослин/м² відповідно. Встановлено, що найбільший коефіцієнт використання енергії ФАР у плівкових укриттях формується за густоти насадження 10 рослин/м² і становить 1,16–1,56% залежно від сорту. Урожайність Б., відповідно, знаходиться на рівні 4,9–7,9 кг/м².

На Півдні України доцільно здійснювати висаджування розсади в плівкові теплиці в 3-й декаді квітня у віці 40–45 днів, попередньо (за 57 днів) підготувавши ґрунт. Догляд за рослинами полягає у знищенні бур'янів, розпушуванні ґрунту через 10–12 год після поливів. За високої температури повітря необхідно здійснювати провітрювання у плівкових укриттях для зниження ризику опадання квітів. Мінеральні добрива під Б. слід вносити в нормах рекомендованих для конкретного типу ґрунтів.

УДК 635.646:631.559:631.674.6/.675(477.7)

2013.3.218. РЕЖИМ КАПЕЛЬНОГО ОРОШЕНИЯ И ПРОДУКТИВНОСТЬ БАКЛАЖАНА В СТЕПИ УКРАИНЫ / Шатковский А., Черевичный Ю., Чабанов А., Сметана П. // Овощеводство. — 2013. — № 6. — С. 74–77.

Баклажан, зрошення краплинне, продуктивність баклажана, режим зрошення баклажана, водоспоживання баклажана.

Вивчалась залежність продуктивності баклажана (Б.) від режиму краплинного зрошення (КЗ) в умовах Степу України. Зазначено, що Б. сьогодні в Україні вирощують щороку на площі близько 9,2–10,3 тис. га. Валовий збір плодів становить близько 100–110 тис. т, при цьому середня врожайність із-за недотримання технології і низької культури землеробства в цілому, становить лише 10,5–12 т/га (оптимальна врожайність — 55–75 т/га). Баклажан — дуже вимоглива щодо вологи і, відповідно, дуже чутлива до зрошення культура. За потребою вологозабезпечення його відносять до 3-ї групи овочевих культур. Нестача вологи в ґрунті, а також низька вологість приземних шарів повітря спричиняють масове опадання квіток. Тому чітке дотримання водного режиму дає можливість у 3–5 разів збільшити врожайність, поліпшити товарність, біохімічний склад і середню масу плодів Б. порівняно з незрошуваними умовами. На сьогодні овочівники перейшли в основному з дощування на зрошення. За екологічного підходу до розробки режимів КЗ слід виходити з біологічних особливостей рослини, можливості зниження передполивного порога вологості в некритичні фази розвитку рослин, а також враховувати доступність води для рослин, зумовлену типом ґрунту. Згідно з одержаними експериментальними даними, найефективнішим відносно використання вологи рослинами Б. розсадного за вирощування на КЗ в умовах Степу України є диференційований за фазами розвитку культури режим цього способу зрошення — 75–85% від НВ, який забезпечує максимальну врожайність за мінімального коефіцієнта водоспоживання.

635.9 Декоративні культури. Квітництво

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — академік НААН КОНДРАТЕНКО П.В.

УДК 635.9:582.572.7(477.75)

2013.3.219. ПОПУЛЯЦІЇ IRIS SIBIRICA L. У КРИМУ / Подорожний Д.С. // Интродукция растений. — 2013. — № 1. — С. 33–40. — Библиогр.: 11 назв.

Ірис, популяції Iris sibirica, ексклав, локалітети, ценопопуляції.

Наведено результати хорологічних і популяційних досліджень *Iris sibirica* (*I. sibirica*) в гірському Криму. Проаналізовано місце кримських локалітетів виду в загальній схемі його ареалу. Підтверджено факт зростання виду *I. sibirica* на Долгоруківській яйлі, а також вперше описано 2 нові місцезростання в Криму. Наявність ізольованих ценопопуляцій ірису на Демерджі-Яйлі та на межі яйл Долгоруківська і Тирке є цікавим фактом й істотно доповнює інформацію про поширення *I. sibirica* в Україні. Не виключено, що наведені три ценопопуляції ірису для Криму є не єдиними, тому потрібні подальші дослідження для виявлення нових локалітетів цього рідкісного виду. З огляду на значну ізольованість ценопопуляції від основного ареалу виду в Україні та на високу декоративність *I. sibirica*, заплановано науково обґрунтувати створення нових об'єктів природно-заповідного фонду. Локалітети *I. sibirica* в Криму відмежовані від найближчих міс-

цезнаходжень основного ареалу виду в Україні диз'юнкцією в 500 км і утворюють кримський ексклав.

УДК 635.9:582.715

2013.3.220. ОЧИТКИ — ЧУДОВА ПРИКРАСА ВАШОГО САДУ / Швелідзе С. // Квіти України. — 2013. — № 2. — С. 11–14.

Очиток (седум), декоративність очитка, вирощування очитка.

Наведено дані щодо біологічних і декоративних особливостей очитка (О.) та агротехнології його вирощування. Рослини О. невибагливі та стійкі до погодних катаклізмів, зберігають стабільний декоративний вигляд протягом тривалого періоду, мають підкреслену фактурність і різноманітність форм та забарвлення листків, велику кількість яскравих суцвіть, багатий вибір видів і сортів. Усі О. різні: це кустики півтора метра заввишки і повзучі трави із розгалуженими стеблами. Зацвітають вони наприкінці травня — у серпні дрібними зірчастими яскравими квітами: білими, кремовими, жовтими, яскраво-рожевими, бордовими тощо. Усі О. — прекрасні медоноси. Деякі види О. зберігають красу листків і суцвіть аж до зими. Рослини О. потребують мінімального догляду,

але однією з основних життєво важливих умов для їхнього росту й розвитку є сонячне місце та суглинисті й піщані ґрунти. Зауважується, що О. потребують ретельного розпушування, тому що зовсім неконкурентоспроможні щодо бур'янів, за винятком О. їдкою. Узимку невеликого укриття потребують О. іспанський, лідійський, Еверса, ореганський тощо. Усі гібридні сортови О. примхливіші, ніж їхні батьківські види. Старі рослини О. необхідно "омолоджувати" раз на 3–4 роки. Найкраще місце для них — рокарії й альпійські гірки. Зауважується, що О. є дуже стійкими й мало хворіють, але в холодну й вологу погоду можуть уражуватись грибними інфекціями. Деякі види і сорти ушкоджуються гусеницями справжніх пильщиків та довгоносом. Наведено короткі характеристики видів О. Найпопулярнішими сортами О. є такі з них, як Yellow Queen, Aureovariegatum, Carmen, Star Dust, Rosea, Glaucum та ін.

УДК 635.925:582.675.1:[581.4+574.4](477.4/5)

2013.3.221. МОРФОЛОГІЧНІ ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ ІНТРОДУКЦІЇ І ДОСЛІДЖЕНЬ КВІТНИКОВО-ДЕКОРАТИВНИХ РОСЛИН РОДУ *ANEMONE* L. В УМОВАХ ПОЛІССЯ І ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Музичук Г.М., Перебойчук О.П. // Інтродукція рослин. — 2013. — № 1. — С. 62–71. — Бібліогр.: 24 назви.

Квітниково-декоративні рослини, анемона, інтродукція анемони, аутоекологічні особливості видів, морфологія анемони.

За результатами досліджень аутоекологічних особливостей видів квітниково-декоративних рослин роду *Anemone* L. (А.) здійснено оцінку перспективності їх інтродукції в зони Полісся та Лісостепу України, а також визначено пріоритетні завдання інтродукційних досліджень. Показано, що А. є важливим ресурсом для збагачення асортименту квіткових рослин в Україні й водночас завдяки широкому варіюванню типу морфологічної будови в поєднанні з різновидами геліо-, гідро- й тропоморф-об'єктами, які становлять значний інтерес як моделі для дослідження закономірностей онтогенезу та процесів формування репродуктивного потенціалу рослин відмінних морфо- й екотипів під впливом різних умов зростання. За еколого-біологічними особливостями, переважна більшість (≈90%) рослин роду *Anemone*, виявлених у культивованій флорі світу, мають потенційно високу здатність успішно зростати в умовах зон Полісся та Лісостепу України.

УДК 635.925:582.711.712:632.95

2013.3.222. ОСОБЕННОСТИ ЗАЩИТЫ РОЗЫ ОТ ВРЕДИТЕЛЕЙ И БОЛЕЗНЕЙ В ОТКРЫТОМ И ЗАЩИЩЁННОМ ГРУНТЕ / Стрюкова Н.М. // Напрямок і підсумки співробітництва науки і АПК: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15–17 трав. 2013 р. — Сімферополь, 2013. — С. 121–122. Шифр 540409.

Троянда, шкідник троянди, хвороби троянди, захист троянди від шкідників і хвороб, пестициди.

Висвітлено питання щодо особливостей захисту троянди (Т.) від хвороб і шкідників в умовах відкритого і захищеного ґрунтів. У відкритому ґрунті Т. вирощують, як правило, для одержання саджанців, а в теплицях — на зріз. У досліді було вибрано 3 сорти: Авеланж, Хеч Меджик і Гранд Прі. У якості підщепи було використано шипшину *Rosa canina* (безколючкова форма). У ході досліджень на Т. у відкритому і захищеному ґрунтах виявлено 13 видів шкідників і 5 видів збудників хвороб. Найшкодочиннішими членистоногими фітофагами, особливо в захищеному ґрунті, виявились звичайний і червоний павутинні кліщі; розанний, західний квітковий та оранжерейний трипси. Ступінь ушкодження сягав 4 балів. Хвороби також більшою мірою уражували Т. в захищеному ґрунті. Визначено максимальний ступінь ураженості Т. — борошнистою россою (3 бали) і сірою гниллю (4 бали). Найменш стійкими до борошнистої роси виявився сорт Гранд Прі. Визначено також ефективність дії сучасних пестицидів у боротьбі з кліщами. Кращі результати одержано при застосуванні золону і талстару в захищеному ґрунті (99,9 і 92,6% відповідно). Ефективною була також ріпакова олія (100%), однак тривалість її дії значно знижувалась вже через 10 днів, тому Т. треба було обробляти ще раз. Проти грибних хвороб, виявлених у Т. в захищеному ґрунті, найефективнішими виявились такі фунгіциди як: імпакт — проти іржі (91,3%),

фундазол — проти сірої гнилі (96,5%) і топсин-М — проти борошнистої роси (86,7%). На основі результатів авторських досліджень рекомендовано систему захисних засобів для Т. у відкритому і захищеному ґрунтах.

УДК 635.925:582.823

2013.3.223. РОЗМАЇТИЙ КОЛОРИТ КАМЕЛІЙ / Харченко І. // Квіти України. — 2013. — № 2. — С. 15–21.

Камелія, сорти і види камелії, вирощування камелії, шкідники і хвороби камелії, використання камелії.

Висвітлено екологічні й біологічні властивості камелії (К.), охарактеризовано низку її сортів і видів, наведено особливості агротехніки вирощування, а також використання в різних напрямках народного господарства. Рослини К. дуже декоративні завдяки своїй вічнозеленій кроні та яскравим квіткам різних кольорів — білосніжні, рожеві, яскраво-червоні і жовті. Вони квітнуть на початку весни та наприкінці осені, коли більшість інших рослин перебуває у стані спокою. Батьківщиною К. є Східна Азія, де ці рослини культивують вже сотні літ, а на Заході (Європа, Америка) вирощувати її почали трохи більше ніж 300 років тому. Рід К. налічує близько 200 видів, найдекоративнішими з них є такі, як: К. японська, сасанква, сітаста, салунська, олійна тощо. До роду К. сучасні дослідники відносять усім відомий чай. Камелії — це невеликі вічнозелені дерева або кущі заввишки від 1–2 м до 15 м (іноді до 18 м) з компактною або добре розгалуженою кроною. Наведено короткі характеристики сортів і видів К. За популярною класифікацією Південно-Каліфорнійського товариства камелієводів сорти і форми К. поділяються на 6 груп за формою квітки: прості, напівмахрові, анемоноподібні, півонієподібні, трояндоподібні і махрові. Камелії — переважно рослини вологого субтропічного клімату. В умовах оранжерей К. квітнуть з жовтня по березень–квітень. Рослини К. не люблять надто яскравого освітлення. Взимку К. можуть витримувати нетривалі зниження температури повітря (до –12...–14°C), але комфортною для рослини є кімнатна температура. Для нормального розвитку К. необхідно підтримувати досить високу вологість повітря і періодично підживлювати. Розмножувати К. можна насіннєвим і вегетативним способами. Успіх у вирощуванні К. значною мірою залежить від обрізування та формування крони. В умовах захищеного ґрунту Національного ботанічного саду К. в основному уражуються лише щитівкою, іноді попелицею. Зазначено, що К. культивують не лише заради декоративних властивостей, а й використовують у різних напрямках народного господарства країни (деревина, олія з насіння, коробочки, відвар з листя), зокрема харчовій, текстильній, фармацевтичній і косметичній промисловостях.

УДК 635.925:635.051:582.711.712:581.165.7

2013.3.224. ОСОБЛИВОСТІ ЖИВЦЮВАННЯ ТРОЯНД НА РІЗНИХ СУБСТРАТАХ / Ткачук О.О., Яворська Н.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.5: Актуал. пробл. ліс. та садово-парк. госп-ва. — С. 314–318. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540204.

Троянда кореневласна, живцювання троянди, сорти троянди, укорінення троянди, субстрат під троянду.

Наведено результати живцювання 12 сортів троянд (Т.) у садових групах з використанням чотирьох різних субстратів: 1-й варіант — низинний торф з агроперлітом; 2 — низинний торф з листовим ґрунтом і агроперлітом; 3 — кокосовий торф з піском; 4 — кокосовий торф з листовим ґрунтом і піском. З'ясовано, що найоптимальнішим для живцювання Т. є останній, 4-й варіант, застосування субстрату цього варіанта для живцювання Т., незалежно від сорту, дає можливість значно підвищити регенераційну здатність живців, скоротити строки вкорінення й одержати найбільшу кількість якісного кореневласного садивного матеріалу (укорінення становило 71–75%). Найбільша частка вкорінення живців спостерігалася в *R. Alba Meidiland*, яка вирізняється високою регенераційною здатністю.

УДК 635.925:635.054:582.916.31:635.051(477.4)

2013.3.225. ОСОБЛИВОСТІ КВІТУВАННЯ ТА ПЛОДОНОШЕННЯ ВИДІВ РОДУ КАТАЛЬПА (*CATALPA* SCOP.) У ПРАВОБЕРЕЖНОМУ ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ / Кульбіцкий В.Л.

// Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.6. — С. 196–201. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 540205.

Катальпа, квітання катальпи, плодоношення катальпи, продуктивність насіння катальпи, інтродукція катальпи.

Досліджувалися особливості квітання і плодоношення інтродукованих у Правобережний Лісостеп видів роду *Catalpa* Scop., зокрема *C. bigonioides*, *C. speciosa*, *C. ovata*, *C. hybrida*, *C. fagesii* та *C. bungei*. Початок цвітіння в поодиноких особин видів роду *Catalpa* спостерігається на 2-му році вегетації, а масове — на 3-му. За вегетативного розмноження здерев'янілими та зеленими живцями процес цвітіння спостерігається в усіх досліджуваних видів на 2-му році вегетації, причому відбувається формування повністю життєздатного насіння. Досліджувані види катальпи (К.) утворюють змішані бруньки, у яких формуються як генеративні органи — суцвіт-

тя, так і вегетативні — пагони. Цвіте К. з 1-ї декади червня по 3-тю декаду серпня, за винятком *C. speciosa*. В умовах Києва початок цвітіння в досліджуваних видів К. відбувається в 2–3-й декадах червня. Першою розквітає *C. speciosa*, через тиждень — *C. bigonioides* та *C. hybrida*, ще через тиждень — *C. ovata*. У зрілому віці (20–35 років) рослини формують до 500 і більше суцвіть, що містять від трьох до п'ятнадцяти коробочок, у яких дозріває, залежно від виду, 150–250 повноцінних насінин. Урожайність К. залежить від віку дерев, місяця зростання та від їх вологозабезпечення. Насіння досліджуваних видів К., зібране в умовах Правобережного Лісостепу України, має лабораторну схожість 98,8%. З метою прискорення формування генеративних органів у рослин К. доцільно надавати перевагу вегетативним способам їхнього розмноження, зокрема це стосується живцювання зеленими й здерев'янілими живцями.

636/639 ТВАРИННИЦТВО

636.0 Загальні питання

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.03:338.34.055.3

2013.3.226. ПОГОЛІВ'Я І ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ / Месель-Веселяк В.Я., Грищенко О.Ю. — К., 2013. — 146 с. Шифр 540475.

Тваринницька галузь (економ. аспект), ціни на тваринницьку продукцію, поголів'я тварин.

Проаналізовано тенденції розвитку тваринництва (Т.) в Україні. Наведено показники валової продукції Т. за категоріями господарств у розрізі 1990–2011 рр. Охарактеризовано цінову політику на ринку, регіональне розміщення поголів'я тварин. Визначено економічні фактори спаду і зростання. Підкреслено, що допущений спад виробництва продукції сільського господарства в цілому, і Т. зокрема, та збитковість окремих його видів є наслідком допущених помилок у ціновій політиці держави. Ціновий міжгалузевий диспаритет розпочався значними темпами ще у 1991–1993 рр. За 1991–2011 рр. ціни на промислові товари зросли у 9 разів більше, ніж на продукцію Т. Показано виробництво кормів, від яких залежить також розвиток тваринницької галузі. Представлено низку численних додатків, які конкретизують характеристику тваринницької галузі у динаміці за зонами і регіонами України. У висновках зауважується, що для поліпшення ситуації в галузі, стабільного зростання поголів'я тварин та виробництва продукції необхідно, щоб ціни на продукти Т. поступово зростали відповідно до їхньої собівартості. Визначено, що ціна на продукцію тваринництва має відшкодовувати затрати і забезпечувати прибутки на рівні 20–25% рентабельності.

УДК 636.08:631.147:636.2.034

2013.3.227. ОРГАНІЧНА АЛЬТЕРНАТИВА ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО МОЛОЧАРСТВА: інтерв'ю з Еріком Майлі та Штефаном Шюрманом // Тваринництво сьогодні. — 2012. — № 8. — С. 18–22.

Органічне тваринництво, продукція тваринництва, досвід швейцарських органічних господарств, добробут тварин, здоров'я тварин і людини.

Представлено поради експерта молочного напрямку швейцарсько-українського проекту "Розвиток органічного ринку в Україні" Е. Майлі (Дослід. ін-т органічного сільського господарства, FiBL, Швейцарія) та консультанта з органічного молочного виробництва Ш. Шюрмана (FiBL). Головним стрижнем органічного господарства у тваринницькій галузі вбачається повсякденна турбота про здоров'я тварин. Усі тварини повинні мати доступ до пасовищ, води та місць вільного вигулу, споживати тільки органічні корми, починаючи з материнського молока (ВРХ, буйволи і бізони — 3 місяці,

вівці і кози — 45 днів, свині — 40 днів). Травоїдні мають одержувати мінімум 60% твердого корму. За можливості необхідно відмовлятися від застосування антибіотиків та ін. ліків. Усі заходи спрямовувати на добробут тварин, мінімізацію стресу, щоб запобігти хворобам; перевагу надавати фітопрепаратам. Система відтворення повинна допускати розмноження тварин без втручання людини, хоча штучне розведення також дозволяється. Під заборону підпадає трансплантація ембріонів. Для підтримання якості продукції допускається кастрація. Використання стимуляторів росту та гормональних препаратів для контролю репродуктивної функції тварин у швейцарських органічних господарствах заборонено. В Україні слід надавати перевагу маловитратним системам з адаптованими породами. Виробникам тваринницької продукції необхідно дотримуватись законів щодо добробуту тварин, захисту водних ресурсів та навколишнього середовища, а також стандартів якості продукції, зокрема молока. Наведено економічний аспект та статистичні дані з органічного молочного виробництва у Швейцарії.

УДК 636.082.12:575.2

2013.3.228. БИОМАРКЕРЫ ГЕНОМНОЙ НЕСТАБИЛЬНОСТИ У ЖИВОТНЫХ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ВИДОВ / Глазко Т.Т., Косовский Г.Ю., Глазко В.И. // Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии. — 2013. — № 2. — С. 139–147. — Библиогр.: 12 назв.

ВРХ, вівці, коні, цитогенетика тварин, анеуплоїдія у ВРХ, геномна нестабільність у тварин, мутації в породах тварин.

Представлено результати порівняльного аналізу мікроядерного тестування тварин за походженням, належністю до різних порід і видів, гібридних популяцій, їхнім віком, сезоном досліджень, а також еколого-географічним відтворенням. Досліджували цитогенетику в мазках крові чорно-рябій голштинської ВРХ Полтавської, Хмельницької, Київської областей, а також вивчали кров ВРХ, коней та овець ін. країн. Показано, що за відносно підвищеної інтенсивності дії природного добору (наприклад, у зоні ризикованого тваринництва пустелі Південного Гобі) у поколіннях переважно відтворюються тварини з відносно підвищеною стійкістю генетичного апарату до дії несприятливих факторів навколишнього середовища.

УДК 636.087.72:549.623.84

2013.3.229. САПОНІТ І АЕРОСИЛ У ТВАРИННИЦТВІ ТА МЕДИЦИНІ / Кулик М.Ф., Засуха Т.В., Луцюк М.Б. [та ін.]. — Вінниця, 2012. — 362 с. — Бібліогр.: у кожному розділі. Шифр 538141.

Сапоніт, аеросил, тваринництво, мінеральні добавки, ветеринарна медицина, ентеросорбенти, корови, свині, птиця, цеоліт-сметтинові туфи, кремній.

Представлено результати сучасних досліджень щодо використання вулканічних туфів як мінеральної добавки в годівлі корів, свиней і птиці. Вулканічні цеоліт-сметтинові туфи містять у своєму складі сапоніт і анальцим, у яких понад 50% кремнію, роль якого в організмі тварин багатогранна. Показано вплив сапоніту (С.) на зниження ліпідів у крові та печінці тварин і перспективу досліджень такої дії модифікованого С. в медицині. Експериментально обґрунтовано використання аморфного високодисперсного кремнезему (аеросилу) в медицині, наприклад, для лікування

кишкової непрохідності, харчової алергії, ін. захворювань. Вперше виявлено позитивний вплив сапоніту і анальциму на відтворювальну здатність корів, прискорення статевої зрілості молодняку птиці, початок яйцекладки. Зазначено, що модифікований сапоніт у кишковик лабораторних тварин проявляв якості сорбенту токсинів і важких металів. Охарактеризовано нові сорбенти для концентрації вірусів із водного середовища, використання природного мінералу сапоніту для знезараження води. Висвітлено клінічну ефективність очних крапель з левоміцетином на основі наносупензії "Силікс" (досліди на 25 кролях), корекцію метаболічних порушень у хворих на анемію препаратом "Силікс" тощо.

636.1 Конярство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.1:619:616.832

2013.3.230. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІАГНОСТИЧНОГО ОБСТЕЖЕННЯ ПРИ ЗАХВОРЮВАННЯХ СПИННОГО МОЗКУ В КОНЕЙ / Керолайн Хан (Единбурзький ун-т, Великобританія) // Ветеринарна практика. — 2013. — № 7. — С. 30–35. — Бібліогр.: 6 назв.

Коні, спинний мозок у коней, хвороби коней, діагностика (коні), неврологічне обстеження коней.

Зауважується, що торако-ларингеальний тест ("флеп-тест", тест плескання) є невід'ємною частиною неврологічного обстеження коней з підозрою на ураження блукаючого, поворотного нервів або шийно-грудного відділу спинного мозку. Описано особливості визначення депресії або асиметрії локальних шийних і шийно-лицьових рефлексів для діагностики (Д.) ураження шийного відділу спинного мозку, а також зон потіння та оцінку ходи і поз для Д. місця ушкодження спинного мозку. Представлено найбільш уживані тести і критерії оцінки неврологічних показників, оцінки функції черепно-мозкових нервів, порушення ходи і поз при неврологічних поразках, загальні клінічні ознаки ушкодження верхніх і нижніх рухових нейронів. Охарактеризовано симптоми, які викликають підозру на органічні ушкодження нервів.

УДК 636.13.046.2.082.2

2013.3.231. ОСОБЛИВОСТІ СЕЛЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ІЗ ВЕРХОВИМИ КОНЯМИ / Нежлукченко Т.І., Петров Є.Г. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2012. — Вип. 10. — С. 113–114.

Коні верхові спортивні, селекція коней.

Наведено показники поголів'я коней у світі за даними ФАО та в Україні. Зокрема українська верхова порода (УВП) серед 11 основних заводських порід у нашій країні найрозповсюдженіша і є великим вітчизняним досягненням. Вона налічує понад 1000 гол. конематок і 150 жеребців-плідників, несе у собі генетичний потенціал кращих спортивних порід Європи, має добру пристосованість до місцевих умов довкілля. Проте для досягнення найбільшого генетичного прогресу породи необхідно у селекції дотримуватись максимального збільшення точності, зокрема за імпорту жеребців, та інтенсивності щодо покращення спортивних якостей породи. Метою розведення коней УВП має бути: одержання благородного, правильної конституції, крупного коня довгих ліній, прямокутної рамки, міцного і гнучкого, здатного до сильних і технічних стрибків, із правильними продуктивними рухами на основних алюрах з підведеним задом, а також доброго норову, здоров'я та роботоздатності. Щодо експорту молодняку, то зауважується, що немає сенсу реалізовувати кращих племінних коней за межі України, оскільки включення тварин з найвищою племінною цінністю в племінну популяцію — це інвестиція в майбутню генетичну цінність УВП, тоді як їх продаж дає лише одноразовий прибуток.

УДК 636.13/.14.033(477.85/.87)

2013.3.232. М'ЯСНА ПРОДУКТИВНІСТЬ І МОРФОЛОГІЧНИЙ СКЛАД ТУШ КОНЕЙ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ РІЗНИХ

ТИПІВ / Головач М.Й., Головач М.М. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 5. — С. 42–44. — Бібліогр.: 3 назви.

Коні гуцульської породи, м'ясо коней.

Для дослідження м'ясної продуктивності і якості м'яса з вибраканих коней гуцульської породи (КГП) різних типів сформували нагульний табун, який випасали на природних пасовищах 3 міс. без підгодівлі. Залежно від типу тварин поділили на три групи: 1 — коні первинного типу, 2 — верхового, 3 — верхово-запряжного. Аналіз результатів забою тварин піддослідних груп показав, що молодняк КГ усіх 3-х типів має задовільні показники. Найвищою м'ясною продуктивністю і якістю м'яса характеризуються КГ верхово-запряжного типу. Маса парної туші у тварин 1-ї групи становила 131,3 кг, 2-ї — 140,1 та 3-ї — 176,2 кг; забійний вихід — 61,7%, 61,5 та 62,8% відповідно. Найбільшу кількість м'яса 1-го сорту дали тварини 3-ї групи — 65,5% (2-го сорту — 8,8%). Хімічний склад м'язової тканини засвідчив, що жиру найбільше мали тварини 3-ї групи (2,5% проти 1,9 та 1,8% у 1- та 2-й гр.), це стосувалось і протеїну (21,9% проти 21,8 і 21,7% відповідно).

УДК 636.13/.14.082(477.85/.87)

2013.3.233. ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЗНИЖЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ВІДТВОРЕННЯ ГУЦУЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ КОНЕЙ У ГОСПОДАРСТВАХ РІЗНИХ ФОРМ ВЛАСНОСТІ / Стефурак Ю.П. // Розведення і генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46: До 90-річчя засн. Ін-ту розведення і генетики тварин НААН. — С. 248–250. Шифр 06 538173.

Коні гуцульської породи, Прикарпаття.

Кризисні явища в економіці України в останні роки, значне зменшення державної фінансової підтримки галузі конярства зумовили домінуючі причини погіршення відтворення коней гуцульської породи (КГП). Відсутність інфраструктури внутрішнього і зовнішнього ринків і ДПК породи, часто низька якість племінної продукції призвели до затоварювання кіними практично всіх племінних і неплемінних (переважно приватних) господарств та скорочення маточного поголів'я. Високі витрати на вирощування племінного молодняку зробили його нерентабельним. Надмірне фізичне навантаження кобил, часті перегули, неповноцінна годівля та умови утримання негативно вплинули на їх відтворювальну здатність. Зазначено, що із 71 обстеженого господарства Косівського та Верховинського р-нів Івано-Франківської обл. лише у 13 проводили парування кобил із жеребцями-плідниками гуцульської породи. Значна частина коневласників не дотримується належних правил щодо використання жеребних кобил, тому часто спостерігаються аборти та народження мертвих і недоношених лошат. Отже, стихійне розведення КГП зумовило негативні наслідки. Це стало поштовхом до об'єднання власників чистопорідного поголів'я гуцульських коней з метою налагодження селекційно-племінної роботи з КГП. Створюються с.-г. обслуговуючі кооперативи, придбано жеребців-плідників вітчизняної та зарубіжної селекції.

636.22/.29 ВРХ. Скотарство

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.22/.28.033.082.083.5:502

2013.3.234. РЕЗУЛЬТАТИ СУЧАСНОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ПОТОЧНИХ СТАТУСІВ РИЗИКУ ЗНИКНЕННЯ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА УКРАЇНИ / Гузев І.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2012. — Вип. 12. — С. 36–42. — Бібліогр.: 48 назв.

М'ясне скотарство, ВРХ (небезпека зникнення), державний контроль, генофонд ВРХ, збереження біорізноманіття ВРХ, ризику у скотарстві, породоутворення у скотарстві.

На основі нової, уніфікованої з міжнародним досвідом ФАО, методики вперше у вітчизняній селекційній практиці визначено статуси ризику щодо перспектив збереження усіх породних генофондів спеціалізованого м'ясного скотарства України. Серед виявлених 21 генофондового об'єкта порід спеціалізованого м'ясного скотарства України лише 2 характеризуються нині повністю нормальним для існування статусом, а саме, поза зоною ризику: волінська м'ясна та абердин-ангус. Мінімальний ступінь незахищеності, або "уразливий стан" мають поліська м'ясна і вітчизняна симентальська м'ясна, що створюється. У "стані небезпеки, що контролюється", знаходяться 4 українські селекційні досягнення: ковельський ВПТ волінської м'ясної, знам'янський ВПТ поліської м'ясної і таврійський та причорноморський ВПТ південної м'ясної порід. Категорією "критичний, що контролюється" оцінюються сіра українська, українська м'ясна, шароле, лімузин, світла аквітанська, салерс, геррефорд і п'ємонтзе. Статус "критичний", або максимальний рівень небезпеки ідентифіковано у 5 генетичних ресурсів: клян, мен-анжу, гаскон, шортгорн і санта-гертруда. Отже, 9/10 усіх племінних ресурсів українського спеціалізованого м'ясного скотарства знаходиться у зоні ризику різного ступеня небезпеки щодо їх подальшого існування. Це потребує нагальної уваги наукової спільноти, особливо з боку виконавчої влади, та своєчасного державного фінансування і контролю.

УДК 636.22/.28.034.082.232

2013.3.235. МОЛЕКУЛЯРНО-ГЕНЕТИЧНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ БУГАЙ-ПЛІДНИКІВ ЗА ГЕНАМИ, АСОЦІЮВАНІМИ ІЗ ГОСПОДАРСЬКИ КОРИСНИМИ ОЗНАКАМИ / Ставецька Р.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2(72). — С. 136–144. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 540388.

Бугай-плідники ПрАТ НВО "Прогрес", генетична диференціація ВРХ, селекція ВРХ, молочне скотарство, племінна цінність бугаїв.

Досліджували кров бугаїв-плідників у ПрАТ НВО "Прогрес" (Білоцерківський НАУ) різних порід: голштинської — 25 гол., симентальської — 3 гол., швіцької — 2 гол. і абердин-ангуської — 1 гол. Наведено показники їх племінної цінності за надоєм дочок (масова частка жиру у ньому — 0,07%, білка — 0,02%, оцінені за генотипом — +931 кг, –0,10%, +0,03% відповідно. Бугай-плідники симентальської породи — +514 кг, +0,03%, +0,03%, а швіцької — +556 кг, +0,07%, –0,01% відповідно. При високій племінній цінності за надоєм для бугаїв-плідників голштинів, незалежно від методу оцінки, характерні від'ємні значення племінної цінності за масовою часткою жиру (–0,07–0,10%) в молоці. Зазначено, що частота алелів А і В генів капа-казеїну і β-лактоглобуліну в усіх групах тварин знаходиться у співвідношенні ≈1:1, тобто майже всі плідники за даними генами є гетерозиготними. Високий рівень гетерозиготності за генами свідчить про

недосконалість селекційної роботи, яку можна поліпшити, використовуючи дані молекулярно-генетичного аналізу. За геном гормона росту всі плідники несуть переважно алель L (0,900–0,950), асоційований з підвищеною жирністю молока, а за геном гіпофіз-специфічного фактора транскрипції — алель В (0,650–0,850), асоційований з підвищеним надоєм і виходом жиру та білка.

УДК 636.22/.28.034.082.232

2013.3.236. ПРОДУКТИВНІСТЬ ПЕРВІСТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ МОЛОЧНОЇ ПОРОДИ В УМОВАХ ДП НДППЗ ім. ФРУНЗЕ / Гончаренко І.В., Звягольська М.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 70–73. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540467.

ВРХ українська червона молочна, молочне скотарство, бугай-плідники, племзавод ім. Фрунзе, селекція ВРХ.

Навчально-дослідний племінний патівничий завод ім. Фрунзе Сакського р-ну АР Крим є також одним з провідних із розведення ВРХ української червоної молочної породи. За останнє 10-ліття (2002–2012 рр.) надій молока від корів стада зріс від 4213 до 6711 кг. Господарство тісно співпрацює з Ін-том розведення і генетики тварин НААН, що сприяє достатньо високому рівню селекційно-племінної роботи. Реалізація генетичного потенціалу тварин була досягнута завдяки поліпшенню годівлі та умов утримання. Наведено порівняльну оцінку щодо віку першого отелення та молочної продуктивності у первісток від бугаїв-плідників: Цвіток 435, Сургуч 352, Діамант 395, а також молочну продуктивність за 305 днів лактації у корів різних генеалогічних формувань (лінії: Р. Соверінга 198998, Регіла 352882, П.Ф.А. Чіфа 1427381, С.Т. Рокіта 252803, Сітейшна 267150, Інгансера 343514, Хановера 1629391, Наріта 300502). Найбільшою молочною продуктивністю (1-5079-3,87-197) серед корів-первісток відзначалися дочка бугая-плідника Цвіток 435, що на +462 кг і 321 кг більше порівняно з дочками бугаїв-плідників Сургуч і Діамант. Найбільшими ж промірами виділялась корова-рекордистка Талана UA 0100227210. Для консолідації генетичної структури поголів'я ВРХ української червоної молочної породи рекомендується відібрати і використати оцінених плідників з кровністю 5/8 та 15/16 відповідно до перспективного плану селекційної роботи з породою.

УДК 636.22/.28.034.082.233

2013.3.237. ЯК ПОЗНАЧАЄТЬСЯ ПІДВИЩЕНА МОЛОКО-ПРОДУКТИВНІСТЬ КОРІВ НА ЇХ ВІДТВОРЮВАЛЬНІЙ ЗДАТНОСТІ / Логвиненко В. // Тваринництво України. — 2013. — № 6. — С. 22–27. — Бібліогр.: 5 назв.

ВРХ укр. червона молочна, молочне скотарство, племзавод ВРХ "Чумаки", бугай-плідники, відтворювальна здатність корів, осіменіння корів, молочна продуктивність корів.

Об'єктом дослідження були корови (К.)-первістки центрального зонального типу української червоної молочної породи (n=69) племзаводу "Чумаки" Дніпропетровського р-ну Дніпропетровської обл. Найбільша кількість К. мала надій 6000–7000 кг молока. Маточне стадо ПЗ "Чумаки" належить до 5 ліній: Інгансера Рс (11,6%), Кавалера Рс (37,7%), Р. Соверінга (20,3%), Р. Сітейшн (13,2%) та Хановера Ред (17,3%). Найбільшу молочну продуктивність за три лактації мали К. лінії Хановера Ред, а найменшу — Р. Соверінга, у якого найвищий індекс осіменіння. Вихід телят від К. на 100 гол. найбільший у лінії Інгансера Рс, а найменший — у Р. Соверінга, у лінії К. якого найдовша тривалість міжотельного періоду, як і в Кавалера Рс. Корови лінії Кавалера Рс мали найвищий рівень заплідненості упродовж 2 підконтрольних статевих циклів — 80%. У той самий час у К. з найбільшою молочною продуктивністю спостерігали найменшу заплідненість за

2 статеві цикли — 64% (табл.). Відтворювальна здатність у К. з віком зменшувалась. Найбільшій надій мали К., вік першого отелення яких наставав з 28–30 місяців та у віці 31–33 місяці. Ці К. мають найбільшу живу масу. Найвищу запліднюваність мали К., вік першого отелення яких припадав на 23–27 місяці, але їхня молочна продуктивність була найнижчою ($P>0,05$). Корови пізнього отелу мали найнижчу живу масу і невисоку продуктивність. Отже, несвоєчасне отелення корів шкідливе для економіки виробництва молока, найкращий час першого отелення — 28–30 місяців.

УДК 636.22/.28.034.082.454/.456

2013.3.238. ІМУНОБІОЛОГІЧНА РЕАКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗМУ ПОМІСНИХ КОРІВ ЧЕРВОНОЇ ПОЛЬСЬКОЇ ПОРОДИ ТА ЇХ МОЛОЧНА ПРОДУКТИВНІСТЬ / Жуковський О.М., Стравський Я.С., Ящук Т.С. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 5. — С. 45–48. — Бібліогр.: 10 назв.

ВРХ червона польська, молочне скотарство, імунітет і адаптація корів, племгосподарство ВРХ Тернопільщини.

Дослідження проведено у пасовищний період на помісних коровах червоної польської породи ($n=10$, племгосподарство ПСП ім. Шевченка Ланівецького р-ну Тернопільської обл.), яких розподілили на 2 групи: помісні за червоною естонською (ЧЕ) та за червоною датською (ЧД) породами. Проаналізовано вміст імуноглобулінів (А, М, G) у сироватці крові піддослідних корів, а також їх зв'язок з молочною продуктивністю. Встановлено, що корови з вищою молочною продуктивністю мають більш розвинуті механізми імунобіологічної реактивності організму (ІРО). Порівняння значень індексів адаптації з ознаками ІРО корів досліджуваних груп показало тенденцію до їх взаємозв'язку. Це свідчить про можливість використання імунобіологічних показників як додаткових селекційних тестів під час розведення помісної худоби червоної польської породи. Визначено, що помісі за ЧД породою мають кращу стійкість до змін навколишнього середовища, ніж помісі за червоною естонською. Їхня молочна продуктивність також більша за ЧЕ на 7,52%. Водночас сервіс-період у ЧЕ на 7,7 дня подовжений, а міжотельний період на 12,4 дня, що зумовлює втрати молока на 115 кг більше. За результатами кореляційного та регресійного аналізів встановлено різного напрямку та сили зв'язки показників відтворювальної здатності тварин зі значеннями, що характеризують пристосувальні можливості організму в системі взаємозв'язку "генотип — середовище". Найсильнішим, прямим, виявлено зв'язок коефіцієнта відтворювальної здатності зі значенням Іа ($r=0,815$). Це вказує на те, що для тварин необхідно створити оптимально сприятливі умови розведення, спрямовані на реалізацію генетичного потенціалу, а також спланувати подальші дослідження.

УДК 636.22/.28.034.084.22:636.085.54

2013.3.239. ПЛАНУВАННЯ ПІДГОДІВЛІ КОРІВ НА ПАСОВИЩІ КОНЦЕНТРОВАНІМИ КОРМАМИ ТА ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА / Борщенко В.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3(73). — С. 3–14. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 14 назв. Шифр 540389.

Корови, пасовищний період, підгодівля корів, корми корів концентровані.

Акцентується увага на тому, що при підгодівлі тварин концентрованими кормами необхідно враховувати ефект заміщення, який полягає у зменшенні споживання тваринами грубих кормів та збільшенні кількості кормових залишків. За підгодівлі корів на пасовищі концентратами зменшується жирність молока і зростає вміст білка та надой. Віддалений ефект такої підгодівлі проявляється у поліпшенні кондицій тіла, стану здоров'я стада та репродуктивної функції корів. Представлено схему підгодівлі дійних корів концентратами впродовж пасовищного періоду залежно від пасовищного корму та продуктивності тварин. Наведено економічну оцінку такої підгодівлі. Результати дослідження показали, що на пасовищах низької якості для високопродуктивних корів витрати концентратів можна збільшувати до 370–450 г/кг молока, при цьому розраховуючи на економічну доцільність підгодівлі, яку слід здійснювати переважно енергетичними концентратами. Протеїнові концентрати рекомендуються у кількості 20% від загальної маси концентрованих кормів

лише в періоди зниження якості травостою, особливо в кінці пасовищного сезону. Концентровані корми слід виготовляти з відносно дешевих інгредієнтів, щоб їхня вартість була, як мінімум в 1,25–1,5 раза меншою, ніж молока, інакше економічного ефекту від підгодівлі не буде.

УДК 636.22/.28.083.5:502.4(477)

2013.3.240. ГЕНЕЗИС ЛИПОВАНСЬКОЇ ЧЕРВОНОЇ ОСТРІВНОЇ ХУДОБИ / Гузєєв Ю.В., Демчук М.П., Волошкевич О.М., Вінничук Д.Т. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3(73). — С. 68–77. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 17 назв. Шифр 540389.

ВРХ Липованська червона острівна, худоба аборигенна, схрещування ВРХ, резистентність ВРХ, генофонд ВРХ (збереження), історія ВРХ, заповідники.

Популяція Липованської червоної острівної худоби (ЛЧОХ) мешкає в дельті Кілійського гирла Дунаю, на островах, які входять до складу Дунайського біосферного заповідника. Представлено історичну довідку про аборигенну худобу. Нині у Дунайському біосферному заповіднику на островах Кубанському та Кубану ЛЧОХ налічується лише 5 голів, а близько 150 гол. утримується місцевим населенням на інших островах у буферній зоні заповідника. Перший тип — це здичавілі тварини, які перебувають під відкритим небом без будь-якого захисту, кількість регулюється шляхом відстрілу; тварини рухливі, мають відмінний інстинкт самозахисту, легкі отелення, сильні кінцівки. Вони стійкі до підтоплення, паразитів, гнусу, володіють підвищеною резистентністю до туберкульозу, піроплазмозу, маститу та ін. хвороб. Відбір відбувається під впливом природних факторів. Другий тип ЛЧОХ розводять старообрядці-липовани в особистих господарствах. Тварини 2-го типу є domestиковані, теж червоні, у них добре розвинені молочні задатки. Підкреслюється, що через повне поглинальне схрещування червоної степової худоби з голштинською не можна проаналізувати генетичний зв'язок з іншими породами, хоча у формуванні ЛЧОХ прослідковується явний вплив червоної степової худоби. Необхідні комплексні генетичні дослідження за маркерними генами ізольованої популяції ЛЧОХ. Наголошується, що державними актами треба заборонити використання голштинізованих плідників та ін. порід і типів у зоні розведення ЛЧОХ. Плідників ЛЧОХ можна використовувати в м'ясних стадах аридинних зон та водно-болотних угідь України. Очевидна доцільність комплексних генетичних досліджень фенотипів і генотипів, дрейфу генів, хромосомного аналізу та ДНК-маркерів.

УДК 636.22/.28.084/.085

2013.3.241. НОРМИ І РАЦІОНИ ПОВНОЦІННОЇ ГОДІВЛІ ВИСОКОПРОДУКТИВНОЇ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ: ДОВІДНИК-ПОСІБНИК / За наук. ред. [Богданова Г.О.], Кандиби В.М. — К.: Аграр. наука, 2012. — 296 с. Шифр 538159.

ВРХ високопродуктивна, молочне скотарство, м'ясне скотарство, корми ВРХ, годівля ВРХ, продуктивність ВРХ, норми і раціони (ВРХ).

Викладено концептуальні засади щодо організації нормованого живлення і повноцінної годівлі високопродуктивної молочної та м'ясної худоби в господарствах України на період до 2020 р. Представлено сучасні методичні підходи і положення з нормованого живлення тварин та вказано шляхи підвищення ефективності використання кормів в умовах інтенсивного ведення скотарства. Викладений матеріал ґрунтується на багаторічному вивченні принципових недоліків у вітчизняній системі нормування і технології годівлі ВРХ та послідовному і детальному науковому аналізі новітніх систем нормування і технологій годівлі високопродуктивної молочної і м'ясної худоби США, Великої Британії, Німеччини, Росії та ін. країн. Висвітлено експериментально обґрунтовані новітні системи енерго-, ресурсоощадного виробництва високоякісних кормів із пріоритетних для різних зон України кормових культур, які б забезпечили в господарствах реалізацію генетичного потенціалу тварин та високорентабельне ведення молочного скотарства в сучасних ринкових умовах господарювання.

УДК 636.22/.28:619:616.99—084/.085

2013.3.242. ПАРАЗИТОЗИ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ СТІЙЛОВОГО ПЕРІОДУ ТА СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ІН-

СЕКТОАКАРИЦИДНИХ ПРЕПАРАТІВ В УКРАЇНІ / Шевченко А.М. // Ветеринарна медицина України. — 2013. — № 4. — С. 15–18. — Бібліогр.: 9 назв.

ВРХ, ектопаразити, препарати проти ектопаразитів, дезінсекція, дезакаризація.

У стійловий період великій рогатій худобі найбільше дошкуляють ектопаразитози — бовікольоз та сифункулатози, зумовлені паразитуванням волососідов і вошей та тілі тварин. Найсильнішу інвазію реєструють наприкінці зими і на початку весни, коли шерстний покрив найгустіший, що призводить до зменшення молочної продуктивності на 7,2–24,1%. На ринку України представлено 32 інсектоакарицидні препарати для “парентерального” введення великій рогатій худобі, з яких 14 — вітчизняного виробництва. Майже всі вони на основі макроциклічних лактонів (МЛ) у вигляді 1% розчинів (табл.). Найбільший асортимент ліків представлений засобами з діючою речовиною івермектин. Однак їх використання обмежене, оскільки залишки МЛ виділяються з молоком. Перспективнішими засобами визнано фотостабільні піретроїди для оброблення тварин від комах і кліщів. Більшість з них разом з найдзвичайно високою інсектицидною ефективністю і низькою токсичністю для теплокровних чинять досить тривалу дію на паразитів. Проте і вони практично всі заборонені для використання лактуючим тваринам. Спеціалісти ТОВ “Бровафарма” розробили лінію інсектоакарицидних засобів з торговою назвою ектосанTM, які виявляють репелентний ефект і не вводяться з молоком. Так, комбінація синтетичного піретроїду альфаметрину з діетилен-гліколевим ефіром піперонілбутоксидом (д.р., які впливають синергічно) є контактним інсектицидом, що уражає периферичну нервову систему комах і кліщів на різних фазах їхнього розвитку. Водні розчини ектосану застосовують як для дезакаризації тваринницьких приміщень, так і для дезінсекції, а жуйним тваринам за ураження членистоногими — у розведенні 1:1000. Описано і використання худобі ектосан-пудри, яка є єдиним інсектоакарицидом для лактуючих тварин, що можна застосовувати в зимовий період за низьких температур.

УДК 636.234.034.082.12:619:616—007

2013.3.243. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ДНК-ТЕХНОЛОГИЙ В СЕЛЕКЦИИ КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА. ВЫЯВЛЕНИЕ НОСИТЕЛЕЙ ЗАБОЛЕВАНИЯ. КОМПЛЕКСНЫЙ ПОРОК ПОЗВОНОЧНИКА (CVM) / Баранова Л.А., Емельянова В.П., Жорник Е.В., Струкова А.М., Волотовский И.Д. // Разведение и генетика тварин: міжвід. темат. наук. зб. — К., 2012. — Вип. 46: До 90-річчя заснув. Ін-ту розведення і генетики тварин НААН. — С. 270–272. Шифр 06 538173.

ВРХ голштинської породи, молочне скотарство, захворювання хребта у ВРХ (CVM), худоба імпортована, ген білка SLC35A3, метод PCR-PIRA, ДНК-діагностика, метод ПЛР.

Зарубіжний досвід. Відзначається, що однією з поширених рецесивних генетичних вад голштинської худоби є комплексний порок хребта (CVM), який зумовлює велику кількість абортів і мертворождалих телят. Він пов'язаний з мутацією в гені SLC35A3. Проникнення захворювання у Білорусь відбувається, головним чином, за рахунок завезення бугаїв-плідників та їх сперми або нетелей із Голландії та США, меншою мірою — з Німеччини та Канади. У представленому дослідженні вивчали зразки хрящової тканини ВРХ різних порід і популяцій. Розробку ДНК-діагностики для виявлення носія CVM проводили за використання методу PCR-PIRA. Виявляли мутацію в гені білка SLC35A3. Зроблено висновок, що спадкові захворювання ВРХ часто пов'язані з високими показниками продуктивності, наприклад, з надоями. Тому виключення гена, асоційованого із захворюванням, із селекційного процесу призведе до втрати високих продуктивних показників. Оскільки більшість генетичних захворювань успадковується за рецесивним принципом, то перевагу доцільно віддавати контролюванню генів, асоційованих із успадковуваними захворюваннями, тобто екстенсивному скринінгу поголів'я, для виявлення носіїв захворювання. Запропонований метод ПЛР-діагностики для виявлення прихованого захворювання CVM може бути корисним для тестування аеля CVM.

УДК 636.234.1:636.22/27.082

2013.3.244. ГОЛШТИНСКАЯ ПОРОДА И ЕЁ ВЛИЯНИЕ НА ГЕНЕТИЧЕСКИЙ ПРОГРЕСС ПРОДУКТИВНОСТИ ЧЁРНО-

ПЁСТРОГО СКОТА ЕВРОПЕЙСКИХ СТРАН И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ / Прохоренко П. // Молочное и мясное скотоводство. — 2013. — № 2. — С. 2–6. — Библиогр.: 6 назв.

ВРХ голштинізована, молочне скотарство, генофонд ВРХ, бугаї-плідники (голштини), корови чорно-рябі.

Представлено аналіз впливу зарубіжного генофонду голштинської породи (ГП) ВРХ (США, Канада) на генетичний прогрес чорно-рябої худоби європейських країн та Російської Федерації. Показано результати порівняльної оцінки господарськи корисних якостей основних молочних порід. Відзначено, що всі світові рекорди за молочною продуктивністю, починаючи з 20-х років ХХ ст., належать коровам ГП, а за племінною цінністю — бугаям-плідникам ГП. Наведено приклади. Нині відбувається об'єднання голштинізованої чорно-рябої худоби Європи і північно-американських голштинів в одну світову популяцію, яка серед корів 8 найпоширеніших молочних порід становить 25 млн гол. або 72%. Висвітлено клочки бугаїв-лідерів, які брали участь у формуванні родо-водів сучасних плідників (популяція голштинів США, 2009 р.), а також молочну продуктивність 11 зональних внутрішньопорідних і заводських типів чорно-рябої породи РФ (2011 р.). Вказано й основні недоліки голштинізованої худоби: низька тривалість продуктивного використання (2,2–2,6 лактації), щорічне вибракування 30–40%, домінування хвороб органів відтворення, кімців, маститів тощо. Зазначено, що з голштинами також “прийшли” рецесивні летальні мутації BLAD-дефіцит адгезії лімфоцитів ВРХ; SVM-комплекс аномалій хребта; DUMPS-дефіцит активності уридинмонфосфатсинтетики ембріонів. У 2011 р. голштинські асоціації США і Канади оголосили про наявність у ГП ще одного рецесивного летального дефекту — ВУ-синдром короткої спини (5% канадських, 6 — американських і 8% голландських). Вказано і на небезпеку інбридингу (40% поголів'я ГП у США має спорідненість з 4 видатними плідниками: Елвейшн 1491007, Арлінд Чиф 1427381, Блекстар 1929410, Айвенго 1189870). Проблеми сучасного стану чорно-рябої породи і шляхи її вдосконалення обговорювалися у серпні 2012 р. на Міжнародній науково-практичній конференції, яка відбулась у Всеросійському науково-дослідному інституті генетики і розведення с.-г. тварин.

УДК 636.235.082(477)(091)

2013.3.245. ИСТОРИЯ РАЗВЕДЕНИЯ ГОЛЛАНДСКОЙ ПОРОДЫ В УКРАИНЕ / Котенджи Г.П., Левченко И.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2012. — Вип. 10. — С. 18–25. — Библиогр.: 10 назв.

ВРХ чорно-ряба (голландська), молочне скотарство, селекція ВРХ, корови голландської породи, вим'я корів, мастити, доїння машинне, підбір ліній ВРХ.

Об'єктом досліджень були корови-первістки провідних племзаводів України з розведення голландської чорно-рябої породи 6 ліній: Анна'С Адеми 30587 (n=525), Хільте'С Адеми А 37910 (n=379), Ніко 31652 (n=286), Рейнтса 25024 (n=287), Ліндберга Н-2363 (n=278), Братка 2689/30, ЛДГ-68 (n=261). Наведено морфологічні та функціональні дані тварин, оцінку їх за формою вимені і надоем. Особливий інтерес представляють результати впливу підбору окремих ліній на ці дані. Встановлено, що найефективніший підбір бугаїв ліній А. Адеми, Х. Адеми, Рейнтса, Ніко до маточного поголів'я, що належить до ліній А. Адеми і Рейнтса. За поєднання ліній А. Адеми × А. Адеми, Ніко × Х. Адеми, Браток × А. Адеми, корови мають рівномірний розвиток четвертин вимені (від 3,2 до 6,5%). З відхиленням від рівномірного розвитку четвертин ± 1 –3% понад 50% корів мали поєднання ліній А. Адеми × А. Адеми (75%), Ліндберг × А. Адеми (68,6%), Х. Адеми × Ніко (51,7%), Х. Адеми × А. Адеми (52,1%) і Рейнтс × А. Адеми (50%). Проте відхилення від рівномірного розвитку ± 1 більше, від 3,3% до 4,8% мали поєднання ліній Х. Адеми × Рейнтса, А. Адеми × Братка, Братка × А. Адеми. Виявлені закономірності при внутрішньолінійному і міжлінійному підборі підтверджують необхідність постійного моніторингу поєднання ліній у процесі наступного селекційного вдосконалення породи.

УДК 636.237.21.034.082.12

2013.3.246. АНАЛІЗ ГЕНЕТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ВРХ ТА БІОТЕХНОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ

ПОКАЗНИКІВ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКТИВНОСТІ / Новак Н.Б., Облап Р.В. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2012. — Вип. 12. — С. 73–76. — Бібліогр.: 9 назв.

ВРХ укр. чорно-ряба молочна, генетичний потенціал ВРХ, селекція ВРХ, біотехнологія відтворення ВРХ.

На прикладі української чорно-рябої молочної породи ВРХ розроблено біотехнологічні методи для комплексної оцінки генетичного потенціалу тварин. Досліджено поліморфізм генів κ -казеїну, β -лактоглобуліну, пролактину, лептину, гормона росту, PIT1, STAT5A та DGAT1. За всіма 8 молекулярно-генетичними маркерами кількісних ознак, пов'язаних з молочною продуктивністю, виявлено поліморфізм. Установлено високу частоту зустрічання господарсько цінних алелів за локусами β -лактоглобуліну, гормона росту, ацил-КоА-діацилгліцерол ацилтрансферази 1, факторів транскрипції PIT1 та STAT5A, а також високий рівень генетичної мінливості цієї породи

ВРХ. Визначено, що у поліморфному стані перебуває 100% проаналізованих локусів, середнє число алелів на локус становить 2,13, ефективне число алелів — 1,51, середня спостережувана та середня очікувана гетерозиготність — 0,351 та 0,327 відповідно. При цьому встановлено кореляційний зв'язок між масовою часткою (м.ч.) жиру в молоці ($r=0,748$, $P<0,001$), м.ч. білка ($r=-0,629$, $P<0,001$) та генотипом КК гена ацил-КоА-діацилгліцерол ацилтрансферази 1. Виявлено обернену кореляційну залежність між генотипом ТТ гена фактора транскрипції STAT5A, кількістю загального білка ($r=-0,632$, $P<0,001$) і виходом молока за лактацію ($r=-0,633$, $P<0,001$). Ці залежності засвідчили можливість використання даних кореляційних зв'язків для подальшого вдосконалення селекційного процесу та одержання високопродуктивної ВРХ української чорно-рябої молочної породи за рахунок виведення тварин з генотипами АА або КК за локусом DGAT1 та ТС за локусом STAT5A.

636.32/.39 Вівчарство. Козівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ЖУКОРСЬКИЙ О.М.

УДК 636.32/.38.03.082.001.12(477)

2013.3.247. ВІВЧАРСТВО УКРАЇНИ НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТ'Я / Вдовиченко Ю., Жарук П., Іовенко В., Жарук Л. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 6–10.

Вівчарство України, програми розвитку, державна підтримка вівчарства.

Зауважується, що вівчарство України у нинішніх умовах дуже потерпає внаслідок різкого зниження цін на вовну, що зменшило зацікавленість виробників. Висвітлено стан поголів'я овець у різних категоріях господарств у 1991, 2001 та 2012 рр., показники споживання продукції вівчарства населенням країни, динаміку виробництва продукції, прогнозовану до 2020 р. Підкреслено, що без державної підтримки вітчизняної галузі в умовах конкуренції на ринку продукції, виробленої в зарубіжних країнах, які надають субсидії своїм виробникам, українське вівчарство не зможе існувати. Як приклад інтенсивного ведення цієї галузі можна назвати Францію, де є 8,0 млн голів овець, зокрема 6,2 млн — вівцематки, у т.ч. 4,0 млн м'ясного напрямку продуктивності, виробляється 111 тис. т або 18 кг м'яса на вівцематку, у грошовому виразі — 1100–1200 грн. При цьому виділяється субсидія — 16 євро/гол. і 220 євро/га сільгоспугідь (водночас вартість кормів у Франції та в Україні істотно не відрізняється). Створення експортоорієнтованої галузі в Україні потребує зміни структури стада за напрямками продуктивності, а саме: формування масивів м'ясного напрямку та збільшення кількості м'ясо-вовнових овець, залучення інвестицій і реальної державної підтримки на створення великих підприємств та розвиток інфраструктури заготівлі і переробки продукції. Згідно з "Програмою розвитку галузі до 2020 р." планується: збільшити поголів'я овець від 1,1 до 1,8 млн голів; створити великотварні спеціалізовані підприємства; виробництво баранини в забійній масі довести від 20,0 до 44,4 тис. т, вовни — від 3,6 до 6,3 тис. т, молока — від 4,5 до 9,5 тис. т; підвищити рівень вовнової продуктивності овець до 3,5 кг в усіх категоріях господарств і до 3,8 кг у с.-г. підприємствах, а середньодобової прирости молодняку овець — до 270 г/гол.; забезпечити виробництво кормів для вівчарства — 883,2 тис. т, у т.ч. фуражного зерна — 191,6 і преміксів — 5,6 тис. т; досягти виробництва експортоорієнтованої баранини — 1,0–1,2 тис. т.

УДК 636.32/.38.033.082

2013.3.248. ЛІНІЯ БАРАНА N664 АСКАНІЙСЬКИХ ЧОРНОГОЛОВИХ ОВЕЦЬ З ВИДАТНОЮ СКОРОСПІЛІСТЮ І М'ЯСНОЮ ПРОДУКТИВНІСТЮ / Польська П.І., Калашук Г.П. // Таврійський науковий вісник: зб. наук. пр. — Херсон, 2012. — Вип. 81. — С. 292–295. Шифр 540102.

Вівці асканійські чорноголові, баран N664 і його потомство, баранина, вовна, генофонд овець, державна підтримка вівчарства.

Засновник цінної новоствореної лінії — баран N664 народився в числі двійнят із живою масою 5 кг та характеризувався відмінно вираженими м'ясними формами, скоростиглістю, високими показниками настигу чистої вовни, відмінною оцінкою руна і стійкою передачею нащадкам спадкових цінних властивостей. Висвітлено рекордні показники його нащадків. Відзначається, що методом поглибленої селекції за короткий — 10-річний — період (від реєстрації у 1985 р. рекордних показників основних селекційних ознак барана N664, до апробації лінії в 1995 р. у ДГ ІТ "Асканія-Нова") сформовано нову найперспективнішу генеалогічну лінію асканійського типу чорноголових овець. Вівцематки лінії за сприятливих умов годівлі проявили рекордний генетичний потенціал м'ясної продуктивності. За плодючості 160% (макс. — 179%) середні показники ж.м. становили 83,5 кг (макс. — 132 кг), молочності за 120 днів лактації — 209 кг (макс. — 340 кг). Рекордні показники виробництва м'яса на вівцематку при вигодовуванні трійневих ягнят до 4-міс. віку досягли 118 кг, за вирощування їх до 9–10-місячного віку — 192 кг. У 9–10-місячному віці ж.м. ягнят за достатньої повноцінної годівлі становила 56–61 кг (макс. 87 кг). Яркі запліднюються у 13–14-міс. віці і відтворюють життєздатне потомство. У генофондному стаді асканійських чорноголових овець частка особин лінії барана N664 із 6 спорідненими групами (59, 344, 361, 371, 689, 849) серед баранів-плідників становить 45,6%, а вівцематок — 48,9%. Досягнуті унікальні селекційні напрацювання потребують державної підтримки з метою їх збереження та відновлення галузі вівчарства в Україні, формування експортного потенціалу племінних ресурсів.

УДК 636.32/.38.033.084.522.6

2013.3.249. НОВА ТЕХНОЛОГІЯ ІНТЕНСИВНОЇ ВІДГОДІВЛІ МОЛОДНЯКУ ОВЕЦЬ / Яковчук В.С. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 215–222. — Бібліогр.: 12 назв.

Вівці таврійського типу, відгодівля ягнят інтенсивна, баранина.

Піддослідних ягнят ($n=15$) утримували за технології інтенсивної відгодівлі (В.), яка відповідала основним вимогам В., прийнятим у європейських країнах з розвиненим вівчарством. Її складові: відлучення ягнят у 2-місячному віці, стійлове утримання з обмеженням свободи пересування; високий вміст у раціоні концентрованих кормів — до 65–70%; використання неподрібненої зерносуміші із 4,0-міс. віку; застосування комплексу солей мікроелементів (CuSO_4 , ZnSO_4 , MnSO_4 , KI , CoSO_4 , Na_2SeO_3) разом із сольовою сумішшю. При досягненні 6,5-міс. віку трьох тварин із середньою жи-

вою масою (ж.м.) у групі забивали. Ягнят, які залишилися ($n=12$), відгодовували до 8-міс. віку, після чого знову трьох із них забивали. Фактичне споживання кормів визначали раз у 2 тижні. Результати досліджень показали, що інтенсивна відгодівля до 8,0-міс. віку дає змогу одержати тушки ягнят більшої маси (23,5 проти 19,7 кг) на 19,3%, із співвідношенням білка до жиру у м'якій частині 1,0:1,33 за норми 1:1. При цьому, витрати корму за період від 6,5 до 8,0 місяців на 1 кг приросту ж.м. становили 9,74 к. од. і 1,37 кг ПП, тоді як за відгодівлі до 6,5-міс. віку — 6,15 к. од. і 0,881 кг ПП. У грошовому еквіваленті інтенсивна відгодівля до 6,5-міс. віку коштувала 11,1 грн/кг ж.м., а з 6,5- по 8,0-міс. вік — 17,2 грн/кг ж.м.

УДК 636.32/38.033/035(477)

2013.3.250. АСКАНІЙСЬКА М'ЯСО-ВОВНОВА ПОРОДА ОВЕЦЬ З КРОСБРЕДНОЮ ВОВНОЮ / Польська П. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 38–45. — Бібліогр.: 5 назв.

Вівчарство України (світовий рівень), віці м'ясо-вовнової, кросбреди, породи овець, генофонд овець, селекція овець, барани комоли, державна підтримка, історія вівчарства.

Описано історію створення інтенсивних типів овець асканійських кросбредів й асканійських чорноголових та подальше використання їх для виведення вітчизняної високопродуктивної асканійської м'ясо-вовнової породи овець з кросбредною вовною (АМВКВ). Розкрито багаторічну творчу науково-дослідну і селекційно-племінну роботу видатних учених і спеціалістів (Л.К. Гребень, П.І. Польська, Г.П. Калащук, В.М. Туринський, Л.П. Шаламай, В.К. Чепур, Т.О. Черномиз, Ю.Ф. Мельник, М.В. Антонюк, М.Д. Шинкаренко, В.Т. Шуваєв і В.О. Чигірьов) — послідовників М.Ф. Іванова. Історія створення породи АМВКВ починалася з досліджень (із 1959 р.) найбільш вдалих порідних поєднань місцевих овець з баранами-плідниками англійських м'ясних порід: суффолк, оксфорддаун, гемпшир, шропшир, лінкольн, ромні-марш, а також типу коридель вітчизняної селекції. Для створення інтенсивних типів овець з кросбредною вовною з 15 поєднань найбільший інтерес для селекціонерів представляли барани-плідники порід лінкольн, суффолк і оксфорддаун. Як наслідок створено новий український внутрішньопорідний тип овець радянської м'ясо-вовнової породи та асканійський тип чорноголових овець з кросбредною вовною, яких використовували в різних регіонах України в якості поліпшувачів генофонду для виведення нових порід. На базі м'ясо-вовнових баранів племзаводу ІТ "Асканія-Нова" вченими-селекціонерами В.К. Чепур і Т.О. Черномиз створено селекційні стада м'ясо-вовнових овець, які науково-технічною радою Мінагрополітики України визнані як внутрішньопорідні типи АМВКВ породи та занесені до Національного реєстру селекційних досягнень у тваринництві України. Розроблено методологію створення в нечисельних закритих популяціях видатних адаптованих генотипів асканійських кросбредів і асканійських чорноголових, які за принципово новим поєднанням основних селекційних ознак не мають аналогів у практиці світового вівчарства, вони є вершиною селекційної піраміди новоствореної асканійської м'ясо-вовнової породи і забезпечують її якісний прогрес (схема). Висвітлено організації-оригінатори зі створення АМВКВ: Інститут тваринництва степових районів ім. М.Ф. Іванова "Асканія-Нова" НААН, держплемзаводи, дослідні господарства та ін. Окремлено методологічні засади, досвід породоутворення та надано рекомендації щодо збереження селекційних досягнень. У висновках підкреслено, що гарантією збереження сформованого в Україні генетичного капіталу з вівчарства світового рівня є своєчасна державна підтримка.

УДК 636.32/38.035.082.26

2013.3.251. ВОВНОВА ПРОДУКТИВНІСТЬ ОВЕЦЬ РІЗНИХ ГЕНОТИПІВ / Лесновська О.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2(72). — С. 105–108. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540388.

Віці помісні (АМД × Ол, АМД × Т), вовна овець (олібіс і тексель), схрещування овець, барани-плідники.

Дослідження проведено на базі ТОВ "Шаролезька вівця" Новомосковського р-ну Дніпропетровської обл. Схрещували

вівцематок асканійської м'ясо-вовнової породи дніпропетровського типу АМД з баранами-плідниками олібіс та тексель. Одержали помісей 2-го покоління: F_2 Ол і F_2 Т. Досліджували молодняк у віці 6–7 та 14–15 місяців. Установлено, що настриг пояркової немитої вовни у 6–7-міс. віці становить 0,70–0,94 кг, а чистої — 0,35–0,48 кг. Помісні ярки за породою тексель (F_2 Т) перевершували чистопорідних АМД на 6,8%, а за олібісом (F_2 Ол) — на 20,4% ($P>0,99$). У тварин F_2 Т спостерігалася тенденція вищого виходу чистого волокна, ніж у F_2 Ол та АМД на 2,7 і 1,6% відповідно. Результати досліджень у 14-міс. віці засвідчили, що за кількістю немитої і митої вовни найбільшу продуктивність мали ярки F_2 Т. Вони перевершували АМД на 4,7 та 6,7% відповідно. Яркі F_2 Ол мали вірогідно менший настриг немитої вовни, ніж АМД на 14,2% ($P>0,99$). Відзначено досить високе відношення настригу вовни в оригіналі до живої маси у всіх піддослідних групах, що пояснюється добрими показниками вовнової продуктивності. Визначено, що використання баранів-плідників тексель на вівцематках асканійської м'ясо-вовнової породи овець дніпропетровського типу позитивно впливає на вовнову продуктивність овець та її якісні характеристики, а схрещування з баранами породи олібіс приводить до одержання скоростиглого молодняку з незначним зменшенням настригу вовни та виходу чистої вовни.

УДК 636.32/38.035.087.72

2013.3.252. КІЛЬКІСНИЙ І ЯКІСНИЙ СКЛАД НАТИВНОГО ВОСКУ І ЖИРОПОТУ ТА МІКРОФЛОРА РУНА ВІВЦЕМАТОК І ЯГНЯТ ЗА УМОВ ЗГОДОВУВАННЯ ВІВЦЕМАТКАМ ПІДВИЩЕНИХ РІВНІВ МІНЕРАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ТА ФІЛЬТРОПЕРЛІТУ / Ткачук В.М., Стапай П.В. // Біологія тварин. — 2012. — Т. 14, № 1/2. — С. 271–277.

Віці прекокс, годівля вівцематок, фільтроперліт, кормові добавки вівцям, живлення мінеральне овець, вовна, руно овець.

Дослідження проведено в умовах ННВЦ "Комарнівське" Львівського нац. ун-ту вет. медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького. Хімічним аналізом кормів установлено, що в раціоні повновікових вівцематок породи прекокс не вистачає мінералів: сульфору, цинку, купруму та йоду. Тварин розділили на 4 групи: 1-й гр. до основного раціону (ОР) включали суміш макро- і мікроелементів (сульфур, цинк, купрум, йод, кобальт) з розрахунку на 20% вище норми порівняно з контролем; 2-й гр. згодовували ОР + 50 г фільтроперліту (ліпідна добавка) замість еквівалентної за поживністю кількості ячменю; 3-й гр. — ОР + фільтроперліт + суміш макро- і мікроелементів. Дослід тривав 92 дні у зимово-стійловий період. Проаналізовано і наведено кількісний склад мікроорганізмів руна у вівцематок і ягнят, показники жиропоту, ліпідний склад нативного воску. Визначено, що за добу ягнята продукують більше воску порівняно з вівцематками (3,98–4,28 проти 3,40–3,77 мг воску на 1 см² шкіри). Якісний ліпідний склад нативного воску і воску, виділеного із жиропоту руна ягнят, характеризується вищим рівнем, ніж у дорослих тварин. У складі нативного воску ягнят є менша кількість полярних ліпідів, ланостеролу, неетерифікованих жирних кислот та сквалену і більша — фракції етерифікованого холестеролу. Так, у тварин 2-ї дослід. гр. вміст фракції полярних ліпідів зменшився на 8,59%, а етерифікованого холестеролу збільшився на 5,74% (у 3-ї гр. — на 5,24%). Подібні вікові особливості характерні і для ліпідного складу воску, виділеного із жиропоту. Зроблено висновок, що згодовування вівцематкам у складі основного раціону фільтроперліту, збагаченого ліпідами, позитивно відобразилося на захисних властивостях вовнового жиру (воск) як у вівцематок, так і народжених від них ягнят.

УДК 636.32/38.082(477)

2013.3.253. АСКАНІЙСЬКА ТОНКОРУННА ПОРОДА ОВЕЦЬ, ТАВРІЙСЬКИЙ ВНУТРІШНЬОПОРІДНИЙ ТИП / Крилова О., Заруба К. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 42–45. — Бібліогр.: 5 назв.

Вівчарство України (світовий рівень), віці таверійського типу, мериноси, вовна, племзаводи овець, селекція овець (програма), історія вівчарства, мериноси.

Асканійська тонкорунна порода створена академіком М.Ф. Івановим у 1925–1935 рр. в Інституті "Асканія-Нова". Це

перша вітчизняна порода мериносових овець, яка відіграла визначну роль у формуванні та розвитку тонкорунного вівчарства в Україні та виведенні нових цінних порід. Зокрема "Таврійський внутрішньопорідний тип асканійських тонкорунних овець" затверджено Наказом Мінсільгосппродукції України як селекційне досягнення у 1993 р. Його генеалогічну структуру складають заводські австралізовані лінії баранів N224 у ДПЗ "Асканія-Нова", 7.67, 8.31 у ДПЗ "Червоний чабан" та 2533 у ДПЗ "Атманай" (колишній "Комуніст"). Авторами селекційного досягнення є Г.К. Даниленко, В.А. Левінський, М.В. Штомпель, Т.Г. Болотова, П.Т. Кущенко, О.О. Попов, Ю.В. Вітнов, В.П. Нікітін, П.І. Шаповалов, І.Д. Козлов, Г.І. Іващенко. Охарактеризовано тварин заводських ліній племзаводів "Асканійське", "Червоний чабан" та "Асканія-Нова", де зосереджено найкращий селекційно-генетичний матеріал. Це заводські лінії: 227, 369, 0058, 0517; 5, 7.1, 1376, 374. Зі створенням таврійського внутрішньопорідного типу асканійська тонкорунна порода збагатилась цінним генофондом овець і за продуктивними якостями досягла найвищого розвитку за більш ніж 75-річну історію її існування. Ці тварини за настригом та якістю мериносової вовни досягли світового рівня і є кращим генотипом овець для розведення в посушливих умовах степової зони України. Враховуючи сучасний стан, перспективи і тенденції розвитку мериносового вівчарства в Україні та світі визначено напрям селекції овець таврійського типу асканійської тонкорунної породи, яким передбачено: проводити селекцію на багатоплідність і молочність вівцематок, поліпшити екстер'єрні і м'ясні форми, тип вовнового покриву, підвищити рівень живої маси вівцематок та скоростиглість одержаного від них молодняку, а також якісні і кількісні показники вовни відповідно до вимог світового ринку. З огляду на те, що спадковий тип рамбул'є дає змогу досягти селекційним шляхом високого рівня розвитку як вовнової, так і м'ясної продуктивності у провідних племзаводах, селекційно-племінну роботу передбачено спрямовувати на відбір та розмноження у таврійському типі масиву овець м'ясо-вовнового напрямку продуктивності, який буде становити 50,0–60,0% поголів'я, а також планувати відбір і консолідацію масиву тварин з вовною 70- і 64-ї якості (питома частка — 40,0–50,0%), у якому сформовано селекційну групу овець з тонкою вовною — 80- і 70-ї якості (питома частка 12,0–15,0%).

УДК 636.32/38.082.084.412

2013.3.254. НОРМУВАННЯ ГОДІВЛІ ОВЕЦЬ АСКАНІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Свістула М., Єфремов Д. // Тваринництво України. — 2012. — № 8: Спец. вип., присвяч. 140-річчю видат. науковця-селекціонера М.Ф. Іванова. — С. 80–82. — Бібліогр.: 6 назв.

Вівці асканійської селекції, годівля овець, нормування годівлі овець, живлення овець, продуктивність овець.

Акцентується увага на перегляді існуючих норм годівлі овець асканійської селекції, які не задовольняють їх фізіологічні потреби. Зазначено, що використання скоригованих норм у балансуванні раціонів асканійських каракульських вівцематок (АКВ) забезпечує досягнення їх живої маси до 60–65 кг, багатопліддя — 160–170%, вихід смушків 1-го сорту — 70–80% та маси ягнят при відлученні у 3-місячному віці — 22–25 кг. Збільшення норм обмінної енергії та перетравного протеїну для ремонтного молодняку цієї породи на 20%, порівняно з існуючими для чистопорідних каракульських, сприяє покращанню виходу настригів вовни у митому волокні на 7–9% та приростів ж.м. на 14–16%. Враховуючи чутливість АКВ до оптимізації мінерального живлення, у раціоні доцільно підвищити вміст сірки, селену, йоду і кремнію на 25–50%, що забезпечить збільшення молочної продуктивності на 14%, настригів вовни у митому волокні — на 9–13%, середньодобових приростів у ягнят — на 180–220 г. Це стосується і мериносових овець асканійської селекції. Висвітлено удосконалені норми для годівлі овець інших порід, які сприяють оптимальній реалізації потенціалу їх продуктивності. Наприклад, підвищення рівня енергії і протеїну на 10% для баранів-плідників таврійського типу асканійської (ТТА) тонкорунної породи поліпшує в них обмінні процеси і збільшує одержання сперми на 37%, концентрації сперматозоїдів в еякуляті на 31%, а кількість рухомих сперматозоїдів після розморожування — на 42%. Оптимізація

ліпідного живлення вівцематок ТТА породи у період лактації (підвищення сирого жиру і лінолевої кислоти до 3,8 та 1,2% у сухій речовині раціону) покращує трансформацію корму у продукцію, посилює метаболізм, що збільшує молочність овець на 21% та інтенсивність росту ягнят до 260–280 г/добу у підсисний період.

УДК 636.32/38.082.454.3

2013.3.255. ВІКОВА ДИНАМІКА РЕПРОДУКТИВНОЇ ЗДАТНОСТІ ТА ПРОДУКТИВНИХ ЯКОСТЕЙ ВІВЦЕМАТОК АСКАНІЙСЬКОГО ТИПУ ЧОРНОГОЛОВИХ ОВЕЦЬ ЗА УМОВ НИЗЬКОГО РІВНЯ ГОДІВЛІ / Атановська-Маслюк О.Й. // Науковий вісник "Асканія-Нова". — 2012. — Вип. 5, ч. 1. — С. 23–30. — Бібліогр.: 9 назв.

Вівці (аскан. тип чорноголових), плодючість вівцематок двійневих, годівля овець, адаптаційна здатність овець.

Дослідження проведено у закритій популяції асканійського типу чорноголових овець асканійської м'ясо-вовнової породи племзаводу "Асканія-Нова" Чаплинського р-ну Херсонської обл. Рівень годівлі вівцематок (В.) і ягнят був недостатній, що зумовлювалось відсутністю пасовищ і заготівлі силосу, сіна і соломи. У зимовий стійловий період корми завозили щоденно. Встановлено, що за досліджуваний 5-річний період (2007–2011 рр.) стан вгодованості вівцематок в основному був нижче середнього. Проте, незважаючи на неналежний рівень годівлі, нижчий від 38,0–64,0% до норми, запліднювальна здатність досліджуваних вівцематок, народжених двійнятами, в різному віці перевищувала таку в одинаків на 10,6 за 1-го осіменіння та на 9,7% у чотири роки (96,0–100%, проти 85,4–90,3%). Показники плодючості становили 160,7–164,7%. Найвищий рівень живої маси маток обох типів народження відмічено у 4 роки при забезпеченості кормами на 55,6% від норми і становив 62,9 кг в одинаків та 61,6 кг у двійневих при реалізації генетичного потенціалу за цим показником на 78,7% і 77,1% відповідно. Одержані за умов низького рівня годівлі показники настригу чистої вовни у вівцематок обох типів народження становили 4,1–4,3 кг, що перевищує вимоги до елітних тварин на 64–72%. Вовнова продуктивність їх в усі досліджувані роки була на високому рівні і значно перевищувала клас еліти за довжиною вовни на 17,5–27,5% і настригом митої вовни — на 36–72%. Ягнята, народжені від двійневих В., при відлученні перевищували ровесників, що свідчить про їх високу енергію росту як в ембріональний, так і в постембріональний періоди; видатну адаптаційну здатність. Висока комплексна оцінка двійневих В. свідчить про необхідність вести селекцію за багатоплідністю.

УДК 636.39.082.456:618.46

2013.3.256. ВПЛИВ ВІТАМІНУ А НА МОРФОЛОГІЧНИЙ СТАН ПЛАЦЕНТИ І ПЛОДА У КІЗ / Складар П.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 113–115. — Бібліогр.: 9 назв.

Кози віварію ХДЗВА, дефіцит вітамінів у кіз, гомеостаз у кіз, вітамін А, ветеринарна пренатологія, плацентарна недостатність (кози), новонароджені козенята.

Об'єктом досліджень були плаценти і плоди кіз віварію кафедри акушерства ХДЗВА та приватного сектору Мало-данилівської селищної ради (порода аборигенна, вік 3–5 років, маса 39–47 кг). Ступінь розвитку новонародженого можна прогнозувати за станом плаценти при родах, її васкуляризації, формування ворсин, що тісно пов'язано з розвитком плода і визначає потребу його у поживних речовинах. Досліджено, що посліди не мали патологічних відхилень (зміна кольору, нашарування і т.п.), були блискучими, добре васкуляризованими. Однак у плацентах кіз із дефіцитом вітаміну А спостерігали морфологічні та функціональні зміни, порушення її структури, атрофію та руйнування кінцевих ворсин, дистрофію і десквамацію епітелію ворсин. Так, порівняно з контролем у дослідних тварин (дефіцит вітаміну А) кількість котиледонів була меншою на 8,2%, маса посліду — на 18,6, площа ворсинчастого хоріону — на 21,7, а також більшою маса тіла — на 14,9 і органів (серце — на 6,7%, легені — 5,6, шлунок з кишечником — 14,4, печінка — 23,9, нирки — 7,8–10,1, селезінка — 29,2, мозок — 11,4, надниркові залози — 17,7, щитоподібна залоза — 24,4, матка з яєчниками — на 6,4%).

УДК 636.39:619:618.177-084

2013.3.257. РОЗРОБКА І ВПРОВАДЖЕННЯ СПОСОБУ ЛІКУВАННЯ КІЗ З ГІПОЛЮТЕОЛІЗОМ / Склярів П.М. // Аграрний вісник Причорномор'я: зб. наук. пр. — О., 2012. — Вип. 64: Вет. науки. — С. 148–152. — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 5383376.

Кози, гіполютеоліз, відтворення кіз, препарати “Естрофан” і “Каплагонін”, неплідність кіз.

Одною з найчастіших причин порушення здатності самки до розмноження є розлади функції яєчників. Вони можуть проявлятися у вигляді гіпогонадізму, передчасної регресії жовтого тіла або ж, навпаки, затримки його регресії (гіполютеоліз), а також кістозної дегенерації яєчників. Наведено результати комплексної терапії кіз з гіполютеолізом у господарствах: “Сватівська РДЛВМ” Луганської обл., “Вер-

шинська ДЛВМ” Запорізької обл., філія “Орджонікідзе” ДП АФ “Шахтар” Донецької обл. Програма комплексної терапії передбачала використання: препарату “Естрофан” з метою зняття прогестеронового блоку та відновлення статеві циклічності у кіз; препарату “Каплагонін” для нормалізації овуляції, повноцінності її перебігу, стимуляції розвитку жовтого тіла. “Естрофан” вводили інтрамускулярно, “Каплагонін” — інтраабдомінально. Терапевтична ефективність запропонованого методу лікування становила 57,1–80,0%. При цьому заплідненість була на рівні 71,4–75,0%. Кратність обробок тварин: 3,60–3,71, термін від початку обробки до першої стадії збудження — 14,2–19,7 доби. Водночас контрольні тварини, яким лікування не проводили, за період спостереження не виявляли ознак стадії збудження статевого циклу.

636.4 Свинарство

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН РИБАЛКО В.П.

УДК 636.4.03:612.015:637.5'64.04

2013.3.258. ФІЗИКО-ХІМІЧНИЙ ТА ЖИРОКИСЛОТНИЙ СКЛАД САЛА / Бірта Г.О., Бургу Ю.Г. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 66–69. — Бібліогр.: 4 назви.

Ліпіди, жирокислотний склад, фізико-хімічні показники, свині, порода, вагові кондиції, протеїн, жир, сало.

Наведено результати експериментальних робіт із вивчення впливу фізико-хімічних властивостей та жирокислотного складу на якість сала свиней різних порід залежно від вагових кондицій. Для виконання даних досліджень було сформовано й поставлено на контрольну відгодівлю три групи порослят живою масою 27–32 кг порід миргородська, велика біла та ландрас (12 гол. в кожній). М'ясо-сальні якості піддослідних тварин кожної вагової кондиції (80, 100 і 125 кг) вивчали за результатами забою та обвалки правих півтуш. Установлено, що у свиней миргородської породи з масою у 80 кг при забої у салі було: 6,79% води, 1,42 — протеїну та 91,79% жиру, а у тварин із живою масою 100 кг відповідно 5,79; 1,02 та 93,19%; у свиней інших порід: велика біла — 7,17; 1,68; 91,15% і 6,65; 1,07; 92,28% та ландрас — 7,37; 1,67; 90,96% і 6,48; 1,12; 92,40% відповідно. При живій масі 125 кг для всіх порід у салі спостерігалось зниження вмісту води і протеїну та збільшення відсотка жиру. Вірогідну різницю за кількістю води в хребтовому салі відмічено лише між ландрасами та миргородською породою. Для вивчення якості сала, його фізико-хімічних властивостей (число омилення, кислотне і йодне число, початкова і кінцева температура плавлення) та жирокислотного складу відбирали проби хребтового сала на рівні 9–12 грудних хребців. Визначено, що найбільш високе число омилення жиру було у свиней великої білої породи з живою масою перед забоєм 100 кг (199,167) і найнижчим із живою масою 80 кг (184,115). Встановлено, що кислотне число коливається за різних вагових кондицій. Так, у свиней миргородської породи при живій масі 80 кг воно становило 0,273, а при 125 кг — 0,307, але у великої білої (0,499–0,274) та ландрас (0,436–0,363) спостерігалась тенденція до зниження кислотного числа. Відмічено, що лярд свиней миргородської породи мав найнижче йодне число і найвищу температуру плавлення, а у ландрасів — навпаки. Отже, встановлено, що збільшення живої маси тварин веде до закономірного зменшення вмісту ненасичених жирних кислот у тригліцеридів сала, а хімічний склад і його фізико-хімічні властивості та кількість поліненасичених жирних кислот у ньому знаходяться в певній залежності від породи тварин, їх віку і вагових кондицій.

УДК 636.4.033.042

2013.3.259. ЗАКОНОМІРНОСТІ ВІДКЛАДЕННЯ САЛА В РІЗНИХ ЧАСТИНАХ ТУЛУБА СВИНЕЙ АНГЛІЙСЬКОЇ СЕЛЕКЦІЇ / Хатко І.В. // Ефективне тваринництво. — 2013. — № 1. — С. 16–21. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, сало, м'ясність, генотип, гібриди, жива маса.

Досліджували закономірності відкладення сала в окремих частинах тулуба свиней англійської селекції при різних варіантах поєднань генотипів і відгодівлі до вагових кондицій 100, 120 і 140. Дослідження здійснювались в умовах Черкаського СГЦ за такою схемою: 1-ша група — ♀ велика біла × ♂ велика біла (контроль); 2-га гр. — ♀ (велика біла × ландрас) × ♂ велика біла; 3-тя гр. — ♀ (велика біла × ландрас) × ♂ ландрас; 4-та гр. — ♀ (велика біла × ландрас) × ♂ дюрк. Товщину сала вимірювали прижиттєво, а також після забою за загальноприйнятою вітчизняною та англійською методиками (табл. 1). Визначено, що при відгодівлі до живої маси 100 кг, і особливо до 120 та 140 кг, найменша товщина сала була у гібридних свиней, одержаних у результаті поєднання свиноматок “Кемборо” з кнурми породи дюрк (4-та гр.). Відзначено, що чистопорідні свині 1-ї гр. у низці випадків мали тонше сало, ніж гібридні тварини 2-ї і 3-ї груп, що вказує на їх високі м'ясні якості. Встановлено, що при відгодівлі від 120 до 140 кг інтенсивність відкладення сала значно збільшується порівняно з відгодівлею від 100 до 120 кг. У передній частині тулуба всіх вивчених поєднань генотипів інтенсивність відкладення сала була суттєво вищою порівняно з середньою і задньою. Отже, за даними досліджень найбільш об'єктивним і простим у визначенні є показник товщини сала на рівні 6–7 грудних хребців, який дає змогу оцінювати м'ясність тварин з достатньо високою точністю. Використання в системах гібридизації поєднання генотипів як у 4-й групі дає можливість одержувати високоякісну нежирну свинину при відгодівлі свиней до живої маси 120–140 кг.

УДК 636.4.033.087.72:611.73

2013.3.260. МОРФОМЕТРІЯ НАЙДОВШОГО М'ЯЗА СВИНЕЙ НА РАЦІОНАХ З ПРИРОДНИМИ МІНЕРАЛЬНИМИ ДОБАВКАМИ / Вербельчук Т.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 50–51. — (Сер.: Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр: 540467.

Молодняк свиней, найдовший м'яз спини, м'язові волокна, борошно алунітове та каолінове.

Представлено гістоархітектоніку найдовшого м'яза молодняку свиней при згодовуванні природних алюмосилікатів. Досліди проводили на чотирьох групах молодняку свиней великої білої породи, відібраних за принципом аналогів, в умовах свиномкомплексу БАТ “Колодяський бекон” Новгород-Волинського району Житомирської обл. Контрольна група під час зрівняльного та основного періодів одержувала основний раціон, збалансований за мінеральним складом традиційними солями макро- та мікроелементів. Другій групі згодовували в суміші по 1,5% алунітового та каолінового борошна від сухої речовини раціону, третій та четвертий групам відповідно алунітове та каолінове борошно по 3%

від сухої речовини раціону. Матеріал для дослідження брали при забої тварин (5 гол. з кожної групи) з найдовшого м'яза спини на рівні останнього грудного хребця. За порівняння найдовшого м'яза спини дослідних тварин щодо контрольних структурних змін не виявлено. У 2-, 3- та 4-й групах відмічено підвищений порівняно з контролем уміст рівня ліпідів у м'язовій тканині, локалізованих у м'язових волокнах та прошарках сполучної тканини у вигляді великих тяжів, які складаються із 3–4 рядів видовжено-округлих клітин ("мрамуровість"). Результати морфометричних досліджень показали, що у тварин дослідних груп спостерігається достовірне ($p < 0,001$) збільшення кількості великих ядер м'язових волокон за рахунок зменшення малих та середніх ядер. Так, якщо у свиней контрольної групи частка великих ядер становить лише 75%, то у тварин 2-ї групи — 22, 3-ї — 20 і 4-ї — 18%, що свідчить про підвищення рівня метаболізму і диференціацію клітин тварин дослідних груп.

УДК 636.4.033:637.5.037

2013.3.261. ВЛИЯНИЕ УСЛОВИЙ ХРАНЕНИЯ НА КАЧЕСТВО МЯСА СВИНИНЫ / Рыбалко В., Бирта Г., Бургу Ю. // Свиноводство. — 2013. — № 1. — С. 36–37.

Свині, свинина, якість м'яса, зберігання, охолодження, заморожування.

Розглядається питання впливу умов зберігання на якість м'яса свиней. Охолодження або заморожування м'яса та його наступне зберігання при низьких температурах вважається найбільш перспективним методом консервування (сповільнюється або припиняється розвиток мікроорганізмів, гальмується швидкість фізико-хімічних і біохімічних процесів, дія протеолітичних ферментів, порушується обмін речовин у мікробних клітинах). Аналіз змін якості свинини в процесі зберігання показав, що ніжність м'яса, визначена через 24 год після забою, має високий позитивний зв'язок з рівнем кислотності в 24 год ($r=0,42$), ніжністю в 48 год ($r=0,59$) і кислотністю в 48 год ($r=0,46$). Визначено, що інтенсивність забарвлення має інформативне значення щодо ніжності м'яса через 48 год після забою (інтенсивно забарвлене м'ясо має більш жорстку консистенцію і навпаки). Встановлено, що на якість м'яса можна певним чином впливати через контроль осаленості туш свиней всіма відомими методами. Дегустаційну оцінку зразків бульйону, вареного і смаженого м'яса проводили на зразках живою масою 100 кг, отриманих від свинок, кнурців і кастратів великої білої породи української і зарубіжної селекції. Визначено, що істотної різниці в показниках якості м'яса свинок і кастратів не виявлено, а м'ясо кнурців мало порівняно нижчі дегустаційні характеристики. Встановлено, що якісні показники м'яса свиней зарубіжної селекції були нижчими, ніж у свиней української.

УДК 636.4.082.12.42

2013.3.262. АСОЦІАЦІЯ ВІДТВОРЮВАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ СВИНОМАТОК ВЕЛИКОЇ БІЛОЇ ПОРОДИ З ЇХ ГЕНОТИПОМ ПО ГЕНУ ЕСТРОГЕНОВОГО РЕЦЕПТОРА (ESR) / Домашова Л.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2. — С. 84–89. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 540388.

Свині, ESR, відтворювальні якості, генотип.

Наведено результати оцінки структури популяції свиней великої білої породи за геном естрогенового рецептора (ESR) та асоціації генотипу тварин за даним геном з їх відтворювальними якостями. Об'єктом досліджень виступала асоціація генотипів за геном ESR свиноматок (перший опорос) великої білої породи кількістю 89 голів. Дослідження проводились на базі племзаводів ТОВ "Таврійські свині" Херсонської та СГПП "Техмет-Юг" Миколаївської областей. Визначено, що в досліджуваній популяції були тварини таких генотипів: ESR^{AA} — 49,4%, ESR^B — 38,2 (гетерозиготи) і 12,4% (гомозиготи). Встановлено частоту алелів ESR^A — 0,685 та ESR^B — 0,315. Визначено, що існує вірогідний зв'язок між генотипом свиноматок та їх відтворювальними якостями: загальна кількість поросят при народженні ESR^{BB} — 11,00±0,41 гол., ESR^{AA} — 9,86±0,21 гол., ESR^{AB} — 10,21±0,22 гол.; багатоплідність ESR^{BB} — 9,91±0,27 гол., ESR^{AA} — 9,02±0,22 гол., ESR^{AB} — 9,59±0,19 гол. Отже, встановлено, що присутність у свиноматок алеля ESR^B збільшує рівень

їх багатоплідності на 0,482–0,488 голови, а також зменшує кількість мертвонароджених поросят на 1,7%. Установлено, що розподіл частот генотипів за геном ESR у дослідженій популяції є типовим для свиней даної породи. Доведено, що тварини-носії алеля ESR^B характеризуються вищими показниками відтворювальних якостей, зокрема багатоплідністю.

УДК 636.4.082.12:636.43

2013.3.263. ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ СВИНЕЙ ПОРОДИ П'ЕТРЕН З УРАХУВАННЯМ ДНК-ТЕХНОЛОГІЙ / Сусол Р.Л. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 265–268. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр: 540467.

Свині, п'етрен, генотип, поліморфізм генів, відтворювальна здатність.

Метою даної роботи є дослідження поліморфізму генів ріанодінового рецептора (RYR1), локусу гена MC4R свиней породи п'етрен і їх зв'язку з відтворювальними та репродуктивними ознаками. Дослідження проводилися на свинях породи п'етрен (4 гол. кнурів-плідників і 54 гол. ремонтних свинок, які були завезені із Франції та мали характеристики за геном RYR1 французької селекції AND, що належать ТОВ "Арцизька м'ясна компанія" Арцизького р-ну Одеської обл. Одержали ДНК з волоссяних цибулин, аналіз поліморфізму генів проводили методом ПЛР-ПДРФ. За результатами генетичного тестування тварин різних статевовікових груп (за геном RYR1 — кандидатом чутливості тварин до стресів), встановлено такий розподіл генотипів: усі завезені кнури-плідники основного стада були носіями гена стрес-реактивності, серед завезених свиноматок кількість тварин з генотипом NN становила 11,1%, Nn — 77,8, nn — 11,1%. У одержаного та вирощеного ремонтного молодянку в умовах України частота повторюваності генотипу становила: NN — 3,2%, Nn — 67,8, nn — 29,0% (ремонтні свинки) та Nn — 25,0, nn — 75,0% (ремонтні кнури). У результаті генетичного тестування за геном MC4R — кандидатом типування свиней для селекції на зменшення товщини шпигу та покращання м'ясних кондицій — частота повторюваності генотипу становила: у ремонтних кнурців AG — 25, GG — 75%; у ремонтних свинок AG — 40,62, GG — 59,38%. За результатами 1-го опоросу виявили тенденцію до переваги за основними репродуктивними властивостями (багатоплідність, кількість мертвонароджених, кількість поросят та маса гнізда при відлученні) у свиноматок генотипів GGNn, AGNn, а за умовно відгодівельними ознаками (великоплідність, середня маса однієї голови при відлученні) — у свиноматок генотипів GGNn, AGnn. Отже, врахування поліморфізму за генами RYR1 та MC4R, при формуванні груп ремонтних свинок стада породи п'етрен, дає можливість профілювати в майбутньому рівень аварійних опоросів у стаді (AGNn — 12,50%). Також у стаді спостерігається тенденція до підвищення основних репродуктивних ознак. При цьому, слід надавати перевагу свиноматкам гетерозиготних генотипів AGNn, GGNn, які повинні становити 80–90% від основного поголів'я стада.

УДК 636.4.082.26.03:636.48

2013.3.264. ПРОДУКТИВНІСТЬ В'ЄТНАМСЬКИХ ВИСЛОЧЕРЕВНИХ СВИНЕЙ ТА ЇХ ПОМІСЕЙ / Усачова В.Є. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 73–75. — Бібліогр.: 10 назв.

Свині, породи свиней, в'єтнамська вислочеревна порода свиней, велика біла порода свиней, свині, репродуктивні якості, м'ясність, фізико-хімічні властивості, морфологічні особливості.

Наведено результати дослідження репродуктивних, відгодівельних і м'ясних якостей чистопорідних свиней в'єтнамської вислочеревної (BB) породи (1-ша дослід. гр.) та помісей із плідниками великої білої (BB) породи (2-га дослід. гр.). Аналіз репродуктивної здатності свиноматок показав, що схрещування свинок BB з плідниками BB відзначалося зростанням багатоплідності свиноматок на 5,3%; великоплідність — на 0,51 кг (у 2,1 раза, $P \leq 0,01$); живої маси одного поросяти на 2,55 кг (37,5%, $P \leq 0,01$) і всього гнізда поросят при відлученні на 24,9 кг (42,1%, $P \leq 0,001$). Результати відгодівлі

піддослідних тварин показали, що помісні свині мали вищу енергію росту та розвитку. Встановлено достовірну різницю ($P \leq 0,001$) між генотипами піддослідних груп за середньодобовими приростом на 103,6 г (50,2%) і віком досягнення передзайної маси — на 107,1 днів (44,5%). Визначено, що за показниками м'ясності свині ВВ породи поступалися генотипу $\text{♀ВВ} \times \text{♂ВБ}$ відповідно: за масою туші на 13,1 кг (30,2%), забійним виходом — на 3,7%, довжиною півтуші — на 8,4 см (10,8%, $P \leq 0,05$), товщиною шпигу — на 11,2 мм (31,7%, $P \leq 0,05$), площею "м'язового вічка" — на 2,2 см² (10,4%), масою задньої третини півтуші — на 2,2 кг (33,3%, $P \leq 0,001$), у т.ч. і за виходом м'яса та сала на 1,2 і 1,6% відповідно. Отже, свині ВВ характеризуються дещо нижчими показниками репродуктивної здатності свиноматок, ніж їх аналоги в поєднанні з ВБ, а також істотно поступаються їм за відгодівельними і м'ясними якостями. Отже, доцільно схрещувати свинку ВВ і кнурів ВБ порід, що позитивно впливає на їх продуктивність та свідчить про економічну доцільність розведення.

УДК 636.4.082.451:612.61

2013.3.265. ПОРОДНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ РЕПРОДУКТИВНИХ ОРГАНІВ КНУРЦІВ ТА ЇХ ВІДТВОРЮВАЛЬНА ЗДАТНІСТЬ / Кравченко О.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2. — С. 101–104. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540388.

Кнури, сім'яники, спермопродукція, спермії, відтворювальна здатність.

Наведено особливості розвитку репродуктивних органів кнурців різних генотипів. Досліді було проведено на кнурцях різних порід: велика біла (ВБ), дюрюк (Д.), червона білопояса (ЧБП), які належали до СГПП "Техмет-Юг", Жовтневого р-ну та МФ "Міг-Сервіс-Агро" Новоодеського р-ну. Досліджували морфометричні показники сім'яників та їх придатків після кастрації кнурців. Встановлено, що найбільш активний ріст сім'яників у кнурців різних порід за інтенсивних умов вирощування починається з 70,2±5,8-денного віку. Аналіз морфометричних показників показав, що маса сім'яників була найбільшою у кнурів ВБ — 51,5±7,3 г, найменшою у Д. — 30,1±5,5 г, але маса придатків, навпаки, була вищою у кнурців Д. — 15,3±1,5 г, а найменшою у ВБ — 13,4±1,9 г. Визначено, що найвищою була запліднювальна здатність кнурів ЧБП — 79,3%, також найбільший показник багатоплідності спостерігався у свиноматок, яких осіменили спермою кнурів ЧБП, і становив 10,3±0,33 поросят, що на 0,21–1,12 поросят більше, ніж у свиноматок, яких осіменили спермою кнурів ВБ і Д. Також встановлено, що за показниками великоплідності і збереженості приплоду найкращими були свиноматки, яких осіменили спермою кнурів ЧБП. Встановлено, що кількість сім'яиносних каналців у головках придатків сім'яників кнурів Д. була найбільшою — в середньому 12,9±0,6, що достовірно відрізнялось від кількості каналців у кнурців ВБ — 8,5±0,5 та ЧБП — 7,5±0,3 ($P < 0,001$). Зроблено висновки, що інтенсивне вирощування ремонтних кнурців сприяє ранньому прояву і становленню статевої функції, що дає змогу в 3-міс. віці привчати їх до манежу і фантома для одержання сперми, а в 4–5-міс. віці — провести оцінку за спермопродуктивністю. Індекси співвідношення маси придатка до маси сім'яника були найбільші у кнурців породи Д., а найменші у ВБ. У кнурців породи ВБ віком 87,7 днів у сім'яниках знайдено поодинокі сформовані спермії, у кнурців інших порід — тільки сперматогонії та спермоцити першого і другого порядків.

УДК 636.4.082:612.8

2013.3.266. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ТИПІВ ВИЩОЇ НЕРВОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СВИНЕЙ / Замазій А.А., Камбур М.Д., Піхтірьова А.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 91–93. — Бібліогр.: 8 назв.

Свиноматки, методика, тип вищої нервової діяльності.

Наведено дані з удосконалення методики визначення типів вищої нервової діяльності (ВНД) у свиноматок. Дослідження проводились у виробничих умовах господарства ТОВ "Рябушківський бекон" на помісних свиноматках породи велика біла $\times$ ландрас. Було відібрано тварин-аналогів з 2- і 3-го

опоросів. Проводили визначення типологічних характеристик нервової системи свиноматок у виробничих умовах, звичних для тварин (безпосередньо у свинарнику); визначали окремі рухово-харчові реакції, що свідчать про властивості нервової системи кожної тварини окремо (сила, врівноваженість і рухливість нервових процесів), реакцію тварин на подразник виражали в балах (від одного до трьох). У результаті проведених досліджень тварин поділили на чотири групи за основними типологічними характеристиками ВНД: 1-ша — свиноматки із сильними врівноваженими рухливими нервовими процесами, 2-га — із сильними врівноваженими інертними процесами, 3-тя — з сильними неуврівноваженими нервовими процесами, 4-та — із слабкими нервовими процесами. Отже, запропонований метод визначення типологічних особливостей вищої нервової діяльності свиней відрізняється від інших методів тим, що дає змогу провести дослідження (тести) з визначення типу ВНД тварини в умовах господарства та виключає необхідність створення майданчика й використання приладів і обладнання. Дослідження, проведені в цьому напрямі, дають можливість визначити тварин із найбільш цінними продуктивними якостями.

УДК 636.4.083

2013.3.267. ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ І СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА СВИНИНИ: монографія / Волощук В.М. — Полтава: ТОВ "Фірма "Техсервіс", 2012. — 350 с. — Бібліогр.: 538 назв. Шифр 539435.

Свиноферми, свині, виробництво, приміщення.

Розглянуто технології виробництва свинини, типи забудов приміщень, технологічне обладнання для утримання і годівлі свиней. Велику увагу приділено розробці проектно-технологічних і об'ємно-планувальних рішень щодо створення нових свиноматок і комплексів. Обґрунтовано і розроблено принципи та проектно-технологічні рішення для реконструкції різних типів свиноматок і комплексів. Показано продуктивність сучасних генотипів зарубіжної та вітчизняної селекції свиней в умовах різних технологій. Теоретично обґрунтовано і створено конкурентоспроможну технологію виробництва свинини для великих, середніх і малих підприємств, яка включає: новітні об'ємно-планувальні рішення та використання сучасних раціональних будівельних матеріалів для створення нових, а також реконструкції діючих підприємств різних форм господарювання і власності; удосконалену систему утримання, годівлі, забезпечення нормативних параметрів мікроклімату; створення високопродуктивних стад свиней з бажаною поведінкою, високою відтворювальною здатністю, резистентністю; програмне комп'ютерне забезпечення технологічних процесів; видалення й утилізацію гною; рентабельне виробництво конкурентоспроможної продукції. Розроблено ресурсо- і енергоощадні проекти свиноматок та комплексів моноблочкової і павільйонної забудови потужністю на 2,0–54,0 тис. голів із принципово новою системою утримання, годівлі, забезпечення параметрів мікроклімату, утилізації гною та інших технологічних процесів, що підтверджується 14 патентами та за рівнем не поступаються зарубіжній практиці і дають змогу зменшити загальну площу і будівельний об'єм свинарників у 1,48 раза, зекономити споживання електроенергії на 33,33%, збільшити на 48% виробництво продукції на 1 м² площі та на одного працюючого на 66,42%, підвищити живу масу молодняка на 17,65%, а також знизити падіж на 6,7%, скоротити термін відгодівлі до 100 кг на 27 днів.

УДК 636.4.083.1:636.4.083.14

2013.3.268. МАЛОЗАТРАТНА, БІОЛОГІЧЕСКИ АДАПТИРОВАННАЯ, ЭКОЛОГИЧЕСКИ БЕЗОПАСНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ОДНОФАЗНОГО СОДЕРЖАНИЯ СВИНОМАТОК В НЕОТАПЛИВАЕМЫХ ПОМЕЩЕНИЯХ / Волощук В.М., Перетятко Л.Г., Чертков Д.Д., Крыця Я.П., Чертков Б.Д. // Эффективное животноводство. — 2013. — № 1. — С. 28–31.

Утримання свиней, мікроклімат, підстилка, годівля, свиноматки.

Наведено дослідження по розробці нової ефективної технології однофазного утримання свиноматок з використанням універсального технологічного обладнання для забезпечення оптимального мікроклімату в неопалюваних приміщеннях і підвищення відтворювальних і продуктивних якостей

тварин. Дослідження проводили в умовах племзаводу СГП "Дніпроагропром" Солонянського р-ну Дніпропетровської обл. Об'єктом дослідження були ремонтні свинки за 20 днів до осіменіння — 2 групи по 25 гол. у кожній. Утримання і осіменіння свиноматок контрольної групи (КГ) проводили в приміщеннях за традиційною технологією. Утримання свиноматок дослідної групи (ДГ) здійснювали в загальному секторі на глибокій довгонезмінуваній підстилці із соломи з піщаною основою товщиною 5–7 см. У міру забруднення чиста солома додавалася з розрахунку 0,5 кг/гол. на добу. Годівлю свиноматок проводили 2 рази на добу із індивідуальних годівниць, обладнаних дозаторами, диференційовано і з врахуванням їх віку, живої маси, фізіологічного стану, формування молочності, біологічних закономірностей росту і розвитку плоду в ембріональний період в індивідуальних уніфікованих збірно-розбірних станках. Аналіз результатів дослідження показав, що в цеху відтворення із 25 гол. маток було запліднено в КГ — 20 гол. (80%) і в ДГ — 24 гол. (96%). У КГ опоросилося 20 гол. свиноматок, від яких одержано 206 поросят, у середньому по 10,3 гол. на матку, середня жива маса — 1218 г. Опоросились у ДГ 24 свиноматки, від яких одержано 257 поросят, у середньому по 10,7 гол. на матку, середня жива маса — 1372 г. Після опоросу виявлено свиноматок з набряками вимені: в ДГ — 1 гол., КГ — 9 гол. (в 5 гол. почався мастит). Після відлучення відхід поросят становив 15% в КГ і 4,5% в ДГ. Встановлено ефективність використання розроблених альтернативної технології і технологічного обладнання для однофазного утримання свиноматок (забезпечують оптимальний мікроклімат і деталізовану годівлю свиней), що проявляється у підвищенні статеві активності свиноматок та їх заплідненості, зниженні витрат корму в період утримання свиноматок у цеху, затрат на відтворення — на 20,5%, вартості новонароджених поросят — на 23,8 і енергоносіїв — у 7–8 разів.

УДК 636.4.083.37:612.64

2013.3.269. РІСТ ТА РОЗВИТОК ПОРОСЯТ ІЗ РІЗНОЮ ТРИВАЛІСТЮ ЕМБРІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ / Маценко М.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Подільський, 2013. — Вип. 21. — С. 188–191. — (Сер.: Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр: 540467.

Тривалість ембріонального періоду, поросність, онтогенез, ріст, проміри, індекси.

Дослідили ріст та розвиток чистопородних та помісних поросят із різною тривалістю ембріонального розвитку. Два паралельних дослідження проводили в умовах промислового свиноплеменства, для цього відібрали 239 свиноматок-аналогів за віком і розвитком, у т.ч. 124 чистопородних (велика біла порода) — перший дослід і 115 помісних (велика біла × ландрас) — другий дослід. Всіх свиноматок спаровували з одними і тими самими кнурами великої білої породи. Відбір проводили по 5 гол. у кожну групу за такими градаціями: 1-ша група — контрольна, тривалість поросності 112–116 днів, 2-га і 3-тя — дослідні з поросністю відповідно 102–111 і 117–123 дні. Проаналізовано показники росту поросят (жива маса, основні проміри тіла). Встановили, що найбільшими при народженні були поросята, одержані від чистопородних свиноматок, тривалість поросності останніх не вплинула на великоплідність (у першому досліді поросята всіх груп при народженні мали однакову живу масу). Встановлено, що у другому досліді, де використовувались помісні свиноматки, найменшу живу масу при народженні мали поросята 2-ї гр., а найбільшу — 3-ї і ця різниця є статистично вірогідною ($p < 0,001$). Помісні поросята з подовженим періодом ембріонального розвитку переважали за показниками живої маси при народженні своїх ровесників з 1-ї гр. на 5,6%. У 2-міс. віці поросята 2-ї гр. переважали за живою масою молодняк 1-ї і 3-ї груп відповідно на 5,1 і 4,1% у першому досліді та на 4,4 і 8,6% — у другому. Встановлено, що поросята 1-ї і 2-ї груп, особливо помісні, мають вищу інтенсивність росту як у постембріональний період, так і протягом ембріогенезу. Новонароджені поросята 1-ї гр. мали більші довжину тулуба і обхват грудей порівняно з контрольними, що свідчить про високу інтенсивність росту в них осевого скелета. Визначено, що тварини зі скороченим і середнім періодом емб-

ріонального розвитку мали більший індекс розтягнутості, а з подовженим — вищий показник збитості, проте помісний молодняк характеризувався меншою збитістю і мав вищий рівень розтягнутості, ніж чистопородний.

УДК 636.4.084.1:636.4.087.72

2013.3.270. ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗГОДОВУВАННЯ СЕЛЕНУ МОЛОДНЯКУ СВИНЕЙ / Пірова Л.В., Сивик Т.Л. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3. — С. 26–30. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540389.

Свині, селен свиням, продуктивність м'яса свиней, рентабельність свинарства, м'ясо, метали важкі.

Досліджували ефективність годівлювання молодняку свиней на відгодівлі різних доз і джерел селену. Дослідження проводили в умовах свиноферми ТОВ "Пилипчанське" Київської обл. на поросятах породи велика біла, вік яких на початок зрівняльного періоду становив 2,5 місяця, з яких за принципом пар-аналогів було сформовано 5 груп по 10 гол. у кожній, впродовж усього досліді свиням годувували повнораціонний комбікорм (ПК) двічі на добу. Тваринам контрольної групи (1-ша гр.) годувували ПК з природним вмістом селену, а до комбікорму тварин дослідних груп додавали: 2-й гр. — ПК+Na₂SeO₃ (вміст Se — 0,2 мг/кг сухої речовини); 3-й гр. — сел.-плекс (вміст Se — 0,2 мг/кг сухої речовини); 4-й гр. — сел.-плекс (вміст Se — 0,3 мг/кг сухої речовини); 5-й гр. — сел.-плекс (вміст Se — 0,4 мг/кг сухої речовини). Визначено, що за середньодобовими приростами живої маси свині дослідних груп переважали контрольних аналогів упродовж основного періоду досліді: 2-ї і 3-ї груп — на 5,8 і 7,0%, а 4-ї і 5-ї груп — на 12,2 ($P < 0,01$) і 11,1% ($P < 0,05$) відповідно порівняно з контрольними аналогами. Встановлені витрати кормів на 1 кг приросту: для 1-ї групи — 4,06 кг; 2-ї — 3,87; 3-ї — 3,85; 4-ї — 3,71; 5-ї — 3,74 кг. Відмічається, що використання селену у годівлі свиней суттєво не вплинуло на якість м'яса (за ніжністю, мармуровістю, інтенсивністю забарвлення, вологоутримувальною здатністю, вмістом сироваткової речовини і сироватки в м'ясі свині дослідних і контрольної груп істотно не відрізнялися між собою), але сприяло підвищенню вмісту селену в м'язовій тканині свиней дослідних груп на 6,2–48,0%. Також відмічено зменшення накопичення в м'ясі свиней дослідних груп: кадмію — на 10,8–35,1%; свинцю — 2,3–16,3%; ртуті — 8,2–19,2% порівняно з контролем. Отже, за використання в комбіормах органічної сполуки селену в дозі 0,3 мг/кг сухої речовини, прибуток збільшується на 12,8%, рентабельність виробництва зростає на 3,0%.

УДК 636.4.084.5.087.7

2013.3.271. НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ СВИНИНЫ ПРИ ДОБАВЛЕНИИ В КОРМА ФЕРМЕНТНЫХ ПРЕПАРАТОВ / Серпухина Л.Т., Семенов Б.Н., Шмонова Е.Н. // Мясной бизнес. — 2013. — № 1. — С. 56–57.

Свині, забій свиней, фермент, туші свиней, продуктивність м'яса свиней.

Проведено науковий експеримент щодо виявлення високопродуктивних свиней з розробкою науково обґрунтованих рекомендацій для тваринництва та переробної промисловості з метою підвищення економічної ефективності виробництва високоякісної свинини. Дослідження велися в ПЗ "Трудовий" Марківського р-ну Саратовської обл. Використовували свиней великої білої породи, яких підділили за принципом аналогів і розділили на 3 групи по 3 гол.: 1-ша — контроль, 2-га — "МЕК СХ-3", 3-тя — "Ровабио". Після відгодівлі здійснено забій свиней у віці 8 місяців. За результатами порівняльної оцінки якості туш і окремих відрубів з використанням схеми оброблення свинячих туш отримали показники продуктивності тварин за різних способів відгодівлі. Найбільший вихід мали туші 2-ї гр. — 62,8%, які перевищували 3-тю гр. на 1,8% і контрольну на 5,7%. За якістю (вихід м'якоти і жирової частини) туші свиней 2-ї гр. перевищують туші 1-ї і 3-ї груп. При розрахунку коефіцієнта "пісності" також встановлено переваги свиней, які одержували фермент ровабио. За вмістом жиру, вологості і білка (табл.) показники свиней 2-ї гр. були кращі порівняно з іншими групами, що вказує на їх високі харчові і дієтичні якості. Досліджено мікроструктурні особливості м'ясної сировини дослідних груп (рис.). Найвищі показники харчової цінності мали тварини, які одержували

добавку "МЕК СХ-3", що підтверджено гістологічними мікρο-структурними дослідженнями. Це дає змогу рекомендувати її для використання в кормах для свиней в умовах промислового вирощування тварин.

УДК 636.47.082.2

2013.3.272. УКРАїнська МЯСНА ПОРОДА СВИНЕЙ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННОСТИ / Онищенко А.А. // Свиноводство. — 2013. — № 4. — С. 29–31. — Библиогр.: 3 назв.

Українська м'ясна порода, оцінка, бонітування, свині, племзавод.

Проведено моніторинг сучасного стану свиней української м'ясної (УМ) породи в розрізі племінних господарств і визначено подальші напрями селекційно-племінної роботи з породою. Для аналізу використано дослідження, проведені в 2010–2012 рр. відділом селекції і генетики Ін-ту свинарства та агропромислового виробництва НААН у базових господарствах УМ породи, а також звіти з бонітування свиней УМ породи за 2012 р. Ця порода, затверджена у 1993 р., має генеалогічну структуру з глибокою внутрішньопородною диференціацією за трьома спеціалізованими типами: харківський, центральний і асканійський, які за генеалогічною структурою розподіляються на 15 ліній кнурів і 22 родини свиноматок, а за чисельністю УМ порода займає третє місце по Україні. За

даними бонітування станом на 01.01.2013 р. чисельність племінного поголів'я свиней УМ породи становило 14049 гол., у т.ч. основних свиноматок — 1263 голів. Розведення даного поголів'я здійснюється в 12 племгосподарствах України. Провідними господарствами цього напрямку є: центральний тип — племзаводи СГК "Шаболат" Білгород-Дністровського р-ну, Одеської обл., ДП ДГ "Еліта" Миронівського р-ну Київської обл.; харківський тип і порода в цілому — племзавод ТОВ "Агро-Овен" Дніпропетровської обл.; асканійський тип — племзавод ТОВ "Таврійські свині" Херсонської обл. За даними бонітування свині УМ породи характеризуються високими показниками продуктивності: середня багатоплідність свиноматок — 10,3 гол. поросят на опорос; збереженість поросят — 91,5%, маса гнізда в середньому по породі при відлученні у 2 місяці — 182,6 кг; вік досягнення живої маси 100 кг — 174–206 діб.; товщина шпигу на рівні 6–7-го ребра — 18–26 мм. Отже, аналіз генеалогічної структури і продуктивних якостей трьох внутрішньопородних типів УМ породи показує, що дана порода має значний генетичний потенціал для подальшого розвитку, а також може бути конкурентоспроможною щодо інших порід свиней, інтенсивно використовуватись у регіональних системах схрещування та гібридизації в якості батьківської або материнської форм.

636.52/.59 Птахівництво

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН САХАЦЬКИЙ М.І.

УДК 636.5.082:334.75

2013.3.273. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНЕ ПТАХІВНИЦТВО УКРАЇНИ: АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА, ПРОГНОЗ РОЗВИТКУ: монографія / Заболотний В.С., Кирилюк О.Ф. — К., 2013. — 196 с. — Библиогр.: 165 назв. Шифр 539934.

Птахівництво конкурентоспроможне, оподаткування, інноваційні технології, інформаційне забезпечення, управління птахівництвом.

Викладено теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності агропродовольчої продукції. Розглянуто сучасний стан ринку продукції птахівництва та пріоритетні напрями розвитку галузі. Запропонована формула обчислення комплексного показника якості продукції, на підставі якого розроблено систему інформаційно-аналітичного забезпечення управління конкурентоспроможністю продукції, дає можливість ефективніше її оцінювати на рівні підприємства і галузі в цілому. Охарактеризовано спеціальний режим оподаткування ПДВ. Запропоновано вдосконалений механізм, а саме: щоб суми ПДВ не перераховувались до державного бюджету, а залишались у розпорядженні підприємств, які впроваджують інноваційні технології для цільового використання. Методика розрахунку КОЯ уможливить підвищення ефективності механізму контролю якості на всіх стадіях виробничого циклу відповідно до світових стандартів.

УДК 636.5:631.15:519.237.8

2013.3.274. РОЗВИТОК ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА: монографія / Микитюк В.М., Русак О.П., Кравець І.В. — Житомир, 2013. — 168 с. — Библиогр.: 201 назв. Шифр 540334.

Організація виробництва, птахівництво, ефективність птахівництва, кластерний аналіз, Центральне Полісся, поголів'я птиці у світі.

Висвітлено теоретичні та практичні аспекти розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств галузі птахівництва (П.). Здійснено ретроспективний аналіз ринку продукції П. Теоретично доведено, що ототожнені поняття економічної ефективності та ефективності виробництва варто об'єднати в загальну категорію "ефективності функціонування". При цьому необхідною умовою є вивчення кон'юнктури ринку та врахування ознак екологічної, соціальної та технологічної ефективності. Це дасть максимально корисний

кінцевий результат за умови мінімізації витрат на попередньо визначений обсяг ресурсів. Обґрунтовано методологічні засади створення територіально-виробничого кластера, який має конкурентоспроможну, інноваційну та соціальну спрямованість. Внутрішня інфраструктура кластероутворювального простору (спільна маркетингова мережа, спільні транспортні, комбикормові та інші сервісні підприємства) та зовнішня інфраструктура (наукові й освітні установи, консалтингові та дорадчі служби, банки і страхові компанії, органи місцевого самоврядування) забезпечуватимуть переваги у темпах зростання виробництва, структури та якості продукції, інвестиційній привабливості галузі. Запропонований методичний підхід щодо оптимізації раціону годівлі птиці, розроблений на основі врахування регіональних особливостей, та використання даних поетапного періоду росту птиці, дасть змогу зменшити витрати на корми на 10–16%, оскільки саме вони в загальній структурі собівартості займають понад 70%. Систематизовано основні напрями розвитку підприємств П., в основу яких покладено впровадження системи логістики, що уможливить мінімізацію витрат на підприємствах і забезпечить стабільність роботи. Формування й удосконалення маркетингового механізму зменшить рівень ризику на підприємствах і дасть змогу якомога повніше використати їх потенційні можливості. Підкреслено, що найвищий рівень гарантії якості продукції П. досягатиметься при впровадженні сертифікації на неї, яка відповідатиме міжнародним стандартам. Монографія містить додатки статистичного і рекомендаційного характеру, моделі визначення ефективності та розрахункові дані.

УДК 636.52/.58.033.085.1

2013.3.275. ЕНЕРГЕТИЧНА ЦІННІСТЬ КОРМІВ ДЛЯ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ / Отченашко В.В., Боярчук С.В. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділь., 2013. — Вип. 21. — С. 199–205. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Библиогр.: 6 назв. Шифр 540467.

Курчата-бройлери, корми бройлерів, енергетичне живлення курчат, корми птиці, пшениця, кукурудза, ячмінь, соя.

Здійснено порівняльну оцінку різних способів визначення обмінної енергії в кормах для курчат-бройлерів кросу "Кобб-500" з 1- по 42-добовий вік (52 гол.). Визначено, що для курчат-бройлерів віком 7–14 діб енергетична цінність

зерна кукурудзи становитиме у межах 11,25–13,64 МДж/кг, пшениці — 10,98–12,37, ячменю — 10,80–11,74, сої тостованої — 12,61–14,31 МДж/кг; для курчат віком від 29 до 42 дб — 11,25–13,67; 10,98–13,17; 10,80–12,02 та 12,61–14,41 МДж/кг. Найменші відхилення у значеннях обмінної енергії кормів спостерігаються за використання прямих способів визначення. Непрямі способи (формула WPSA, рівняння регресії) порівняно з прямими дають занижені значення відносно енергетичної цінності, зокрема кукурудзи — від 2,4 до 17,5% для птиці 7–14-доб. віку; 4,5–18,7% — 15–28-доб. віку; 3,0–17,7% — 29–42-доб. віку; пшениці — від 0,5 до 11,2 для 7–14-доб. віку; 5,1–14,6 для 15–28-доб. віку; 36,7–16,6% для 29–42-доб. віку; ячменю — від 5,2 до 8,0% для 7–14-доб. віку; 5,7–10,4% для 15–28-доб. віку; 6,8–10,2% для 29–42-доб. віку; сої тостованої — 9,3–11,9% для курчат-бройлерів 7–14-доб. віку; 11,1–12,4% для 15–28-доб. віку; 11,6–12,5% — 29–42-доб. віку.

УДК 636.52/.58.033.087.7

2013.3.276. ПРОДУКТИВНІСТЬ ТА РОЗВИТОК ОРГАНІВ ТРАВЛЕННЯ У КУРЧАТА-БРОЙЛЕРІВ ЗА ДІЇ КОРМОВОЇ ДОБАВКИ “ПРОЕНЗИМ” / Чудак Р.А., Шевчук Т.В., Балух Н.М., Пацанівська Я. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3. — С. 43–47. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540389.

Курчата-бройлери, кормова добавка “Проензим”, органи травлення у курей, ферменти, бактерії Bacillus subtilis.

Науковий дослід проведено на курчатах-бройлерах кросу “Росс-308” (200 гол., ж.м. — 44,5 г) в умовах навчальної ферми Вінницького національного аграрного ун-ту, яких утримували у групових клітках одного ярусу. Птиці з однідобового до 42-доб. віку згодовували повнораціонний комбікорм (ПК). Контрольній групі — лише ПК, дослідним: 1-й гр. — ПК + кормову добавку “Проензим” (Пр) у дозі 0,09%, в основі якої живі культури бактерій роду *Bacillus subtilis* та фермент целюлоза; 2-й гр. — ПК + Пр (0,18%); 3-й гр. — ПК + Пр у дозі 0,36% до маси корму. Це позитивно вплинуло на органи травлення і збільшило живу масу (ж.м.) птиці на 7-му добу експерименту на 12,6%, 18,5 та 11,5% відповідно до груп. Порівняно з контрольною групою найвищу ж.м. у віці 21, 28, 35, 42 дб мала птиця 3-ї дослід. гр. відповідно на 19,7%; 21,3; 23,5 та 18,5%. Додавання до раціону Пр не зумовило значних змін у масі органів травлення. Як виняток, у курчат 1-ї дослід. гр. порівняно з ровесниками контрольної групи збільшилась маса залозистого шлунка на 2,5 г, м'язового шлунка — на 12,6%, 12-палої кишки — на 39,2 та лівої сліпої — на 8,6%. Водночас у курчат 2-ї дослід. гр. довжина стравоходу збільшилась на 25,7%, а в 3-ї дослід. гр. довжина залозистого шлунка на 0,75 см і ширина останнього на 0,28 см (13,2%). Наведено порівняльні показники маси органів травлення та їх лінійні проміри.

УДК 636.52/.58.033.087.7

2013.3.277. БИОЛОГИЧЕСКИ АКТИВНЫЕ РАСТИТЕЛЬНЫЕ ДОБАВКИ: ЗДОРОВАЯ ПТИЦА, БЕЗОПАСНАЯ, КАЧЕСТВЕННАЯ ПРОДУКЦИЯ / Братишко Н.И., Прутенко О.В., Куценко О.В. // Эффективные корма и годівля. — 2013. — № 2. — С. 33–38. — Библиогр.: 22 назв.

Курчата-бройлери, БАДи у птахівництві, часник у птахівництві, продукція птахівництва, екобезпечні технології, рослинні імуномодулятори.

Відзначається, що існує 200–300 назв рослин з антибактеріальними, імуноактивними властивостями. У тваринництві, зокрема у птахівництві, добре зарекомендувало себе використання препаратів з ехінацеї пурпурової, материнки, буркуну жовтого, полину гіркого тощо. Показано вплив препарату із часнику (ПЧ) на живу масу курчат-бройлерів, середньодобової прирости і затрати кормів. Схема дослід: 1-й групі птиці (контроль) у перші 3–6 дб випоювали антимікробний препарат “Трифлон” (1 мл/л води) і давали водопровідну воду (ВВ); дослідним групам: 2-й — ВВ + ПЧ (10 мл/л води з 1-ї по 42-гу добу), 3-й гр. — ВВ + ПЧ (20 мл/л води з 1-ї по 42-гу добу), 4-й гр. — ВВ + ПЧ (20 мл/л води з 1-ї по 3-тю добу кожного тижня). У корм курчат усіх груп упродовж досліді вводили кокцидіостатик “Діакокс”. Годували курчат повнораціонними розсипними комбікормами, вільними від

кормових антибіотиків і стимуляторів росту. Встановлено, що добавка ПЧ у розведенні 1:50 у воді як щоденно (з 1-ї по 42-гу добу), так і дискретно (3 доби кожен тиждень) сприяє підвищенню інтенсивності росту бройлерів і підвищенню живої маси за період вирощування (42 доби) на 1,8–3,8%, однак безперервне застосування ефективніше. Це зумовило краще засвоєння корму і зменшення затрат корму на 1 кг приросту на 2,8–4,4%, проявляючи антикоксидиційну активність, і у поєднанні з кокцидіостатиком повністю запобігає випадкам кокцидіційних ушкоджень слизової кишечника у курчат. Добавка ПЧ — 1:100 не мала впливу на інтенсивність росту курчат, проте сприяла вітамінному забезпеченню організму, підвищенню гемоглобіну, не виявляючи вираженого впливу на рівень білка і холестерину у сироватці крові. Висновок: ПЧ (БАЖ “Часник”) у розведенні 1:50 рекомендувати для вирощування курчат-бройлерів у фермерських господарствах.

УДК 636.52/.58.033.087.7:546.72–022.532

2013.3.278. ВПЛИВ НАНООКВАХЕЛАТУ Fe НА КЛІНІЧНИЙ СТАН ТА ПРОДУКТИ ЗАБОЮ КУРЧАТА-БРОЙЛЕРІВ / Ситнік М.Г. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України “Кримський агротехнологічний ун-т”. — Симферополь, 2012. — Вип. 148: Вет. науки. — С. 382–386. — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540743.

Нанооквахелати Fe, курчата-бройлери, ветсанекспертиза, м'ясо птиці.

Курчатам-бройлерам кросу “Кобб-500” від 5- до 42-добового віку вволю випоювали водний розчин нанооквахелату Fe (На Fe) в концентрації 0,015 мг/мл кожні 4 доби з 3-добовою перервою. За 42-доб. період вирощування захворювань і загибелі птиці не спостерігалось. Показники крові також були в межах фізіологічної норми. Випоювання На Fe у такій концентрації не викликало змін у поведінці, споживанні корму і води, функціональності шлунково-кишкового тракту, а також патолого-анатомічних змін у внутрішніх органах. Проте порівняно з контролем дослідна птиця мала більший середньодобовий приріст (СП) живої маси приблизно на 5,0–8,0%. Залежно від віку він був нерівномірним. Так, до 12-доб. віку СП перевищував контроль на 6,7%, у 19 дб — на 8,0, 26 дб — 4,9, 33 доби — 8,0 і 42 доби — 5,3%. Зрушення в обміні речовин підтвердились зміною маси внутрішніх органів, зниженням вмісту вологи у червоних м'язах та підвищенням її у білих. Також поліпилась дегустаційна характеристика м'ясного бульйону.

УДК 636.52/.58.033:615.847.8

2013.3.279. ВПЛИВ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО ВИПРОМІНЮВАННЯ НА ІНТЕНСИВНІСТЬ РОСТУ І ЯКІСТЬ М'ЯСНОЇ ПРОДУКЦІЇ У КУРЕЙ / Памірський А.С. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3(73). — С. 205–209. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540389.

Кури, м'ясо курей, електромагнітне поле у пташниках, амінокислоти білків (кури), опромінення промислової птиці.

Констатується, що промислове птахівництво зумовило екологічні проблеми, у т.ч. і для птиці, які пов'язані з екрануванням її залізобетонними конструкціями приміщення від природного електромагнітного поля. Показано, що опромінення курей (75 гол., у 5-міс. віці) змінним імпульсним електромагнітним полем наднизької частоти (ЗІЕМП ННЧ) по 30 хв щодоби впродовж 6 місяців сприяло достовірному зростанню маси патраної тушки в курей 1- і 2-ї дослід. груп на 32,14 та 12,14% відповідно. При цьому курей годували згідно з основним раціоном (ОР), але 1-шу групу з підвищеним вмістом протеїну на 10–15%, а 2-гу з пониженим — на 10–15% порівняно з контролем. Водночас змінювався амінокислотний склад білків у м'язах. Зростання загальної суми амінокислот відбувалось за рахунок вірогідного збільшення на 36,7 і 32,5% відповідно незамінних амінокислот. Підвищувався рівень метіоніну, ізолейцину, лейцину, лізину, але знижувався — треоніну, валіну, фенілаланіну.

УДК 636.52/.58.034.087.7

2013.3.280. ВЛИЯНИЕ БЕЛКОВО-ЖИРОВОГО КОНЦЕНТРАТА НА ПРОДУКТИВНОСТЬ И КАЧЕСТВО ЯИЦ КУР-

НЕСУШЕК / Цап С.В., Микитюк В.В. // Ефективні корми та годівля. — 2013. — № 1. — С. 24–27. — Библиогр.: 6 назв.

Кури-несучки, яєчна продуктивність курей, кормові добавки птиці, білково-жировий концентрат.

Ефективність білково-жирового концентрату (БЖК: 40% жиру, 32 — протеїну і 4,2% сирової клітковини) вивчали в умовах приватної виробничої фірми "Агроцентр" у Дніпропетровській обл. на курях-несучках. Показано, що введення у комбікорм птиці БЖК сприяє збільшенню її продуктивності на 2,1–10,1%. Водночас поліпшується якість яєць: маса їх збільшується на 2,1–8,7%, зокрема жовтка на 4,1–6,0% і білка на 13%. При включенні БЖК у комбікорм у кількості 4% знижується концентрація холестерину в яйцях до 22,78 мг/г, а вміст токоферолу становить 16,2–24,8 мг/г. При цьому затрати корму на 10 шт. яєць зменшуються від 1,64 до 1,53–1,46 кг. Визначено, що за введення у комбікорм 2% БЖК рівень рентабельності виробництва яєць становить 50,6%, що на 2,4% більше, ніж у контролі.

УДК 636.52/58.082.12:575.113.2

2013.3.281. ПОЛИМОРФИЗМ ГЕНА ИНСУЛИНОПОДОБНОГО РОСТОВОГО ФАКТОРА-1 В ПОПУЛЯЦИИ КУР ПОРОДЫ "БОРКОВСКАЯ БАРВИСТА" / Кулибаба Р.А. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Сер. Тваринництво. — 2012. — Вип. 12. — С. 90–93. — Библиогр.: 14 назв.

Кури-несучки, генетика курей "Бірківська барвіста", селекція на яєчну продуктивність, інсуліноподібний ростовий фактор (ген курей), метод ПЛР.

Дослідження проведено в лабораторії профілактики захворювань птиці та молекулярної діагностики Ін-ту тваринництва на курях яєчного напрямку продуктивності породи "Бірківська барвіста" (100 гол.) з використанням ПЛР та рестрикційного аналізу (PstI, сайт CTGCA/G). Виявлено високий рівень поліморфізму гену інсуліноподібного ростового фактора-1 у 5'некодувальній ділянці, а також відсутність порушення генетичної рівноваги ($\chi^2=2,68$). Найчастіше зустрічаються особини гомозиготні за алелем C_1 (53 гол.). За алелем C_2 гомозиготних — 12 гол. Рівень спостережимої гетерозиготності (H_o) становив 0,35, очікуваної (H_e) — 0,41. Індекс фіксації Райта (F_{is}) дорівнював 0,16, що вказує на невеликий дефіцит гетерозиготних особин. Відзначено, що частота алеля C_1 у досліджуваній лінії курей становить 0,71, алеля C_2 — 0,29. Для порівняння зазначено, що в курей локальних популяцій Кореї частота генотипу C_1/C_1 — 55, C_1/C_2 — 26, C_2/C_2 — 17, алеля C_1 — 0,7, C_2 — 0,3. При цьому показано, що висока частота алеля C_2 позитивно корелює з рівнем розвитку фолікулів і високою яєчною продуктивністю. Наприклад, у локальних популяціях курей Китаю: C_1/C_1 — 32; C_1/C_2 — 41; C_2/C_2 — 27; алеля C_1 — 0,53; C_2 — 0,47. Вивчення взаємозв'язку алелів гену інсуліноподібного ростового фактора 1 з продуктивними якостями птиці показало, що висока частота генотипу C_2/C_2 позитивно корелює з підвищеною яєчною продуктивністю, особливо у 300 і 400 днів продуктивного періоду, тоді як висока частота генотипу C_1/C_1 — із живою масою. Зроблено висновок, що з метою підвищення яєчної продуктивності необхідно проводити подальшу селекцію даної птиці у напрямі збільшення частоти зустрічальності алеля C_2 в популяції.

УДК 636.52/58.612.64:575.22

2013.3.282. ВЫДЕЛЕНИЕ И ОЧИСТКА СПЕРМАТОГОНИАЛЬНЫХ СТОЛОВОХ КЛЕТОК У КУР / Тагиров М.Т. // Научно-технический бюллетень / Ин-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 108. — С. 112–118. — Библиогр.: 7 назв. Шифр 539806.

Курачі ембріони, генні маркери, сперматогоніальні стовбурові клітини, ламінін, колаген, експресія генів у птиці, сім'яники.

Метою дослідження була розробка методу виділення та очищення сперматогоніальних стовбурових клітин (ССК) із пізніх курячих ембріонів і пошук генних маркерів, здатних оцінити рівень збагачення суспензії даним типом клітин. ССК характеризуються експресією інтегринів клітинної поверхні (Itg α_6 та Itg β_1), які специфічно зв'язуються з рецепторами ламініну. Для очищення ССК, ізольованих від пізніх курячих ембріонів (18–19 доба інкубації), використовували двосту-

пеневе сортування, а саме: загальну популяцію клітин, виділену із сім'яників, культивували в чашках Петрі, вкритих колагеном — негативна селекція, а клітини, які не прикріпились до колагенової поверхні, переносили в чашки, вкриті ламініном, і культивували 15 хв для специфічного зв'язування ССК до ламініну — позитивна селекція. Для оцінки рівня збагачення суспензії СС клітинами, аналізували експресію наступних генів: Cvh, Cdh1, Dazl, Gfral і Plzf. Аналіз рівня експресії генів проводили шляхом застосування кількісної полімеразної ланцюгової реакції зі зворотною транскрипцією, і нормалізували її за референтним геном убіквітеном. Співвідношення колаген- та ламінінзв'язаних клітин до початкової клітинної популяції було 18% та 4,6% відповідно. Для генів Cdh1, Plzf, Dazl, Cvh та Gfral одержано 3-, 6-, 13-, 22- та 9-кратні середні рівні експресії для клітин, які прикріпилися до ламініну порівняно з клітинами на колагені (Р: 0,018; 0,018; 0,137; 0,137 та 0,093 відповідно). Отже, продемонстровано, що для розділення ССК, виділених із сім'яників ембріонів курчат, може бути використано специфічне зв'язування до ламініну, а гени, специфічні для стовбурових клітин, можуть використовуватись для оцінки рівня збагачення клітинної популяції СС клітинами.

УДК 636.59.598.221.1.082

2013.3.283. ДОСВІД УТРИМАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ СТРАУСІВ / Ковальчук І.В., Вербельчук Т.В., Барановська В.А. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 131–133. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 6 назв. Шифр 540467.

Страуси, птахоферма страусина Ясногородська, вольєри страусів, інкубація страусиних яєць.

На прикладі ТОВ "Ясногородська страусина ферма" (с. Ясногородка Макарівецького р-ну Київської обл., площа — 17,437 га) популяризується досвід утримання та відтворення племінного стада африканських страусів. Нині стадо складається з трьох основних технологічних груп: 90 гол. — репродуктивне стадо (самці старше 3- і самки — 2,5 років; ремонтний молодняк — 76 гол. та молодняк для відгодівлі на м'ясо з 1 по 10–14-міс. вік — 211 гол.). Страуси мають високі адаптивні якості і в умовах Полісся України збереженість молодняку становить 65–70%. Ефективним є утримання цієї птиці у спеціалізованих приміщеннях у поєднанні з випасом на природних і штучних пасовищах. Охарактеризовано технологічні процеси, за яких галузь страусівництва може бути рентабельною. ТОВ "Ясногородська страусина ферма" з року в рік нарощує потужність. Поголів'я страусів за 4 роки зросло на 31,8% та досягло 450 голів. За 2011 р. на м'ясо реалізовано лише 55 гол. (37,4% до 2008 р.), середня забійна маса птиці — 51 кг, на плем'я продано 387 страусенят, що в 16 разів більше, ніж 4 роки тому. За 2011 рік чистий прибуток ферми становив 99,7 тис. грн, а рентабельність 56,71%.

УДК 636.59.598.221.1.082

2013.3.284. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПЛОДЮЧОСТІ СТРАУСІВ ЧОРНОШИЙОГО ТА БЛАКИТНОШИЙОГО ПІДВИДІВ ПРИ РОЗВЕДЕННІ В ЗАКРИТИХ ПОПУЛЯЦІЯХ / Сахацький М.І., Осадча Ю.В., Кучинська Ю.П. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 247–249. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 540467.

Страуси, відтворення страусів, ферма ПрАТ "Агро-Союз", схрещування страусів, м'ясо страусів.

Дослідження проведено на племінних страусах чорношийого (ЧС) — 128 гол. і блакитношийого (БС) — 75 гол. підвидів спеціалізованої ферми ПрАТ "Агро-Союз" (с. Майське Синельківського р-ну Дніпропетровської обл.), до якої у 2002–2003 рр. із ПАР, Греції та Польщі завезено птицю. Спостереження за нащадками (2005–2012 рр.) засвідчило високий стартовий рівень генетичної різноманітності цих популяцій. За дослідний період зросли показники плодючості страусів завдяки підвищенню несутості, запліднюваності та виводимості яєць, зменшенню ембріональної смертності. Так, якщо від самки БС у 2005 р. одержано у середньому по 14,8 гол., то у 2012 — 18,7 гол. страусенят. Водночас

від самки ЧС за 17 тижнів відтворювального сезону — 10,1 і 20,2 гол. відповідно. Експериментальними дослідженнями промислових схрещувань визначено, що для одержання страусенят, призначених для вирощування на м'ясо, доцільно популяцію ЧС використовувати як материнську форму, а БС — як батьківську. Враховуючи, що за 6-річний період розведення страусів відбувалося без будь-якого цілеспрямованого відбору, у подальшому рекомендується провести їх диференціацію на материнську і батьківську форми.

УДК 636.59.598.221.1.082

2013.3.285. ПРОМИСЛОВА ІСТЕРИЧКА / Дичаковська В. // Наше птахівництво. — 2013. — № 4. — С. 68–72.

Страуси, ферма "Агро-Союз".

Головний ветеринарний лікар Департаменту страусівництва холдингу "Агро-Союз" — Д.І. Борщ розкрив досвід вирощування страусів на промисловій основі. Страуси схильні до деяких хвороб (Гамборо, Марека, Ньюкасла тощо), проте мають дуже сильний імунітет. У господарстві "Агро-Союз" поки інфекційних хвороб не траплялось і тому вакцинопрофілактика проти вірусів, що персистують на території України, не проводилась (окрім хвороби Ньюкасла). Однак за стресів, до яких птиця досить схильна, страуси мають запальні процеси шлунково-кишкового тракту, механічні ушкодження, внутрішні незаразні хвороби, наприклад, сальпінгоперитоніт у самок. Незбалансована годівля, переущільнена посадка, галас тощо призводять до стресу у страусів. Птицю не можна годувати за розкладом. Вона волелюбна (на 25 м² приміщення має бути не більше 2–3 страусів), їсть коли захоче, інакше у неї знову стрес і поїдання підстилки. Висвітлено виховання страусенят щодо споживання їжі, води, байдужості до підстилки. Профілактичні заходи проти зовнішніх паразитів, пухопероїдів проводяться двічі на рік (навесні і восени) — обробка водорозчинним препаратом "Неостомозан". Проти внутрішніх паразитів застосовують перорально "Альбендозол" та "Альбензол". Взимку страусам бажано давати теплу воду і оберігати від протягів, хоча зимують вони в неопалюваному приміщенні, але на підлозі з обігрівом. На вигул взимку випускають птицю за t –15...–18°C, але на ніч обов'язково заганяють до приміщення. Улітку птицю треба оберігати від теплового стресу, облаштовувати навіси, слідкувати щоб було достатньо затінених місць, у воду додавати порошкоподібні водорозчинні вітаміни, вчасно оновлювати підстилку.

УДК 636.592.084.41:612.398.192

2013.3.286. ДАЙТЕ ПТИЦІ РОСТИ / Сичов М. // Наше птахівництво. — 2013. — № 4. — С. 50–54.

Індики, годівля індиків, амінокислоти, продуктивність птиці, протеїни у раціонах птиці.

Продуктивність птиці визначається рівнем її протеїнового живлення приблизно на 20–30%. Від рівня протеїну в раціоні залежить потреба в амінокислотах (АК), які відіграють основну роль в життєдіяльності організму. Представлено норму вмісту поживних речовин і обмінної енергії в комбікормах для індиків важкого кросу та кросу БЮТ-8. Відзначається, що в годівлі протеїни рослинних кормів за їх певної комбінації у раціоні здатні забезпечити організм птиці всіма незамінними АК, за винятком лізину, метіоніну і триптофану. Описано особливості балансування раціонів лімітуючими АК, а також співвідношення між незамінними і замінними АК. Нестача АК і погана перетравність протеїну значно знижує швидкість росту та живу масу, особливо в молодому віці, оскільки ці втрати у старшому віці важко компенсуються. Наприклад, дефіцит лізину в раціонах, пригнічуючи ріст птиці, різко

знижує продуктивність і зумовлює ахроматоз пера. Багаті на лізин корми тваринного походження, зернобобові, окрім люпину, а також зелені корми, овес і ячмінь. Надлишок лізину може чинити токсичну дію, яка проявляється в депресії росту молодняку і зниженні продуктивності. Метіонін — сірковмісна АК, її нестача викликає порушення жирового і білкового обміну. Метіонін на 50% може замінятися цистином, а цистин метіоніном. Багаті на метіонін корми тваринного походження і кукурудза. Триптофан пов'язаний з оновленням білків плазми крові і здійсненням відтворних функцій, бере участь в утворенні жовчних кислот. Він є провітаміном вітаміну В₅ (нікотинової кислоти) і відіграє провідну роль в обміні вуглеводів, жирів і білків та процесах кровотворення. Вміст триптофану достатньо високий у кормах тваринного походження і зерні зернобобових культур. Дефіцит триптофану може виникнути за використання у складі корму великої кількості кукурудзи (60–65%). Описано антагонізм амінокислот.

УДК 636.592:619:616.995–085

2013.3.287. ПОКАЗНИКИ КЛІТИННОГО ІМУНІТЕТУ ІНДИКІВ, УРАЖЕНИХ АСОЦІАТИВНОЮ ЕЙМЕРІОЗО-ГІСТОМОНОЗНОЮ ІНВАЗІЄЮ, ТА ЛІКОВАНИХ БРОВІТАКОЦИДОМ СУКУПНО З ПЛОДАМИ РОЗТОРОПШІ ПЛЯМИСТОЇ / Харів І.І. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 1. — С. 110–112. — Бібліогр.: 8 назв.

Індики, еймеріоз птиці, паразитарні хвороби індиків, препарат "Бровітакокцид", розторопша плямиста.

У хворих індиків, унаслідок дії токсинів, що виділяють протозоонозні інвазії, встановлено лейкоцитоз (кількість лейкоцитів — 5,98±0,56 Г/л проти 3,45±0,14 Г/л у клінічно здорових, що на 73,3% більше). На 3-тю добу лікування "Бровіта-кокцидом" кількість лейкоцитів зменшилась удвічі, а на 5-ту стала на 12,3% більшою за норму. На 5-ту добу після одужання від еймеріозо-гістомонозної інвазії на 20% нижче нормальних величин була загальна кількість лімфоцитів і на 10% — Т- і В-лімфоцитів, що вказало на неповне відновлення функціонального стану клітинної ланки імунітету птиці. Проте за комплексного задавання хворим індікам препарату "Бротакокциду" (2 г/кг корму) і порошку із розмелених плодів розторопші плямистої (2 г/кг) з вологим комбікормом упродовж 5 діб поспіль показники клітинного імунітету птиці нормалізувались і стали такими як у клінічно здорової. Констатується, що плоди розторопші плямистої містять групу флаволігнанів під назвою "силімарин", які діють імуностимулювально на організм за розвитку вторинного імунodefіцитного стану.

УДК 636.598.617.1

2013.3.288. КАРПАТСЬКИЙ ПЕРЕПЕЛ: ІСТОРІЯ УСПІХУ / Хват В. // Наше птахівництво. — 2013. — № 4. — С. 41–43.

Перепелина ферма, карпатський перепел, економіка перепелиної ферми.

Висвітлено досвід господаря ферми "Карпатський перепел", який збудував свій бізнес, починаючи з подарованих 8 перепелів. Нині ферма налічує 7 тис. голів. Окрім м'яса перепелів фермер реалізовує столове та інкубаційне яйце, живу птицю різного віку і породи, необхідне обладнання, здійснює його доставку та встановлення. Розглядається економічна ефективність перепелиного бізнесу. Рекомендується розпочинати з 300–500 гол. птиці, щоб виробництво було рентабельним. Наприклад, для 500 гол. на місяць знадобиться 450 кг корму. За цей період перепілки знесуть ≈10500 шт. столових яєць. Витрати на комбікорм на місяць становитимуть 2430 грн (за ціни 5,40 грн/кг корму), а виручка, за оптової ціни 40 коп. за яйце, становитиме 1170 грн.

636.92/.93 Домашні кролі. Хутрові звірі

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

УДК 636.92.03.082.26

2013.3.289. СКРЕЩИВАНИЕ — БЕЗЗАТРАТНЫЙ МЕТОД ПОВЫШЕНИЯ ПРОДУКТИВНОСТИ КРОЛИКОВ НА ТОВАРНЫХ ФЕРМАХ / Тинаев Н.И. // Кролиководство и звероводство. — 2013. — № 1. — С. 14–17.

Кролі, схрещування кролів, шкурки кролів, гетерозис, конверсія кормів.

З використанням оригінальної методики проведено дослідження з метою виявлення ефективних варіантів між-порідного схрещування кролів (К.) на основі оцінки ефекту

гетерозису за господарсько корисними ознаками. Зазначено, що маса К. при народженні є показником їх росту в ембріональний період. У досліджах помісні К. відносно своїх чистопорідних напівсисбів (контроль) майже у всіх поносах (поряд з більшою в них живою масою на момент народження) виявились рухливішими, енергійнішими і відкривали очі на 1–2 дні раніше за своїх чистопорідних ровесників з одного з ними поносу. Наведено дані щодо середньодобового приросту живої маси у підростаючих К. З'ясовано, що гетерозис за живою масою виявляється більшою мірою за схрещування К. вітчизняних порід з новозеландською білою породою, ніж з каліфорнійською. Дослідження показали, що схрещування не лише зменшує відсоток мертвонароджених К., але й підвищує життєздатність тварин. Максимальний відхід у всіх групах молодняку був у перші 10 днів їх життя. Не було виявлено статистично достовірного впливу статі тварин різних порід при їх схрещуванні на відхід помісного молодняку. У помісей завдяки вищій їх виживаності спостерігався більший вихід К. у розрахунку на самку, що окропила, порівняно з контролем: у 45-добовому віці — на 0,36–1,06 К., а в 90-добовому — на 0,46–1,2 гол. Одержані результати дають змогу дійти висновку, що промислове схрещування сприяє кращій збереженості молодняку.

УДК 636.92.082/084

2013.3.290. ПРОДУКТИВНА ДІЯ РІЗНИХ ТИПІВ ГОДІВЛІ НА РЕПРОДУКТИВНІ ТА ВІДГОДІВЕЛЬНІ ПОКАЗНИКИ КРОЛІВ / Дармограй Л.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 91–93. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540467.

Кролі, продуктивність кролів, годівля кролів, комбікорми гранульовані, породи кролів.

Досліджувався вплив полові конюшини в складі повнораціонного гранульованого комбікорму на репродуктивні якості кролематок та відгодівельні показники молодняку кролів (К.) за їх вирощування на м'ясо. З'ясовано, що включення до складу повнораціонного комбікорму полові конюшини для кролематок у кількості 35% і молодняку К. 30% та 65–70% концентрованих кормів, не мало негативного впливу на функціональний стан організму, а навпаки, сприяло покращанню репродуктивних властивостей кролематок, особливо збереженості на 5,1% ($P < 0,05$) та підвищенню інтенсивності росту К. на 6,0%. Зазначено, що використання повнораціонного гранульованого комбікорму в годівлі К. є ефективним та економічно виправданим (зниження вартості раціону до 15%). Вказується на доцільність проведення ширших фітохімічних досліджень щодо вмісту біологічно активних речовин у цьому кормі.

УДК 636.92.085.13.55

2013.3.291. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СИНТЕТИЧЕСКОГО ЛИЗИНА В РАЦИОНЕ МОЛОДНЯКА КРОЛИКОВ / Моисеенко Н.Н., Харламов И.В., Александрова В.С., Чичкова Т.Л. // Кролиководство и звероводство. — 2013. — № 2. — С. 9–12. — Библиогр.: 7 назв.

Кролі, годівля кролів, раціон молодняку кролів, лізин, комбікорм.

Вивчався вплив наявних низькопротеїнових комбікормів із різним рівнем вмісту лізину на інтенсивність росту, живу масу, витрати корму на одиницю приросту живої маси, збереженість і м'ясну продуктивність молодняку кролів (К.). Науково-господарський дослід проводили на К. породи радянська шиншила в період від 60- до 120-добового віку. Було сформовано 3 групи: контрольна і 2 дослідні. Молодняк у всіх групах годували досхоchu гранульованим комбікормом і сіном. Тварини 2- і 3-ї дослідних груп одержували комбікорм з пониженим рівнем сирого протеїну, але з додаванням синтетичного лізину у формі монохлоридрат лізину 98%-го. Встановлено, що незалежно від раціону К. трьох груп забезпечували близький за значенням середній вихід живої маси: у 90-добовому віці — 2,85; 2,84 і 2,78 кг; у 120-добовому віці — 3,51; 3,42 і 3,41 кг відповідно. Сівовартість 1 кг приросту живої маси в молодняку К. 2- і 3-ї груп становила, без урахування зарплати, а також інших прямих і накладних витрат, 43,16 і 46,17 руб. відповідно (проти 50,26 руб. у контрольній групі), тобто була меншою на 14,1 і 8,1%. Результати досліджень засвідчили, що додаван-

ня синтетичного лізину в комбікорм з низьким рівнем сирого протеїну сприяє зменшенню економічних затрат й отриманню високих продуктивних показників у молодняку кролів.

УДК 636.92.085.55:612.12:546.76

2013.3.292. МОРФОЛОГІЧНІ ТА БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ МОЛОДНЯКУ КРОЛІВ ЗА РІЗНИХ РІВНІВ ХРОМУ У КОМБІКОРМІ / Ібатуллин І.І., Махно К.І. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 108–111. — (Сер. Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 540467.

Кролі, гематологічні показники крові кролів, хром, комбікорм, продуктивність кролів.

Наведено результати дослідження впливу хрому на гематологічні показники молодняку м'ясних кролів (К.). Установлено, що додаткове введення до раціону К. хрому хлориду позитивно відображається на кількісних морфологічних характеристиках та біохімічних показниках крові. Із зростанням кількості хрому в раціоні К. серед морфологічних показників крові відмічається вірогідне зростання кількості еритроцитів, лейкоцитів та моноцитів на тлі зменшення відносної кількості паличко-ядерних нейтрофілів, зокрема у 4-ї групі тварин з найвищим вмістом хрому в раціоні (1,2 мг Сг на кг комбікорму). Зі збільшенням рівня хрому в раціоні встановлено розвиток гіперпротеїнемії, гіперальбумінемії з одночасною гіперферментемією аспартат- й амінотрансуфераз, що проявляється на тлі зменшення концентрації сечовини в сироватці крові кроленят 4-ї групи. В останніх виявлено також розвиток гіпоглікемії. У тварин інших дослідних груп вищезгадані зміни показників мають лише характер тенденцій. З'ясовано, що найпозитивніші кількісні зрушення гематологічних показників спостерігаються у К. 3-ї дослідної групи, оскільки у тварин другої групи встановлені закономірності є невірогідними, а в К. 4-ї групи обмінні процеси відбуваються з високою напругою, яка проявляється ознаками виснаження потенційних можливостей організму.

УДК 636.92:577.112.85:612.017

2013.3.293. ІМУНОБІОЛОГІЧНИЙ СТАН ОРГАНІЗМУ КРОЛІВ ЗА ВИПОЮВАННЯ СУСПЕНЗІЇ ХЛОРЕЛИ, СУЛЬФАТУ НАТРІЮ, ХЛОРИДУ І ЦИТРАТУ ХРОМУ / Лесик Я.В., Федорук Р.С., Ковальчук І.І., Долайчук О.П. // Біологія тварин. — 2013. — Т. 15, № 1. — С. 86–94. — Бібліогр.: 20 назв.

Кролі, хром, глікопротеїн, імунні комплекси, хром, хлорела, активність імунної системи кролів.

Досліджувався вплив суспензії хлорели, сульфату натрію, хлориду і цитрату хрому на активність імунної системи організму кролів (К.) та інтенсивність їх росту. Визначали вміст глікопротеїнів (ГП) та їх окремих вуглеводних компонентів, концентрацію циркулюючих імунних комплексів (ЦІК) молекул середньої маси, фагоцитарну активність (ФА) нейтрофілів, фагоцитарний індекс, фагоцитарне число, лізоцимну і бактеріальну активність (ЛА, БАСК) сироватки крові К. за введення до раціону суспензії хлорели, сульфату натрію, хлориду і цитрату хрому. Згодовування К. вищезазначених добавок, починаючи від 60- до 122-добового віку, позначилося вірогідними змінами імунобіологічних показників їх крові порівняно з контролем. У крові К. 2-, 3- і 4-ї дослідних груп, яким згодовували сульфат натрію та його сполуки з хлоридом і цитратом хрому, відзначено вірогідно вищу концентрацію ГП та їх вуглеводних комплексів на 21-шу і 62-гу доби згодовування добавок порівняно з контрольною групою, що може вказувати на активацію системи імунобіологічного захисту в організмі К. в період випоювання добавок. Дослідженнями показників клітинних і гуморальних чинників неспецифічного захисту організму відзначено вірогідно вищий їх рівень у крові дослідних груп порівняно з контролем. Уведення до раціону К. сірки та сполук хрому зумовлювало більш виражену імунобіологічну реактивність їхнього організму з підвищенням концентрації ГП та їх вуглеводних компонентів, рівня ЦІК, ФА, ЛА та БАСК у крові, ніж випоювання суспензії хлорели у 1-й дослідній групі порівняно з тваринами контрольної групи.

УДК 636.92:591.111:546.73

2013.3.294. ВЛИЯНИЕ СПОСОБА ВВЕДЕНИЯ НАНОРАЗМЕРНОГО ПОРОШКА КОБАЛЬТА НА МОРФОЛОГИЧЕСКИЕ

ПОКАЗАТЕЛИ КРОВІ У КРОЛИКІВ / Каширина Л.Г., Деникин С.А. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2013. — Вип. 151: Вет. науки. — С. 197–200. — Библиогр.: 4 назв. Шифр 540777.

Кролі, морфологічні показники крові кролів, нанорозмірний порошок кобальту.

Визначався спосіб введення нанорозмірного порошку кобальту на морфологічні показники крові кролів (К.). Тварини контрольної групи одержували препарат у дозі 0,02 мг/кг живої маси один раз на 7 діб через рот, а дослідної групи — у тому ж дозуванні і кратності внутрішньом'язово. Результати аналізу морфологічних показників крові К. засвідчили, що кількість еритроцитів крові у тварин дослідної групи була більша, ніж контрольної на 2,22%, концентрація гемоглобіну на 4,3%, гематокритне число на 4,65%. За період експерименту у К. дослідної групи кількість еритроцитів виросла на 14,32%, гемоглобін на 17,4%, гематокрит на 16,28%. У К. контрольної групи ці показники збільшилися відповідно на 0,52%, 14,50% і 2,98%. Таким чином, пріоритетне введення кобальту в нанорозмірній формі через рот необов'язкове, оскільки внутрішньом'язове введення дало кращі результати.

УДК 636.92:612.12:636.92.453.54

2013.3.295. ВЛИЯНИЕ НАСТОЙКИ ПУСТЫРНИКА НА БИОХИМИЧЕСКИЕ ПОКАЗАТЕЛИ КРОВИ КРОЛИКОВ ПРИ ДЛИТЕЛЬНОЙ ТРАНСПОРТИРОВКЕ / Исмагилова Э., Ибрагимова Л. // Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. — Тернопіль, 2012. — Ч. 1. — С. 99–101. — Библиогр.: 2 назв. Шифр 540933.

Кролі, біохімія крові кролика, кропива собача, транспортування кролів.

Досліджувався вплив настоянки кропиви собачої (КС) на біохімічні показники крові кролів (К.) за їх тривалого транспортування (Т.). Кролям дослідної групи перорально вводили по 0,4 мл настоянки КС, розведеної в 5 мл проточної води кімнатної температури. Під час перевезення К. давали воду, сіно і повноцінний збалансований гранульований корм. Більшість К. контрольної групи знаходилась у стані збудження, виявляла активний спротив під час завантаження і розвантаження, температура тіла була підвищена (41,5–42,2°C), серцебиття прискорене. Дослідження біохімічних показників крові обох груп К. показали, що вміст каротину, загального білка, гемоглобіну, а також резерву основ змінювалися після перевезення, але їх вміст залишався в межах норми. Вміст загального кальцію в контрольній групі після Т. перевищував

у 1,21 раза показники до перевезення і в 1,03 раза верхній показник норми. Після Т. спостерігалось його зниження в дослідній групі в 1,27 і в контрольній — в 1,3 раза порівняно з 1-м дослідженням. Друге дослідження показувало підвищення рівня цукру в контрольній групі (вище норми в 1,03 раза). За результатами дослідження можна дійти висновку, що кролям, які зазнали стресу, для адаптування і збереження здоров'я слід застосовувати розслаблювальні засоби. У конкретному випадку настоянку кропиви собачої 1 раз на день перорально по 0,4 мл до і після транспортування протягом двох тижнів.

УДК 636.93:599.322.2:636.082/.083

2013.3.296. МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД К ОЦЕНКЕ СЕЛЕКЦИОННЫХ ДОСТИЖЕНИЙ ПРИ РАЗВЕДЕНИИ СУРКОВ В УСЛОВИЯХ ФЕРМЫ / Фёдорова О.И., Колдаева Е.М. // Кролиководство и звероводство. — 2013. — № 1. — С. 19–21.

Байбак степовий, розведення байбака на фермі, domestikація байбака, порода байбака, селекційні ознаки байбака.

Окреслено питання щодо введення в зоокультуру нового об'єкта хутрового звірівництва — байбака (Б.) степового, найбільшого (максимальна жива маса становить 10,3 кг) і найшвидше ростущого порівняно з іншими представниками роду Б. на території СНД. Перші дослідження щодо розведення степового Б. в умовах ферми почали проводити з 1980-х рр. на Північно-Донецькій станції Харківського ун-ту. Одержані позитивні результати дали змогу створити першу велику ферму з розведення Б. У 1989 р. 1500 голів європейського Б. було відловлено в Ростовській обл. і завезено в звірорадгосп "Пушкінський" у Підмосков'ї. На сьогодні це поки що єдина у світі звіроферма, де займаються промисловим розведенням Б. Однак подальший розвиток цього напрямку в звірівництві може сприяти появі порід і породних типів даного об'єкта розведення. З метою затвердження нової породи (типу) в 2010 р. було розроблено "Методику проведення досліджень на відмітність, однорідність і стабільність" стосовно Б. степового, яку було затверджено у цьому самому році Державною комісією з випробування й охорони селекційних досліджень. У цілому розроблена методика складається з таких основних розділів, як: загальні рекомендації, проведення досліджень, ознаки й позначення, таблиці ознак, пояснення й методи, а також таблиця "Опис порід Б. (приблизний)". Крім того, до "Методики..." додаються анкети порід і 6 таблиць форми РТА, які мають заповнити заявники на селекційне досягнення, допущене до використання. Подібна регламентація значно спрощує й уніфікує роботу з реєстрації нових порід і породних типів хутрових звірів.

638.1/.2 Бджільництво. Шовківництво

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

УДК 638.121.1

2013.3.297. УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОБНИЦТВА МАТОЧНОГО МОЛОЧКА / Білай Д.В. // Пасіка. — 2013. — № 4. — С. 22–24.

Молочко маточне, сім'ї бджолині, личинки, біологічна активність.

Наведено удосконалену технологію виробництва маточного молочка (ММ) з високою біологічною активністю. Визначено важливі умови виробництва ММ, зокрема: утримання здорових сильних бджолиних сімей з відбірними молодими матками, які мали не менше 8 рамок розплоду й багато молодих бджіл з добрим функціонуванням залоз; достатнє забезпечення білковими та вуглеводними кормами (в період медозбору проводили щоденну підгодівлю бджіл сиропом у концентрації 1:1 по 0,5–1,0 л з додаванням бджолиного обніжжя 10 г/л сиропу); контроль за закладанням свищових маточників; утримання материнської сім'ї на кожні п'ять сімей вихователю. Описані основні технологічні етапи виробництва ММ: формування сімей-вихователюк і підготовка їх до роботи; підготовка спеціалізованої лабораторії, обладнання та інвентарю; одержання і щеплення одностадійних личинок;

відбір, фасування, зберігання і відправка ММ. З метою вивчення якісного потенціалу продукту й визначення оптимального варіанта його біологічної активності прищеплювальну рамку виймали з гнізда через 48, 72, 96 годин. У дослідах використовували три породи бджіл: сіру гірську кавказьку, українську степову, місцеву помісну (контроль). Визначали кількість маточних личинок, прийнятих бджолами на виховання; середню кількість ММ, зібраного з одного маточника; біологічну активність ММ. Установлено, що найбільшу кількість личинок на виховання (в середньому за три роки досліджень (2010–2012 рр.) по 40 личинок у кожній групі) прийняли місцеві бджоли — 24,84 шт. та кавказькі — 24,01 шт. Визначено, що найбільше ММ у перерахунку на один маточник відібрали від сірих гірських кавказьких бджіл — 0,362 г, у той час як від контрольної групи — 0,346, карпатської — 0,323 і української — 0,318 г. За аналізом усіх відібраних з одержаного продукту проб його біологічна активність була високою, але найбільше виражена в 72-годинному ММ, одержаному від сірих гірських кавказьких бджіл. Отже, дотримання за виробництва ММ даної удосконаленої технології гарантує прискорене виконання робіт і високу якість біологічно активного продукту.

УДК 638.121.1:638.147.4

2013.3.298. ОСОБЛИВОСТІ ЖИТТЄЗДАТНОСТІ МЕДОНОСНИХ БДЖІЛ З РОЙОВИМИ МАТКАМИ / Гречка Г.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 4(67). — С. 52–54. — Бібліогр.: 5 назв.

Зимостійкість, бджоли медоносні, матки, роїння, розплід.

Дослідження проводились на базі пасіки БАТ "Полтава-племсервіс". Сім'ї бджіл, які впродовж торішнього пасічного сезону не збуджувалися роїнням (контрольна група), випущений рій (1 група), повернені до робочого стану (2 група) та родини бджіл, одержані з посаджених роїв (3 група) порівнювали між собою за зимостійкістю (результати зимівлі). Групи оцінювали за комплексом біологічних ознак (табл.): послабленням сили сімей (відхід бджіл), витратами корму на сім'ю і на вуличку зимувальних бджіл, ступенем опрошеності гнізд (чистота гнізд) бджолиних сімей, кількістю розплоду в сім'ях бджіл на день першого весняного обліку. Враховували кількість сімей, що загинули або втратили маток під час зимівлі. Найменший відхід бджіл після зимівлі виявлено у 3-й групі, різниця результатів відносно контрольної становила 45,28% (5 балів), найбільший — у 1-й групі, різниця результату відносно контролю — 1,8% (3 бали). Витрата корму у весь період зимівлі була найменшою у 2-ї та 3-ї груп — 2,25 кг (3 бали) в середньому на вуличку бджіл. За чистоту гнізд зараховано по 5 балів 2-ї та 3-ї групам, по 4 бали контрольній і 1-й групам. Відмічено збільшення кількості весняного розплоду у 3-й групі на 9% відносно контролю. Сила сімей бджіл у весняний період була більшою в досліді, ніж у контролі: на 5,74% — 1 гр., на 17,14% — 2 гр. і на 34,14% — 3 гр. Комплексним оцінюванням зимостійкості встановлено, що найвищим потенціалом життєздатності наділені родини з посаджених роїв (3 група). За чистотою гнізд різниця загального числа їх балів і балів сімей 1-ї та 2-ї груп до контролю становила відповідно 44,4 — 33,3 — 11,1%.

УДК 638.121.3:591.56

2013.3.299. ВПЛИВ НАЯВНОСТІ ТРУТНІВ У СІМ'І НА ВИРОЩУВАННЯ ТРУТНЕВОГО РОЗПЛОДУ / Субота Ю.В., Григорків Л.М. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2012. — № 4. — С. 55–57. — Бібліогр.: 5 назв.

Трутни, розплід трутневий, батьківські сім'ї, розплід бджолиний.

Досліджено вирощування бджолами трутневого розплоду. Дослідження проводили на пасіці ННЦ "Інститут бджільництва ім. П.І. Прокоповича", де утримуються бджоли української степової породи, використовуючи при цьому зоотехнічний, обліковий і статистичний методи. У червні було сформовано дві групи бджолиних сімей-аналогів, по три сім'ї в кожній групі. В досліджуваних сім'ях протягом сезону видаляли через кожні 3–6 тижнів усіх трутнів. Вплив регулярного видалення трутнів із дослідної сім'ї показано на рисунку, а зміни співвідношення трутневого та бджолиного розплоду — в табл. Встановлено, що видалення трутнів із сім'ї під час інтенсивного розвитку в червні й липні призводить до збільшення кількості трутневого розплоду. Далі кількість трутневого розплоду зменшується, але підтримується на досить високому рівні ще весь липень, в той час як у контрольних цей показник сходиться майже до нуля. Порівняно з бджолиним, його зростання становить від 4,0% до 7,6–11,7%, а процес вирощування трутнів триває довше на 30 днів. Різниця в кількості трутневого розплоду у сім'ях достовірна (t_d 3.5–10.1). Бджолині сім'ї української степової породи активно корегують чисельність трутнів у родині. До того ж після повного видалення їх із сімей, через 3–4 дні в них знову знаходять самців, при чому значно більше, ніж було видалено розплоду (можливо, відбір трутнів сприяв зльоту в них чужих).

УДК 638.124:591.5

2013.3.300. ЕТОЛОГІЯ БДЖІЛ ПИЛКОЗБИРАЛЬНИЦЬ НА РІЗНИХ ТИПАХ СУЦВІТЬ / Адамчук Л.О. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. — Кам'янець-Поділ., 2013. — Вип. 21. — С. 3–5. — (Сер.: Технологія вир-ва і переробки продукції тваринництва). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр: 540467.

Етологія, бджолине обніжжя, формування обніжжя, гомогенність, суцвіття.

Наведено результати досліджень етології бджіл-пилкозбиральниць на різних типах суцвіть. Метою роботи було дослідити етологію льотної роботи бджіл при заготівлі білкового корму в умовах відвідування ними рослин з різними типами суцвіть. Вивчали поведінку бджіл-пилкозбиральниць на різних типах суцвіть; визначали тривалість формування обніжжя та проведення оцінки гомогенності одержаної продукції. За весь період було досліджено 35 основних пилконосів у радіусі продуктивного льоту піддослідних сімей. Загалом було зроблено більше п'яти тисяч мікрознімків бджіл на квітах, за допомогою яких відслідковували відмінності поведінки на різних типах суцвіть (китиця, щиток, зонтик, колос, головка, кошик, сережка). За кожним типом суцвіть будували схему руху та визначали затрати часу на формування обніжжя. Проведено оцінку обніжжя за сформованістю та гомогенністю. Встановлено, що за умов одержання великої кількості білкового корму навесні, без потреби врахування сформованості та гомогенності (для промислових цілей), доцільно заготівлю обніжжя проводити при роботі від бджіл на масивах ріпаку і синюхи. За потреби одержати бджолине обніжжя, сім'ї слід спрямувати на рослини з суцвіттями щільний щиток, щільна китиця, волоть (таволга, резуха, синюха). Повноцінно сформоване обніжжя можна одержати від бджіл на тих видах рослин, які мають такі типи суцвіть: рихлий щиток, рихла китиця, голівка та на суцвіттях змішаного типу. При цьому, у всіх випадках бджоли формують гомогенне обніжжя, тривалість його формування становить до 20 хв, крім змішаного типу, на якому бджоли втрачають близько 6 хв, а у рослин, де квіти зібрані у рихлий щиток — 30 хв. Маса обніжжя, одержаного з перелічених вище суцвіть, варіює від 6 до 16 мг. Більшу масу обніжжя бджоли приносили, відвідуючи суцвіття щільна китиця (ріпак) та волоть (синюха). Серед досліджених рослин обніжжя найвищої якості бджоли формують, працюючи на квітах гречки, ріпаку та конюшини. Отже, проведені дослідження дають можливість розробити методику прогнозування пилкозбиральної продуктивності бджолиних сімей за періодами сезону та удосконалити технологію одержання обніжжя.

УДК 638.14.07

2013.3.301. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА УКРАЇНИ: монографія / Бугера С.І. — Житомир: Полісся, 2012. — 168 с. — Бібліогр.: 103 назви. Шифр 539433.

Бджільництво, законодавство, правове регулювання, нормативно-правові акти.

Досліджуються правові проблеми державного регулювання і управління в галузі бджільництва України. Аналізується стан законодавчої бази з питань запилення ентомофільних с.-г. рослин, одержання продукції та контролю її якості, ветеринарного забезпечення, адміністративної відповідальності та обґрунтовуються пропозиції щодо внесення відповідних змін та доповнень до чинного законодавства. У сучасних умовах бджільництва, як галузь АПК України, спеціалізується на розведенні бджіл для одержання продукції (мед, віск, бджолине обніжжя, бджолине маточне молочко, прополіс, бджолина отрута та ін.), а також для запилення ентомофільних с.-г. культур. Розглянуто основні нормативно-правові акти з питань правового регулювання галузі бджільництва. Зроблено висновки, що для галузі бджільництва актуальним є вдосконалення її правового забезпечення в таких питаннях, як державне регулювання і управління; проведення селекційно-плеїної роботи; запилення ентомофільних с.-г. культур; одержання продукції та контроль її якості; ветеринарне забезпечення. Важливою є також адаптація законодавства щодо функціонування галузі бджільництва відповідно до вимог Європейського союзу, особливо в питаннях якості продукції та її контролю.

УДК 638.14/15

2013.3.302. АНТРОПОГЕННІ ФАКТОРИ В ФОРМУВАННІ ЇМКОСТІ СРЕДИ МЕДОНОСНОЇ ПЧЕЛЫ / Корж А.П., Кирюшин В.Е. // Пчеловодство. — 2013. — № 3. — С. 16–19. — Библиогр.: 6 назв.

Бджола медоносна, екологічні фактори, ємність середовища, екосистеми.

Аналізуються особливості взаємодії учасників системи "людина — медоносна бджола — середовище існування" і

визначаються найбільш важливі його механізми. Визначено, що взаємодія людини і медоносною бджолою призвела до значного розширення ареалу даного виду. Така експансія бджоли пов'язана з розвитком сільського господарства, яким передбачено опилення культур, у т.ч. в теплицях, оранжереях та ін. Таким чином, сформувалося значне розширення екологічної ніші бджоли і збільшення ємності середовища, оскільки перехід до існування в агроценозах дає змогу на кілька порядків збільшити чисельність бджіл порівняно з "диким станом". Водночас це призвело до деяких негативних наслідків, властивих і іншим одомашненим видам, та до значного підвищення залежності цієї комахи від людини. З іншого боку, біологія бджіл є такою, що їх залежність від людини, як симбіонта, відносна — більшу частину року бджоли харчуються самостійно та вільно облітають значну територію. "Страхувальний" же вплив людини забезпечує необхідний для виживання об'єм корму, оптимальний гніздовий простір на кожен період життєдіяльності сім'ї, своєчасну заміну маток і штучно стимульоване оновлення гнізда, що сприяє значному підвищенню ймовірності виживання бджолиних сімей. Негативним фактором є поява нових інвазійних і інфекційних захворювань. Отже, сучасна ємність середовища медоносною бджолою, штучно створена людиною, змінює її первісну природу. При цьому бджола втратила самостійність як елемент природних екосистем — багато життєвих процесів здійснюється при безпосередній або непрямій участі людини. Вказаний стан може бути небезпечним саме через нестабільність штучно створеної ємності середовища, що значно перевищує природні можливості популяції даної комахи, її різких коливань з набуттям вибухової динаміки чисельності.

УДК 638.144:582.232

2013.3.303. ПІДГОДІВЛЯ БДЖІЛ СПІРУЛІНОЮ / Іванова В.Д. // Пасіка. — 2013. — № 2. — С. 16.

Спіруліна, білкова підгодівля бджіл, бджолині сім'ї.

Вивчено дію спіруліни на поїдання, здоров'я, тривалість життя бджіл та розвиток бджолиних сімей рано навесні. Для виявлення дії спіруліни на бджіл проведено лабораторні дослідження, у квітні організували дві групи бджолиних сімей по 15 у кожній. Перша група (дослідна) одержувала суміш цукрової пудри із спіруліною у розрахунку 300 мг/кг канді. Друга група (контрольна) отримувала вуглеводне канді. Кожній сім'ї давали по 300 г канді з інтервалом 7–10 днів. Всього згодовано по 2 кг канді на одну бджолину сім'ю. Через 10 днів підгодівлі бджолині сім'ї помітно активізувались, матки почали відкладати більше яєць, бджолині сім'ї в дослідній групі мали розплоду на 55% більше порівняно з контролем, а середня маса бджіл у сім'ях дослідної групи була більшою, ніж у контрольній — на третину. Визначена різниця між дослідом і контролем за подовженістю тривалості життя, яка у бджіл відповідно становить 2–7–9 днів, що свідчить про можливість застосування спіруліни у бджільництві для білкової та стимулювальної підгодівлі. Встановлено, що: спіруліна добре поїдається бджолами з рідкими і тістоподібними підгодівлями. Оптимальною дозою спіруліни у рідких підгодівлях можна вважати 150 мг на вуличку бджіл, що становить 1,5 г спіруліни на 1 л сиропу, в тістоподібних підгодівлях відповідно 300 мг/кг. Весняна стимуляція бджолиних сімей розчином спіруліни або сумішшю з канді є одним з ефективних прийомів збільшення кількості розплоду під час підготовки до раннього медозбору.

УДК 638.15:616–092

2013.3.304. ВІРУСНІ ХВОРОБИ БДЖІЛ / Галатюк О.Є. // Пасіка. — 2013. — № 1. — С. 24–29.

Віруси бджіл, сім'ї бджолині, діагностика, профілактика.

Описуються вірусні хвороби бджіл, їхні збудники, особливості передачі, клінічні ознаки, методи діагностики, формування піддослідних груп комах, серологічна індикація вірусів, профілактика, заходи боротьби та наводяться результати досліджень науковців з різних країн світу. Мішечкуватий розплід — захворювання передлялечок медоносних та середньоіндійських бджіл. Вірус хронічного паралічу — вірусна хвороба лялечок і дорослих медоносних бджіл, а також доімагінальних форм бджіл-листорізів. Гострий параліч бджіл — захворювання дорослих бджіл, що характеризується гострим

або летальним перебігом та загибеллю дорослих бджіл (хворіють переважно молоді бджоли). Філаментовіроз (син. рикетсіоз) — хвороба дорослих бджіл, яка характеризується великим відходом комах, захворювання викликає ДНК-вірус нитчастої структури. Хвороба деформації крила (егіптовіроз) — інфекційна хвороба бджіл, викликана егіпетським вірусом, характеризується одночасною загибеллю лялечок і молодих бджіл на виході, офіційно в Україні не зареєстрована.

УДК 638.157:595.42+615.285.7

2013.3.305. ЕФЕКТИВНОСТЬ ТАНИСА ПРИ ВАРРОАТОЗЕ / Домацкая Т.Ф. // Пчеловодство. — 2012. — № 10. — С. 24–25. — Библиогр.: 2 назв.

Варроатоз, бджоли медоносні, акарицид таніс, терапевтична ефективність, продукти бджільництва.

Наведено результати досліджень щодо вивчення терапевтичної ефективності ветеринарного препарату таніс (термічні картонні пластини білого кольору розміром 20×50×1 мм) при варроатозі. Лабораторні дослідження проводили на п'яти дослідних (вміст діючої речовини у пластинах препарату становив 0,0125; 0,025; 0,062; 0,125; 0,25 мг відповідно) і контрольній групах. В усіх дослідних групах препарат викликав 100% загибель кліщів, смертність дослідних бджіл достовірно не відрізнялась від контрольних. Аналіз одержаних даних показав, що технічна ефективність танісу залежно від кількості діючої речовини становила: 1-ша група (0,025 мг) — 87,2±7,4%; 2-га (0,25 мг) — 94,3±3,3%; 3-тя (0,5 мг) — 100%. Загибель бджіл у дослідних групах дорівнювала 1,4±0,1%, 2,5±1,6 і 3,8±1,2%, контрольної — 3,4±1,5%. Дослідження ефективності використання акарициду на бджолиних сім'ях проводили в літній і осінній періоди. Виробничі дослідження танісу проходили на 10 пасіках трьох областей Російської Федерації. У різні роки було оброблено 454 сім'ї з розплідом і 375 — без розплоду. Бджолині сім'ї з розплідом обробляли в літній період триразово з інтервалом в 7 днів із розрахунку 1 пластина (0,5 мг флувалінату) на 10 рамок. Аналіз одержаних даних показав, що ефективність обробки становила від 72,8 до 90,5%. Загибель маток, бджіл і відкритого розплоду не спостерігалась. Безрозплідні сім'ї лікували в вересні і жовтні дворазово з інтервалом у 24 години, ефективність обробки становила 91,6–98,6%. При вивченні накопичення залишків діючої речовини в продуктах бджільництва методом газорідинної хроматографії в пробах меду та воску флувалінат не виявлений. Аналіз одержаних даних показав високу протикліщову активність акарициду щодо ектопаразита *Varroa destructor* та його нешкідливість для бджіл.

УДК 638.157:616–092

2013.3.306. ЕНТОМОЗИ ТА ІНШІ ХВОРОБИ БДЖІЛ / Галатюк О.Є. // Пасіка. — 2013. — № 3. — С. 26–30.

Бджоли, хвороби бджіл (діагностика і профілактика), ентомози.

Описуються ентомози та інші хвороби бджіл, їхні збудники, особливості передачі, клінічні ознаки, методи діагностики, профілактики та боротьби з ними. Браульоз — хвороба уражає маток і робочих бджіл, збудником є безкрилі комах (воші). Мелеоз — інвазійна хвороба дорослих медоносних, а також одиноких бджіл, викликана личинками жукив *Meloe brevicollis*, *M. variegatus*, *M. vidaces*, *M. hungarus*, *M. proscarabaeus*. Сенотайноз — інвазійна хвороба льотних медоносних, а також одиноких бджіл і дорослих джмелів, що викликається паразитуванням в їхніх грудних м'язах личинок сірих м'ясних мух *Senotainia tricuspidis*. Фізцефальоз (зодіаноз) — інвазійна хвороба бджіл, що викликається личинками мух-великоголовок із родини Сопорідає, які паразитують у черевній порожнині медоносних бджіл, бджіл-листорізів і джмелів. Описано незаразні хвороби бджіл, зумовлені порушенням умов їх годівлі (хімічний токсикоз, падевий токсикоз, сольові токсикози, аліментарна діарея, нектарний токсикоз, пилковий токсикоз, білкова дистрофія, вуглеводна дистрофія); хвороби, зумовлені недотриманням технології утримання бджіл, які спричиняють: бджолині крадіжки, блукання та злітання бджіл, переохолодження розплоду, запарювання бджіл, механічні пошкодження та порушення, зумовлені електромагнітним полем); хвороби, зумовлені порушенням технології розведення (карликовість, довгі маточники, стерильні яйця, чорні

яйця, аномалії тілобудови бджоли, трутовчатість, горбатий розплід).

УДК 638.162

2013.3.307. ЕЛЕКТРОПРОВІДНІСТЬ МЕДУ / Тихонова Т.М., Штангет Л.І., Шаповал Ж.В., Коваль О.С. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 4. — С. 60–62. — Бібліогр.: 6 назв.

Мед (походження та якість), електропровідність меду, солі мінеральні, зразки меду.

Проведено дослідження з визначення електропровідності зразків натурального меду згідно з розробленим Європейською комісією документом (Harmonised methods of the European Honey Commission), в якому описано методи визначення якості натурального меду. Міжнародні стандарти меду поряд з іншими показниками якості вимагають визначення його електропровідності. Цей показник залежить від вмісту зольних кислот меду: чим вищий їхній вміст, тим вищою є електропровідність. Електропровідність — один з методів визначення ботанічного походження меду, який часто застосовують під час контролю його якості. За вимогами ДСТУ електропровідність натурального меду вищого гатунку — 0,2–1,0 мСм/см, першого гатунку — 0,2–1,5 мСм/см. Більша концентрація мінеральних солей у меду зумовлює вищу електропровідність. Електропровідність належить до показників, які дають змогу зробити висновок про походження меду, відрізнити падевий мед від нектарного. У лабораторії якості і продукції ННЦ "Інститут бджільництва ім. І.П. Прокоповича", дослідили зразки меду різного ботанічного походження (акацієвий, липовий, різнотрав'я, гречаний, падевий) за органолептичними та фізико-хімічними показниками. Досліджені зразки відповідали вимогам ДСТУ 4497: 2005 "Мед. Технічні умови". Встановлено, що для вивчення сортів меду електропровідність коливається від 100 мСм/см до 1300 мСм/см. Найменші значення характерні для акацієвого меду — $158,71 \pm 4,96$ мСм/см, найбільші — для падевого — $821,33 \pm 114,81$ мСм/см та липового — $592,33 \pm 34,46$ мСм/см. Метод визначення електропровідності простий у виконанні, не потребує дорогого обладнання. Показник електропровідності змінюється залежно від ботанічного походження меду, тому він прийнятний для тестування якості та походження меду.

УДК 638.171

2013.3.308. ЯКІСНИЙ ВІСК БЕЗ ВОСКОТОПКИ ТА ВОСКОПРЕСА / Подрізан А. // Бджоляр. — 2013. — № 2. — С. 15–19.

Віск, щільник, мерва, вода, воскосировина, рамки.

Описано спосіб переробки воскової сировини зі старих щільників і одержання якісного світлого воску. Для переробки воскосировини за цим способом використовують ємність із нержавіючої сталі необхідного розміру (діаметр 63 см, висота 1 м, товщина стінок 1,2–1,5 мм), розміщену на підставці над джерелом вогню, та дощову, річкову воду або колодязну воду з низьким вмістом солей. Переробка складається з трьох послідовних етапів: 1) звільнення рамок від щільників — рамки занурюють у киплячу воду на декілька хвилин, потім виймають з неї, обтрушують від воску і просушують; 2) розварювання воскосировини — зібрану після очищення рамок воскосировину збирають у ємність, заливають водою (рівень води повинен бути на 20 см нижче її верхнього краю) і варять 3–4 години, після цього 2 доби дають охолонути. Перевертають ємність і одержують восковий круг з мервою (70–80% світлого воску) і мерву без воску; 3) одержання очищеного воску — злиток воску з мервою розбивають на шматки і складають у мішки з мішковини. Мішки складають у ємність, заливають водою і нагрівають. Коли віск в мішках розтане їх притискають до дна решіткою з вантажем. Після цього віск повинен повільно кипіти ще 3–4 години. Дрібні домішки, які зпливають на поверхню, видаляють. Після остигання протягом двох діб одержують чистий світлий віск, а в мішках на дні залишається мерва. Отже, перевагами такого способу є висока продуктивність, одночасне очищення та знезараження рамок, більший вихід воску порівняно з восковою воскотопкою та використання дешевих видів палива.

УДК 638.238

2013.3.309. ДУБОВИЙ ШОВКОПРЯД ЯК ТЕСТ-ОБ'ЄКТ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НОВИХ

ПРЕПАРАТІВ (стан питання) / Аретинська Т.Б., Трокоз В.О. // Біоресурси і природокористування. — 2013. — Т. 4, № 3/4. — С. 18–27. — Бібліогр.: 53 назви.

Шовкопряд дубовий, шовконосність, репродуктивні функції.

Аналізуються багаторічні дослідження використання дубового шовкопряда як тест-об'єкта для вивчення біологічних характеристик нових препаратів різної природи. Дослідження проводились на монокультинній породі дубового шовкопряда Поліській тасар. Перші експерименти з дубовим шовкопрядом досліджували позитивний вплив екстракту надземної частини женьшеню на ріст, розвиток, шовконосність та посилення репродуктивних функцій комах. У подальших дослідженнях дубовий шовкопряд використовували як модель для вивчення біологічних властивостей електроактивованої води (катодної та анодної зони), вивчався також вплив на організм шовкопряда таких природних препаратів, як водний екстракт дубової кори, пилок дуба, бруньки берези, листя дуба. Показано можливість використання водних екстрактів листя і кори дуба за умов вигодовування на грабі. Наводиться огляд досліджень по знезараженню греди шовкопряда за використанням глюкозиду уртицину, препарату "Друол" (хлороформний екстракт із повітряно-сухих надземних органів псоралеї костянкової), водного екстракту дубової кори, водного екстракту бруньок берези, водного екстракту пилку дуба звичайного, препаратів грибного походження, синтетизованих мінеральних сполук (дигідрофосфат магнію-мангану, мангану-цинку, кобальту-цинку-купруму), а також аквааміно-похідних моно- та дифосфатів, які містять цинк, купрум, кобальт. Розглянуто використання речовин нового покоління — нанокарбоксилатів біогенних металів (цинк, магній, манган, молібден, ферум, купрум, кобальт та ін.), для вивчення їх біологічної активності з використанням греди дубового шовкопряда. Отже, на підставі результатів багаторічних досліджень дубовий шовкопряд можна рекомендувати як ефективний тест-об'єкт для вивчення біологічних характеристик нових препаратів різної природи.

УДК 638.242:537.531

2013.3.310. НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ НАСЛЕДОВАНИЯ ЭФФЕКТОВ ЭЛЕКТРОМАГНИТНОГО ОБЛУЧЕНИЯ У ТУТОВОГО ШЕЛКОПРЯДА / Бойко Е.А. // Науково-технічний бюлетень / Ін-т тваринництва НААН. — Х., 2012. — № 108. — С. 37–46. — Бібліогр.: 28 назв. Шифр: 539806.

Шовкопряд тутовий, випромінювання електромагнітне, грена, гусінь, спадковість.

Представлено результати багаторічних досліджень, присвячених проблемам успадкування ефектів за низькоінтенсивного електромагнітного випромінювання (НЕВ) у тутового шовкопряда (ТШ). Показано спадковість змін деяких кількісних ознак ТШ у низці поколінь після опромінення на ембріональній стадії. Дослідження проводились на тутовому шовкопряді: для вивчення природи спадковості ефектів НЕВ, використовували партеноклон 4n22 породи Українська 20 (Укр. 20) і Х-2-1; для виявлення вкладу батьківських геномів в успадкування ознак після опромінення використовували породи Українська 19, Укр. 20, Білогоренна, клон-породний гібрид Українська 28 × Українська 15. Визначали такі ознаки: ембріональну терморезистентність, вихід гусені із греди (по 50 шт. в 10-разовій повторності), середню масу кокона, середню масу шовкової оболонки, середню масу лялечки, шовконосність коконів (по 30 коконів), здатність до партеногенетичного розмноження (по 50 шт. в 10-кратній повторності). Опромінення дослідної греди першого покоління проводили на другу добу інкубації, контрольну грену не опромінювали, в якості джерел опромінення використовували: генератор поля СВЧ діапазону з $\lambda=1,6$ см і щільністю потужності 700 мВт/см^2 ; He-Ne лазер типу ЛНГ-111 з довжиною хвилі $0,633 \text{ мкм}$ і щільністю потужності $2,5 \text{ мВт/см}^2$. Встановлено успадкування змін низки кількісних ознак ТШ на різних стадіях онтогенезу при партеногенетичному (табл. 2) і звичайному статевих розмноженнях після впливу НЕВ на ембріональній стадії. Динаміка змін показників шести-восьми поколінь після дії даного фізичного фактора дає змогу припустити як мутаційний, так і тривалий модифікувальний вплив випромінювання. Виявлено, що опромінення материнського і батьківського геномів батьківського покоління ТШ мають нерівнозначний

вплив на формування кількісних ознак потомства. Залежно від ознаки і досліджуваного генотипу більший вплив може здійснювати материнський або батьківський геном, що передбачає епігенетичні зміни, викликані дією НЕВ, наступному

поколінню. Більший вплив материнського геному (зокрема на показники здатності до партеногенезу і вихід гусені) може свідчити також про вплив цитоплазматичної спадковості на деякі ознаки.

639.2/.6 Рибне господарство. Аквакультура

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — доктор с.-г. наук ТРЕТЯК О.М.

УДК 639.2.09(477.7)

2013.3.311. ПАРАЗИТЫ И БОЛЕЗНИ РЫБ ЧЁРНОГО И АЗОВСКОГО МОРЕЙ: 1 — МОРСКИЕ СОЛОНОВОДНЫЕ И ПРОХОДНЫЕ РЫБЫ / Гаевская А.В. — Севастополь: ЭКОСИ-Гидрофизика, 2012. — 380 с. — Библиогр.: 970 назв. Шифр 540858.

Риби, хвороби риб, паразити, Чорне море, Азовське море.

Здійснено огляд паразитофауни, а також основних інфекційних, інвазійних та незаразних захворювань морських, солонуватоводних і проходних риб Чорного та Азовського морів у природних та штучних водоймах. Наведено інформацію про патогенність різних збудників хвороб, їх розповсюдження. Зроблено паразитологічний опис кожного хазяїна за попереднім зазначенням його короткої характеристики, надано стислу інформацію про якісний склад його паразитів, а також перелік авторів, в чиїх публікаціях можна знайти відповідні відомості. Надано короткі рекомендації з реєстрації результатів та техніки паразитологічного обстеження риб і фіксації паразитів, визначення життєздатності патогенних для людини гельмінтів. Описано основні методи фіксації паразитів, а також фіксуючі рідини і барвники. Надано словник необхідних термінів і понять, який включає 70 визначень.

УДК 639.215:639.3.034

2013.3.312. ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ МОЛОК БІЛОГО АМУРА ПРИ РІЗНИХ СПОСОБАХ ВІДТВОРЕННЯ / Мушит С.О., Храновська Ю.Ю. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2. — С. 120–123. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540388.

Білий амур, відтворення еколого-фізіологічне, нерест, молоко, якість сперми.

Наведено результати еколого-фізіологічного способу відтворення білого амура. Дослідження самців білого амура здійснювались у 2000 і 2008 роках на базі СТОВ "Прогрес" м. Бар Вінницької області. Для аналізу якості сперми було одержано еякуляти у 10 самців за методом заводського відтворення (через 8–10 год після ін'єктування відібрали молоко) та у 10 самців, яких залучали до еколого-фізіологічного (ЕФ) відтворення (відловлювали із круглих басейнів після появи першої нерестової пари). Ін'єктування проводили одноразово, другий і третій відбір здійснювали без гіпофізарних ін'єктувань через 6 днів після попереднього. Усього було проаналізовано 50 еякулятів. Якість молока оцінювали за трьома показниками: рухливість спермій ($t=18-24^{\circ}\text{C}$), густина та кількість життєздатних та мертвих спермій. Визначено, що у самців, які брали участь у ЕФ відтворенні, значно вища тривалість поступального руху спермій; так за першого нересту ця різниця становила 18,3 с, за повторного — 17,2 с. У молоках, які були відібрані при заводському способі відтворення, у самців першого нересту відсоток нежиттєздатних спермій на 14,9% був вищий, та за повторного — на 11,2% відповідно, що свідчить про нижчу якість молока, відібраних при заводському методі відтворення. Повторне використання плідників проводили через кожні 6 днів. Аналіз результатів якісних показників молока білого амура за повторного використання самців у нерестовій компанії виявив, що при другому нересті показники суттєво не відрізняються, а при третьому — значно збільшився відсоток нежиттєздатних спермій, що пояснюється перестиглістю плідників (кінець нерестової кампанії). Запліднювальна здатність спермій також не мала великих відхилень протягом трьох нерестів: ЕФ — 94–96%, заводський — 90–94%. Отже встановлено, що

при оптимальному інтервалі між першим, другим та третім нерестами, якщо вони проводилися на початку та всередині нерестової кампанії, якість сперми самців може відновлюватися за рахунок дозрівання спермій для формування нових еякулятів. Це дає можливість скоротити кількість самців, які використовуються в нерестовій кампанії при ЕФ відтворенні, і знизити витрати на гормональні препарати.

УДК 639.3.032

2013.3.313. ПОРОДИ ТА ПОРОДНІ ГРУПИ МАЛОЛУСКАТИХ КОРОПІВ / Марценюк В.П., Гуцол А.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3. — С. 95–104. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 24 назви. Шифр 540389.

Рибництво, селекція, короп, порода, походження.

Описано основні етапи створення українських порід коропа, історію розведення, селекційно-плеїнну роботу. Наведено класифікацію коропів за характером розміщення луски (Кузьома О.І.): широколінійний короп, лінійний, з розкиданою лускою, крупнолусканий, голий. Показано, що в основу селекційної роботи щодо створення українських порід коропа покладено метод відтворювального схрещування на базі аборигенних стад і дзеркальних галицьких коропів. Описано створені породи, такі як: український рамчастий короп, антонінсько-зоуленський масив українського рамчастого коропа, любинський рамчастий короп. Розглядається сучасна селекційна робота, яка проводиться Інститутом рибного господарства НААН за тематичним завданням "Вивести новий тип малолускатого коропа для рибних господарств України", що входить до науково-технічної програми "Розведення та селекція тварин", а також до "Загальнодержавної програми селекції у тваринництві на період до 2010 року" та галузевого документа "Програма селекційно-плеїнної роботи в рибництві України на період до 2012 року". Коропи нового типу створюються методом складного відтворювального схрещування на базі української рамчастої породи і румунської рамчастої породи фресинет. Реципрокні поміси першого покоління проявили ефект гетерозису порівняно з вихідними породами за середньою масою цьоголіток на 9,6–18,6%, зберігають ефект гетерозису за масою тіла у віці K1+ на 12,4% та перевищують українського рамчастого коропа за виходом із нагулу на 16,2%, за середньою масою дволіток — на 10,3% та рибопродуктивністю ставів — на 22,1%. На сьогоднішній день створено три гетерогенні лінії малолускатого коропа новостворюваного типу: Західна (БАТ "Закарпатський рибокомбінат"), Центральна (дослідне господарство "Нивка" ІРГ НААН, ЗАТ "Тарашасільрибгосп"), ЗАТ "Білоцерківсьлибгосп"), Східна (БАТ "Лебединська РМС", БАТ "Донрибкомбінат"). Наведено дані про селекційно-плеїнну роботу з малолусканими формами коропів, яка проводиться в багатьох країнах Європи та Азії.

УДК 639.3.034.041:639.228

2013.3.314. МОРФОЛОГИЧЕСКАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ИКРЫ, ЛИЧИНКИ И МОЛОДИ АЗОВСКОЙ ГЛОССЫ *PLATYCHTHYS FLESUS MAEOTICUS* (Pallas, 1814) ПРИ ВОСПРОИЗВОДСТВЕ В ИСКУССТВЕННЫХ УСЛОВИЯХ / Кулик П.В. // Водные ресурсы и вопросы рыбного хозяйства Азовского бассейна: сб. науч. тр. НИАМ. — Бердянск, 2012. — С. 130–149. — Библиогр.: 5 назв. Шифр 540284.

Азовська річкова камбала, ікра, личинки, молодь, морфологія.

Розглядається питання відновлення запасів азовської глоси (азовська річкова камбала) шляхом забезпечення випуску

достатньо великої кількості молоді за рахунок роботи відтворювальних комплексів. Метою даної роботи є встановлення особливостей морфологічних показників зрілої ікри, личинок і мальків глоси в процесі їх росту, надання морфологічної характеристики молоді, одержаної в штучних умовах. У дослідженнях використовували матеріали, одержані на експериментальних рибницьких ділянках в умовах Молочного лиману і Обіточної коси. Проаналізовано багаторічні дані за розмірами різноякісної ікри глоси різного розміру і маси тіла. Визначено, що критерієм якості ікри, поряд з її загальним виглядом (блискуча, щільна, без помутнінь всередині ікринки), може бути її діаметр: незапліднена нормально дозріла ікра в середньому має розмір $1,24 \pm 0,003$ мм на відміну від $1,30 \pm 0,07$ мм у ікри низької якості. Варіабельність розмірів якісної ікри менша (4,8%), ніж у неякісної (6,9%). Діаметр ікри достовірно збільшується зі збільшенням маси тіла самок, кореляційний аналіз показав достовірну кореляційну залежність середньої сили ($r=0,476$), яка існує тільки між діаметром ікринки і масою тіла риби. У личинок визначали довжину і масу тіла, висоту і довжину жовточного мішка та здійснювали проміри морфологічних ознак заводських мальків (табл.). Всього проаналізовано 47 проб личинок різного віку. Визначено, що варіабельність показників довжини тіла личинок у більшості випадків не перевищувала 9,5%, а розміри жовточного мішка у підрощених личинок починають коливатись у дуже великих межах, досягаючи 54%. Таке зростання варіабельності свідчить про розтягнутість процесу витрачання запасних речовин жовтка, що зумовлює тривалість і різний час початку зовнішнього живлення личинок. Встановлено закономірність, що при збільшенні довжини тіла личинок глоси маса тіла знижується та пропорційно знижуються розміри жовточного мішка — його довжина і висота. Визначено, що двомісячна молодь азовської глоси, вирощена в штучних умовах басейну, суттєво відрізняється за розмірами тіла: коефіцієнти варіації довжини тіла досягають 38%, а маси тіла — 94%. Варіабельність більшості морфометричних індексів тіла не перевищує 10%. У мальків низка морфологічних ознак (антивентральна і антидорсальна відстань, довжина голови та інше) трохи вищі, ніж у дорослих риб, а інші (довжина і висота непарних плавців, заочничний простір) — дещо менші.

УДК 639.3.034.2

2013.3.315. ВПЛИВ ЗГОДОВУВАНОГО КОМБІКОРМУ, З РІЗНИМ ВІСМІОМ ГОЛОЗЕРНОГО ВІВСА, НА ЖИРНО-КИСЛОТНИЙ СКЛАД ПЕЧІНКИ КОРОПА / Сироватка Н.Ю., Грициняк І.І., Фріштат М.О., Тушницька Н.Й. // Рибогосподарська наука України. — 2013. — № 1. — С. 45–49. — Бібліогр.: 10 назв.

Короп, печінка, жирні кислоти, ліпіди, голозерний овес.

Досліджували вплив різної кількості голозерного вівса у складі комбікорму на вміст жирних кислот загальних ліпідів у печінці товарних коропів. Досліди проведено на ДП ДГ "Львівської дослідної станції Інституту рибного господарства НААН" (сmt Великий Любін Городоцького р-ну Львівської обл.) у 2012 р. на дволітках любінського внутрішньопорідного типу української лускатої породи коропа з середньою початковою живою масою 80 г. Дволіткам риб контрольної групи згодовували кормосуміш, вміст протеїну якої становив 13%, 1-ї дослідної групи — до складу основного раціону (ОР) вводили 10% звичайного пльккового вівса, 2-ї д. гр. — 30% голозерного вівса; 3-ї д. гр. — у червні-липні ОР, а в серпні — 100% голозерного вівса. Встановлено, що, зі збільшенням кількості голозерного вівса у складі зернової кормосуміші, в печінці коропів за рахунок насичених і ненасичених жирних кислот зростає вміст жирних кислот загальних ліпідів, зокрема насичених жирних кислот з парною кількістю карбонових атомів у ланцюгу та поліненасичених жирних кислот родин ω -3 і ω -6 (табл.). Визначено, що в печінці коропів 2-ї дослідної групи зростає вміст міристинової кислоти порівняно з контролем, а у печінці коропів 3-ї групи вірогідно збільшується концентрація лауринової, міристинової, пентадектанової, пальмітоолеїнової, ейкозапентаєнової, ейкозатриєнової та докозапентаєнової кислот загальних ліпідів.

УДК 639.3.034.2

2013.3.316. СЕЛЕКЦІЙНИЙ ВІДБІР ПІДРОЩЕНИХ ЛИЧИНОК РИБ НА ПІДСТАВІ ЇХ РЕОРЕАКЦІЙ / Гейко Л.М.,

Алексієнко В.Р., Олексієнко О.О. // Рибогосподарська наука України. — 2013. — № 1. — С. 65–70. — Бібліогр.: 10 назв.

Селекція, реореакція, лоток гідродинамічний, морфометричні показники, короп, товстолобик.

Розроблено та запропоновано до виробництва новий метод селекційного відбору підрощених личинок риб за їх реореакціями у гідродинамічному лотку та досліджено відмінності господарсько корисних ознак та біологічних показників у цюголіток різних селекційних груп. Дослідження проводились в інкубаційному комплексі БАТ "Сквирасільрибгосп", де було сконструйовано і випробувано спеціальний пристрій, який являє собою гідродинамічний лоток з трьома висувними перегородками, в ньому створюється проточність води, яку поступово збільшують до критичних значень. Мальків витримують в ній 5–10 хв і розподіляють на три групи (сильні, середні, слабкі) для відбору найбільш життєздатних риб для подальшої селекційної роботи. Досліди показали, що після 15 діб підрощування стійкість мальків до швидкості течії залежить від виду та розмірів риб. Так, встановлено критичну проточність для мальків коропа середньою живою масою 188,3 мг — 25 л/хв (оптимальна для розподілу, л/хв), за середньої маси тіла 141,5 мг — 19 (13,5) л/хв, а за середньої маси тіла 51,4 мг — 13 (10) л/хв. У мальків товстолоба ці показники були на 12–14% більше, тому було проведено селекційний відбір підрощених личинок коропа за проточності 15 л/хв, а товстолоба — 17 л/хв. Після підрощування відібраних груп риб у експериментальних ставах, аналіз їх характеристик показав, що за основними екстер'єрними показниками (маса тіла, довжина, найбільша та найменша висота тіла) цюголітки коропа із "сильної" групи з високим ступенем достовірності ($P<0,99$) набагато переважали особин із "слабкої" групи, де виживання було на 14,6% нижчим (71,8 проти 86,4%), ніж у першій групі. Отже, встановлено, що за даними досліджень з високим ступенем вірогідності за всіма морфометричними показниками переважали представники "сильних" груп, розміри їх еритроцитів були меншими за довжиною і шириною ($p<0,05$), а відповідна кількість була більшою, що вказує на вищу кисневомісткість крові та кращі потенційні можливості.

УДК 639.3.041.2

2013.3.317. РОЗВЕДЕННЯ РИБИ В ІНКУБАЦІЙНИХ АПАРАТАХ ЗАМКНУТОГО ЦИКЛУ ІЗ СТАБІЛІЗАЦІЄЮ ТЕМПЕРАТУРНИХ РЕЖИМІВ ВОДИ / Журченко Ю.І., Похвалюк С.Г. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3. — С. 78–83. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540389.

Ікра, риба, води, апарати інкубаційні, установка знезасажувальна, станція насосна.

Представлено матеріали щодо підвищення кількісного виходу личинок з ікри риб при застосуванні інкубаційних апаратів замкнутого циклу із стабілізацією температурних режимів води. Дослідження проводили на ставку С. Агрономічне Вінницького р-ну Вінницької обл. в інкубаційному цеху з продуктивністю закладання ікри і виходу ділових личинок до 10 млн шт. за одну партію. Закладання ікри проводилось паралельно в установки із стабілізацією температурних режимів та без неї. Для проведення досліджень використовували плідників коропа рамчастого (КР), сріблястого товстолоба (СТ) та білого амура (БА). Протягом нерестового періоду (квітень–травень–червень) проводили весь комплекс технологічних заходів, пов'язаних з інкубацією ікри прісноводних риб: вилов плідників, бонітування, проведення ін'єкції гормональними препаратами, вилучення ікри та молоту із плідників, запліднення ікри і завантаження в апарати Вейса. Описується принцип роботи установок та наводиться її схема. Проведено порівняльний аналіз результатів інкубування ікри риб, зокрема: 1) вихід ділових личинок при інкубуванні на природних температурах КР — 3,2 млн шт.; СТ — 4,5 млн шт.; БА — 4,5 млн шт.; 2) вихід ділових личинок при інкубуванні у замкнутому циклі із стабілізацією температур КР — 3,5 млн шт.; СТ — 5 млн шт.; БА — 4,8 млн шт. Отже, як видно з дослідження і проведення випробувань, кількість ділових личинок при інкубуванні ікри за стабілізації температурних режимів значно зросла. Затрати на електроенергію та використання обладнання окупатимуться за рахунок виходу ділових личинок.

УДК 639.3.045

2013.3.318. МИКРОАНАТОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИЙ РЫБ: монография / Козий М.С., Шерман И.М. — Херсон: Гринь Д.С., 2013. — 116 с. — Библиогр.: 133 назв. Шифр 540599.

Рибництво, селекція, короп, порода, походження.

Представлено результати досліджень мікроанатомічної будови органів і тканин промислових видів риб низин р. Дніпро на фоні антропогенних навантажень. Описано тканинні і клітинні адаптації в онтогенезі, а також мікроанатомічні порушення у окремих видів риб. Зокрема проведено: оцінку потенціального впливу антропогенних навантажень на динаміку цитоструктури печінки сазана; оцінку інтенсивності впливу хімічних забруднень на м'язову тканину сріблястого карася. Встановлено вплив екологічної пластичності і морфоаномалії ренальної тканини сріблястого карася. Проаналізовано адаптаційні зміни осморегуляторних тканин прохідних видів риб у зв'язку із зміною мінералізації води. Розглянуто модифікаційний вплив навколишнього середовища на мікроаномалії органів і тканин хрящових ганоїдів костистих риб. Встановлено зміни формених елементів крові риб в умовах антропогенних навантажень на гідроєкосистеми. Досліджено морфологічно-функціональні адаптації щитовидної залози стерляді. Визначено відхилення в мікроструктурі гонад сазана і білого товстолобика в зв'язку з динамікою середовища. Показано можливість використання одержаних даних з метою оцінки екологічного стану середовища і прогнозування вірогідних наслідків.

УДК 639.3.211:591.15

2013.3.319. ГЕНЕТИЧЕСКИЙ ПОЛИМОРФИЗМ РУССКОГО ОСЕТРА ACIPENSER GUELLENSTAEDTII Brandt et Ratzeburg, 1833 ПО RAPD-МАРКЕРАМ / Семенова Е.С., Грунтовская Т.Г. // Водные ресурсы и вопросы рыбного хозяйства Азовского бассейна: сб. науч. тр. НИИМ. — Бердянск: Изд-во ООО "НПК "Интер-М", 2012. — С. 217–227. — Библиогр.: 10 назв. Шифр 540284.

Осетрові, популяція, моніторинг, поліморфізм, праймери, локуси.

Розглядається проблема збереження та підтримання чисельності популяції осетрових риб. Підтримання чисельності популяції осетрових на даний час відбувається виключно за рахунок штучного відтворення у рибних господарствах, що неминує призводить до низки негативних генетичних наслідків (інбредна депресія, зменшення числа поліморфних локусів і гомозиготизація). Щоб цього уникнути, необхідне застосування сучасних способів моніторингу генетичних процесів, що відбуваються в штучних популяціях. Для досліджень відібрані 45 зразків плавців російського осетра, які були зібрані при виконанні науково-дослідних робіт в Азовському морі. Для дослідження молекулярно-генетичного поліморфізму було використано 13 олігонуклеотидних RAPD-праймерів у довільній послідовності (табл.). При проведенні первинного скринінгу було виявлено лише п'ять інформативних праймерів, які давали задовільні спектри ампліфікації (RAP-01, RAP-05, RAP-06, RAP-10, RAP-11), також визначено оптимальні умови проведення ПЦР для кожного праймера. З п'яти праймерів було отримано продукти ампліфікації (ПА) загальною кількістю 114 — 46,66% (42) поліморфних. Визначено, що найбільшу кількість локусів для даного типу маркерів було одержано з використанням праймера RAP-1 (31 ПА), найменше з праймерами RAP-7 (14 ПА). Найбільшою кількістю локусів на одну особину характеризувався праймер RAP-1 (21 локус на особину), а найменшою — RAP-10 (7 локусів на особину). Найвищий рівень поліморфізму був виявлений при використанні праймера RAP-1 (63%), найнижчий — за використання RAP-05 (26%). Визначено, що середня маса ампліконів була в межах від 300 до 3600 п.н. Результати досліджень свідчать про високу інформативність обраних RAPD-маркерів для диференціації досліджених генотипів

російського осетра, навіть за умови використання невеликої кількості поліморфних локусів.

УДК 639.3:577.1

2013.3.320. ВПЛИВ РІЗНОЇ КОНЦЕНТРАЦІЇ МІДІ ТА ЦИНКУ У ВОДІ НА ЖИРОКИСЛОТНИЙ СКЛАД ПЕЧІНКИ КОРОПІВ / Янович Н.Є. // Рибогосподарська наука України. — 2013. — № 1. — С. 50–57. — Бібліогр.: 11 назв.

Мідь, цинк, короп, печінка, кислоти жирні, ліпіди.

Наведено дані стосовно вмісту неетерифікованої та аніонної форм жирних кислот загальних ліпідів у печінці коропів за 1 ГДК та 2 ГДК міді та цинку у воді. Дослід проводили з використанням трьох груп дволіток коропа, по чотири особини в кожній групі, середньою живою масою 320 г. Коропи контрольної групи утримувалися у воді без додавання міді та цинку. Концентрацію міді та цинку у воді акваріуму 1-ї дослідної групи доводили до 1 ГДК (відповідно до 1 і 10 г⁻³/л), а для 2-ї — 2 ГДК (відповідно до 2 і 20 г⁻³/л). Встановлено, що за 1 ГДК у воді порівняно з природним вмістом мідь нагромаджується в печінці більшою мірою (P<0,05), ніж цинк (P<0,1), подібна залежність зберігається також за концентрації цинку у воді 2 ГДК (табл.). Визначено, що зростання вмісту міді та цинку у печінці коропа призводить до зміни в ній концентрації неетерифікованих жирних кислот, аніонних жирних кислот і жирних кислот загальних ліпідів (табл.). Отже встановлено, що зміни концентрації неетерифікованих насичених, мононенасичених і поліненасичених жирних кислот у печінці коропа за різного вмісту міді та цинку у воді викликані різною інтенсивністю обмінних процесів. Зокрема, якщо у печінці коропа 1-ї групи зберігається достатньо високий для нормальних обмінних процесів рівень неетерифікованих насичених, мононенасичених та поліненасичених жирних кислот, то у печінці коропів 2-ї гр. він є недостатнім для нормального перебігу обмінних процесів, також вміст загальних ліпідів збільшується у печінці в обох дослідних групах порівняно з контролем. Установлено, що зміни вмісту міді, цинку та жирних кислот у печінці призводять до зміни живої маси коропів у кінці досліду (21 день) (табл.). Зокрема за період досліду коропи контрольної групи втратили 3,90% живої маси, а коропи 1- та 2-ї дослідних груп — відповідно 4,91 і 9,75%.

УДК 639.3:591.5(477.74)

2013.3.321. ІХТІОФАУНА ОДЕССКОГО РЕГИОНА СЕВЕРО-ЗАПАДНОЇ ЧАСТИ ЧЕРНОГО МОРЯ (БИОЛОГИЧЕСКИЕ, ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ, ЭКОЛОГОМОРФОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ): монография / Виноградов А.К., Хуторной С.А. — Одесса: Астропринт, 2013. — 224 с. — Библиогр.: 144 назв. Шифр 541049.

Риби, Чорне море, іхтіофауна, види риб.

Розглянуто видовий склад іхтіофауни та абіотичні особливості у різних районах північно-західної частини Чорного моря Одеського регіону, що знаходиться під потужним впливом опріснених вод Дніпровсько-Бузького лиману та різних антропогенних факторів. Аналізуються біологічні, екологічні та морфологічні особливості пристосування риб до життя у різних біотопах на різних етапах онтогенезу. Наведено аналіз сучасного стану іхтіофауни Одеського регіону і зроблено висновки, що протягом останніх ста років видовий склад, незважаючи на вплив негативних факторів, зберігає постійне ядро (до 30–35 видів) із морських і солонуватоводних риб і змінну кількість їх видів, які періодично з'являються в ньому. Визначено, що із загального складу видів риби Одеського регіону (86 видів), 46 занесено в списки Бернської конвенції, Європейський Червоний список, CITES, МСОП, Червону книгу України і Червону книгу Чорного моря. Встановлено, що, незважаючи на різні негативні процеси, акваторія Одеського регіону продовжує зберігати важливе рибогосподарське значення, в ній не тільки існують промислові види риб, а і десятки масових і рідкісних їх видів. У додатках представлено оригінальні фотографії ікри, личинок і мальків риб.

619 ВЕТЕРИНАРІЯ

Науковий референт — КАРГІНА О.В.

Науковий консультант — академік НААН БУСОЛ В.О.

УДК 619:591.131.2:636

2013.3.322. ПРОБЛЕМИ ЕВТАНАЗІЇ ТВАРИН / Власенко В.М., Рубленко С.В., Яремчук А.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2013. — Вип. 11(101). — С. 33–37. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 540728.

Евтаназія тварин, анестезія, умертвіння тварин.

Проведено аналіз існуючих методів евтаназії тварин. Розглянуто нормативно-правову базу щодо захисту прав тварин, показань до проведення евтаназії тварин різних видів і доступності необхідних препаратів для лікарів ветмедицини і гуманного її здійснення. Проаналізовано відповідність існуючих нормативних матеріалів з евтаназії тварин до вимог "Європейської конвенції на захист хребетних тварин" і Закону України "Про захист тварин від жорстокого поводження". Показано можливість їх застосування у вітчизняній ветмедицині. На сьогодні більшість методів гуманної евтаназії недоступні практичним лікарям через обмежений обсяг препаратів, їхню ціну або відсутність на ринку.

УДК 619:614.31:637.12

2013.3.323. САНІТАРНО-ГІГІЄНИЧНИЙ ТА БАКТЕРІОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЦТВА НЕЗБИРАНОГО КОРОВ'ЯЧОГО МОЛОКА НА ФЕРМІ / Букалова Н.В. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2013. — Вип. 11. — С. 25–28. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 540728.

Ветсанекспертиза, молоко на фермі, санітарна обробка, доїльне обладнання, гігієнічні вимоги (НАССР), контроль (мастити), ентерококи (титр).

Акцентовується увага на перегляді нормативної бази стосовно технологій одержання та первинної обробки коров'ячого молока (КМ). Показано, що свіжовидоєне КМ, одержане на фермі СТОВ "Бурівське" Городнянського р-ну Чернігівської обл., контаміноване мікрококами, психрофільними мікроорганізмами (*Achromobacter*, *Pseudomonas*, *Aeromonas*, *Enterobacter*) і патогенною мікрофлорою. Зокрема стафілококами, стрептококами і коринебактеріями, що зумовлюють не лише запалення молочної залози у тварини, а й є збудниками харчових отруєнь у людей. За обробки дійок та вимені корови незмінним 0,5% розчином дезмопу кількість МАФАНМ у см³ КМ першої за черговістю обробки корови мала рівень 0,1±0,01 тис., а вже шостої — 0,9±0,085 тис., тобто збільшилася у 9 разів. Результати дослідження засвідчили, що титр бактерій групи кишкової палички (БГКП), що становив >1,0, не може слугувати опосередкованим показником нормативної чистоти доїльного обладнання та молочного посуду на фермі з виробництва КМ. Водночас титр ентерококів >1,0 у 91,0% випадків мав майже однакові показники з нормативною кількістю МАФАНМ змивів. Незначне відхилення мікробного числа від 500 до 1000 становило лише 9%, а тому не є принциповим. Отже, підтверджено результати досліджень деяких українських і зарубіжних учених щодо досить високої інформативності визначення титру ентерококів, що є біоіндикаторною групою бактерій для контролювання належної гігієнічної та виробничої практики одержання і первинної обробки сирого незбираного КМ. Це може бути надійним показником нормативної ефективності санітарної обробки доїльного обладнання та молочного посуду, за якого можна одержувати свіжовидоєне молоко з нормативною кількістю мезофільних аеробних та факультативно анаеробних мікроорганізмів ≤20 тис. КУО.

УДК 619:614.48:579.2

2013.3.324. НАУКОВІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕЗІНФЕКЦІЇ У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ / Завгородній А.І., Стегній Б.Т., Палій А.П. [та ін.]. — Х., 2013. — 222 с. — Бібліогр.: 303 назви. Шифр 540310.

Дезінфектологія, дезінфекція, препарати дезінфікувальні, мікобактерії, збудник туберкульозу, бактерицидна активність.

Узагальнено наукові досягнення вітчизняних та зарубіжних дослідників у галузі ветеринарної дезінфектології. Показано її задачі в системі протиепізоотичних заходів, а також фактори, які визначають ефективність дезінфекції (Д.). Розглянуто властивості дезінфікувальних і мийних препаратів. Дезінфекція об'єктів ветеринарного нагляду висвітлена у підрозділах: механічна очистка; Д. об'єктів тваринництва та в молочній промисловості; аерозольна та пінна Д.; Д. електрохімічними активними розчинами хлориду натрію, санація повітря. Описано фізичні, хімічні та біологічні методи Д., їх механізація. Охарактеризовано фенольні та кисневі сполуки, лужні засоби, йодовмісні, хлорорганічні та альдегідні препарати, поверхнево активні речовини, гуанідини та препарати з інших хімічних груп. Показано приготування розчинів деяких дезінфектантів. Приділяється увага оцінці їх бактерицидної активності, контролю якості Д. та правилам техніки безпеки в дезінфектології. Наведено результати досліджень з визначення коефіцієнта відносної стійкості збудників туберкульозу с.-г. тварин і птиці до дезінфектантів різних хімічних груп. Зокрема показано стійкість мікобактерій до хлорорганічних та альдегідних дезінфектантів, кисневого препарату та на основі ЧАС. Зазначено, що культура *M. avium* є найбільш стійкою до дії препаратів "ДЗПТ-2" та "ДезЕкон" порівняно зі збудником туберкульозу *M. bovis*. Аналіз розподілення культур мікобактерій за усередненими значеннями ступеня їх стійкості до дії розчинів різних Д-препаратів при фіксованій експозиції показав, що найбільшою стійкістю володіють мікобактерії видів *M. serofulaceum*, *M. intracellulare*, *M. fortuitum*, *M. avium*. Представлено методичні рекомендації щодо дезінфекції та контролю її якості при туберкульозі с.-г. тварин.

УДК 619:615.825.7:636.2

2013.3.325. ВЛИЯНИЕ УСЛОВИЙ ЭКОСИСТЕМЫ НА МОРФОФУНКЦИОНАЛЬНЫЙ СТАТУС ОРГАНИЗМА ПРОДУКТИВНЫХ ЖИВОТНЫХ / Криштофорова Б.В. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2012. — Вип. 148: Вет. науки. — С. 170–179. — Бібліогр.: 15 назв. Шифр 540743.

Гіподинамія тварин, теренкур для телят, рух примусовий (тваринництво), функціональна морфологія тварин, гомеомінопоез, телята, здоров'я тварин, продуктивність тварин.

Констатовується, що умови гіподинамії, постійності параметрів біотичних і абіотичних факторів негативно впливають на життєздатність і продуктивність тварин, що зумовлюється, перш за все, змінами морфофункціонального росту і розвитку органів гомеомінопоезу. Показано позитивний вплив застосування дозованих примусового руху на екстер'єрні характеристики телят, динаміку живої маси і середньодобовий приріст. Так, у 4-місячних дослідних телят добовий приріст кісткової системи становив 100,85 г, а в контрольних — 88,00 г. Дослідження органів лімфоцитопоезу свідчать, що збільшується не тільки абсолютна маса тимусу, а відбувається інтенсивна диференціація його паренхіми, чітко виділяється коркова і мозкова зони, інтенсифікується розвиток і збільшення власних Іg у крові вже у 10-добовому віці тощо. Розроблено дози примусового руху для теренкуру, що профілактують 100% порушення функцій травлення у піддослідних теличок. Також у них практично не реєстрували захворювання на диспепсію у новонароджений період і бронхопневмонію у молочний. У продуктивний період збільшувалися надої (за 1-шу лактацію — на 20,0–27,0%) порівняно з контролем. У період отелення затримка плодних оболонок була знижена до 7,5%, водночас у контрольних тварин її рівень становив 12,5% (у дослідній і контрольній групах було по 40 телиць). У висновках підкреслюється, що за інтенсифікації тваринництва, що передбачає вирощування тварин у штучній екосистемі, необхідні технології, спрямовані на поліпшення здоров'я і продуктивності тварин.

УДК 619:616.74–008.6:636.4

2013.3.326. КЛІНІКО-ГЕМАТОЛОГІЧНИЙ СТАТУС СВИНЕЙ ЗА БІЛОМ'ЯЗОВОЇ ХВОРОБИ / Головаха В.І., Піддубняк О.В., Шуляк В.В., Паценко Д.А. // Науковий вісник ветеринарної медицини: зб. наук. пр. — Біла Церква, 2013. — Вип. 11(101). — С. 49–54. — Бібліогр.: 11 назв. Шифр 540728.

Хвороба білом'язова, свиноматки, поросята, годівля свиней, протеїни, мінерально-вітамінний обмін, живлення тварин (біохімія), кров свиней, серцевий м'яз, скелетна мускулатура.

Відзначається, що дефіцит мікроелементів у ґрунтах та в раціоні в поєднанні з надмірною протеїновою годівлею супоросних свиноматок (СМ) є, очевидно, ключовим етіологічним механізмом виникнення білом'язової хвороби (БХ). Висвітлено перебіг БХ у свиней. Встановлено, що наявність симетричних неболючих набряків у ділянці кореня хвоста у супоросних СМ вказує на порушення мінерально-вітамінного обміну, що призводить до народження ослаблених поросят і виникнення у них БХ. Дослідження крові СМ засвідчили наявність у них олігоцитемії, олігохромемії (80%), зниження гематокритної величини, макроцитозу, гіпопротейнемії, гіпоальбунемії, гіпербета- і гаммаглобулінемії (60%) та гіперферментемії АсАТ. У новонароджених поросят БХ проявлялась гіперексією, анемічністю шкіри і слизових оболонок, атаксією, зниженням тактильної і больової чутливості, а у місячних — бронхопневмонією та гастроентеритом. У хворих поросят установили олігоцитемію, олігохромемію, зниження гематокритної величини (100%), а також гіпохромію, гіпопротейнемію та гіпергаммаглобулінемію (60%). Визначено причини БХ в господарстві: надмірна протеїнова годівля супоросних СМ — раціон забезпечений к. од. на 129,6%, сирим протеїном — 129,3, перетравним протеїном — 143,8, метіоніном і цистином — 150, лізином на 106,5%. При цьому був дефіцит макро- і мікроелементів (кальцій — 34,5%, фосфор — 72,8, манган — 65,7, купрум — 69,3, кобальт — 7,0, цинк — 82,5 і йод — 82,0%). Наведено показники еритроцитів, гемоглобіну і гематокритної величини, білка, альбумінів, глобулінових фракцій та індекси "червоної" крові.

УДК 619:616.98:578.82–085:636.4

2013.3.327. ЗАСТОСУВАННЯ ІМУНОМОДУЛЯТОРА ТА СПЕЦИФІЧНОЇ СІРОВАТКИ ДЛЯ ЛІКУВАННЯ СИНДРОМУ МУЛЬТИСИСТЕМНОГО ВИСНАЖЕННЯ ВІДЛУЧЕНИХ ПОРОСЯТ / Кольчик О.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 3. — С. 37–39. — Бібліогр.: 10 назв.

Хвороби свиней, цирковіруси, парвовіруси, аденовіруси, імуносупресивний стан, поросята, препарат "Аміксин", імуномодулятори.

Відзначається, що в сучасному свиноводстві синдром мультисистемного виснаження відлучених поросят (СМВП) найчастіше виявляють у поросят вікової групи "0–2", іноді у свиней старшого віку. Етіологічними агентами СМВП є цирковірус 2-го типу (ЦВС-2) у сполученні з парвовірусом (ПВС) або вірусом репродуктивно-респіраторного синдрому (РРС) чи аденовірусом свиней. Дослідженнями у господарствах і лабораторіях ННЦ "ІЕКВМ" поросят, хворих на СМВП і заражених асоціацією вірусів ЦВС-2, ПВС та РРС, виявлено у них пригнічення активності імунітету щодо противірусної відповіді. Це проявлялось недостатнім рівнем загального білка крові, значним підвищенням вмісту серомукоїдів, недостатністю Т-клітинного ланцюга імунітету. Одержані дані засвідчили розбалансування імунної відповіді в результаті розвитку імуносупресивного стану у тварин. Лікування індуктором ендогенного інтерферону — "Амексином" одночасно із сироваткою алогенною імунною (аміксин — 40 мг/гол. тричі з інтервалом 5 діб; сироватка — 3 см³ тричі з інтервалом 2 доби) сприяло активізації клітинних і гуморальних ланок імунної системи тварин. Відбувся приріст кількості Т-клітин на 16,6%, В-клітин — на 21,2, імуноглобулінів G — на 49,5% та стимуляція синтезу інтерферону, який підвищився у 2,6 раза порівняно із цим показником до застосування "Амексину". Отже, підібране лікування стимулювало інтерферогенез, гуморальний та клітинний імунітет, сприяло підвищенню захисних сил організму, індукувало процеси антитілоутворення.

УДК 619:616.98:578.828.11Л–07:636.2

2013.3.328. ФІЛОГЕНЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВІРУСІВ ЛЕЙКОЗУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ / Мандигра М.С., Любар Н.В., Гулюкін М.І., Іванова Л.О., Козирьова Н.Г. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 1. — С. 33–36. — Бібліогр.: 7 назв.

Лейкоз ВРХ, філогенетичний аналіз, провірус лейкозу, генотипи вірусу, гени (env і pol), метод ПЛР, діагностика лейкозу.

Для детекції провірусу ВРХ методом ПЛР використовують консервативні фрагменти геному провірусу, які містяться в генах gag, pol, env. Уперше в Україні вивчено різновиди генів env та pol вірусу лейкозу (ВЛ) ВРХ. Це експериментально показано на тваринах чорно-рябої та голштинської порід з 5 господарств Київської, Запорізької, Донецької, Рівненської та Волинської областей (2010–2011 рр.). Топологія філогенетичного дерева (масив — 73 послідовності) засвідчила належність досліджуваних ізолятів провірусу лейкозу до різних генотипів ВЛ ВРХ. Виявлено 3 генотипи (за геном env) — 1, 2, 4. У двох господарствах виявлено генотип 4, до якого належать віруси, що в різний час циркулювали в країнах центральної Європи: Німеччині, Франції, Бельгії. У Запорізькій та Донецькій областях виявлено вірусні генотипи 1 і 2. Генотип 1 об'єднує велику групу вірусів, виділених у США, Японії, Австралії. Встановлено, що ізолят 11/4909 ЕКОПРОД (Донецька обл.) майже повністю схожий з аргентинським штамом AF257515. Відповідно до класифікації ВЛ ВРХ за геном env він належить до генотипу 2, а за аналізу послідовності на основі гена env виявлено його належність до генотипу 1 (ідентичність — 98% з послідовностями FJ808589 Argentina і EF065653 Japan). Наявність гомогенних популяцій ВЛ у межах одного господарства свідчить про загальне постійне джерело інфікування тварин у середині цього господарства.

УДК 619:616.98:578.831/832

2013.3.329. ЕМЕРДЖЕНТНІ ІНФЕКЦІЇ ПТИЦІ: ГРИП ТА НЬЮКАСЛЬСЬКА ХВОРОБА. ЕПІЗООТОЛОГІЯ, МОНІТОРИНГ, ДІАГНОСТИКА ТА ПРОФІЛАКТИКА / Стегній Б.Т., Музика Д.В., Бісюк І.Ю. [та ін.]; за ред. Б.Т. Стегнія. — К., 2012. — 304 с. — Бібліогр.: у розділах. Шифр 540308.

Емерджентні інфекції птиці, вірусні хвороби, птахівництво промислове, грип птиці, хвороба Ньюкасла, епізootологія, екогеографія, діагностика молекулярна, вакцини, країни світу.

Подається історична довідка та охарактеризовано сучасну епізootичну ситуацію стосовно грипу птиці (ГП) та Ньюкаслської хвороби (НХ). Представлено основні відомості щодо біологічних збудників, епізootології, патогенезу, клінічних проявів, патолого-анатомічних змін, діагностики і профілактики найнебезпечніших зооантропонозних захворювань свійської та дикої птиці — грипу та НХ. Висвітлено значний досвід заходів боротьби із цими хворобами. Зазначено, що грип є дійсною глобальною проблемою. Значна кількість науковців вважає, що птахівництво світу стоїть нині перед загрозою нової панзootії. Високопатогенний ГП, зумовлений вірусом підтипу H5N1 реєструється у світі і сьогодні (у В'єтнамі починаючи з 2005 р. — 260 спалахів, Бангладеші — 341, Єгипті — 1086...). За даними ВООЗ із 2003 р. і дотепер у світі зареєстровано і лабораторно підтверджено 399 випадків інфікування людей вірусом ГП H5N1, при цьому 251 людина загинула. Особливе занепокоєння вчених викликала поява у 2009 р. нового пандемічного вірусу грипу людини A/H1N1V-2009. Чітко простежується тенденція до зростання вірулентності збудника і його здатності репродукуватися в організмі людини. Пандемія грипу A/H1N1V-2009 викликана вірусом змішаного походження, який включає гени вірусів свиней, птиці і людини. В Україні за останні 5 років розроблено та випробувано 5 вакцин проти високопатогенного ГП, хоча проблема із грипом птиці лишається актуальною. Ньюкаслська хвороба, як і ГП, має велике соціально-економічне значення у світі, але, на відміну від грипу, безпека НХ поширюється лише на птахівництво. Вірус НХ здатен викликати ензootії та епізootії зі значними негативними наслідками: захворювання і загибель великої кількості птиці та величезні економічні збитки. Профілактичні щеплення проти НХ застосовують в усьому світі багато років і доведено їх ефективність. Висвітлено напрацювання науковців і спеціалістів провідної уста-

нови України — ННЦ "ІЕКВМ" та мережі дослідних станцій щодо боротьби з емерджентними інфекціями.

УДК 619:616.98:579.887.111М:636.5

2013.3.330. ЕПІЗООТОЛОГІЯ РЕСПІРАТОРНОГО МІКОПЛАЗМОЗУ ПТИЦІ / Обухівська О.В. // Вісник аграрної науки. — 2013. — № 2. — С. 31–33. — Бібліогр.: 22 назви.

Мікоплазмоз (M. gallisepticum), інфекції асоційовані, ентеробактерії, сальмонели, ешерихії, птиця.

На респіраторний мікоплазмоз (РМ) хворіють кури, індики, перепели та декоративні дикі птахи. Щодо синантропної птиці, то із симптоматикою ринітів і кон'юнктивітів хворіють ворони та горобці, голуби — менш сприйнятливі. Водоплавна птиця також може бути природним резервуаром мікоплазм для роду курячих. Збудником інфекції є хвора птиця та птиця-мікоплазмозносія, а переносником — яйце. Респіраторний мікоплазмоз може тривалий час перебувати в латентній формі, яка у разі виникнення певних стрес-факторів, пов'язаних із погіршенням умов утримання та годівлі птиці, переходить у гостру форму та завдає значних збитків птахогосподарствам. Наведено дискусійні дані дослідників щодо особливостей епізотології РМ птиці. Зазначено, що у 72,5% випадків РМ перебігає у вигляді асоційованої інфекції, найбільше етіологічне значення при цьому мають ентеробактерії, а саме — сальмонели (43,5%) та ешерихії (39,2%). Здебільшого від птиці ізолювали такі серовари сальмонел: *Salmonella Enteritidis* (39,7%) і *Salmonella Typhimurium* (37,1%). Зроблено висновок, що до 75% спалахів РМ перебігає в асоційованій формі спільно з ешерихіозом, сальмонельозом, інфекційним бронхітом, а це значно ускладнює як діагностику, так і розробку лікувальних заходів.

УДК 619:616.993.192.65

2013.3.331. РОЗРОБКА ПЛР ТЕСТ-СИСТЕМИ ДЛЯ ВИДОВОЇ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗБУДНИКІВ БАБЕЗІОЗУ ТВАРИН / Грубіч П.Ю., Курман А.Ф., Лепета Л.В., Пархоменко Є.А. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 2. — С. 98–101. — Бібліогр.: 6 назв.

Бабезіоз, інвазії, діагностика бабезіозу, метод ПЛР, праймери, нуклеотиди.

Запропоновано (Ін-т свинарства й АПВ НААН) мультиплексну ПЛР тест-систему для видової ідентифікації трьох видів роду *Babesia*: *B. canis*, *B. divergens* та *B. bovis*. Розміри ампліфікованих фрагментів ділянки гена 18S рРНК, одержані в експериментальній перевірці ПЛР тест-системи, співпали з розмірами, що теоретично прогнозувалися. Використання олігонуклеотидних праймерів BSPF і BSPR для ампліфікації консервативної ділянки гена 18S рРНК теоретично дає змогу проводити загальну ідентифікацію представників роду *Babesia*. Крім того, за розмірами фрагментів ПЛР здійснюється попередня ідентифікація 299 п.н. (*B. canis*, *B. divergens*), 285 п.н. (*B. caballi*, *B. major*), 268 п.н. (*B. bovis*). Показано результати досліджень на різних видах тварин (собака, кінь, ВРХ, дрібна рогата худоба) і людині. Всього досліджено 342 зразки крові і встановлено 100% збіг із результатами мікроскопічних досліджень.

УДК 619:617.7:616.157:636.2

2013.3.332. РЕАКТИВНІСТЬ НЕЙТРОФІЛЬНИХ ГРАНУЛОЦИТІВ КРОВІ У МОЛОДНЯКУ ВЕЛИКОЇ РОГАТОЇ ХУДОБИ, ХВОРОГО НА УВЕЇТ / Дорошук В.О. // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України: зб. наук. пр. — К., 2012. — Вип. 172, ч. 4. — С. 12–17. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). — Бібліогр.: 9 назв. Шифр 538901.

Увеїт стрептококовий, ВРХ, очі молодняку ВРХ, кров телят (увеїт), ферменти (гістохімія), стрептококова інфекція.

Відзначається, що при дослідженні хвороб органів зору у тварин частіше приділяють увагу кон'юнктивітам і кератитам, які досить легко діагностуються за клінічними ознаками. Водночас увеїт є поширеним та недостатньо вивченим захворюванням очей — дуже небезпечним ураженням судинної оболонки ока (*tractus uveus*), що перебігає у важкій формі і досить часто ускладнюється катарактою та глаукомою. Наведено результати досліджень, проведених на молодняку ВРХ, хворому на увеїт стрептококової етіології: морфобіохі-

мічні показники крові тварин, лейкограму, стан реактивності нейтрофільних гранулоцитів крові. Визначено, що в умовах інфікування органу зору у тварин спостерігається пригнічення еритропоетичної функції, а також відбуваються складні й неоднозначні зміни лейкоцитарної системи. Кількість лейкоцитів у крові хворих тварин збільшується (на 21,77%), а якісні показники, які відображають функціональний стан нейтрофільної гранулоцитарної системи, погіршуються. Показано достовірне зменшення (<0,5) активності мієлопероксидаз та неферментних катіонних білків у цитоплазмі нейтрофільних гранулоцитів унаслідок дії токсинів і ферментів збудника ураження. Це є наслідком токсичної дії вірулентного бета-гемолітичного стрептокока.

УДК 619:618.19–002–085

2013.3.333. АНТАГОНІСТИЧЕСКИЕ СВОЙСТВА *VAC. SUBTILIS* ПО ОТНОШЕНИЮ К ВОЗБУДИТЕЛЯМ СУБКЛИНИЧЕСКОГО МАСТИТА У КОРОВ / Кораблєва Т.Р., Глозов Е.Э., Тамиров А., Ксензова К. // Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний ун-т". — Сімферополь, 2012. — Вип. 148: Вет. науки. — С. 165–170. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 540743.

Мастит субклінічний, ендометрити, пробіотики у вет. гінекології, штам Vac. subtilis, корови, молоко корів, бактеріальна мікрофлора.

Відзначається, що на сьогодні найбільш прийнятною альтернативою у ветеринарній гінекології антимікробних препаратів є використання пробіотичних засобів, як екологічно природних конкурентів патогенної і умовно-патогенної мікрофлори, що викликає ендометрити і мастити у корів. Показано, що досліджувані штам *Vac. subtilis* володіє характеристиками мікроорганізму з вираженою антагоністичною активністю щодо найпоширеніших серед лактуючих корів збудників субклінічного маститу, асоціацією бактерій (*P. vulgaris* та *Escherichia coli*, діаметр зони затримки росту 15–17 мм), а також має бактеріостатичну дію на *Staph. Aureus* (10–13 мм). Зроблено висновок, що одержані результати досліджень *in vitro* є підґрунтям використання штаму *Vac. subtilis* у досліді *in vivo*, як екологічного конкурента патогенної і умовно-патогенної мікрофлори, що спричиняє субклінічну форму маститу у корів.

УДК 619:618.7–009.11:636.2:612.392.63

2013.3.334. МЕТАБОЛІЧНИЙ ПРОФІЛЬ КРОВІ КОРІВ, ХВОРИХ НА ПІСЛЯРОДОВУ ГІПОКАЛЬЦІЄМІЮ / Юськів Л.Л., Влізло В.В. // Вісник Полтавської державної аграрної академії. — 2013. — № 2. — С. 76–80. — Бібліогр.: 17 назв.

Гіпокальціємія, кальцій у крові, парез у корів післяродовий, корови, кров корів, метаболізм у корів післяродовий, гормони, фосфор, магній, вітаміни, глюкоза, білок, кислоти НЕЖК.

Дослідження проведено (грудень–квітень) на коровах чорно-рябій породи, хворих на післяродову гіпокальціємію, у яких спостерігались клінічні ознаки післяродового парезу (n=6). У крові дослідили вміст: 25-гідроксиколекальціферолу (активний метаболіт вітаміну D₃ — ОНD₃), паратиреоїдного гормону (ПТГ) та кальцитоніну (КТ) методом імуноферментного аналізу. Для визначення вмісту кальцію, неорганічного фосфору і магнію використовували біотестнабори фірми Pliva Lachema (Чехія). Активність лужної фосфатази дослідили, застосовувавши п-нітрофенолфосфат, як субстрат. Також визначили вміст загального білка і глюкози та неетерифікованих жирних кислот (НЕЖК). Аналіз одержаних показників засвідчив, що порівняно зі здоровими коровами у хворих вміст загального кальцію у сироватці крові був нижчим на 43%, а ультрафільтрувальної фракції кальцію — на 71%. Також був низьким рівень неорганічного фосфору і становив 1,12–1,46 ммоль/л, що нижче в 1,3 раза, ніж у здорових тварин, а вміст 25-ОНD₃ був вірогідно вищим. Підвищення кальцію, як основного субстрату, спостерігалось водночас із збільшенням 1,25-(ОН)₂D₃ і, особливо, 24,25-(ОН)₂D₃. Підвищення рівня активних метаболітів вітаміну D відбувалось за посилення потреби у кальції при настанні лактації під впливом естрогенів і пролактину, які індукують синтез 25-гідроксилази, а також посилюють мобілізацію кальцію з кістки і стимулюють реабсорбцію неорганічного фосфату в нирках. Підвищення

рівня кальцидіолу також може пояснюватись і тим, що в групу хворих тварин входили корови старшого віку, а з віком уміст 25-OHD₃ зростає, проте знижується кількість рецепторів. Зменшення вмісту кальцію після отелення призвело до стимуляції секреції ПТГ (14,63–18,74 пмоль/л). Порівняно зі здоровими тваринами рівень кальцитоніну знизився на 70%, глюкози на 24%, а концентрація НЕЖК у плазмі крові підвищилась на 36%. Водночас знизився вміст загального білка і підвищилась активність лужної фосфатази.

УДК 619:638.1

2013.3.335. ВЕТЕРИНАРНОЕ ОБСЛУЖИВАНИЕ ПЧЕЛОВОДСТВА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ / Гулюкин М.И., Сотников А.Н., Лучко М.А., Батуев Ю.М. // Ветеринария.

— 2013. — № 5. — С. 3–9. — Библиогр.: 7 назв.

Хвороби бджіл, бджільництво.

Розглядається нинішній стан ветеринарного обслуговування бджільництва в Росії. Зазначено, що організаційно-структурні зміни у сільському господарстві за останні 15–20 років негативно позначились на ветеринарному обслуговуванні бджільництва. У результаті припинився контроль реальної епізоотичної ситуації щодо небезпечних хвороб бджіл, загублено понад 1,5 млн бджолиних сімей. Якщо у 90-ті роки ХХ ст. у громадському секторі було їх близько 40%, то нині стало менше 10%. Наведено характеристику найпоширеніших хвороб бджіл: гнилець американський та європейський, аскофероз, аспергільоз, мішкоподібний розплід, гострий вірусний параліч, варооз, акарапідоз та нозематоз.

663/665 ХАРЧОВА І ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ 637 ПРОДУКТИ ТВАРИННИЦТВА

Науковий референт — РУЧКО Т.В.

Науковий консультант — академік НААН ЛУКАНІН О.С.

УДК 637.5'62.03

2013.3.336. ВПЛИВ СПОСОБІВ ЗАКЛЮЧНОЇ ОБРОБКИ ТУШ НА КІЛЬКІСТЬ ЯЛОВИЧИНИ: монографія / Загребельний В.О., Якубчак О.М., Таран Т.В. — К.: ЦП "Компринт", 2012. — 94 с. — Бібліогр.: 260 назв. Шифр 538725.

Туші яловичі, обробка туш з яловичини, способи заключної обробки туш.

Зазначено, що виробництво безпечних продуктів харчування належної якості, що є складовою якості життя населення, — одне з основних і пріоритетних завдань агропромислового комплексу України. Показано, що факторами, які впливають на процес псування м'яса можуть бути як самі тварини, неправильно підготовлені до забою, так і процеси первинної переробки туш, зокрема заключної їх обробки. Наведено теоретичне обґрунтування та практичне вирішення наукового завдання впливу способів окремих факторів первинної переробки на якість і безпечність яловичини протягом терміну зберігання охолодженої продукції. Обґрунтовано можливість використання гострого пару під час заключної обробки туш і висвітлено питання щодо цитотоксичного впливу хлорованої водопровідної води, яку використовують для вологої санації туш. Проаналізовано нові підходи щодо відбору проб із туш великої рогатої худоби для мікробіологічних досліджень.

УДК 637.133.3:637.075

2013.3.337. ВПЛИВ РЕЖИМУ ПАСТЕРИЗАЦІЇ НА КІЛЬКІСТЬ МІКРООРГАНІЗМІВ РОДИНИ ENTEROBACTERIACEAE В ТЕХНОЛОГІЇ ПАСТЕРИЗОВАНОГО ПИТНОГО МОЛОКА / Бергілевич О.М., Касянчук В.В. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2. — С. 145–149. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 540388.

Молоко пастеризоване, пастеризація, мікроорганізми, бактерії, технології.

Теоретично та експериментально обґрунтовано динаміку кількості мікроорганізмів родини *Enterobacteriaceae*, в т.ч. бактерій *Enterobacter sakazakii*, в технології виробництва питного пастеризованого молока — від $7,0 \pm 1,4$ до $22,5 \pm 0,2$ тис. КУО/см³ та з показником КМАФАнМ (кількість мезофільних аеробних і факультативно-анаеробних мікроорганізмів) — від $58,0 \pm 1,7$ до $90,0 \pm 1,5$ тис. КУО/см³, за їх вмісту в сирому молоці вищого ґатунку відповідно від $29,9 \pm 1,3$ до $98 \pm 12,0$ КУО/см³ та від $152 \pm 0,8$ до $290,0 \pm 1,4$ КУО/см³. Матеріалом для досліджень були проби пастеризованого молока за дії різних режимів пастеризації. Встановлено, що мікроорганізми родини *Enterobacteriaceae* в цілому більш чутливі до високих температур, ніж ті, що визначаються як КМАФАнМ. Температура пастеризації $72 \pm 1^\circ\text{C}$ протягом 30 с зменшує кількість

КМАФАнМ на 96,8–98,7%. Визначено, що оптимальним режимом пастеризації молока є використання $62 \pm 1^\circ\text{C}$ протягом 30 хв та $72 \pm 1^\circ\text{C}$ протягом 15 та 30 с. Здійснено наукове обґрунтування доцільності використання *Enterobacteriaceae* як індикатора рівня санітарії та гігієни виробництва молока — офіційного мікробіологічного критерію, який після пастеризації не повинен перевищувати рівень 10 КУО/см³.

УДК 637.141.3

2013.3.338. РОЗРОБКА БІОТЕХНОЛОГІЇ ПИТНОГО ПАСТЕРИЗОВАНОГО МОЛОКА З ПОКРАЩЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ВЛАСТИВОСТЯМИ / Машкін М.І., Могутова В.Ф., Литвин Т.О. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 3. — С. 185–191. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540389.

Молоко пастеризоване, лізоцим, бактерицидні властивості, мікроорганізми.

Описано дослідження по модифікації технології питного пастеризованого молока і розробці біотехнології з використанням природного ферментного препарату лізоциму. Дослідження проводились в умовах науково-дослідної лабораторії кафедри технології молока і м'яса Сумського НАУ, виробничої лабораторії Охтирського сиробного комбінату ПП "Рось". Для перевірки дії лізоциму в молоці ставили модельний дослід з використанням чистих культур грампозитивних спороутворювальних бактерій *B. subtilis*. Препарат лізоциму вносили в молоко у розрахунок $0,5\text{--}2,5$ мг/дм³ при дотриманні температурних режимів $4\text{--}6^\circ\text{C}$ і $18\text{--}20^\circ\text{C}$, а час додавання лізоциму в молоко в кількості $1,0\text{--}1,5$ мг/дм³ при температурі $3\text{--}4^\circ\text{C}$ з витримкою 60–70 с збільшується термін зберігання і значно поліпшуються функціональні властивості молока. На підставі проведених дослідів розроблено технологічну схему виробництва пастеризованого молока. Визначено оптимальні умови дії лізоциму на грампозитивну мікрофлору. Встановлено, що внесення лізоциму не змінює органолептичні властивості молока (запах, смак, колір, консистенція). Виявлено, що лізоцим дає змогу збільшити термін зберігання пастеризованого молока до 42 діб та одержати продукт з поліпшеними функціональними властивостями. Встановлено, що бактерицидна активність пастеризованого молока з лізоцимом підвищується на 85,3%.

УДК 637.142.2/1

2013.3.339. ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАКЦІЙНОГО СКЛАДУ БІЛКІВ ОВЕЧОЇ ТА КОРОВ'ЯЧОЇ СИРОВАТКИ ТА АЛЬБУМІНОВОГО СИРУ УРДА, ВИГОТОВЛЕНОГО З ЇХ СУМІШІ /

Білик О.Я. // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. — Вінниця, 2013. — Вип. 2. — С. 150–153. — (Сер. С.-г. науки). — Бібліогр.: 5 назв. Шифр 540388.

Сироватка, сир урда, імуноглобуліни, частка, фракція швидка.

Наведено дані фракційного складу білків овечої та коров'ячої сироваток, їх сумішей та альбумінового сиру, виготовленого з суміші овечої та коров'ячої сироваток. Експериментальні дослідження проводились у фермерських господарствах СВС "Сервіс" с. Костичани та с. Малинівка Новоселицького р-ну Чернівецької обл., Інституті біології тварин. Для досліджень використовували сироватку з овечого та коров'ячого молока з-під бринзи, а також їх суміші, альбуміновий сир урда. При розподіленні сироваткових білків установлено різницю у величинах фракції овечої та коров'ячої сироватки. Вищу частку імуноглобулінів і швидкої фракції визначено у овечій сироватці. Так, частка швидкої фракції у овечій сироватці у 2,8 раза, а після β -лактоглобулінової — у 7,39 раза вищі, ніж у коров'ячій. Тобто частки β -лактоглобуліну і альбуміну вищі у коров'ячій сироватці, а імуноглобулінів і швидкої фракції — у овечій. Установлено збільшення кількості сироваткових білків у сирі, виготовленому з суміші сироваток у співвідношенні 1:1 та 3:1 завдяки поєднанню швидкої фракції та фракції альбумінів у сирі із співвідношенням 1:1 та швидкої фракції і β -лактоглобулінів із співвідношенням 3:1 порівняно із сиром, виготовленим із овечої сироватки.

УДК 637.5.05

2013.3.340. ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ РАСТИТЕЛЬНОЙ ДОБАВКИ ИЗ КВАШЕНЫХ ОВОЩЕЙ НА КАЧЕСТВЕННЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ МЯСНЫХ ИЗДЕЛИЙ / Сабиров А.В. // Мясной бизнес. — 2013. — № 1. — С. 21–24. — Библиогр.: 3 назв.

Розсоли, шприцювання, вологозв'язувальна здатність сировини, напівфабрикати.

Наведено результати досліджень впливу рослинної добавки із квашених овочів на якісні показники м'ясних виробів. Визначено раціональний вміст розсолів для підвищення функціонально-технологічних властивостей сировини і якості готової продукції. Для дослідження було відібрано зразки яловичини задньотазового відрубу, який характеризується високим вмістом колагену. Для визначення раціональної кількості шприцювання розсолу на основі квашених овочів зразки шприцювали посолочними сумішами — розсолами із квашених капусти, огірків у кількості 2–16 г/100 г м'ясої сировини. Контроль — аналогічний відруб, який шприцювався стандартною посолочною сумішшю (вода, сіль 24%, цукор 1,5%). Після 6-годинного посолу досліджували проникнення розсолу в м'язову тканину. В дослідних зразках спостерігався вищий ступінь проникнення (СП) розсолів у тканини (СП: огірковий — 3,1 мм, капустяний — 3,2 мм), ніж у контролі (СП — 1,0 мм). Визначено вологозв'язувальну здатність (ВЗЗ) сировини і вихід готової продукції: ВЗЗ контролю в середньому становила 71,42%, з використанням капустяного розсолу — 86,57, огіркового — 83,34%. Максимальна ВЗЗ спостерігалась при введенні більше 8% суміші. Загальне збільшення виходу готової продукції — 6–8%. Визначено мікроструктурні зміни в м'ясі, які з'являються під час технологічної обробки (рис.), максимальне збільшення частки м'язового волокна спостерігається за шприцювання капустяним розсолу у кількості 12% від маси м'яса. Розроблено схему технології напівфабрикатів з додаванням розсолів консервованих овочів, встановлено раціональний вміст розсолів — 10–12%.

УДК 637'8.56

2013.3.341. БИОТЕХНОЛОГИИ ФУНКЦИОНАЛЬНЫХ ПРОДУКТОВ НА ЖЕЛАТИНОВОЙ ОСНОВЕ ИЗ ВТОРИЧНОГО РЫБНОГО СЫРЬЯ / Мезенова О.Я., Семенов Б.Н., Матковская М.В. // Рыбное хозяйство. — 2012. — № 6. — С. 92–96. — Библиогр.: 3 назв.

Сировина рибна, харчові добавки, біопродукти, технологія.

Розроблено технології виробництва функціональних харчових продуктів остеотропної і хондропротекторної дії із

вторинної рибної сировини, яка накопичується у великих кількостях на рибоконсервних підприємствах Калінінградської обл. РФ. Дослідження проводили органолептичними, фізико-хімічними і мікробіологічними методами на кафедрі харчової біотехнології ФГБОУ ВПО "КГТУ", а також у Германії, на кафедрі харчової хімії Університету Бремерфакен. Вторинну рибну сировину було надано рибоконсервним комплексом ТОВ "Роксон", м. П'юнерське. Розроблено технологічну схему нових харчових добавок ("Біошуппе" — з луски сардини і сардинели і "Біокопф" — з голів салаки і кільки), яка складається із варіння, пресування, сушіння, тонкого подрібнення, просіювання і охолодження сировини, її формування і використання. Всього було виготовлено два види якісних за видом і складом рецептур біопродукта "Біошуппжеле" і "Біокопфжеле" — харчові добавки на желатиновій основі, збагачених відповідними фітовідварами із лікарських рослин (табл.). Обґрунтовано рекомендації щодо використання нових біопродуктів у якості джерел білка, кальцію, фосфору, ліпідів, аскорбінової кислоти та фітопарафармацевтиків, корисних для організму людини при захворюваннях опорно-рухового апарату, а також у якості профілактичних продуктів у харчуванні підлітків, спортсменів і людей похилого віку. Розроблено проекти нормативних документів, які регламентують органолептичні, фізико-хімічні і мікробіологічні показники нових функціональних біопродуктів.

УДК 663.255.256.2

2013.3.342. ДУБОВАЯ КЛЁПКА В ВИНОДЕЛИИ. ОСОБЕННОСТИ ОТБОРА ДРЕВЕСИНЫ / Луканин А., Зразва С. // Напитки. Технологии и Инновации. — 2013. — № 1/2. — С. 72–74.

Деревина, клепка дубова, показники фізичні і хімічні.

Розглянуто основні принципи відбору клепки деревини дуба для виробництва винних та коньячних бочок. Визначено складові успіху виробництва якісної дубової бочки: 1) підбір сировини — за віком і ботанічним видом дуба, за анатомічною будовою, хімічними і фізичними показниками; 2) класифікація деревини дуба при виробництві бочок — для витримки білих вин, червоних вин та винних дистилатів; 3) при заготівлі і відсортуванні сировини звертати увагу на: частину стовбура дерева, часовий період заготівлі; 4) переробка сировини на клепку — колота клепка, пиляна клепка; 5) природна сушка-дозрівання клепки (3–5 років) — під навісом, під відкритим небом; 6) бондарна майстерність. Розглянуто існуючу нормативну документацію на дубову клепку. Висвітлено особливості анатомічної будови деревини дуба, придатної для виробництва клепки.

УДК 663.255:663.256.2

2013.3.343. СУШКА И СОЗРЕВАНИЕ ДУБОВОЙ КЛЁПКИ / Луканин А., Зразва С. // Напитки. Технологии и Инновации. — 2013. — № 6/7. — С. 90–92. — Библиогр.: 9 назв.

Клепка дубова, сушіння, мікрофлора, зразки.

Наведено порівняльну характеристику засобів попередньої підготовки дубової клепки — природна сушка-дозрівання під накриттям (контроль), і для порівняння — під відкритим небом, а також сушка клепки присорбленим способом у паровій сушарці для подальшого використання її у виробництві бочок і закладки у великі резервуари з дистилатами. Для вивчення впливу різних способів сушіння-дозрівання клепки на формування ароматичного комплексу деревини, дубовий кряж заготовляли в державних лісових господарствах Західного і Правобережного Лісостепу, Західного Полісся і Закарпаття України. У подальшому проводили закладку контрольних і дослідних зразків клепки в крупні резервуари з молодим винним дистилатом (коньячний спирт) урожаю 2004 р., одержаним з винограду сорту Ркацителі в промислових умовах ВАТТ АПФ "Таврія" м. Нова Каховка Херсонської обл. Дослідження здійснювали за допомогою методу визначення природного запасу компонентів деревини дуба, а також проводили аналіз кількісного і якісного складу мікрофлори деревини дуба при сушінні-дозріванні клепки. Встановлено, що на початку досліджень всі зразки деревини були стерильні, але через кілька днів після розпилювання при середньодобовій температурі $\geq 5^{\circ}\text{C}$ на поверхні клепки розвивається міцелій грибів-піонерів; за декілька місяців він проникає на глибину 1–3 мм, а за 1–1,5 роки — на глибину

9 мм і більше. У процесі природного сушіння деревини дуба було виявлено наступну послідовність появи мікрофлори: першими з'являються гриби *Alternaria* і *Penicillium*, потім — *Aspergillus* і *Trichoderma*, пізніше — *Mucor*, *Aureobasidium*. Рідше в деяких зразках клепок відмічали лігноно- і целюлозо-згнизувальні гриби *Coniophora*, *Serpula*, *Chaetomium*. Визначено, що розвиток міцелію всіх грибів припинявся після підсихання клепок до вологості менше 25%, за подальшої витримки клепок в штабелях і періодичному зволоженні деревини опадами гриби-піонери протягом 2–3 років витримки в штабелях витісняли міцелії грибів, які руйнують деревину. Отже, при дозріванні клепок у відкритих штабелях видовий склад грибів істотно змінювався протягом часу, відповідно до змін хімічних характеристик деревини.

УДК 663.67:664.84.9

2013.3.344. АКТИВАЦІЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ВУГЛЕДОВОДМІСНОЇ СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОГО МОРОЗИВА / Поліщук Г.Є., Мацько Л.М. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 11. — С. 30–31.

Морозиво, пюре яблучне, пектин, активна кислотність, вакуумування.

Вивчали можливість покращання функціонально-технологічних властивостей вуглеводмісної сировини під дією гідротермічного і механічного оброблення, що необхідно для корегування хімічного складу морозива за рахунок застосування альтернативної рослинної сировини. Вивчали умови активації яблучного пюре як функціонально-технологічного інгредієнта для виробництва морозива за рахунок збільшення у ньому розчину пектину (РП) внаслідок часткової деградації протопектину (ПП) під дією попереднього гідротехнічного та механічного оброблення. Досліджено вплив активної кислотності на пектинові речовини у пюре з осінньо-зимових яблук сорту Чемпіон за сталих технологічних режимів. Значення активної кислотності було обрано в межах від 4,5 до 3,0 од. рН. За результатами для практичного застосування було рекомендовано яблучне пюре з активною кислотністю 3,0–3,3 од. рН. Доведено доцільність оброблення яблучного пюре в температурному діапазоні 75–85°C і тривалості попереднього температурного оброблення не менше 20 хв. Вивчено вплив вакуумування на ступінь деградації ПП у яблучному пюре за допомогою дослідної установки для визначення інтенсивності адиабатного кипіння. Доведено, що вакуумування яблучного пюре є найбільш ефективним способом підвищення його функціонально-технологічних властивостей порівняно з термогідродинамічним обробленням. Установлено раціональні режими вакуумування: 1) тиск 30 кПа за $t=90^{\circ}\text{C}$ протягом 1 хв; 2) тиск 30 кПа за $t=60^{\circ}\text{C}$ протягом 5 хв. Одержані зразки досліджено щодо мікробіологічних показників. За результатами досліджень встановлено можливість розробки великої кількості видів морозива на основі натуральної функціонально-технологічної сировини вітчизняного виробництва. Для поліпшення різноманітних органолептичних показників продукту можна застосовувати пряно-ароматичну сировину, натуральні наповнювачі, чай, мед. Даний напрям технології морозива є принципово новим та перспективним для вітчизняної галузі.

УДК 663.81

2013.3.345. ПОДБОР НАТУРАЛЬНИХ АРОМАТИЗАТОРОВ ДЛЯ ПРИГОТОВЛЕНИЯ БЕЗАЛКОГОЛЬНЫХ НАПИТКОВ / Кошечая В.М., Романова З.М. // Напитки. Технологии и Инновации. — 2013. — № 5. — С. 75–76. — Библиогр.: 3 назв.

Ароматизатори натуральні, напої, сухі речовини, екстракт.

Досліджували застосування натуральних ароматизаторів, екстракту білого чаю, соків і їх дозування у виробництві напоїв. Метою даної роботи було дослідження впливу натуральних ароматизаторів закордонного виробництва на органолептичні показники напоїв. Для дослідів використовували ароматизатори: Айва, Абрикос, Лічі, Фізалис. На їх основі приготували два напої з умовною назвою "Літній чай" (на ароматичній основі Айва+Лічі) та "Бриз" (Абрикос+Фізалис). Розроблено дози ароматичних композицій (табл.). Установлено, що найкращою дозою ароматизатора Абрикос+Фізалис

є 0,3 г/дм³, а для Айва+Лічі — 0,6 г/дм³. Досліджено вплив концентрації (3–7%) пастеризованого яблучного соку на органолептичні показники та фізико-хімічні показники досліджуваних напоїв. Установлено, що концентрація яблучного соку у напої впливала на масову частку сухих речовин сировини та безпосередньо лимонної кислоти і цукру (табл.). Проведено дегустаційну оцінку, за якою напій "Літній чай" отримав оцінку 23,1 бала, а "Бриз" — 22,3, що відповідає оцінці "відмінно". Для покращання смакових якостей і надання додаткової цінності напою "Літній чай" було добавлено екстракт "Білого чаю" закордонного виробництва. Встановлено, що оптимальна доза ароматизатора Айва+Лічі для напою "Літній чай" — 0,6 г/дм³, а "Бриз" — 0,3 г/дм³, оптимальна доза пастеризованого яблучного соку для цих напоїв — 5%. Для напою "Літній чай" оптимальною дозою екстракту білого чаю є 0,7 г/дм³. Отже, напої "Літній чай" і "Бриз" рекомендовані для впровадження на підприємствах галузі.

УДК 664.1.038:634.11

2013.3.346. ПОТРЕБИТЕЛЬСКИЕ СВОЙСТВА ЯБЛОЧНО-ГО СОКА, ОСВЕТЛЕННОГО АКТИВИРОВАННЫМИ ФЛОКУЛЯНТАМИ / Погребняк В.Г., Перкун И.В. // Продукты & ингредиенты. — 2012. — № 11. — С. 50–52. — Библиогр.: 10 назв.

Сік яблучний, флокулянти, сухі речовини, цукрово-кислотний індекс, вітаміни.

Виявлено наявність сильної деформаційної дії гідродинамічного поля на макромолекули флокулянта в умовах турбулентності і її вплив на флокулянтну здатність лінійних гнучколанцюгових макромолекул флокулянта, що покращує споживчу якість яблучного соку і інтенсивність його освітлення. Споживчі властивості яблучного соку оцінювали за фізико-хімічним і вітамінним складом свіжовиготовленого напою. Активацію флокулянтів гідродинамічним полем проводили в спіральному трубчатому флокуляторі за числа Рейнольдса — 7000. Сировиною для одержання яблучного соку були яблука різних сортів і строків дозрівання: Джонатан (зимовий сорт), Кальвіль сніговий (ранньозимовий), Слава переможцям (осінній), Уелсі (зимовий), контрольними зразками були соки, освітлені бентонітом і неосвітлені. Для освітлення яблучних соків були використані наступні флокулянти: поліетиленоксид (ПЕО) — "WSR", США; Praestol — ЗАО "Москва-Штокхаузен-Пермь", Росія; Штокополь — "Штокхаузен", Німеччина. Досліджено розчини ПЕО молекулярних мас $3 \cdot 10^6$, $4 \cdot 10^6$ і $6 \cdot 10^6$ гідролізованого поліакриламід (ГПАА) — $4,5 \cdot 10^6$ зі ступенем гідролізу 5% (Штокополь — "Штокхаузен", Німеччина). Використовували також бентоніт компанії "Bento Group Minerals", Росія. Методи дослідження стандартні — фізико-хімічні, органолептичні, а також розроблені оригінальні авторські методи. Вміст сухих речовин у соках змінювався залежно від сорту яблук (13,89–0,67%), цукрово-кислотний індекс — 25,1–13,23. Установлено, що вміст пектинових речовин у освітлених соках зменшився, про це свідчила висока прозорість, зменшення вмісту заліза не перевищувало 5%, а вітамінний склад соків майже не змінювався. Отже, результати дослідів свідчать, що яблучні соки, освітлені гідродинамічно активними флокулянтами, за фізико-хімічними і вітамінними характеристиками відповідають вимогам стандарту і мають покращені споживчі якості.

УДК 664.1.6:664.684

2013.3.347. ЗМІНИ ЯКІСНОГО І КІЛЬКІСНОГО СКЛАДУ МІКРОФЛОРИ КЕКСІВ З УКЛЮЧЕННЯМ МАКУХИ РІПАКУ / Величко Т., Євдокимова Г., Салавеліс А., Швець Н. // Хлібопекарська і кондитерська промисловість України. — 2013. — № 1. — С. 16–21.

Кекс, насіння ріпаку, макуха ріпаку, мікрофлора, мікробіологічні показники, бактерії, мікроміцети, дріжджі.

Наведено матеріали мікробіологічного дослідження якісного і кількісного складу мікрофлори нових зразків кексу з включенням макухи ріпаку та вплив умов і строків зберігання на зміну її кількісного і якісного складу. В якості об'єкта дослідження було обрано кекс "Весняний" і "Столічний" як без додавання, так і з додаванням у рецептуру кожного з них масових часток макухи ріпаку 4%, 9% та 2%, 4% відповідно. Всі досліджувані зразки зберігалися при температурі 18–20°C

і відносній вологості повітря в приміщенні 60–70% як в упаковці, так і без неї. Тривалість зберігання становила 7 діб. У якості пакувального матеріалу було використано поліпропіленову плівку. Перед закладкою на зберігання, а також на 3-тю та 7-му добу визначали кількість мезофільних аеробних та факультативно-анаеробних мікроорганізмів і бактерій групи кишкової палички; умовно-патогенні і патогенні мікроорганізми, у т.ч. сальмонели; сульфід редукувальні клостридії; плісеневі гриби й дріжджі. Результати досліджень наведено (табл.). Аналіз одержаних результатів свідчить про те, що основою бактеріальної мікрофлори досліджуваних зразків як перед закладкою на зберігання, так і під час зберігання є коліформні бактерії, вміст яких коливається від 0,13 до 0,99 тис. КУО/г і залежить від виду досліджуваного зразка, умов і тривалості зберігання. Як показали дослідження всіх зразків кексів, що зберігалися в упаковці, було визначено зниження загального бактеріального обсіменіння, яке на 7-му добу становило 0,40–1,06 тис. КУО/г. Вміст спороутворювальних мікроорганізмів в обох випадках збільшувався на 10–15%, але в зразках з ріпаковою макухою він був незначним або відсутнім. Наявність грибів спостерігалась тільки у зразках без упаковки. Кількість дріжджів збільшувалась незалежно від виду кексу та умов зберігання. Так для кексів з додаванням рапсової макухи на 7-му добу зберігання без упаковки кількість дріжджових клітин становила 0,25–0,30 тис. КУО/г, тоді як зберігання в упаковці призвело до їх зниження — 0,17–0,24 тис. КУО/г. Мікробіологічне дослідження показало, що в усіх зразках відсутні патогенні і умовно-патогенні мікроорганізми. Отже, дослідження якісного і кількісного складу мікробіоти кексів, які містять ріпакову макуху, свідчать, що показники бактеріального обсіменіння та наявності коліформних мікроорганізмів перебувають у межах норми навіть на 7-му добу зберігання як в упаковці, так і без неї, що, ймовірно, пов'язано з бактерицидними властивостями ріпакової макухи.

УДК 664.8.03

2013.3.348. СУШІННЯ ХАРЧОВОЇ СИРОВИНИ У ПСЕВДОЗРІДЖЕНОМУ ШАРІ: монографія / Поперечний А.М., Варваріна Н.М., Жданов І.В. — Донецьк.: ДонНУЕТ, 2013. — 303 с. — Бібліогр.: 244 назви. Шифр 541008.

Псевдозріджений шар, сушіння, сировина рослинна.

Розглянуто питання вдосконалення процесів сушіння харчової сировини із застосуванням псевдозрідженого шару. Узагальнено матеріали, що висвітлюють питання створення псевдозрідженого шару, його гідродинаміки і структури, переносу теплоти і маси при сушінні рослинної сировини. Викладено особливості створення псевдозрідженого шару, кінетики сушіння, технологічні схеми виробництва сушеної продукції та розробки перспективних конструкцій сушарок, а також математичне обґрунтування тепло-, масопереносу у віброкиплячому шарі, оцінку вібраційного впливу на процес. Наведено результати аналітичних та експериментальних досліджень процесів сушіння харчової сировини в аерокиплячому, віброкиплячому, аеровіброкиплячому та відцентровому киплячому шарах. Експериментально доведено переваги процесів сушіння кореневих плодів та плодів у псевдозрідженому шарі. Встановлено параметри раціональних режимів сушіння різних продуктів, зокрема картоплі, моркви, кизилу, глоду, топінамбуру та хрону. Створено теоретичні основи розрахунку процесу сушіння за різних видів псевдозрідженого шару, зручних для інженерних розрахунків і оцінок у технологічній практиці. Запропоновано конструкції апаратів для реалізації досліджених процесів.

УДК 664.8.037.1.5:634.451

2013.3.349. ИЗУЧЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ КАЧЕСТВА ФИНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ХОЛОДИЛЬНОГО ХРАНЕНИЯ / Лаллуш А., Колодязная В.С. // Хранение и переработка сельхозсырья. — 2012. — № 6. — С. 45–48. — Библиогр.: 5 назв.

Фініки, холодильне зберігання фініків, показники якості фініків.

Вивчали вплив температур на фізіолого-біохімічні процеси і фізико-хімічні показники якості фініків (Ф.) за їх зберігання. Досліджували Ф. сорту Деглет-Нур урожаю 2009 і 2010 років, вирощені в Алжирі. Фініки, запаковані по 1 кг в картонні коробки, зберігали при температурі 4 і –18°C. Встановлено, що за температури 4°C інтенсивність дихання зменшується в 2,1 раза, досягаючи максимуму через 8 міс., а за –18°C — зменшується в 3,4 раза протягом 6 міс. і при наступному зберіганні не змінюється. Виявлено, що за зберігання Ф. при 4°C активність фенолоксидази збільшується. Мінімальна активність цього ферменту спостерігається протягом 4 міс., максимальна — через 8 міс. При –18°C активність ферменту зменшується протягом 6 міс. і далі не змінюється. Мінімальна активність ферменту пероксидази в Ф. за 4°C спостерігається при закладанні на зберігання. При подальшому зберіганні його активність збільшується в 2,7 раза, досягаючи максимуму через 8 міс. За –18°C активність ферменту зменшується протягом 6 міс., а потім не змінюється. Показано, що протягом усього періоду зберігання Ф. відбувається зменшення вмісту сахарози як за позитивної, так і від'ємної температур. При температурі зберігання 4°C зменшується вміст моносахаридів. Наводяться дані вмісту суми пектинових речовин, органолептичні показники в процесі зберігання. Отже, фізико-хімічні і органолептичні показники фініків сорту Деглет-Нур за температури –18°C зберігаються до 12 міс., 4°C — до 6 міс.

УДК 664.853:664.8.037

2013.3.350. УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕЧНІСТЮ ТА ЯКІСТЮ ШВИДКОЗАМОРОЖЕНОЇ ПЛОДОВООВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ: монографія / Орлова Н.Я., Белінська С.О. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. — 196 с. — Бібліогр.: 88 назв. Шифр 540084.

Продукція плодоовочева, продукти харчові, заморожування.

Розглянуто різні чинники, які впливають на формування та збереження споживчих властивостей швидкозаморожених плодоовочевих продуктів та параметри контролю їх якості. Описано теоретико-правові засади управління якістю та безпечністю харчових продуктів (ХП): 1) категоріальний апарат управління якістю та безпечністю ХП; 2) розвиток теорії та практики управління безпечністю та якістю ХП; 3) законодавчо-правове регулювання безпечності та якості швидкозаморожених плодоовочевих продуктів. Визначено небезпечні чинники швидкозамороженої плодоовочевої продукції: біологічні (мікроорганізми патогенні, санітарні показники, показники мікробіологічної стійкості продуктів, еубіотики); хімічні (хімічні контаміанти, хімічні речовини обробки та захисту рослин, дозволені та заборонені до використання харчові добавки, допоміжні матеріали, природні для рослинної сировини токсичні компоненти) та фізичні (гострі предмети, каміння, скло, пластик, деревина). Обґрунтовано критичні точки контролю безпечності, температурні режими зберігання швидкозаморожених продуктів. Установлено показники-індикатори змін якості швидкозаморожених плодів і овочів під час їх зберігання. Розглянуто заходи та засоби мінімізації ризиків небезпечних чинників швидкозамороженої овочевої продукції.

630 ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Науковий референт — РОМАНЧУК Л.О.

Науковий консультант — професор ГОЙЧУК А.Ф.

УДК 630*(083.74):006.063(477)

2013.3.351. ЛІСОВА СЕРТИФІКАЦІЯ В УКРАЇНІ / Кравець П. // Лісовий і мисливський журнал. — 2013. — № 2. — С. 16–17.

Сертифікація лісова, сталий розвиток, екологічна політика в лісовому господарстві.

Висвітлено проблеми й особливості впровадження лісової сертифікації (ЛС) в Україні. Незважаючи на те, що ЛС розглядаються як поліфункціональний інструмент для переходу лісового господарства на засади сталого розвитку й реалізації екологічної політики в лісовому секторі, основним мотиваційним чинником сертифікації були й залишаються ринкові запити іноземних покупців лісопродукції. В Україні 34 деревообробних і лісоторговельних підприємства, збутові стратегії яких зорієнтовано на зовнішні ринки лісопродукції, налагодження системи стеження за рухом сертифікованої деревини від виробника до споживача. Найбільше сертифікатів було видано за останні два роки. Наведено сильні й слабкі сторони сертифікації лісових господарств. Розвиток ЛС — це не мода і не тимчасове явище, а яскраве свідчення подальшої глобалізації виробництва і вияв екологічного відповідального ставлення до споживання у світі. Найближчим часом для України найвагомішим мотиваційним чинником, що прискорюватиме процеси сертифікації на підприємствах лісової і деревообробної галузей, залишатиметься регламент Європейського Союзу № 995/2010 "Про вступ у дію зобов'язань підприємств, які поставляють на ринок деревину та продукцію з неї". Згідно з цим документом імпортеру заборонено ввозити на територію ЄС деревину і вироби з неї незаконного походження, починаючи з 3-го березня 2013 р. Першочерговими заходами з питань розвитку ЛС мають стати: перегляд законодавчих засад ведення лісового господарства, прискорення розробки нових і внесення змін та доповнення до чинних нормативно-правових актів, а також формування стратегії розвитку ЛС тощо.

УДК 630*[528.837:629.783]

2013.3.352. ГІСИ ДЛЯ ЛІСУ / Єфременко П. // Лісовий і мисливський журнал. — 2013. — № 2. — С. 18–19.

Геоінформаційні системи в лісовій галузі, ГІС-контролери, електронні системи обліку.

Охарактеризовано професійні мобільні GPS-засоби для створення й актуалізації електронних карт (ЕК) з активною базою даних. У лісовому господарстві, у зв'язку з переходом на формат ЕК і геоінформаційні системи (ГІС), найактуальнішим завданням стає переведення й актуалізація старого картматеріалу в паперовому вигляді в електронний формат з додаванням додаткової атрибутивної інформації (тип насаджень, площа, стан, вік, різноманітні внутрішні ідентифікатори тощо). Найефективнішими для таких просторових вимірювань наразі є GPS-приймачі, тому що вони дають змогу фіксувати координати положення точок у просторі з точністю до 3–5 мм за лічені секунди, мають гнучкі формати роботи і ними просто користуватися. Окремо слід виділити прилади, призначені спеціально для електронного картографування — GPS-приймачі з вмонтованою мобільною ГІС-системою, так звані ГІС-контролери, які здатні надавати в польових умовах повноцінні ГІС-проекти, створюючи на базі високоточних супутникових вимірювань багатoshарові ЕК з будь-яким набором об'єктів з атрибутивними полями. Базовим є ГІС-контролер Leica Zeno 5, який не поступається функціональністю приладам вищого класу і є дуже легким і компактним. Прилад можна використовувати як ГІС-контролер і як комунікаційну станцію (стильний зв'язок, вихід в Інтернет). Враховуючи всі особливості завдань електронного картографування, можна сказати, що завдяки приладам такого класу, як ГІС-контролер Leica Zeno 5, можна

ефективно збирати геопросторові дані шляхом супутникових вимірювань координат та запису атрибутивних даних (включаючи цифрові знімки з вмонтованої камери). Зазначено, що на базі просторових вимірювань можна зробити повноцінний ГІС-проект у польових умовах.

УДК 630*165.3(4)"737"

2013.3.353. НАЦІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА СТАЛОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛІСОВИХ ГЕНЕТИЧНИХ РЕСУРСІВ У ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ / Гайда Ю.І., Яцик Р.М. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.3. — С. 9–17. — Бібліогр.: 48 назв. Шифр 540202.

Лісові генетичні ресурси, генозбереження, лісове господарство європейських країн.

Проаналізовано особливості реалізації заходів зі збереження лісових генетичних ресурсів в окремих європейських країнах: наявні програми і стратегії; стан генофонду; кількість, величину, структуру об'єктів генозбереження (ГЗ); перспективні кроки. Визначено методично-організаційні елементи, що заслуговують на увагу під час опрацювання концепції, стратегії та програми збереження лісових генетичних ресурсів України. Вказано на доцільність використання досвіду європейських країн стосовно: належної державної підтримки цього процесу та його наукового, технічного і правового забезпечення (Німеччина); активності науковців під час здійснення міжнародної кооперації в наукових та видавничих проєктах (Австрія); методичних підходів до визначення автохтонності потенційних кандидатів в об'єкти ГЗ (Бельгія); належної регіональної та міжнародної кооперації (Ісландія, Данія, Норвегія, Швеція, Фінляндія); методично-організаційних підходів до структуризації об'єктів ГЗ (Швейцарія, Франція); інтеграції об'єктів лісового насадництва в процес ГЗ (Німеччина, Туреччина, балканські та інші країни); інституційної (Іспанія), фінансової (Данія), кадрової (Чехія) підтримки стратегії генозбереження.

УДК 630*17:582.475.4:630*284.2:630*161.03/.05

2013.3.354. ЗАЛЕЖНІСТЬ СМОЛОПРОДУКТИВНОСТІ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ ВІД ЛІСІВНИЧИХ ЧИННИКІВ / Осадчук Л.С., Погрібний О.О. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.6: Актуал. пробл. лісового та садово-паркового госп-ва. — С. 48–52. — Бібліогр.: 12 назв. Шифр 540205.

Сосна звичайна, смолопродуктивність сосни, тип лісу, екотип сосни звичайної, живиця.

Вивчалась залежність біологічної смолопродуктивності (СП) сосни звичайної від типу лісу, складу та віку насаджень в Україні. Зазначено, що СП залежить від комплексу природних умов, які зумовлюють життєдіяльність сосни. Насадження, що зростають у багатших умовах, характеризуються вищим рівнем життєдіяльності і, відповідно, мають підвищену СП порівняно з іншими насадженнями, які знаходяться в менш сприятливих умовах. Результати досліджень СП сосни в різних лісорослинних умовах як у природних, так і в підсочених деревостанах засвідчили, що вона залежить від типу лісу, ґрунтового-топографічних умов, екотипів сосни, а також віку і складу насаджень. Найвища СП соснових деревостанів спостерігалася в умовах свіжого субору та сугруду в невідсочених і відсочених лісостанах. Вихід живиці в дубово-сосновому суборі (Вз-ДС) та грабово-сосновому сугруді змінювався в межах 4,8–6,9 г/добу. Листяні породи в змішаних насадженнях створюють значну конкуренцію за освітлення, що позначається на СП. Найвищою СП відзначалися соснові деревостани Малого Полісся і Правобережного Лісостепу, а

найнижчою — перезволожені субори Українських Карпат і сухі бори Нижньодніпровської низовини. Чітко простежува-лася залежність СП від віку деревостану, що є очевидним фактом, оскільки в старшому віці діаметр дерева, а отже і об'єм смолоносної системи буде більшим. Найвищу СП спостерігали в насадженнях 100-річного віку в умовах свіжого сугруду (6,1 г/добу). Слід зазначити, що за використання лісотипологічної класифікації можна прогнозувати СП для різних типів лісових ділянок і ґрунтово-топографічних умов екотипів сосни звичайної.

УДК 630*17:582.475.4:631.618(477.62)

2013.3.355. СОСНА ОБЫКНОВЕННАЯ (*PINUS SYLVESTRIS* L.) В КАРЬЕРЕ И НА ОТВАЛАХ СОДОВОГО ПРОИЗВОДСТВА В ДОНЕЦКОЙ ОБЛАСТИ / Коршиков И.И., Пастернак Г.А. // Интродукция растений. — 2013. — № 1. — С. 55–61. — Библиогр.: 7 назв.

Сосна звичайна, кар'єр крейдяний, содове виробництво, популяції сосни локальні, самопоселення сосни в техногенному ландшафті, відвали содового виробництва.

Проаналізовано просторову й тимчасову динаміку стихійного формування піонерної інтродукційної популяції *Pinus sylvestris* у крейдяному кар'єрі і на відвалах содового виробництва в Донецькій обл. Зафіксовано, що в кар'єрі з видобутку руди і для виробництва соди, і на крейдяних відвалах *P. sylvestris* спонтанно відновлюється за рахунок занесення насіння з прилеглих штучних насаджень. Насінне природне відновлення в штучних насадженнях сосни (С.) звичайної в цьому регіоні практично не відбувається. Рослини, які досягли репродуктивної фази розвитку на відвалах і в кар'єрі, характеризуються низькою насінневою продуктивністю. Згідно з результатами досліджень, відновлення С. у цьому екологічному ландшафті можна прискорити за рахунок висіву насіння. Це істотно здешевить роботи щодо рекультивативної техногенно порушеної території. Проте в піонерній популяції С. поки що не запрацювали механізми саморегуляції чисельності. В техногенних екотопах відвалів і кар'єру содового виробництва важливе значення для відновлення деревної рослинності має здатність субстрату до утримання вологи. Зазначено, що процес заростання крейдяних відвалів і кар'єру можна розглядати як елемент натуралізації цього техногенного ландшафту з формуванням середовища зростання, доступнішого для відновлення фітобіоти.

УДК 630*18.22(292.452)

2013.3.356. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ГІРСЬКОГО ЛІСОЗНАВСТВА ТА ЛІСІВНИЦТВА / Парпан В.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.5: Актуал. пробл. лісового та садово-паркового госп-ва. — С. 22–28. — Бібліогр.: 22 назви. Шифр 540204.

Лісознавство гірське, лісівництво гірське, концепція гірського лісознавства та лісівництва, лісокористування, лісовідновлення.

Сформовано основні принципи сучасного гірського лісознавства та лісівництва (Л.), які є доробком наукової школи і становлять основу діяльності Ін-ту гірського лісівництва ім. П.С. Пастернака. Основні принципи сучасної парадигми гірського лісознавства включають складову популярної біології, вчення про типи лісу (біогеоценози) та екосистемологічні основи оцінки явищ, подій і процесів на рівні відкритих екосистем — водозборів різних рівнів. Популяційна біологія передбачає, що будь-який деревний вид утворює ієрархічну підпорядкованість системи. У порядку зменшення рангу в деревних рослин розрізняють географічні або незалежні популяції та їх групи (підвиди), едафічні, екологічні, місцеві (локальні) елементарні популяції, мікропопуляції, елементарні демографічні одиниці та ін. Необхідним етапом популяційно-біологічної характеристики є аналіз внутрішньовидової таксономії виду. Елементарною одиницею охорони, заповідання лісів у горах слугує частина регіонального ландшафту, обмежена площею водозбірного басейну. У найближчій перспективі лісове господарство має перейти на цей принцип з урахуванням типів водозборів та їх ієрархічної супідрядності. Для кожної гірсько-лісової басейнової екосистеми в перспективі необхідно опрацювати моделі з урахуванням антропогенного навантаження наявних осередків природних

різновікових лісів та виявлення тенденцій і напрямів змін у біогеоценозах. Центральним завданням теорії і практики гірського Л. є проблема лісорозведення і лісовідновлення, як основи збереження біорізноманіття, а також використання деревних ресурсів, які є гарантом економічної безпеки регіону. Екологічні засади гірського Л. передбачають систему моніторингу, метою якого є налагодження системи оперативного контролю за станом довкілля. Дані моніторингу лісових екосистем Карпат дають змогу розробити прогнозні моделі зміни стану лісів з урахуванням тенденцій їх розвитку та глобальних змін клімату.

УДК 630*181.28:630*228.7:630*165.3:

630*17:582.475.2(477.8)

2013.3.357. ГЕНЕТИКО-СЕЛЕКЦІЙНИЙ АНАЛІЗ КЛОНОВОЇ НАСІННОЇ ПЛАНТАЦІЇ МОДРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ В ПЕРЕДКАРПАТТІ / Сіщук Н.М., Яцик Р.М., Гайда Ю.І. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.4. — С. 55–62. — Бібліогр.: 10 назв. Шифр 540203.

Модрина, плантація модрини клонова насінна, генетико-селекційний аналіз, мікростробіли, макростробіли, насінношення, фертильність клонів модрини.

Вивчалися особливості цвітіння і насінношення рамет модрини (М.) європейської на клонівій насінній плантації (КНП) у Передкарпатті. Визначено показники фертильності клонів та їх кількісні генетичні параметри. Проведено симулятивне дослідження (комп'ютерне моделювання) наслідків застосування різних господарських заходів на КНП — формування партії насіння з однакової кількості шишок кожного клону та вилучення з плантації клонів з найменш інтенсивним жіночим цвітінням. Розраховано показники очікуваної генетичної мінливості насіння КНП на основі оцінок цвітіння мікро- і макростробілів у рослин. Визначено врожайність рамет на плантації в 2012 р. у розрізі клонів. У цьому році кількість насіння на плантації стрімко зросла, загальний урожай виявився найвищим за всі роки спостережень за раметами на КНП і становив 138,1 кг насіння, або 27,6 кг/га. Наведено кількісні і якісні показники плантаційних шишок і насіння. Розроблено заходи з упорядкування й раціонального використання КНП модрини європейської.

УДК 630*2:504.062(292.452)

2013.3.358. ЗМІНИ В ЛІСОВИХ ЕКОСИСТЕМАХ ПІВНІЧНОГО МЕГАСХИЛУ КАРПАТ ПІД ВПЛИВОМ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ / Генік Я.В., Чернявський М.В., Яценко П.Т. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2013. — Вип. 39.1. — С. 8–12. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 540405.

Екосистеми лісові, трансформаційні зміни лісових насаджень, лісогосподарські заходи, лісівничо-таксаційна структура лісів, відновлення лісів.

Проаналізовано трансформаційні зміни в структурі лісових насаджень північного мегасхилу Карпат, що відбулися внаслідок дії різноманітних природних та антропогенних факторів, зокрема лісівничих заходів та рекреаційних навантажень. Корінні насадження лісів модельних просторів (МП) характеризуються складною просторовою та віковою структурою деревостанів, високими показниками запасу стовбурної деревини та відносно багатим видовим фіторізноманіттям, яке зменшується зі збільшенням висоти над рівнем моря і зімкнутості деревних крон. Відновлення лісів МП відбувається у формах природного поновлення корінних лісів і штучного відновлення шляхом створення лісових культур, що зумовлює значну варіабельність видового складу насаджень. Похідні деревостани відзначаються відносно високою продуктивністю, видове фіторізноманіття яких зменшується зі зниженням природності видової структури насаджень. Процес інтенсивного повторного заліснення колишніх орних площ та сінокосів характеризується появою на початку береги повислої, а пізніше — ялини звичайної та бука лісового. Лісостани, що виникли шляхом сукцесії на колишніх землях с.-г. призначення, можна визначити як наближені до природних, виходячи з динаміки їхнього розвитку. Зазначено, що результати досліджень трансформаційних процесів у лісах північного мегасхилу Карпат, які можна використовувати

вати в системі екологічного моніторингу лісових екосистем, свідчать про необхідність проведення лісогосподарських заходів, спрямованих на підвищення продуктивності лісових насаджень, відновлення їх видової і просторової структури, збереження видового біорізноманіття лісових екосистем.

УДК 630*228.7:630*17:582.623.2(477)

2013.3.359. АВТОХТОННІ ВЕРБИ УКРАЇНИ / Фучило Я.Д., Сбитна М.В. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.6: Актуал. пробл. лісового та садово-паркового госп-ва. — С. 68–72. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540205.

Верби автохтонні, використання верби, види верби червонокишні.

Розглянуто питання щодо видового складу автохтонної дендрофлори України. Необхідність заліснення значних обсягів малоефективних для с.-г. використання земельних угідь, нейтралізації за допомогою лісових насаджень негативної дії низки екологічних завдань зростання попиту на деревну сировину та інші продукти лісу ставлять перед лісівниками України проблему необхідності розширення асортименту задіяних у лісогосподарському виробництві деревних видів. У вирішенні поставлених завдань важлива роль належить швидкорослим видам, зокрема вербам (В.). Одним з ефективних напрямів отримання фітомаси є її вирощування на спеціальних енергетичних плантаціях. Із 25 видів автохтонних В. України чотири належить до підроду В. (Salix), 16 — до підроду ветрікс (Vetrix) і 5 — до підроду хаметія (Chamaetia). Істотне господарське значення мають природні насадження В. білої, ламкої, тритичинкової, гостролистої, попелястої і, меншою мірою, — вушкатої, сілезької, козячої, розмаринистої, п'ятитичинкової і прутоподібної. Виділено такі основні напрями використання В., як: лісівничо-екологічний, сировинний, кормовий і декоративний. Представники підроду Chamaetia (верба чорнична, сітчаста, трав'яна, туполиста й альпійська, а також 4 види підроду Vetrix (списоподібна, лапландська, філіколиста і Старке) є рідкісними червонокишними видами, що потребують охорони, проте їх можна використати як високодекоративні рослини.

УДК 630*266:631.6.004

2013.3.360. ПОЛІПШЕННЯ МЕЛІОРАТИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПОЛЕЗАХИСНИХ ЛІСОВИХ СМУГ ШЛЯХОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ / Шемякін М.В., Шлак В.П. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.6: Актуал. пробл. лісового та садово-паркового госп-ва. — С. 169–173. — Бібліогр.: 8 назв. Шифр 540205.

Лісосмуги полязахисні, лісомеліорація, реконструкція лісосмуг, таксаційні показники лісосмуг, продувна конструкція лісосмуг.

Наведено результати оцінювання стану полязахисних лісових смуг (ПЗЛС) Навчально-науково-виробничого комплексу Уманського національного ун-ту садівництва, проведеного з метою поліпшення їх меліоративних властивостей шляхом реконструкції. Раніше здійсненими дослідженнями встановлено, що дані ПЗЛС перебувають у незадовільному стані, тому виникла необхідність провести їх реконструкцію. Зазначено, що ПЗЛС № 13 належить до 3-го вікового періоду. У ній необхідно здійснити вирубкування, спрямовані на збереження сформованої конструкції і підтримання їхньої життєдіяльності і довговічності. Під час рубань потрібно видалити всихаючі, пошкоджені, сильно пригноблені екземпляри супутніх і головних деревних порід, прорідити нижній ярус пологу, вирубати чагарниковий підлісок. У крайніх рядах провести обрізування бічних гілок, спрямованих у поле, на висоту 4–5 м. Сухі сучки і дрібні гілки слід обрізувати врівень з поверхнею стовбура, а великі — на відстані 0,5 м від нього. Внаслідок проведення реконструкції на виділі № 13 поліпшиться склад насаджень (5Дз 3Чш 2Клп + ВзГ), а також зростуть середні показники деревостану. Лісосмуга № 9 належить до 2-го вікового періоду. Під час рубань у цій ПЗЛС потрібно видалити нахилених дерев. На деревах, залишених для формування продувної конструкції, зрізати гілки до висоти 1–1,5 м, а також вирубати поросль від пнів і чагарників. Повнота ПЗЛС не повинна знижуватися нижче 0,7. Унаслідок реконструкції на виділі № 9 склад насаджень поліпшиться завдяки збільшенню на одини-

цю ясена звичайного і стане 7Яз 2Клп 2Абз. Слід зазначити, що внаслідок реконструкції обох лісосмуг буде одержано 73 м³ деревини для реалізації місцевому населенню.

УДК 630*432:630*97

2013.3.361. ВОГОНЬ НЕ ЗНАЄ КОРДОНІВ / Кутно І. // Лісовий і мисливський журнал. — 2013. — № 2. — С. 8–9.

Пожежа лісова, моніторинг пожеж, боротьба з лісовими пожежами, транскордонний вплив пожеж лісових, міжнародне співробітництво в боротьбі з вогнем.

Висвітлено питання транскордонного впливу викидів від пожеж й особливостей перетину пожежами міждержавних меж, а також міжнародного співробітництва в боротьбі з вогнем. У Києві, на базі Навчально-наукового ін-ту лісового і паркового господарства, відкрито Регіональний Східноєвропейський Центр моніторингу пожеж (REEFMC). Це сталося в результаті багаторічної співпраці кафедри лісівництва Інституту з Глобальним Центром моніторингу пожеж (GFMC) та Командою фахівців з лісових пожеж Європейської Економічної Комісії ООН/ФАО. Центр створено для координування наукових досліджень у галузі природних пожеж, забезпечення інформаційного обміну, навчання та надання консультативної підтримки з питань управління пожежами. Завдання REEFMC — підтримка діяльності Глобального центру моніторингу в східноєвропейському регіоні; розвиток співпраці з сусідніми країнами (Білорусь, Росія, Польща); вдосконалення законодавства. Поширення досвіду сприяла і веб-сторінка, розробка якої в найближчих планах REEFMC, а також проведення взаємних консультацій фахівців різних відомств. Одним з продуктів GFMC стане розробка міжнародних стандартів і програм боротьби з пожежами. Вищезгадані стандарти перекладаються на українську мову. Ідея в тому, щоб розробити прості методи для вогнеборців та навчити їх застосовувати.

УДК 630*6:330.15

2013.3.362. ЕКОНОМІЧНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІСОКОРИСТУВАННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ: монографія / Карпук А.І. — Луцьк, 2012. — 492 с. — Бібліогр.: 330 назв. Шифр 539730.

Лісокористування в ринкових умовах, економічне регулювання лісокористування, конкурентність у сфері лісокористування, екологія, лісокористування, екологічний менеджмент у лісовій галузі.

Висвітлено проблеми економічного регулювання лісокористування (ЛК) в ринкових умовах. Обґрунтовано теоретичні й методологічні засади організації процесу економічного регулювання ЛК. Виділено базові інститути економічного регулювання. Наведено результати досліджень вітчизняного та зарубіжного досвіду трансформації системи економічного регулювання ЛК. Проаналізовано сучасний стан і тенденції, економічну ефективність регулювання ЛК у системі Держліс-агентства України. Розглянуто методичні та прикладні аспекти аналізу, оцінки та вибору стратегій економічного регулювання ЛК. Визначено напрями вдосконалення системи фінансово-економічного регулювання ЛК за рахунок трансформації механізмів фіскального, фінансово-кредитного та цінового регулювання ЛК, що передбачає внесення відповідних змін до положень національної еколого-економічної політики на всіх рівнях управління. Розроблено механізми формування конкурентних відносин у лісоресурсній сфері, які полягають у реформуванні відносин власності, розбудові ринкової інфраструктури ЛК; регулювання процесів реорганізації та інтеграції підприємницьких структур і вдосконалення системи регулювання ринку деревини. Визначено набір економічних важелів еколого-економічного регулювання ЛК з метою стимулювання екобезпечного та ресурсоощадливого ЛК, розвитку екологічного страхування у сфері ЛК та впровадження ринкової моделі лісоуправління на засадах використання методів екологічного менеджменту. Намічено пріоритети регулювання лісокористування в контексті національної лісової політики.

УДК 630*6:330.15(066)(477)

2013.3.363. МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЛІСОРЕСУРСНОЇ СФЕРИ: монографія / Голян В.А., Шубалий О.М., Васирик Н.М. — Луцьк, 2012. — 376 с. — Бібліогр.: 274 назви. Шифр 539716.

Лісоресурсна сфера, стимулювання розвитку лісового господарства, лісоресурсний потенціал, трансформації організаційно-економічні, управління розвитком лісоресурсної сфери.

Вивчалися проблеми формування механізмів стимулювання розвитку лісоресурсної (ЛР) сфери України. Розкрито особливості економічного стимулювання лісового господарства, які передбачають розгляд ЛР потенціалу як основи її розвитку, вивчення принципів і методів, організаційно-правових засад і системних суперечностей. Проаналізовано тенденції і закономірності розвитку ЛР сфери на прикладі лісистого регіону України (Волинська обл.) та інтегральну оцінку комплексності використання ЛР потенціалу постійних лісокористувачів. Висвітлено організаційно-економічні засади розвитку державно-приватного партнерства в ЛР сфері на основі вивчення переваг створення інтегрованих структур, вдосконалення інституціонального забезпечення організаційно-економічних трансформацій та представлення перспективних форм державно-приватного партнерства. Окреслено напрями вдосконалення системи стимулювання розвитку ЛР сфери, зокрема наведено організаційні аспекти її побудови. Обґрунтовано базові засади стратегії економічного стимулювання комплексного розвитку ЛР сфери та досліджено роль економічних стимулів у системі стратегічного управління її розвитком, а також представлено інструменти реалізації економічних механізмів стимулювання.

УДК 630*62/68(479.22)

2013.3.364. ЧОМУ ГРУЗІЇ ВДАЛОСЯ / Зборовський А. // Лісовий і мисливський журнал. — 2013. — № 1. — С. 16–17.

Лісова реформа в Грузії, ліцензії довгострокові, раціональне лісокористування.

Висвітлено питання щодо втілення в життя реформування адміністративних органів лісового господарства Грузії і впровадження довгострокової ліцензії (ДЛ). У лютому 2007 р. Міністерство охорони навколишнього середовища та природних ресурсів Грузії розпочало лісову реформу, яка мала два основні напрями: впровадження ДЛ (з перспективою приватизації) та реформування адміністративних органів лісового господарства. Строк дії ДЛ — від 20 років. У ній зазначено, що її власник зобов'язується залучати до лісозаготівельних робіт до 90% працівників з числа місцевих жителів, а також не перешкоджати використанню населенням різних лісових продуктів (гриби, ягоди, трави). Крім цього, він зобов'язаний піклуватися про культурні, історичні й архітектурні пам'ятки та території лісового масиву. Внаслідок масштабного скорочення штату — понад 75% — середня зарплата співробітників підвищилася в 16 разів і досягла ≈ 500 доларів. На одного лісника стало припадати 4 тис. га підконтрольної території. У розвинених країнах ця площа доходить до 6 тис. га. Для працівників лісгоспів було розроблено спеціальну форму, закріплено нові автомобілі, коней, GPS-навігатори та рації, а також розпочато ремонт будинків. Всю інфраструктуру створено наново. За спроби повернення до минулого (найчастіше у вигляді хабарництва) призначено суворе покарання. У результаті система ефективно запрацювала. Було створено поліцію охорони довкілля, яка контролює лісгоспи і попереджує браконьєрство, тобто видобуток природних ресурсів (не лише лісу, а й корисних копалин) без ліцензії. Запроваджена система майже ліквідувала браконьєрство, обсяг якого оцінювався в 110 млн доларів на рік. Селянам, щоб закласти дровами на зиму, необхідно отримати дозвіл і заплатити 2 долари за кубометр. Прихильники реформування вважають, що попри зміни у владних колах після виборів, повернути грузинське суспільство в попередній стан уже не вдасться.

УДК 630*62:658.155:630*83:574.4

2013.3.365. ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ВИКОРИСТАННЯ ДЕРЕВИНИ / Ференц О.О., Кіндрат Р.Я. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2013. — Вип. 39.1. — С. 147–150. — Бібліогр.: 4 назви. Шифр 06 540405.

Використання деревини комплексне, еколого-економічна ефективність, екологізація лісового господарства.

Досліджувалася еколого-економічна ефективність (ЕЕЕ) комплексного перероблення деревини, зокрема визначено

теоретичні підходи щодо її оцінки. Ситуація в Україні характеризується тим, що поряд з глибокою економічною кризою в лісопромисловому виробництві існує криза екологічна. Визначення реальної ЕЕЕ — надзвичайно складна проблема, оскільки еколого-економічна оцінка ефективності виробництва характеризується тим, що до безпосереднього економічного ефекту додається прогнозований тривалий ефект, який враховує економічні наслідки від зміни довкілля в подальшому. Аналіз основних підходів та структура компонентів ЕЕЕ дають підстави трактувати, що досягнення ЕЕЕ можливе лише за умови об'єднання політики контролю держави і виробничої діяльності підприємств чи людини. Пошук заміників деревини є пріоритетом у розвитку багатьох країн, тому для України, яка нерационально й неефективно використовує свій ресурсний комплекс, потрібно невідкладне вирішення цієї проблеми. Якщо всю масу деревини прийняти за 100%, то на сьогодні лісова промисловість втрачає до 70% деревної маси, яка надходить у перероблення, а це негативно позначається на стані економіки та екології. Зазначено, що технології, які забезпечують повну переробку всіх компонентів деревини, мають відповідати вимогам економічного, екологічного та організаційного характеру. Таким чином, наукова робота з ЕЕЕ комплексного перероблення сировини в деревообробному виробництві є потрібною, своєчасною, актуальною для розвитку деревообробної промисловості в Україні і проведення єдиної технологічної політики в галузі.

УДК 630*83:662.63

2013.3.366. ПАЛИВНІ ПАЛЕТИ З ДЕРЕВНИХ ЧИ КУЩОВИХ НАСАДЖЕНЬ / Бутило А.П. // Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України: зб. наук.-техн. пр. — Л., 2013. — Вип. 23.5: Актуал. пробл. лісового та садово-паркового госп-ва. — С. 58–62. — Бібліогр.: 16 назв. Шифр 540204.

Відходів деревини, палети паливні, породи деревні швидко-ростлі, ефективність економічна, лісонасадження.

Висвітлено питання доцільності виготовлення паливних палет (ПП) із швидко-ростлих деревних або кущових насаджень шляхом планового розширення площ під лісонасадження на 5875 тис. га внаслідок зменшення орних малопродуктивних і тих, що піддаються впливу ерозії, земель. Використання нетоварної продукції польових культур спричиняє деградацію ґрунту. Лісові протиерозійні насадження мають становити 25,7%. Використання швидко-ростлих порід тополі, осики, верби, вільхи дасть змогу отримувати значну масу сухої речовини, яку як відновлювальний енергетичний ресурс лісонасаджень доцільно переробляти на ПП, оскільки за однакової теплової енергетичної ефективності вони дешевші за газ чи дизельне паливо (у 1,4–5 рази). У зв'язку з тим, що орні землі розпайовано, потребує вдосконалення законодавча база з регулювання виплати за них, з метою їх відведення під лісові насадження.

УДК 630*83:674.81

2013.3.367. ТЕХНОЛОГІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОРИСТАННЯ ВЖИВОЇ ДЕРЕВИНИ (ВЖД) В ДЕРЕВООБРОБЛЕННІ / Гайда С.В. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2013. — Вип. 39.1. — С. 48–67. — Бібліогр.: 13 назв. Шифр 06 540405.

Деревооброблення, деревина вживана, технології деревооброблення, продукція із вживаної деревини, моніторинг вживаної деревини.

Обґрунтовано актуальність досліджень щодо забезпеченості галузі деревооброблення альтернативним додатковим ресурсом за рахунок утилізації та перероблення вживаної деревини (ВЖД) на вироби широкого асортименту: заготовки, меблевий щит, столярку та стружкову плиту, а також паливні гранули та брикети. З'ясовано проблему досліджень — відсутність ресурсощадних та екологічних технологій з практичними рекомендаціями використання ВЖД. Запропоновано здійснювати вирішення цієї проблеми у кілька етапів: проаналізувати стан проблеми з обґрунтуванням актуальності, мети та завдань досліджень, розробити класифікацію та розрахувати потенціал ВЖД; розробити методику проведення експериментальних досліджень, виконати моделювання технологічних процесів і проаналізувати результати експе-

риментальних досліджень; розробити типові технологічні процеси та практичні рекомендації щодо використання ВЖД; впровадити результати досліджень. Здійснено ідентифікацію ВЖД за породою, видом композиційного матеріалу, забрудненістю, включеннями і токсичністю з метою ефективного сортування за категоріями. Розраховано потенціал деревної біомаси — відходів деревини та ВЖД в Україні, який становив у 2012 р. 6,438 млн кг. На основі кластерного аналізу здійснено моніторинг ВЖД за обласними центрами України. Запропоновано режимні параметри для впровадження одержаних результатів досліджень у виробництво. Розроблені ресурсощадні та екологічнобезпечні технології рекомендовано для впровадження у деревообробну промисловість.

УДК 630*907.2(292.452)

2013.3.368. ПОКАЗНИКИ РЕКРЕАЦІЙНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛІСІВ УКРАЇНСЬКОГО РОЗТОЧЧЯ / Луцишин В.Є. // Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість: міжвід. наук.-техн. зб. — Л., 2013. — Вип. 39.1. — С. 44–47. — Бібліогр.: 7 назв. Шифр 06 540405.

Ліси рекреаційно-оздоровчі, рекреаційне навантаження, ландшафт лісовий, рекреаційна характеристика, природо-користування раціональне.

На основі досліджень проведено розподіл лісів рекреаційно-оздоровчого призначення в Українському Розточчі за типами ландшафтів (Л.) та показниками рекреаційної характеристики за функціональними зонами. За уточненими

даними про об'єкти лісового фонду регіону встановлено, що рекреаційно-оздоровчі ліси (РОЛ) займають 46,7% від загальної площі лісів Розточчя. Такий високий їх відсоток зумовлюється наявністю мальовничих Л., численних водойм та високим біорізноманіттям флори і фауни. Внаслідок значного впливу рекреантів РОЛ потребують спеціальних лісгосподарських заходів. У результаті визначення показників рекреаційної характеристики встановлено, що в зоні екстенсивної рекреації знаходиться 86% лісів, а інтенсивної — 11,3%. Зона природних резерватів займає 2,6% загальної площі РОЛ, зона ж масового відпочинку — 0,2%. Загальний середній клас стійкості лісів Розточчя до рекреаційних навантажень становить 2,4, тоді як у зоні масового відпочинку — 3,1, що вказує на ослаблення лісостанів під впливом значних рекреаційних навантажень. Зазначено, що для формування оптимального співвідношення різних типів Л. при перетворенні лісових Л. у лісопаркові потрібно проводити рубки регулювання співвідношення типів Л. на значних площах. Формування лісопаркових Л. є одночасно і вирішенням основної задачі ведення лісового господарства в РОЛ: складний за формою та змішаний за цільовим складом рекреаційний ліс є найстійкішим до змін умов росту деревних порід внаслідок антропогенного впливу. У РОЛ основні лісгосподарські заходи слід проводити диференційовано за функціональними зонами відповідно до типів лісу і стану насаджень. Наголошено, що формування лісопаркових насаджень рекреаційного призначення має базуватися на принципах сталого, невиснажливого користування лісами.

СТРУКТУРА СТОРІНКИ РЕФЕРАТУ В РЖ “АПК УКРАЇНИ”

1. Індекс УДК — еталонне видання українською мовою Універсальної десятикової класифікації (2000 р.).

2. Бібліографічний опис (БО) документа — згідно з ГОСТом 7.1–84. Відмінною особливістю БО РЖ є розташування елементів БО: назва матеріалу; галузь свідчень про відповідальність, де подаються прізвища всіх авторів незалежно від їх кількості.

Приклад:

УДК 633.416:631.527.5:631.543.2

СЕЛЕКЦІЯ І НАСІННИЦТВО КОРМОВОГО БУРЯКУ В УКРАЇНІ / Рибак Д.А., Фомічов А.М., Ярош Ю.М. // Вісн. аграр. науки. — 1998. — № 8. — С. 39–43. — Бібліогр.: 4 назви.

Бібліографічний опис документа подається мовою оригіналу.

3. Ключові слова (5–10 слів) — слова чи словосполучення, взяті з назви чи тексту документа, які характеризують його зміст і забезпечують пошук (згідно з ДСТУ 2398–93).

4. Номер реферату — рік, порядковий номер РЖ у поточному році, порядковий номер реферату у журналі.

5. Текст реферату подається українською мовою і складається за таким планом:

- об'єкт роботи, якщо це неясно із заголовка;
- основні питання, які розглядаються в первинному документі;
- результати, висновки, галузь застосування.

Передається точка зору автора. Реферат не має абзаців, розділів, рубрик.

6. Результати роботи викладаються точно і гранично інформативно.

7. Висновки подаються так, як вони представлені в документі.

8. Викладати текст реферату потрібно коротко, використовуючи короткі, стислі речення. Реферат є самостійним вторинним документом.

9. У рефераті не вживати складні граматичні звороти, незвичні терміни, символи.

10. У тексті реферату формули наводяться у таких випадках:

- без формул неможлива побудова тексту реферату;
- формули виражають результати роботи;
- формули значно полегшують розуміння змісту роботи.

Одиниці виміру приводяться в одиницях міжнародної системи (СІ) згідно з ГОСТом 8.417–81.

11. Обсяг реферату:

- для більшості статей, брошур тощо 350–1000 знаків, до 32 друкованих рядків;
- для документів великого обсягу (монографій та ін.) — 2500 знаків, дві друковані сторінки.

АВТОРСЬКИЙ ПОКАЖЧИК

А

Абашин Е.Г. 133
Абдуев М.М. 50
Авдеенко А.П. 86
Авраменко С.В. 156
Адамчук Л.О. 300
Адамчук В.В. 2
Алейнікова О.В. 14
Александрова В.С. 291
Алексеева Е.М. 1
Алексієнко В.Р. 316
Андреев Н.Н. 99
Аніскевич Л.В. 41
Антал Т.В. 152
Антіпов І.О. 144
Аретинська Т.Б. 309
Атановська-Маслюк О.Й. 255

Б

Бабицький Л.Ф. 42
Бабієнко М.Ф. 206
Базалій В.В. 154
Базілева Ю.С. 78
Бакум М.В. 49, 50
Бакума А.В. 75
Балан О.Д. 136
Балашова Г. 208
Балух Н.М. 276
Банковская М.Г. 203
Баранова Л.А. 243
Барановська В.А. 283
Баскакова В.Л. 191
Батуев Ю.М. 335
Бахмут О.О. 131
Башинська О. 197
Безкровна О. 135
Белінська С.О. 350
Белов В.И. 140
Бельдїй Н.М. 147
Бергілевич О.М. 337
Бережняк Є.М. 84
Березовський С.В. 81
Бикін А.В. 98
Бирта Г. 261
Бігун О.М. 31
Білай Д.В. 297
Білик О.Я. 339
Біловус Г.Я. 129
Бірта Г.О. 258
Бісюк І.Ю. 329
Блюм Я. 143
Бобер А.В. 71
Богданов Г.О. 241
Богданович Р.П. 83
Боднар О.В. 18
Божко В.Ю. 161
Бойко Е.А. 310
Бойко И. 216
Бойко О.В. 72
Бойко П.І. 148
Бойчук І.В. 154
Бойчук О.В. 76
Болдырева Л.Л. 176
Большакова В.Н. 212
Бондаренко А.С. 72
Борзих О.І. 131
Борисенко М.Н. 200
Бородин С.Г. 125
Борщенко В.В. 239
Боярчук С.В. 275
Братишко Н.И. 277
Бритвин В.В. 176
Бугаєва В.П. 1
Бугера С.І. 301
Букалова Н.В. 323

Букс Гр. 143
Булгаков В.М. 35, 37
Бургу Ю.Г. 258, 261
Бурикіна С.І. 55
Бутило А.П. 366
Бухало О.В. 9
Бучинський І. 100

В

Варваріна Н.М. 348
Василик Н.М. 363
Василькевич В.О. 33
Вдовиченко Ю. 247
Величко Т. 347
Величко В.А. 59, 60, 68
Вербельчук Т.В. 260, 283
Верещагін І.В. 178
Ветрова Т.І. 93
Видинівська О.В. 63
Виноградов А.К. 321
Винокуров Е.М. 50
Вировець В.Г. 178
Вінничук Д.Т. 240
Власенко В.М. 322
Влізло В.В. 334
Вожегова Р. 208
Войтюк Д.Г. 41
Волотовский И.Д. 243
Волошкевич О.М. 240
Волощук В.М. 267, 268
Воронкова А.А. 21
Воронкова А.В. 21
Вотченко О.С. 50
Вукович Г. 196

Г

Габриель А. 66
Гавриш В.І. 20
Гаевская А.В. 311
Гайда С.В. 367
Гайда Ю.І. 353, 357
Галатюк О.Є. 304, 306
Галушка С.В. 109
Галушко В.П. 27
Гарбар Л.А. 152
Гейко Л.М. 316
Геник Я.В. 111, 358
Герман Л. 216
Германович О. 66
Герус Л.В. 203
Гибало В.М. 195
Гізбуллін Н.Г. 4
Гладкіх Є.Ю. 109
Глазко В.И. 228
Глазко Т.Т. 228
Глотов Е.Э. 333
Глухова Н.А. 186
Голобородько С.П. 174
Головаха В.І. 326
Головач М.И. 232
Головач М.М. 232
Головко Г.М. 16
Голосна Л.М. 126
Голян В.А. 363
Гончаренко І.В. 236
Горбачёва С. 162
Гордієнко О.В. 132
Грабовський Р.С. 117
Грановська Л. 94
Грати́ло А.Д. 166
Грати́ло О.Д. 168
Гречка Г.М. 298
Григорків Л.М. 299
Гриник І.В. 187
Гринчук К.В. 144

Грициняк І.І. 315
Грищенко О.Ю. 226
Грубіч П.Ю. 331
Грунтовская Т.Г. 319
Губа М.І. 34
Гудков І.М. 123
Гузев І.В. 234
Гузеев Ю.В. 7, 240
Гулюкин М.И. 335
Гулюкін М.І. 328
Гутаров О.І. 29
Гуцол А.В. 313

Д

Давиденко Н.М. 25
Дармограй Л.М. 290
Дацько Л.В. 67
Дацюк Л.М. 48
Дементьев Ю.Н. 205
Демиденко О.В. 59, 60, 68
Демидов О.А. 112
Демко А.А. 45–47
Демко О.А. 46, 47
Демчук М.П. 240
Дем'янюк О.С. 67
Деникин С.А. 294
Деркач О.Д. 34
Десятник Л.М. 85
Дедов О.В. 119
Дивашук М.Г. 140
Дикань А.П. 201
Дичаковська В. 285
Добряк Д. 116
Довбня Д. 217
Долайчук О.П. 293
Домацкая Т.Ф. 305
Домашова Л.О. 262
Дорошук В.О. 332
Драган М.І. 62
Дрига В.В. 35
Другак В. 113
Дрыга В.В. 37
Дубровін В.О. 45
Дудка М.І. 79, 163
Дудяк Р.П. 117
Дуніч А.А. 128

Е

Емельянова В.П. 243
Ермантраут Е.Р. 105

Є

Євдокимова Г. 347
Єремєєва А.В. 19
Єрмолаєв М.В. 144
Єрмолаєв М.М. 56
Єфременко П. 352
Єфремов Д. 254

Ж

Жарук Л. 247
Жарук П. 247
Жданов І.В. 348
Железняков О.І. 72
Жорник Е.В. 243
Жужа В. 94
Жукова В.Ф. 215
Жукорський О.М. 238
Журченко Ю.І. 317

З

Заболотний В.С. 273
Завгородній А.І. 324
Загребельний В.О. 336

Заїка П.М. 49, 50
 Замазій А.А. 266
 Заришняк А.С. 108
 Заруба К. 253
 Засуха Т.В. 229
 Зацерковна Н.С. 105
 Заяць В.М. 23
 Заячук В.Я. 114
 Зборовський А. 364
 Звягольська М.І. 236
 Зеленський Н.А. 86
 Зинченко М.К. 54
 Зражва С. 342, 343

И

Ибрагимов Л. 295
 Изотов А.М. 5, 6
 Исайчев В.А. 99
 Исмаилова Э. 295

І

Ібатуллін І.І. 292
 Івакін О.В. 74
 Іванишина Л.В. 147
 Іваніна В.В. 57, 107, 108
 Іванова В.Д. 303
 Іванова Л.О. 328
 Іванова С.О. 202
 Іващенко Ю.В. 193
 Іовенко В. 247
 Іутинська Г.О. 120

К

Кабат О.С. 34
 Калатур К.А. 130, 182
 Калашук Г.П. 248
 Каленська С.М. 152
 Каленський В.П. 152
 Камбур М.Д. 266
 Кандиба В.М. 241
 Каринов Р.Х. 77
 Карпук А.І. 362
 Каспировский А.В. 99
 Касянчук В.В. 337
 Каширина Л.Г. 294
 Кеньо І.М. 205
 Кирик М.М. 127
 Кириленко В.М. 75
 Кириленко І.Г. 22
 Кирилук О.Ф. 273
 Кирпа М.Я. 78
 Кирюшин В.Е. 302
 Кіндрат Р.Я. 365
 Кірейцев Г.Г. 30
 Кірчук Г.А. 85
 Кірчук І.С. 85
 Кіщак О.А. 192
 Клее С. 142
 Клочко В.М. 10
 Кобак С.Я. 101
 Ковалёва І.А. 203
 Коваленко А.М. 91
 Коваленко Н.П. 3
 Коваленко О.В. 55
 Коваль О.С. 307
 Ковальчук І.В. 283
 Ковальчук І.І. 293
 Ковтун О.А. 27
 Коденська М.Ю. 19
 Кожемякіна Л.М. 137
 Козак В.М. 106
 Козий М.С. 318
 Козирьова Н.Г. 328
 Козій О.Б. 49
 Коковіхін С.В. 95, 96
 Колдаева Е.М. 296
 Колібабчук Т.В. 108

Колінько Я.Т. 79
 Колодязная В.С. 349
 Кольчик О.В. 327
 Компанієць Г.В. 50
 Конверська В.П. 131
 Кондратенко П.В. 187
 Конопля К.В. 177
 Кораблєва Т.Р. 333
 Корж А.П. 302
 Корнацька О. 121
 Корниенко Н.Я. 205
 Коробейников Н.И. 151
 Коршиков И.И. 355
 Косовский Г.Ю. 228
 Косолапов В.М. 150
 Костенко В.М. 164
 Костюченко В.А. 37
 Костюченко М.В. 98
 Котенджи Г.П. 245
 Кохан А.В. 82
 Кочиева Е.З. 138, 141
 Кошечка В.М. 345
 Кошкаров Н.Б. 77
 Кравець І.В. 274
 Кравець П. 351
 Кравець С.С. 80
 Кравченко О.О. 265
 Кравченко І.Й. 26
 Кравчук В.І. 41
 Кравчук В.П. 22
 Крекот М.М. 50
 Крилова О. 253
 Криштофорова Б.В. 325
 Кропивко М.Ф. 12, 13
 Крупин П.Ю. 140
 Крутофист В. 210
 Крыця Я.П. 268
 Ксензова К. 333
 Кugno І. 361
 Кузьмінський Р.Д. 33
 Кулаєць М.М. 206
 Кулибаба Р.А. 281
 Кулик М.Ф. 229
 Кулик П.В. 314
 Кульбіцький В.Л. 225
 Кулян Р.В. 194
 Курило В.М. 180
 Курман А.Ф. 331
 Куценко О.В. 277
 Кучинська Ю.П. 284
 Кучков В.В. 51
 Куян В.Г. 124

Л

Лабатюк Ю.М. 39
 Лазоренко Т.М. 147
 Лаллуш А. 349
 Ларченко О.В. 154
 Лебідь Є.М. 85
 Левченко І.В. 245
 Левчук І.В. 120
 Лепета Л.В. 331
 Лепехов С.Б. 151
 Лесик Я.В. 293
 Лесновська О.В. 251
 Лиманская О.Ю. 142
 Лиманский А.П. 142
 Липинець І. 94
 Липчук В.В. 24
 Липчук Н.В. 24
 Литвин Т.О. 338
 Литвинцев М.С. 36
 Лімонт А.С. 38
 Логвиненко В. 237
 Лопух М.С. 157
 Луканин А. 342, 343
 Лупенко Ю.О. 13
 Луцишин В.Є. 368

Луцюк М.Б. 229
 Лучко М.А. 335
 Лушпіган О.П. 198
 Любар Н.В. 328
 Любчик О.Г. 62
 Ляшенко Н.О. 79

М

Майлі Е. 227
 Макаренко М.Г. 36
 Макаренко О.М. 36
 Максимова Н.О. 17
 Малеончук О.В. 152
 Малиєнко А.М. 73
 Малік М.Й. 23
 Мандигра М.С. 328
 Маркелова А.В. 164
 Марущак Г.М. 88
 Марценюк В.П. 313
 Марцинківський М.В. 124
 Марченко Т.Ю. 183
 Марчук І.У. 106
 Маслак О.М. 16, 160, 185
 Матковская М.В. 341
 Махно К.І. 292
 Маценко М.І. 269
 Мацько Л.М. 344
 Машкін М.І. 338
 Медведєв В.В. 31, 70
 Медведєва Т.В. 198
 Мезенова О.Я. 341
 Мелешук В. 197
 Мельников М.М. 170
 Мельниченко І.В. 30
 Мельничук М.Д. 136, 139
 Мерчанський Д.О. 10
 Месель-Веселяк В.Я. 226
 Микитюк В.В. 280
 Микитюк В.М. 274
 Михайлов А.Д. 49
 Михайлов Ю. 145
 Мишко П.В. 71
 Міленін А.М. 52
 Мірошніченко М.М. 109
 Міщенко Л.Т. 128
 Могутова В.Ф. 338
 Мозоль Н.В. 87
 Моисеенко Н.Н. 291
 Мокрієнко В.А. 155
 Мороз О.О. 161
 Москалевич В.Ю. 42
 Москаленко Н.А. 195
 Моторний В.А. 155
 Музика Д.В. 329
 Музичук Г.М. 221
 Мурадасилова Н.В. 125
 Муртазаева Л.А. 142
 Мушит С.О. 312
 Мысливец Д.Г. 103

Н

Надточій О.В. 45–47
 Найда А.В. 15
 Найда І.С. 15
 Наумов В.Д. 189
 Наумов А.О. 90
 Наумова Л.М. 189
 Нафиков М.М. 165
 Неверовська Т.М. 131
 Недашківська Т. 116
 Нежлукченко Т.І. 231
 Нетіс І.Т. 53
 Нижоголенко А.В. 64
 Николаев Е.В. 5, 6, 169, 170
 Нікітін С.П. 49
 Ніценко В.С. 15
 Новак Н.Б. 136, 246
 Новак Т.В. 136

Носко Б.С. 69
Нурмухаммедов А. 182

О

Облап Р.В. 136, 246
Обухівська О.В. 330
Овчаренко М.С. 86
Олексієнко О.О. 316
Олепир Р.В. 73
Олійник В.С. 83
Оліфір Ю. 66
Омельченко І.К. 187
Онищенко А.А. 272
Онуфран Л.І. 53
Орлова Н.Я. 350
Осадча Ю.В. 284
Осадчук Л.С. 354
Остапчук А.Д. 27
Отрешко Л.М. 149
Отченашко В.В. 275

П

Пабат В.О. 206
Павленко Ю.Я. 110
Павлюк В. 199
Паламарчук І.П. 35
Паленичак О.В. 115
Палій А.П. 324
Памірський А.С. 279
Панчук Л.В. 106
Паньковська Г.П. 207
Паренюк О.Ю. 123
Парій М.Ф. 139
Парпан В.І. 356
Пархоменко Є.А. 331
Пастернак Г.А. 355
Пастухов В.І. 52
Пацанівська Я. 276
Паценко Д.А. 326
Пашенко Н.О. 78
Педаш О.О. 72
Пергаев О.А. 167
Перебойчук О.П. 221
Перетятко Л.Г. 268
Перкун І.В. 346
Петренко Ю.М. 92
Петриченко В.Ф. 101
Петричук Л.І. 166
Петров Є.Г. 231
Петрова О.Т. 57
Пивень В.Т. 125
Писаренко П.В. 96
Письменный В.Д. 170
Піддубняк О.В. 326
Пізняк Т.І. 11
Піковський М.Й. 127
Пілярський В.Г. 96
Піндрус А.А. 120
Пірова Л.В. 270
Піхтірьова А.В. 266
Пішта Д.С. 85
Пліско І.В. 31, 67, 70
Погорілий В.В. 36
Погребняк В.Г. 346
Погрібний О.О. 354
Подорожний Д.С. 219
Подрізан А. 308
Поліщук В.В. 181
Поліщук Г.Є. 344
Поліщук А.А. 131
Поліщук В.П. 128
Половинчук О. 182
Польська П.І. 248, 250
Поперечний А.М. 348
Попов С.І. 156
Похвалюк С.Г. 317
Приймак В.В. 8

Притуленко О.В. 277
Прісс О.П. 215
Проневич В.А. 65
Прохоренко П. 244
Прусак В.Ф. 110
Пышная О.Н. 141

Р

Радченко Л.А. 153
Райчук Л.А. 207
Ревтьєв А.В. 109
Резник Н.Г. 205, 209
Решетник Г.В. 128
Рибка В.С. 79
Ріпенко А. 171
Робулець С.В. 114
Романенко О.Л. 72
Романова З.М. 345
Рощина Ю.В. 122
Рубленко С.В. 322
Рудик Р.І. 184
Русак О.П. 274
Русан В.М. 32
Рыбалко В. 261
Рыжова Н.Н. 138, 141

С

Сабилов А.В. 340
Савинов А.С. 86
Савченко В.О. 101
Салавеліс А. 347
Сало І.А. 188
Самойленко І. 146, 179
Самойленко О.А. 72
Саплев А.В. 173
Сахацький М.І. 284
Сахацький М.П. 15
Сахно Г.В. 174
Сбитна М.В. 359
Свирень Н.А. 37
Свирень М.О. 35
Свістула М. 254
Семенов Б.Н. 271, 341
Семенова Е.С. 319
Серпухину Л.Т. 271
Сивик Т.Л. 270
Сидякіна О.В. 64
Сипко А.О. 61
Сироватка Н.Ю. 315
Сисолін П.В. 44
Сисоліна І.П. 44
Ситнік М.Г. 278
Сичов М. 286
Сінчук Г.А. 61
Сірак Л. 121
Сіщук Н.М. 357
Склярів П.В. 256
Склярів П.М. 257
Скофенко С.М. 52
Скрипниченко В.А. 206
Скрябин К.Г. 138
Слугина М.А. 138
Сметана П. 218
Сменов В.Ф. 168
Сменова Г.С. 168
Смірнов Є.М. 36
Смолярчук М.В. 118
Снигирь Е.А. 141
Соколов А.С. 205
Соколов А.С. 213
Соколов К.К. 75
Солодкий В.Д. 114
Солтис О.Г. 24
Сотников А.Н. 335
Ставецька Р.В. 235
Стапай П.В. 252
Стегній Б.Т. 324, 329

Стефурак Ю.П. 233
Стецюк М.Г. 93
Стоянова Л.Г. 54
Стравський Я.С. 238
Стрижак О.В. 58
Стрілець О.П. 61, 104
Струкова А.М. 243
Стрюкова Н.М. 222
Ступак І.Ю. 139
Субота Ю.В. 299
Судак В.М. 175
Суліма Н.М. 136
Суслик Л.О. 130
Сусол Р.Л. 263
Сыч З. 204

Т

Тагіров М.Т. 282
Тамиров А. 333
Танчик С.П. 155
Таран Т.В. 336
Таранухо Ю.М. 127
Тарасенко Б.А. 5, 6
Тигунова І.Е. 205
Тимошкін О.А. 172
Тинаєв Н.І. 289
Тихонова Т.М. 307
Тищенко А.В. 174
Тищенко О.П. 95
Ткаліч І.Д. 82
Ткаліч Ю.І. 82
Ткаченко Н.М. 26
Ткачук В.М. 252
Ткачук О.О. 224
Ткачук В.А. 136
Тонха О.Л. 68
Топчий Т.В. 134
Трокоз В.О. 309
Трофимов І.А. 150
Тряпичина Н.В. 198
Турбин В.А. 205
Турбин В.А. 213
Тушницька Н.І. 315

У

Уманська В.Г. 28
Усачова В.Є. 264
Ушкаренко В.О. 95

Ф

Федоренко М.Г. 203
Федоренко А.В. 131
Федоренко І.Є. 85
Федорова О.І. 296
Федорук Р.С. 293
Ференц О.О. 365
Фесенко Г.В. 52
Філатова Н.К. 133
Фріштак М.О. 315
Фучило Я.Д. 359

Х

Хайліс Г.А. 48
Хамитов Р.З. 165
Хамитова І.А. 165
Хан К. 230
Харів І.І. 287
Харламов І.В. 291
Харченко І. 223
Харченко Б.Г. 34
Харченко Л.Я. 158
Харченко О.В. 92
Хатько І.В. 259
Хват В. 288
Холод С.М. 158
Холодченко Р.М. 102

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Хохлов В.В. 56
Храновська Ю.Ю. 312
Хуторной С.А. 321

Ц

Цап С.В. 280
Цвей Я.П. 57, 107
Цилюрик О.І. 175
Цуркан К.П. 109

Ч

Чабанов А. 218
Чайка В.М. 131
Челомбітко А. 197
Черевичный Ю. 218
Чередничок А.І. 107
Черниховская В.Н. 5
Черниченко М.І. 89
Черниш О.М. 35
Чернишова Є.О. 97
Черній О.А. 34
Чернуський В.В. 211
Чернявський М.В. 358
Чертков Б.Д. 268
Чертков Д.Д. 268
Чигрин Н.Ф. 190
Чичкова Т.Л. 291
Чорний С.Г. 63

Чудак Р.А. 276
Чуйко Н.В. 10
Чупиховская В.Н. 6

Ш

Шабля О.С. 214
Шаповал Ж.В. 307
Шарко І.О. 29
Шатковский А. 218
Швелідзе С. 220
Швець Н. 347
Швиденко І.К. 207
Шевченко А.М. 242
Шевченко І.А. 39
Шевчук Т.В. 276
Шемякін М.В. 360
Шепель А.В. 96
Шерман І.М. 318
Шкрегаль О.М. 43
Шмонова Е.Н. 271
Шовкопляс А.В. 40
Шпак В.П. 360
Шпичак О.М. 18
Штангрет Л.І. 307
Шубалий О.М. 363
Шуляк В.В. 326
Шуляк І.І. 125
Шюрман Ш. 227

Щ

Щукин И.М. 54

Э

Этьен Ф. 159

Ю

Юркевич Є.О. 75
Юськів Л.Л. 334
Юхимчук С.Ф. 48

Я

Яворська Н.В. 224
Якименко Г.М. 207
Яковлев Р.В. 132
Яковчук В.С. 249
Якуба І.П. 55
Якубчук О.М. 336
Ямборко Н.А. 120
Янович Н.Є. 320
Яременко В.В. 35
Яремчук А.В. 322
Ярошенко Л.М. 133
Ярчук І.І. 161
Яцик Р.М. 353, 357
Ященко П.Т. 358
Ящук Т.С. 238

АЛФАВІТНО-ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

А

абрикос 196
аграрний сектор економіки 19
агрегативання 52
агроекологія 116, 121, 124
агроекосистема стійка 112
агрокліматологія 116
агроландшафт 91, 119
агротехніка 86
агротехніка вирощування 154, 162
агротехнічні заходи 180
агрофітоценози сумісні 163
агроформування 27
агрохолдинги 13
агроценоз 54, 59, 60
агроценози України 144
аґрус 196
адаптаційна здатність овець 255
адаптація 26
аденовіруси 327
аеросил 229
азовська річкова камбала 314
Азовське море 311
азот мінеральний 109
айва 196
айва у Криму 191
акарицид таніс 305
активатор подачі насіння 33
активна кислотність 344
активність імунної системи
кролів 293
амарант 163
амброзія полинолиста 133
аміак безводний 109
амінокислоти 157, 286
амінокислоти білків (кури) 279
аналіз ринку плодів 188
анемона 221
анестезія 322
анеуплоїдія у ВРХ 228
антибіоз 134
антиксеноз 134

апарат висівний шнековий
спіральсько-дисковий 44
апарат підбирально-
повертальний 48
апарати інкубаційні 317
апоміксис 186
ароматизатори натуральні 345
Артемівська дослідна станція 190
аспекти технологічні 62
аспекти фінансової підтримки 17
аутекологічні особливості
видів 221

Б

бабезіоз 331
бавовникова совка 133
БАДи у птахівництві 277
базальне дихання 120
байбак степовий 296
баклажан 217, 218
бактерицидна активність 324
бактерицидні властивості 338
бактеріальна мікрофлора 333
бактеріальний опік плодів 197
бактерії 337, 347
бактерії *Bacillus subtilis* 276
баланс водний 95
баран N664 і його потомство 248
барани комоли 250
баранина 248, 249
барани-плідники 251
батьківські сім'ї 299
баштанництво 205
баштанництво Півдня України 214
баштанні 150
бджільництво 301, 335
бджола медоносна 302
бджоли 306
бджоли медоносні 298, 305
бджолине обніжжя 300
бджолині сім'ї 303
білий амур 312

білкова підгодівля бджіл 303
білково-жировий концентрат 280
білок 71, 334
білосолом'яна гниль пшениці 126
біогенність чорнозему типового 68
біоетанол 176
біологічна активність 297
біопродукти 341
біоресурси Криму 205
біорозклад плівки 159
біотехнологія відтворення ВРХ 246
біохімія крові кролика 295
боби кормові 101
бобово-злакові травосуміші 171
бонітування 272
бонітування ґрунтів 32, 70
боротьба з лісовими пожежами 361
борошніста роса 129
борошно алунітове
та каолінове 260
бугаї-плідники 236, 237
бугаї-плідники (голштини) 244
бугаї-плідники ПрАТ НВО
"Прогрес" 235
буйволи 7
буряк 143
буряки столові 98
буряки цукрові 96, 106, 107,
180–182
бурякоцукровий підкомплекс
АПК 28
бур'яни 80

В

вагові кондиції 258
вакуумування 344
вакцини 329
валовий вміст 55
вапнування 61, 66, 107
вароатоз 305
вартість земельної ділянки 31
вартість поживних речовин 67

велика біла порода свиней 264
 Велика Вітчизняна війна 3
 верби автохтонні 359
 ветеринарна пренатологія 256
 ветмедичина 229
 ветсанекспертиза 278, 323
 в'єтнамська вислочеревна порода свиней 264
 взаємодія робочих органів з ґрунтом 39
 виведення пташенят 8
 види Solanum 138
 види верби червонокнижні 359
 види риб 321
 виживаність рослин 161
 використання верби 359
 використання двигунів Д-262.2S2 36
 використання деревини комплексне 365
 використання добрив 55
 використання дренажної води 94
 використання камелії 223
 використання с.-г. 93
 вим'я корів 245
 вино червоне 201
 виноград 202, 203
 виноград рідкісний 200
 виноград технічних сортів 201
 випаровування 95
 випробування виробничі 50
 випромінювання електромагнітне 310
 виробництво 176, 267
 виробництво аграрної продукції 22
 виробництво агропромислове 12
 виробництво гідропонної продукції 37
 виробництво цукробурякове 15
 вирощування баклажана в теплицях 217
 вирощування екологічно безпечних урожаїв 124
 вирощування камелії 223
 вирощування картоплі в Степу 208
 вирощування картоплі ранньої 209
 вирощування очитка 220
 вирощування перцю 216
 вирощування помідора 215
 витрати поливної води 91
 вихід білка та олії 73
 вихід спирту 176
 вихідний матеріал 178, 183
 вишня 196
 вівсяниця 105
 вівці 228
 вівці асканійські чорноголові 248
 вівці асканійської селекції 254
 вівці (аскан. тип чорноголових) 255
 вівці м'ясо-вовнові 250
 вівці помісні (АМД × Ол, АМД × Т) 251
 вівці прекоз 252
 вівці таврійського типу 249, 253
 вівчарство України 247
 вівчарство України (світовий рівень) 250, 253
 відвали содового виробництва 355
 відгодівля ягнят інтенсивна 249
 віджимання лляної олії 33
 відновлення екосистем 111
 відновлення лісів 358
 відновлення та впровадження сівозмін 3
 відносини земельні 9
 відтворення еколого-фізіологічне 312
 відтворення кіз 257
 відтворення страусів 284

відтворювальна здатність 263, 265
 відтворювальна здатність корів 237
 відтворювальні якості 262
 відходи деревини 366
 вірус жовтої карликовості ячменю 128
 вірус некротичного пожовтіння жилок буряків 144
 вірус смугастої мозаїки пшениці 128
 віруси бджіл 304
 вірусні хвороби 329
 віск 308
 вітамін А 256
 вітаміни 334, 346
 властивості водно-фізичні 64
 властивості ґрунту 40
 властивості тягово-зчіпні 51
 вміст білка 157
 вміст білка та клейковини 156
 вміст білка та олії 73
 вміст гумусу 61, 66
 вміст нітратів 103
 вміст олії 178
 вміст сахарози 106
 вовна 248, 252, 253
 вовна овець (олібс і тексель) 251
 вода 308
 води 317
 води дренажно-скидні 88
 водний режим ґрунту 53
 водоспоживання баклажана 218
 волога 76
 вологість 128
 вологість ґрунту 40, 90
 вологість насіння 147
 вологозабезпеченість 102
 вологозв'язувальна здатність сировини 340
 вольєри страусів 283
 воскопелюшина 308
 впровадження ГМР (біоенергетика) 136
 врожайність 76, 78, 79, 81, 83–86, 153–155, 160, 162, 167, 174
 врожайність бобів 101
 врожайність гороху 77
 врожайність зерна 157
 врожайність сортів 152
 ВРХ 228, 242, 332
 ВРХ високопродуктивна 241
 ВРХ голштинізована 244
 ВРХ голштинської породи 243
 ВРХ Липованська червона острівна 240
 ВРХ (небезпека зникнення) 234
 ВРХ укр. червона молочна 237
 ВРХ укр. чорно-ряба молочна 246
 ВРХ українська червона молочна 236
 ВРХ червона польська 238
 ВРХ чорно-ряба (голландська) 245
 вчені вітчизняні 6
 вчені-садоводи 187

Г

галузь рослинництва 6
 гематологічні показники крові кролів 292
 гемоімуннопоез 325
 ген білка SLC35A3 243
 генерування механічних коливань 35
 генетика курей "Бірківська барвіста" 281
 генетико-селекційний аналіз 357
 генетична диференціація ВРХ 235
 генетичний потенціал 184

генетичний потенціал ВРХ 246
 генетично модифіковані культури 143
 генетично модифіковані організми 145
 генетично модифіковані рослини 136
 гени (env і pol) 328
 гени стійкості 140
 генні маркери 282
 генозбереження 353
 геноми пшениці та пирію 140
 геномна нестабільність у тварин 228
 генотип 259, 262, 263
 генотипи вірусу 328
 генофонд 7
 генофонд ВРХ 234, 244
 генофонд ВРХ (збереження) 240
 генофонд овець 248
 генофонд овець 250
 геоінформаційні системи в лісовій галузі 352
 гербіциди 80
 гетерозис 186, 289
 гібелліноз пшениці 126
 гібриди 4, 79, 81, 181, 182, 259
 гібриди пшенично-пирійні 140
 гібриди ріпаку 139
 гібридизація 178, 194
 гігієнічні вимоги (НАССР) 323
 гіподинамія тварин 325
 гіпокальціємія 334
 гіполітеоліз 257
 ГІС-контролери 352
 глибокорозпушувач ярусний 39
 глікопротеїн 293
 глобалізація 10
 глободероз картоплі 212
 глюкоза 334
 ГМО види рослин 145
 ГМО-продукти 145
 гнилі кореневі (симптоми, поширення, розвиток) 127
 гнилі коренеплодів 182
 годівля 268
 годівля вівцематок 252
 годівля ВРХ 241
 годівля індиків 286
 годівля кролів 290, 291
 годівля овець 254, 255
 годівля свиней 326
 голозерний овес 315
 гомеостаз у кіз 256
 гомогенність 300
 горіх грецький 196
 горіхи 188
 горіхоплідні 195
 гормони 334
 горох 85
 господарства Київської і Харківської обл. 198
 грена 310
 гречка 97
 гречка (заселеність попелицями) 132
 гриби 205
 грип птиці 329
 група стиглості 79
 груша 196, 197
 гумусонакопичення 68
 гусінь 310
 густина стояння 75, 82
 густина стояння рослин 167

Г

ґрунт 76
 ґрунт (агрофізичні властивості) 175

ґрунт дерново-підзолистий 56
 ґрунт закритий 216
 ґрунт лучно-чорноземний 106
 ґрунт темно-каштановий 64
 ґрунт ясно-сірий поверхнево
 оглеєний 66
 ґрунти (Запорізька обл.) 189
 ґрунти осушувані 87
 ґрунти степових
 біогеоценозів 58
 ґрунти супіщані 90
 ґрунти торфові 92
 ґрунти торфові осушені 65
 ґрунти торфові осушувані 93
 ґрунти України 67
 ґрунтозахисні технології 60
 ґрунтозбереження 114
 ґрунтоутворення
 чорноземів 59

Д

деградація ґрунтів 119
 деградація ґрунтового покриву
 схилів 114
 дезакаризація 242
 дезінсекція 242
 дезінфектологія 324
 дезінфекція 324
 декоративність очитка 220
 демонополізація 22
 дендрограми 141
 деревина 342
 деревина вживана 367
 деревооброблення 367
 державна підтримка 19, 250
 державна підтримка
 вівчарства 247, 248
 державне регулювання 19, 28
 державний контроль 234
 деталі рухомих з'єднань 34
 дефіцит бору 100
 дефіцит вітамінів у кіз 256
 джерело фінансування 17
 диск голчастий 42
 дифузія інновацій 204
 діагностика 304
 діагностика бабезіозу 331
 діагностика (буряки) 144
 діагностика лейкозу 328
 діагностика (коні) 230
 діагностика молекулярна 329
 ДНК-діагностика 243
 добір 177
 добрива 54, 83, 85, 102, 106, 107,
 124, 157, 170, 175
 добрива азотні 109
 добрива альтернативні 84
 добрива калійні 108
 добрива мінеральні 44, 121
 добрива рідкі комплексні 103
 добриво комплексне водорозчинне
 "Лифдрил Універсал" 103
 добробут сільських жителів 13
 добробут тварин 227
 доїльне обладнання 323
 доїльні установки 2
 доїння машинне 245
 домени 138
 доместикація байбака 296
 донори компонентів 139
 доочищення та сортування
 насіння 49
 досвід науки плідівництва 187
 досвід швейцарських органічних
 господарств 227
 дослідження ґрунтообробних
 робочих органів 42
 дослідження сівозмін 3

дріжджі 347

Е

евапотранспірація 96
 евтаназія тварин 322
 еймеріоз птиці 287
 екобезпечні технології 277
 екогеографія 329
 екологізація АПК 117
 екологізація житлового і
 природного середовища 110
 екологізація
 землекористування 119
 екологізація лісового
 господарства 365
 екологізація лісокористування 114
 екологічна безпека 122
 екологічна політика в лісовому
 господарстві 351
 екологічний менеджмент
 у лісовій галузі 362
 екологічні аспекти
 землекористування 118
 екологічні наслідки 136
 екологічні фактори 302
 екологія 362
 екологія ґрунтів у садах 189
 еколого-економічна
 ефективність 365
 еколого-економічне
 адміністрування 113
 еколого-ландшафтне
 землеробство 119
 економіка аграрна 122
 економіка перепелиної
 ферми 288
 економіка України 117
 економічна
 ефективність 74, 84, 160
 економічна ефективність
 застосування ГМР 136
 економічне регулювання
 лісокористування 362
 економічний потенціал с.-г.
 підприємств 29
 економічний та екологічний
 ефекти 143
 економічні аспекти
 землекористування 118
 екосистеми 302
 екосистеми лісові 114, 358
 екосистеми порушені 111
 екотип сосни звичайної 354
 ексклав 219
 експресія генів у птиці 282
 екстракт 345
 ектопаразити 242
 електромагнітне поле
 у пташниках 279
 електронні системи обліку 352
 електропровідність меду 307
 елементи надійності 38
 елементи структури
 врожайності 151
 емерджентні інфекції птиці 329
 ендометрити 333
 енергетичне живлення курчат 275
 енергія проростання 181
 ентеробактерії 330
 ентерококи (титр) 323
 ентеросорбенти 229
 ентомози 306
 епізоотологія 329
 етологія 300
 ефективність використання
 земель 16
 ефективність економічна 366
 ефективність птахівництва 274

ешерихії 330

Є

ємність ринку с.-г. продукції 18
 ємність середовища 302

Ж

жива маса 259
 живиця 354
 живлення мінеральне 99
 живлення мінеральне овець 252
 живлення овець 254
 живлення тварин (біохімія) 326
 живцювання троянди 224
 жир 258
 жирні кислоти 315
 жирокислотний склад 258

З

забезпечення населення
 продовольче 14
 забезпечення обліково-
 аналітичне 30
 забезпечення фінансове 25
 забезпечення фінансово-
 кредитне 27
 забій свиней 271
 забруднення ґрунту 120
 забруднення радіаційне
 картоплі 207
 забур'яненість 175
 забур'янення 133
 законодавство 301
 заморожування 261, 350
 запаси продуктивної вологи 155
 заповідники 240
 заробітна плата 18
 захворювання хребта
 у ВРХ (СVM) 243
 захист ґрунту від ерозії 119
 захист троянди від шкідників
 і хвороб 222
 захищений ґрунт 209
 збереження біорізноманіття
 ВРХ 234
 зберігання 71, 261
 зберігання овочів 205
 збір цукру 104
 збудження коливань 42
 збудник сибірської язви 142
 збудник туберкульозу 324
 здоров'я тварин 325
 здоров'я тварин і людини 227
 зелений стиль 110
 земельна ділянка 70
 земельна реформа 118
 земельні ресурси 122
 землекористування 9
 землекористування раціональне
 112, 113, 115, 116, 118
 землепридатність земель 116
 землеробство органічне 206
 землі зрошувані 91
 зерно 71
 зернобобові 150
 зернові 150
 зернові культури 149
 зерняткові плоди 188
 зимостійкі сорти винограду 203
 зимостійкість 161, 298
 зміна клімату 53
 зміна технічного стану 47
 зміна щільності 93
 зміни гумусного стану 56
 зразки 343
 зразки меду 307

зрошення 94, 183
зрошення картоплі 208
зрошення краплинне 160, 215, 218

І

ідентифікація компонентів 139
ікра 314, 317
імунітет і адаптація корів 238
імунні комплекси 293
імуноглобуліни 339
імуномодулятори 327
імуносупресивний стан 327
інвазії 331
інвестиції 27
інвестиції у садівництво 198
індекси 269
індивідуальна продуктивність 101
індики 286, 287
індуковане дихання 120
інкрустоване насіння 125
інкубатори 8
інкубація страусиних яєць 283
інноваційні технології 211, 273
інновації в овочівництві 204
інновації науково-технічні 206
інсуліноподібний ростовий фактор (ген курей) 281
інтродукція 158
інтродукція анемони 221
інтродукція катальпи 225
інтрон II гена rps 16 138
інфекції асоційовані 330
інфікованість насіння 125
інформаційне забезпечення 273
ірис 219
історія вівчарства 250, 253
історія ВРХ 240
історія рослинництва 6
історія садівництва 187
іхтіофауна 321

К

кальцій у крові 334
камелія 223
капіталізація 25
капуста брюссельська 213
карантинний бур'ян 133
карантинні хвороби у садах 197
кар'єр крейди 355
карпатський перепел 288
картопля 205, 207, 208
картопля кольорова 210
картопля рання 209
картоплярство 206
картоплярство України 211
катальпа 225
квітниково-декоративні рослини 221
квітування катальпи 225
кекс 347
кислоти жирні 320
кислоти НЕЖК 334
кісточкові плоди 188
кісточкові плодові культури 192
класифікація екосистем 111
кластерний аналіз 274
клепка дубова 342, 343
кліщі (поширення, розвиток, контроль біологічний) 135
клони винограду (Крим) 201
клонові підщепи яблуні 190
клоп шкідлива черепашка 134
кнурці 265
кози 257
кози віварію ХДЗВА 256
колаген 282
колекція шкідливих комах 1

комахи 197
комбайни зернозбиральні 36, 45, 46
комбайни льонозбиральні 38
комбікорм 291, 292
комбікорми гранульовані 290
компоненти сумішей 172
конверсія кормів 289
коні 228, 230
коні верхові спортивні 231
коні гуцульської породи 232, 233
конкурентність у сфері лісокористування 362
конкурентоспроможність 12, 13
конкурентоспроможність аграрних формувань 20
конкурентоспроможність вітчизняного баштанництва 214
конкурентоспроможність плодівництва 188
конкурентоспроможність продукції АПК 10
коноплі однокімнатні 177
коноплі посівні 178
конопля ненаркотична 179
конструкція льонозбиральної машини 48
контрзаходи забруднення 149
контроль (мастити) 323
контроль біологічний 135
конус преса запірний 33
концепція гірського лісознавства та лісівництва 356
конишина 105
коренеутворення у винограду 202
корм зелений гідропонний 37
корми бройлерів 275
корми ВРХ 241
корми корів концентровані 239
корми птиці 275
кормова добавка "Проензим" 276
кормові добавки вівцям 252
кормові добавки птиці 280
корови 229, 239, 333, 334
корови голландської породи 245
корови чорно-рябі 244
короп 313, 315, 316, 318, 320
країни світу 329
кремній 229
криза світова фінансово-економічна 11
Крим 189
кров корів 334
кров свиней 326
кров телят (увеїт) 332
кролі 289–295
кропива собача 295
кросбреди 250
кукурудза 79–81, 143, 158–160, 163, 275
культури 83
культури злакових 128
культури овочеві 50
культури польові 5, 62, 150
культури силосні 166
купівельна спроможність 18
кури 279
кури-несучки 280, 281
курчата-бройлери 275–278
куряті ембріони 282

Л

лабораторії з визначення ГМО 145
ламінін 282
ландшафт лісовий 368
ланка сівозмінна 84
лапа культиваторна 42
лейкоз ВРХ 328

листова іржа 140
листовий апарат у персика 193
личинки 297, 314
лібералізація 22
лізин 291
лізоцим 338
лінії 0-типу 181
лінії селекційні 134
ліпіди 258, 315, 320
ліси рекреаційно-оздоровчі 368
лісівництво гірське 356
лісівничо-таксаційна структура лісів 358
лісова реформа в Грузії 364
лісове господарство європейських країн 353
лісові генетичні ресурси 353
лісовідновлення 356
лісогосподарські заходи 358
лісознавство гірське 356
лісокористування 356, 362
лісокористування в ринкових умовах 362
лісомеліорація 360
лісонасадження 366
лісоресурсна сфера 363
лісоресурсний потенціал 363
лісосмуги полезахисні 360
ліцензії довгострокові 364
локалітети 219
локуси 319
поток гідродинамічний 316
лускокрилі багатодітні комахи 131
льодова кірка 161
люмінесценція персика 193
люцерна 133, 174
люцерна мінлива 86

М

магній 334
макростробіли 357
макуха ріпаку 347
малина 196, 198
мандарин 194
марганець 55
маса хлібна 46
мастит субклінічний 333
мастити 245
математичні моделі 180
матки 298
маточники малини 198
машини вібраційні 35
машини і пристрої 37
мед (походження та якості) 307
Мексика 158
меліорант 61
меліоранти (дефекати) 107
меліорація структурна 65
мерва 308
мережа збутова 21
мериноси 253
метаболізм у корів післяродовий 334
метали важкі 270
метод PCR-PIRA 243
метод ПЛР 243, 281, 328, 331
методи тестування насіння 147
методика 266
механізація 2
механізація обробки ґрунту 52
механізація способів збирання льону 48
міграція радіонуклідів 123
мідь 320
мідь техногенна 189
мідьумісні препарати 197
міжнародне співробітництво в боротьбі з вогнем 361

мікобактерії 324
 мікоплазмоз (*M. gallisepticum*) 330
 мікроагрегати 58
 мікробіологічні показники 347
 мікробіологія ґрунту 120, 123
 мікробне угруповання 54
 мікробний ценоз 54
 мікродобрива 104, 157
 мікроелемент бор 100
 мікроелементи (динаміка) 99
 мікроелементи 98
 мікроклімат 268
 мікроміцети 347
 мікроорганізми 337, 338
 мікроскладення 58
 мікростробіли 357
 мікрофлора 343, 347
 мінералізація 68
 мінеральні добавки 229
 мінерально-вітамінний обмін 326
 міні-бульби 89
 мінливість ознак 183
 модель сорту 151
 модрина 357
 молекулярні маркери 139, 142
 молодняк свиней 260
 молодь 314
 молоки 312
 молоко корів 333
 молоко на фермі 323
 молоко пастеризоване 337, 338
 молочко маточне 297
 молочна продуктивність корів 237
 молочне скотарство 235–238
 молочне скотарство 241
 молочне скотарство 243–245
 моніторинг 121, 319
 моніторинг вживаної деревини 367
 моніторинг пожеж 361
 морква 103
 морозиво 344
 морозостійкість фундука 195
 морфологічні особливості 264
 морфологічні показники крові кролів 294
 морфологічні та господарські ознаки 158
 морфологія 314
 морфологія анемони 221
 морфометричні показники 316
 мутагени 186
 мутації в породах тварин 228
 м'язові волокна 260
 м'ясне скотарство 234, 241
 м'ясність 259, 264
 м'ясо 270
 м'ясо коней 232
 м'ясо курей 279
 м'ясо птиці 278
 м'ясо страусів 284

Н

найдовший м'яз спини 260
 наноаквахелати Fe 278
 нанорозмірний порошок кобальту 294
 напівфабрикати 340
 напої 345
 напрями трансформації 23
 насіннева продуктивність 177
 насінненшення 357
 насіння (врожай і якість) 180
 насіння (схожість) 181
 насіння 4, 174
 насіння зернових 147
 насіння кукурудзи 78
 насіння перцю солодкого 49
 насіння ріпаку 347

наслідки нестачі бору 100
 науково-дослідні установи 3
 неврологічне обстеження коней 230
 нематода бурякова (стійкість сортів) 130
 нематода золотиста картопляна 212
 нематоди цистоутворювальні 212
 неплідність кіз 257
 нерест 312
 Нікітський ботсад 191
 нітрати 121, 215
 нова зернова культура *Tritordeum* 146
 новонароджені козенята 256
 норма висіву компонентів 172
 норма осушення 92
 нормативно-правові акти 301
 норми висіву 72
 норми добрив 102, 106
 норми і раціони (ВРХ) 241
 нормування годівлі овець 254
 нуклеотиди 331
 нуклеотидні інделі 138

О

обґрунтування еколого-меліоративне 94
 обмежене ресурсне забезпечення 28
 обрізування дерев 192
 обробіток ґрунту 43, 54, 62, 68, 83, 85, 175
 обробка насіння передпосівна 99
 обробка туш з яловичини 336
 обробка хімічна 78
 обсяг потенційних інвестицій 18
 овес голозерний 102, 157
 овочівництво 204
 овочівництво Криму 205
 одновидові і бінарні посіви 86
 ожина 196
 озеленення 110
 ознаки господарські 171
 онтогенез 269
 оподаткування 273
 опромінення внутрішнє 207
 опромінення промислової птиці 279
 оптимізація виробництва 15
 оптимізація живлення 98
 органи травлення у курей 276
 організація виробництва 274
 органічне тваринництво 227
 органо-мінеральна та мінеральна системи удобрень 108
 осетрові 319
 осіменіння корів 237
 особисті с.-г. господарства 23
 особливості мікроморфологічні 58
 осушувачі дернових ґрунтів 124
 охолодження 261
 охорона земель 115
 охорона земельних ресурсів 118
 оцінка 272
 оцінка біологічних активів 122
 оцінка земель 32
 оцінка земель і ресурсного потенціалу 29
 оцінка техніко-економічна 45
 оцінювання інвестиційної привабливості 31
 очеретянка звичайна 92
 очиток (седум) 220
 очищення попереднє 50

очі молодняку ВРХ 332

П

палети паливні 366
 паразитарні хвороби індиків 287
 паразити 311
 параметри ґрунту 70
 параметри механічних систем 35
 параметри фулереновмісних олив 34
 парвовіруси 327
 парез у корів післяродовий 334
 пасовища (конвеєр) 168
 пасовища 16
 пасовища Криму природні 169
 пасовища природні 170
 пасовищний період 239
 паспортизація земель агрохімічна 67
 пастеризація 337
 пектин 344
 переваги економічні 159
 передпосівна обробка насіння 101
 перепелина ферма 288
 перець солодкий (45 сортів) 141
 перець солодкий 216
 перитеції 125
 персик 193, 196
 перспективи розвитку 179, 185
 перспективи селекції 178
 перспективні лінії 154
 пертиненція 112
 пестициди 222
 печінка 315, 320
 п'єстрен 263
 підбір ліній ВРХ 245
 підгодівля корів 239
 підживлення позакореневе 104
 підприємництво 24
 підприємства корпоративні 25
 підстилка 268
 підшипник кочення 34
 пікніди 125
 плантація модрина клонова насінна 357
 плацентарна недостатність (кози) 256
 племгосподарство ВРХ Тернопільщини 238
 племзавод 272
 племзавод ВРХ "Чумаки" 237
 племзавод ім. Фрунзе 236
 племзаводи овець 253
 племінна цінність бугаїв 235
 плідівництво (ринок) 188
 плодоношення катальпи 225
 плодючість вівцематок двійневих 255
 площі вирощування 179
 ПЛР 138, 140
 ПЛР у реальному часі і стандартна 142
 поглинання радіонуклідів ґрунтовими мікроорганізмами 123
 погодні умови року 153
 поголів'я птиці у світі 274
 поголів'я тварин 226
 пожежа лісова 361
 поживність корму 164, 172
 позакореневе підживлення 98, 101, 103
 показник числовий 45
 показники фізичні і хімічні 342
 показники якості фініків 349
 полив с.-г. культур 88
 полімеразна ланцюгова реакція 137, 144

поліморфізм 138, 319
 поліморфізм генетичний 141
 поліморфізм генів 263
 поліпшення 177
 політика земельна 113
 польова схожість насіння 152
 помідор 215
 попелиці (динаміка чисельності) 132
 попередник 72, 85
 попередники 148
 популяції *Iris sibirica* 219
 популяції сосни локальні 355
 популяція 319
 порода 258, 313, 318
 порода байбака 296
 породи деревні швидкозрілі 366
 породи кролів 290
 породи овець 250
 породи свиней 264
 породоутворення у скотарстві 234
 поросність 269
 поросята 326, 327
 посів гороху 64
 посіви одновидові 165
 посіви проміжні 97
 посіви сумісні 173
 посіви ячменю ярого 53
 потужність 48
 потужність двигуна 45
 походження 313, 318
 поширення 126, 127
 поширення в Україні 131
 правове регулювання 301
 праймери 319, 331
 препарат "Аміксин" 327
 препарат "Бровітакоцид" 287
 препарати бору 100
 препарати дезінфікувальні 324
 препарати "Естрофан"
 і "Каплагонін" 257
 препарати проти ектопаразитів 242
 пре-РНК 138
 прес шнековий 33
 Прикарпаття 233
 прикладна ентомологія 1
 прикриття офшорів 22
 приміщення 267
 принципи і методи добору 211
 природно-ресурсний потенціал 115
 природокористування
 раціональне 368
 природокористування стале 122
 пріоритети стратегічні 11
 пробіотики у вет. гінекології 333
 провірус лейкозу 328
 програми розвитку 247
 продовольча безпека держави 13
 продовольчі ресурси України 206
 продуктивна конструкція лісосмуг 360
 продукти бджільництва 305
 продукти харчові 350
 продуктивність 7, 82, 159, 165, 166,
 168, 170, 172, 181
 продуктивність АПК 5
 продуктивність баклажана 218
 продуктивність ВРХ 241
 продуктивність ґрунтів 70
 продуктивність зернозбиральних
 комбайнів 47
 продуктивність картоплі 89
 продуктивність комбайна 46
 продуктивність кормова 163
 продуктивність кролів 290, 292
 продуктивність культур 3, 148
 продуктивність м'ясна
 свиней 270, 271
 продуктивність молочна 164
 продуктивність насіннєва
 катальпи 225

продуктивність овець 254
 продуктивність праці 20
 продуктивність птиці 286
 продуктивність сівозміни 74
 продуктивність сорту 151
 продуктивність тварин 325
 продуктивність ячменю 161
 продукція виноградарства 30
 продукція із вживаної
 деревини 367
 продукція плодоовочева 350
 продукція птахівництва 277
 продукція рослинна
 забруднена 121
 продукція тваринництва 227
 проміри 269
 промотор 35S 137
 просо 97, 162
 протеїн 258
 протеїн перетравний 173
 протеїни 326
 протеїни у раціонах птиці 286
 протиріччя щодо ГМО в Україні 145
 профілактика 304
 псевдозрілий шар 348
 птахівництво 8, 274
 птахівництво
 конкурентоспроможне 273
 птахівництво промислове 329
 птахоферма страусина
 Ясногородська 283
 птиця 229, 330
 пшениця 275
 пшениця озима 72, 85, 86, 129,
 133, 134, 153, 155, 156
 пшениця озима м'яка 154
 пшениця яра 99, 151
 пшениця яра тверда та м'яка 152
 пюре яблучне 344

Р

радіація фотосинтетична
 активна 217
 радіоактивність поліських
 ґрунтів 207
 радіоекологія 123
 радіологічний моніторинг 149
 радіонукліди 123, 149
 рамки 308
 раціон молодняку кролів 291
 раціональне лісокористування 364
 раціональні норми харчування 18
 регулювання аграрного сектору 14
 регулювання водного режиму 87
 регулятори росту рослин 99
 режим зрошення 95–97
 режим зрошення баклажана 218
 режим зрошення моркви 90
 режим керування рухом МТА 41
 резистентність ВРХ 240
 реконструкція лісосмуг 360
 рекреаційна характеристика 368
 рекреаційне навантаження 368
 рекультивація 111
 рекультивація порушених
 земель 112
 рентабельність виробництва 79
 рентабельність вирощування
 гороху 77
 рентабельність свинарства 270
 реорекція 316
 репродуктивні функції 309
 репродуктивні якості 264
 ресурси енергетичні 20
 ресурси земельні 9
 реформування цукрової галузі 26
 рештки післяжнивні 175
 риба 317

риби 311, 321
 рибництво 313, 318
 ризики у скотарстві 234
 ринкові структури 28
 ринок землі 9
 рис 95
 рівень врожайності 90
 різноротаційні сівозміни 148
 рілля 16
 ріпак 139, 143
 ріпак озимий 100, 186
 ріпак — олійна культура 185
 ріпак ярий 130
 ріст 269
 родючість ґрунтів 16, 20, 31, 115
 розведення байбака на фермі 296
 розвиток 135
 розвиток інтегрований 24
 розвиток хвороби 129
 розміщення робочих органів
 глибокорозпушувача 39
 розорювання цілини
 та перелогу 69
 розплід 298
 розплід бджолиний 299
 розплід трутневий 299
 розсада перцю 216
 розсоли 340
 розторопша плямиста 287
 роїння 298
 рослинництво 150
 рослинництво Криму 5
 рослинні імуномодулятори 277
 рубання рівномірно поступові 114
 руно овець 252
 рух примусовий
 (тваринництва) 325
 рухомість марганцю 55

С

сади інтенсивні 192
 садівництво (економ. аспект) 188
 садівництво 1945–1960 рр. 187
 садові агроценози 189
 сало 258, 259
 сальмонели 330
 самонесумісність 186
 самопоселення сосни в
 техногенному ландшафті 355
 санітарна обробка 323
 сапоніт 229
 свинина 261
 свині 229, 258, 259, 261–264, 267,
 270–272
 свиноматки 266, 268, 326
 свиноферми 267
 світове виробництво ріпаку в
 Україні 185
 с.-г. обслуговуючі кооперативи 23
 с.-г. підприємства 23
 секція культиватора 43
 селекційні ознаки байбака 296
 селекція 313, 316, 318
 селекція ВРХ 235, 236, 245, 246
 селекція ефективна 183
 селекція картоплі 211
 селекція кольорової картоплі 210
 селекція коней 231
 селекція на ячну
 продуктивність 281
 селекція овець (програма) 253
 селекція овець 250
 селекція цитрусових 194
 селен свиням 270
 сепаратор віброфрикційний 49
 сепаратор пневматичний
 модернізований 50
 сертифікація лісова 351

серцевий м'яз 326
 силос кукурудзяний у суміші з
 редькою олійною 164
 сир урда 339
 сироватка 339
 сировина рибна 341
 сировина рослинна 348
 система заходів захисту 182
 система зрошувальна рисова 88
 система удобрення 57, 66
 системи землеробства 71
 системи кластерні 12
 системи обробітку ґрунту 74, 76, 77
 системи основного обробітку
 ґрунту 71
 сівозмінна 74, 85, 105, 106, 108
 сівозміни Полісся 56
 сівозміни різноротаційні 57
 сівозміни трьох ротацій 107
 сік 176
 сік яблучний 346
 сільське господарство 5
 сільське господарство
 інтегроване 24
 сільське господарство
 України 143
 сім'ї бджолині 297, 304
 сім'яники 265, 282
 сіножаті 16
 скелетна мускулатура 326
 склад гумусу чорнозему
 типового 57
 слива 196
 смолопродуктивність сосни 354
 смородина 196
 сніговий покрив 161
 содове виробництво 355
 солі мінеральні 307
 соняшник 82, 86, 125, 133, 175
 соняшник кондитерський 75
 сорго (зелена маса) 173
 сорго 176
 сорго зернове 167
 сорго цукрове 165, 166
 сорт (пластичність
 та адаптивність) 102
 сорти 4, 154–156, 158, 167,
 176, 178
 сорти айви 191
 сорти баштанних культур 214
 сорти винограду підщепні 200
 сорти і види камелії 223
 сорти і гібриди капусти
 брюссельської 213
 сорти картоплі 207, 211
 сорти однодомні 179
 сорти персика 193
 сорти перцю 216
 сорти плодово-ягідних 187
 сорти пшениці 152
 сорти соняшнику 75
 сорти сучасні 134
 сорти троянди 224
 сорти фундука 195
 сортові ресурси 184
 сосна звичайна 354, 355
 соціальна спрямованість 13
 соціальне опитування
 населення 136
 соціоекономіка 15
 сочевиця 127
 соя 73, 143, 183, 275
 спадковість 310
 сперматогоніальні стовбурові
 клітини 282
 спермії 265
 спермопродукція 265
 спинний мозок у коней 230
 співвідношення компонентів 163

спіруліна 303
 спосіб навігації МТА 41
 спосіб обробітку ґрунту 64, 109
 способи вирощування суниці 199
 способи заключної обробки
 туш 336
 способи і строки зберігання 78
 способи обробітку ґрунту 75, 84
 способи сівби 80, 167
 спрацювання дискових робочих
 органів 40
 спрямованість соціальна 12
 стабілізація екологічної
 ситуації 112
 стабільність 154
 сталий розвиток 117, 351
 стан аграрного сектору 22
 стан агробіологічний 46
 стани експлуатаційні 38
 станція насосна 317
 стиглість 81
 стимулювання розвитку лісового
 господарства 363
 стимулятори росту 78
 стійкість 125
 стійкість винограду до хвороб 203
 стійкість руху 43
 стратегія ринкового
 послідовника 11
 стратегія розвитку аграрних
 підприємств 21
 стратифікація щеп винограду 202
 страуси 283–285
 стрептококова інфекція 332
 стрес холододовий 128
 строки збирання 81, 172
 строки і способи сівби 171
 строки сівби 72, 129, 132, 155
 структура посівних площ 116
 структура хмеленасаджень 184
 субстрат 120
 субстрат під троянду 224
 субстрати 202
 субтропіки Краснодарського
 краю 194
 суміш насіннєва 50
 суміші 165
 суміші однорічні 172
 суниця 124, 196
 суниця цілий рік 199
 сухі речовини 345, 346
 суцвіття 300
 сушіння 343, 348
 схеми конструктивні 52
 схожість 78
 схожість насіння 153
 схрещування ВРХ 240
 схрещування діалельні 154
 схрещування кролів 289
 схрещування овець 251
 схрещування страусів 284

Т

таксаційні показники лісосмуг 360
 тваринництво 229
 тваринництво молочне 2
 тваринницька галузь
 (економ. аспект) 226
 тверда пшениця 146
 твердість ґрунту 40
 ТГК вміст 179
 телята 325
 температура ґрунту 209
 температура повітря 209
 температури понижені 181
 терапевтична ефективність 305
 теренкур для телят 325
 території сільські 24

термін експлуатації комбайна 47
 термінатор NOS 137
 термометри контактні 8
 тест-системи 144
 технічні 150
 технології 337
 технології No-till 63
 технології вирощування 79
 технології вирощування
 насінників 180
 технології деревооброблення 367
 технології продуктивні 206
 технології у садах 187
 технологічність експлуатаційна 36
 технологія 341
 технологія вирощування 73, 152,
 159, 174
 технологія вирощування капусти
 брюссельської 213
 технологія вирощування овочів 205
 тип вищої нервової діяльності 266
 тип лісу 354
 типорозміри шин 51
 товаровиробники с.-г. 17
 товстолобик 316
 толерантність 125
 торф 202
 трави кормові 168, 171
 траєкторія руху машини 41
 трактор ХТЗ-17221 51
 трансгенні рослини 137
 транскордонний вплив пожеж
 лісових 361
 транспортування кролів 295
 трансформаційні зміни лісових
 насаджень 358
 трансформації організаційно-
 економічні 363
 трансформація макроструктури
 чорнозему південного 63
 трансформація органічної
 речовини 65
 трансформація сполук азоту 54
 тривалість ембріонального
 періоду 269
 троянда 222
 троянда кореневласна 224
 трутні 299
 туші свиней 271
 туші яловичі 336

У

увеїт стрептококовий 332
 удобрення 56, 92
 удобрення основне 105
 удосконалення землеороблювальної
 діяльності 32
 укорінення троянди 224
 українська м'ясна порода 272
 Уладово-Люлинецька селекційна
 станція 4
 умертвіння тварин 322
 умови агрофізичні 59
 умови вирощування ячменю 53
 умови геоморфологічні 87
 умови господарювання 21
 умови експлуатації 51
 умови зволоження ґрунту 89
 умови погодні 128, 131, 156
 умови ринкові 26
 умови року 148
 управління виробництвом 30
 управління інноваційним
 розвитком 15
 управління корпоративне 25
 управління птахівництвом 273
 управління розвитком
 лісресурсної сфери 363

управління фаціальним
гумусонакопиченням 60
урожай 106
урожайність 62, 72, 80, 98, 99,
102–105, 173, 175
урожайність айви 191
урожайність карликових дерев 190
урожайність помідора 215
урожайність соняшнику 75
урожайність суниці 124
урожайність фундука 195
установка знезаражувальна 317
установки гідропонні 37
утримання свиней 268

Ф

фактори формування ресурсного
потенціалу 29
Фененко А.І. 2
ферма "Агро-Союз" 285
ферма ПрАТ "Агро-Союз" 284
фермент 271
ферменти (гістохімія) 332
ферменти 276
ферми молочні 2
фертильність клонів модрини 357
фізико-хімічні властивості 109, 264
фізико-хімічні показники 258
фізіологічні показники 104
філогенетичний аналіз 328
фільтроперліт 252
фініки 349
фітовіруси 198
фітомеліорація 111
фітофаг 133
фітоценози (особливості
біологічні) 169
фітоценози 170
флокулянти 346
фомопсис 125
фон передпосівний 97
форми господарювання 24
формування агрогенного
профілю 69
формування агропромислові 26
формування листків 106
формування обніжжя 300
фосфор 334
фотосинтез у персика 193
фотосинтетичний потенціал 72

фракція швидка 339
фунгіциди 197
фундук 195
функціональна морфологія
тварин 325

Х

харчові добавки 341
хвороба білом'язова 326
хвороба Ньюкасла 329
хвороби бджіл 335
хвороби бджіл (діагностика і
профілактика) 306
хвороби коней 230
хвороби плодів культур 196
хвороби риб 311
хвороби садів 189
хвороби свиней 327
хвороби троянди 222
хлорела 293
хлорорганічні відходи 120
хміль 184
холодильне зберігання фініків 349
хром 292, 293
худо́ба аборигенна 240
худо́ба імпортована 243

Ц

цезій 123
ценопопуляції 219
Центральне Полісся 274
цеоліт 202
цеоліт-сметтинові туфи 229
цинк 320
цинк у яблуневих садах 189
цирковіруси 327
цитогенетика тварин 228
цитрусові 194
ціни на тваринницьку
продукцію 226
цінність кольорової картоплі 210
цукристість 104, 105
цукрові буряки 4, 76, 104, 105
цукрово-кислотний індекс 346
ЦЧС 139, 186

Ч

часник у птахівництві 277
частинки паливні 149

частка 339
черешня 196
чисельність 131
чоловічостерильна лінія 177
Чорне море 311, 321
Чорнобильська аварія 149
чорнозем опідзолений 108
чорнозем південний 55
чорнозем типовий 61, 69
чорноземи 60

Ш

ширина міжрядь 82
шкідливі комахи 1
шкідник троянди 222
шкідники і хвороби камелії 223
шкідники саду 135
шкурки кролів 289
шовконосність 309
шовкопряд дубовий 309
шовкопряд тутовий 310
шприцювання 340
Шрейнер Я.Ф. — вчений-
ентомолог 1
штам *Vac. subtilis* 333

Щ

щільник 308
щільність ґрунту 62

Я

яблуневі промислові сади 189
яблуня 190, 196, 197
ягідні культури 198
яєчна продуктивність
курей 280
якість висіву 44
якість зерна 146, 157, 167
якість клейковини 156
якість кормів 165
якість м'яса 261
якість продукції 7
якість ріллі 31
якість сперми 312
якість ягід суниці 124
ячмінь 107, 146, 275
ячмінь озимий 161
ячмінь ярий 71

ПОКАЖЧИК ВИКОРИСТАНИХ ПЕРІОДИЧНИХ І ПРОДОВЖУВАНИХ ВИДАНЬ

ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

1. **Агроекологічний журнал.** — 2013. — № 1.
2. **Агроном.** — 2013. — № 2.
3. **Агрохімія, агротехніка, агротехнології.** — 2013. — № 2.
4. **Agroexpert.** — 2013. — №№ 2, 5, 8.
5. **Бджоляр.** — 2013. — № 2.
6. **Біотехнологія.** — 2013. — № 3.
7. **Біологія тварин.** — 2012. — Т. 14, № 1/2; 2013. — Т. 15, № 1.
8. **Біоресурси і природокористування.** — 2013. — Т. 4, № 3/4.
9. **Вестник Российской академии сельскохозяйственных наук.** — 2013. — № 4.
10. **Ветеринарія.** — 2013. — № 5.
11. **Ветеринарна медицина України.** — 2013. — № 4.
12. **Ветеринарна практика.** — 2013. — № 7.
13. **Вісник аграрної науки.** — 2012. — № 12; 2013. — №№ 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.
14. **Вісник Полтавської державної аграрної академії.** — 2013. — №№ 1, 2, 4.
15. **Вісник Сумського національного аграрного університету.** Сер. Економіка і менеджмент. — 2012. — Вип. 3.
16. **Вісник Сумського національного аграрного університету.** Сер. Тваринництво. — 2012. — Вип. 10, 12.
17. **Водне господарство України.** — 2013. — № 2.
18. **Генетика.** — 2013. — Т. 49, № 7.
19. **Ґрунтознавство.** — 2012. — Т. 13, № 3/4.
20. **Достижения науки и техники АПК.** — 2013. — № 4.
21. **Економіка АПК.** — 2013. — №№ 3, 4, 5, 6, 7.
22. **Ефективне тваринництво.** — 2013. — № 1.
23. **Ефективні корми та годівля.** — 2013. — №№ 1, 2.

24. **Защита и карантин растений.** — 2013. — № 7.
25. **Збалансоване природокористування.** — 2013. — № 1.
26. **Землевпорядний вісник.** — 2013. — №№ 6, 7.
27. **Зерно.** — 2013. — №№ 5, 8.
28. **Известия Тимирязевской сельскохозяйственной академии.** — 2013. — № 2.
29. **Інтродукція рослин.** — 2013. — № 1.
30. **Карантин і захист рослин.** — 2013. — №№ 3, 4, 5, 6.
31. **Картоплярство України.** — 2013. — № 1/2.
32. **Квіти України.** — 2013. — № 2.
33. **Кормопроизводство.** — 2013. — №№ 3, 5.
34. **Кролиководство и звероводство.** — 2013. — №№ 1, 2.
35. **Кукуруза и сорго.** — 2013. — № 1.
36. **Людина та довкілля. Проблеми неоекології.** — 2013. — № 1/2.
37. **Мікробіологічний журнал.** — 2013. — Т. 75, № 3.
38. **Молочное и мясное скотоводство.** — 2013. — № 2.
39. **Мясной бизнес.** — 2013. — № 1.
40. **Напитки. Технологии и Инновации.** — 2013. — №№ 1/2, 5, 6/7.
41. **Науковий вісник “Асканія-Нова”.** — 2012. — Вип. 5, ч. 1.
42. **Наше птахівництво.** — 2013. — № 4.
43. **Овощеводство.** — 2013. — №№ 4, 5, 6, 7, 8.
44. **Пасіка.** — 2013. — №№ 1, 2, 3, 4.
45. **Почвоведение.** — 2013. — № 3.
46. **Продукты & ингредиенты.** — 2012. — № 11.
47. **Пропозиція.** — 2013. — №№ 7, 8; Спецвип. (липень): Осимий ріпак від А до Я.
48. **Пчеловодство.** — 2012. — № 10; 2013. — № 3.
49. **Рибогосподарська наука України.** — 2013. — № 1.
50. **Рыбное хозяйство.** — 2012. — № 6.
51. **Садоводство и виноградарство.** — 2013. — № 2.
52. **Свиноводство.** — 2013. — №№ 1, 4.
53. **Сельскохозяйственная биология.** Сер. Биология растений. — 2013. — № 1.
54. **Сибирский вестник сельскохозяйственной науки.** — 2013. — № 1.
55. **Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин.** — 2013. — № 2.
56. **Сучасні аграрні технології.** — 2013. — № 1.
57. **Тваринництво сьогодні.** — 2012. — № 8.
58. **Тваринництво України.** — 2012. — № 8: Спецвип., присвячений 140-річчю видатного науковця-селекціонера М.Ф. Іванова; 2013. — № 6.
59. **Хранение и переработка сельхозсырья.** — 2012. — № 6.
60. **Цукрові буряки.** — 2013. — № 4.
61. **Чорноморський ботанічний журнал.** — 2012. — Т. 8, № 4.

ПРОДОВЖУВАНІ ВИДАННЯ ТА ІНШІ НАУКОВІ ЗБІРНИКИ

1. **Аграрний вісник Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во агрополітики України, Одеський держ. аграр. ун-т; редкол.: Буряк Є.І. (голова) [та ін.]. — Одеса, 1999 — Вип. 64: Вет. науки. — 2012. — 193 с. Шифр 538376
- Вип. 66: С.-г. науки. — 2013. — 108 с. Шифр 540361
2. **Бюлетень Інституту сільського господарства степової зони НААН** [Текст] / НААН, Ін-т сіл. госп-ва степової зони; редкол.: Черенков А.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Дніпропетровськ, 1956 — № 2. — 2012. — 204 с. Шифр 539987
- № 3. — 2012. — 168 с. Шифр 540685
3. **Виноградарство і виноделіе** [Текст]: сб. науч. тр. / НААН, Нац. ін-т виноградарства і вина “Магарач”; редкол.: Загоруйко В.А. і Іванченко В.І. (соредактори) [и др.]. — Ялта, 1999 — Т. XLIII. — 2012. — 122 с. Шифр 540497
4. **Виноградарство і виноробство** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, ННЦ “Ін-т виноградарства і виноробства ім. В.Є. Таїрова”; редрада: Власов В.В. (голова) [та ін.]. — Одеса: ННЦ ім. В.Є. Таїрова, 1964 — Вип. 49. — 2012. — 230 с. Шифр 06 539772
5. **Вісник аграрної науки Південного регіону** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Одеський ін-т агропром. вир-ва, Регіон. центр наук. забезпеч. АПВ Одес. обл.; редкол.: Цандур М.О. (голов. ред.) [та ін.]. — Одеса, 2001 — Вип. 12/13: С.-г. та біол. науки. — 2012. — 186 с. Шифр 06 539851
6. **Вісник аграрної науки Причорномор'я** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Миколаїв. держ. аграр. ун-т; редкол.: Шибанін В.С. (голов. ред.) [та ін.]. — Миколаїв, 1997 — Вип. 4, т. 1. — 2012. — 270 с. — (Сер. Екон. науки. С.-г. науки. Техн. науки). Шифр 539920
7. **Вісник Львівського національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редрада: Снітинський В.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 2000 — № 16: Агрономія. — 2012. — 669 с. Шифр 539661
8. **Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України; редкол.: Бобро М.А. (голов. ред.) [та ін.]. — Харків, 1997 — № 12. — 2012. — 291 с. — (Сер. Екон. науки). Шифр 540370
9. **Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства ім. П. Васи-**
- ленка** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики та продовольства України; редкол.: Козаченко О.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 2000 — Вип. 132: Технічні системи і технології тваринництва. — 2013. — 500 с. Шифр 539668
- Вип. 134: Технічний сервіс машин для рослинництва. — 2013. — 342 с. Шифр 539670
- Вип. 135: Механізація с.-г. виробництва. — 2013. — 530 с. Шифр 539671
- Вип. 137: Екон. науки. — 2013. — 308 с. Шифр 540071
10. **Водні ресурси України та меліорація земель** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 22 берез. 2013 р. / Держ. агентство водних ресурсів України, Ін-т водних проблем і меліорації НААН. — Київ, 2013. — 185 с. Шифр 539788
11. **Водные ресурсы и вопросы рыбного хозяйства Азовского бассейна** [Текст]: сб. науч. тр. / НИИ Азовского моря; редкол.: Изергин Л.В. (глав. ред.) [и др.]. — Бердянск, 2012. — 238 с. Шифр 540284
12. **Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України; редкол.: Калетнік Г.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Вінниця, 1998 — Вип. 2 (72). — 2013. — 209 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 540388
- Вип. 3 (73). — 2013. — 226 с. — (Сер. С.-г. науки). Шифр 540389
13. **Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету** [Текст] / М-во аграр. політики України, Поділ. держ. аграр.-техн. ун-т; редкол.: Бахмат М.І. (голов. ред.) [та ін.]. — Кам'янець-Подільський, 1996 — Вип. 21. — 2013. — 328 с. — (Сер. Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва). Шифр 540467
14. **Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість** [Текст]: міжвід. наук.-техн. зб. / М-во освіти і науки України, Нац. лісотехнічний ун-т України; редкол.: Максимів В.М. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів: НЛТУ України, 1964 — Вип. 39.1. — 2013. — 232 с. Шифр 06 540405
15. **Напрямок і підсумки співробітництва науки і АПК** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15–17 трав. 2013 р. / Півд. філіал НУБіП України “Крим. агротехнол. ун-т”; редкол.: Турбін В.О. (відп. за вип.) [та ін.]. — Сімферополь, 2013. — 124 с. Шифр 540409

16. **Науковий вісник ветеринарної медицини** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, Білоцерк. нац. аграр. ун-т; редкол.: Даниленко А.С. (відп. ред.) [та ін.]. — Біла Церква, 2009 — **Вип. 11 (101).** — 2013. — 178 с. Шифр 540728
17. **Науковий вісник Національного лісотехнічного університету України** [Текст]: зб. наук.-техн. пр. / М-во освіти і науки України, Наук.-метод. центр вищої освіти, Нац. лісотехн. ун-т України; редкол.: Туниця Ю.Ю. (голов. ред.) [та ін.]. — Львів, 1994 — **Вип. 23.1.** — 2013. — 400 с. Шифр 540200 **Вип. 23.2.** — 2013. — 408 с. Шифр 540201 **Вип. 23.3.** — 2013. — 408 с. Шифр 540202 **Вип. 23.4.** — 2013. — 407 с. Шифр 540203 **Вип. 23.5:** Актуал. проблеми ліс. та садово-парк. госп-ва. — 2013. — 378 с. Шифр 540204 **Вип. 23.6.** — 2013. — 380 с. Шифр 540205
18. **Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України** [Текст]: зб. наук. пр. / редкол.: Мельничук Д.О. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ, 1997 — **Вип. 170, ч. 1.** — 2012. — 388 с. — (Сер. Техніка та енергетика АПК). Шифр 539941 **Вип. 172, ч. 4.** — 2012. — 174 с. — (Сер. Вет. медицина, якість і безпека продукції тваринництва). Шифр 538901 **Вип. 178.** — 2012. — 248 с. — (Сер. Біологія, біотехнологія, екологія). Шифр 539950
19. **Наукові праці Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків** [Текст]: зб. наук. пр. / НААН, Ін-т біоенергет. культур і цукр. буряків, НДІ насінництва, ПФ НУБіП України "Крим. агротехнолог. ун-т"; редкол.: Роїк М.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ, 2004 — **Вип. 17, т. 1.** — 2013. — 483 с. Шифр 540390 **Вип. 17, т. 2.** — 2013. — 399 с. Шифр 540393 **Вип. 18.** — 2013. — 122 с. Шифр 540396
20. **Наукові праці Південного філіалу Національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний універси-**
- тет"** [Текст] / НУБіП, ПФ "КАТУ"; редкол.: Ніколаєв Є.В. (голов. ред.) [та ін.]. — Сімферополь, 1946 — **Вип. 145:** С.-г. науки. — 2012. — 202 с. Шифр 540040 **Вип. 148:** Вет. науки. — 2012. — 480 с. Шифр 540743 **Вип. 151:** Вет. науки / Лемещенко В.В. (відп. ред.). — 2013. — 304 с. Шифр 540777 **Вип. 154:** С.-г. науки. — 2013. — 225 с. Шифр 540748
21. **Науково-технічний бюлетень** [Текст] / НААН, Ін-т тваринництва; редкол.: Руденко Є.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Харків, 1971 — **№ 108.** — 2012. — 175 с. Шифр 539806
22. **Розведення і генетика тварин** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т розведення і генетики тварин; редкол.: Копилов К.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Аграр. наука, 1971 — **Вип. 46.** — 2012. — 371 с. — (До 90-річчя заснування Ін-ту розведення і генетики тварин НААН). Шифр 06 538173
23. **Садівництво** [Текст]: міжвід. темат. наук. зб. / НААН, Ін-т садівництва; редкол.: Гриник І.В. (відп. ред.) [та ін.]. — Київ: Серж, 1964 — **Вип. 65.** — 2012. — 272 с. Шифр 06 540217
24. **Таврійський науковий вісник** [Текст]: зб. наук. пр. / М-во аграр. політики України, НААН, Навч.-наук.-виробн. комплекс "Херсонський агроун-т"; редкол.: Базалій В.В. (Ушкаренко В.О.) (голов. ред.) [та ін.]. — Херсон: Айлант, 1996 — **Вип. 78.** — 2012. — 384 с. Шифр 540097 **Вип. 78, т. 1, ч. 2.** — 2012. — 398 с. Шифр 540098 **Вип. 78, т. 2, ч. 2.** — 2012. — 374 с. Шифр 540099 **Вип. 79.** — 2012. — 434 с. Шифр 540100 **Вип. 80.** — 2012. — 440 с. Шифр 540101 **Вип. 81.** — 2012. — 476 с. Шифр 540102
25. **Формування стратегії науково-технічного, екологічного і соціально-економічного розвитку суспільства** [Текст]: матеріали міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., Тернопіль, 6–7 груд. 2012 р. — Тернопіль, 2012. — **Ч. 1.** — 288 с. Шифр 540933

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ І АБРЕВІАТУР

автореф.	автореферат	ДНК	дезоксирибо-	млрд	мільярд	РНК	рибонуклеїнова
аграр.	аграрний		нуклеїнова	н.-д.	науково-		кислота
акад.	академія		кислота		дослідний	с	секунда
АПК	агро-	довід.	довідник	НАН	Національна		(при цифрах)
	промисловий	доп.	довідь		академія наук	с.	сторінка
	комплекс	дослід.	дослідний	НУБіП	Національний	с.-г.	сільсько-
бібліогр.	бібліографія	д-р	доктор		університет		господарський
бух.	бухгалтерський	ДСДС	Державна с.-г.		біорізноманіття	сер.	серія
бюл.	бюлетень		дослідна		і природо-	сіл.	сільський
вет.	ветеринарний		станція		користування	ст.	стаття
вид-во	видавництво	екон.	економічний	наук.	науковий	т. (тт.)	том (и)
вип.	випуск	журн.	журнал	нац.	національний		(при цифрах)
вир-во	виробництво	зб.	збірник	НДІ	Науково-	тез.	тези (си)
відп.	відповідальний	зем-во	землеробство		дослідний	темат.	тематичний
вісн.	вісник	зерн.	зерновий		інститут	техн.	технічний
вод.	водний	ін.	інший	НТБ	науково-	тис.	тисяча
ВРХ	велика	ін-т	інститут		технічний		(при цифрах)
	рогата	інформ.	інформаційний	О.	бюлетень	у (в) т. ч.	у (в) тому числі
	худоба	К.	Київ	обл.	Одеса	НААН	Національна
г	грам	канд.	кандидат	перероб.	область		академія
	(при цифрах)	конф.	конференція	підгот.	переробка (ний)		аграрних наук
генет.	генетичний	КСП	колективне с.-г.	посіб.	підготував	УДК	універсальна
год	година		підприємство	пр.	посібник		десятькова
	(при цифрах)	Л.	Львів	пром-сть	праці		класифікація
госп-во	господарство	м	метр	р. (рр.)	промисловість	уклад.	укладач (і)
грн	гривня	машинобуд.	машино-		рік (и)	укр.	український
Д.	Дніпро-		будування		(при цифрах)	ун-т	університет
	петровськ	метод.	методичний	ред.	редактор	упоряд.	упорядник
ДАУ	Державний	міжвід.	міжвідомчий	редкол.	редакційна	Х.	Харків
	аграрний	міжнар.	міжнародний		колегія	хв	хвилина
	університет	міс.	місяць		(редколегія)		(при цифрах)
держ.	державний	млн	мільйон	РЖ	реферативний	ч.	частина
дис.	дисертація		(при цифрах)		журнал		(при цифрах)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ, БІБЛІОГРАФІЧНІ ТА ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ СЕРІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ БІБЛІОТЕКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ (1998–2012 рр.)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”

засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (60 кн.)

1. АВДІЗБА А.М. (2009)
2. БАБИЧ А.О. (2003)
3. БАРАБАШ О.Ю. (2002, 2007)
4. БАЩЕНКО М.І. (2008)
5. БОГДАНОВ Г.О. (2010)
6. БУРКАТ В.П. (1999, 2009)
7. ВАСИЛЕНКО П.М. (2000)
8. ВЛАСЕНКО В.М. (2004)
9. ВЛІЗЛО В.В. (2010)
10. ГОЛІК В.С. (2007)
11. ГОЛОВКО А.М. (2011)
12. ГУДКОВ І.М. (2005)
13. ДЕМ'ЯНЕНКО М.Я. (2005)
14. ЄЖОВ В.М. (2009)
15. ЗУБЕЦЬ М.В. (1999, 2008)
16. ІБАТУЛЛІН І.І. (2006)
17. КИРИК М.М. (2008)
18. КИРИЧЕНКО В.В. (2010)
19. КОВАЛЕНКО П.І. (1999)
20. КОЗИРЬ В.С. (2007)
21. КРАВЧЕНКО В.А. (2009)
22. КУЧКО А.А. (2006)
23. ЛЕБІДЬ Є.М. (2007)
24. ЛІСОВИЙ М.П. (1999)
25. ЛУКІНОВ І.І. (2007)
26. МАЗУР Г.А. (2006)
27. МАРТИНЕНКО І.І. (1999)
28. МЕСЕЛЬ-ВЕСЕЛЯК В.Я. (2003, 2008)
29. МУСІЄНКО М.М. (2008)
30. ОСТАШКО Ф.І. (2004)
31. ПАНАСЮК Б.Я. (2007)
32. ПЕРЕСИПКІН В.Ф. (1999)
33. ПОГОРІЛИЙ Л.В. (2004)
34. РИБАЛКО В.П. (2006)
35. САБЛУК П.Т. (2001, 2006, 2011)
36. САВЧЕНКО Ю.І. (2009)
37. САЙКО В.Ф. (2001)
38. СИТНИК В.П. (1999, 2009)
39. СНІТИНСЬКИЙ В.В. (2009)
40. СОЗІНОВ О.О. (2001, 2010)
41. СТЕГНІЙ Б.Т. (2011)
42. ТАРАРІКО О.Г. (2005)
43. ТРЕГОВЧУК В.М. (2002)
44. ТРИШИН О.К. (2012)
45. УШКАРЕНКО В.О. (2008)
46. ФЕДОРЕНКО В.П. (2010)
47. ФУРДИЧКО О.І. (2012)
48. ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ Г.О. (2006)
49. ЦИКОВ В.С. (2006)
50. ШЕВЧЕНКО А.М. (2008)
51. ЮРЧИШИН В.В. (2000, 2005)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”

засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (11 кн.)

1. БЕРЕЗОВСЬКИЙ М.Д. (2011)
2. ВОЙТЮК Д.Г. (2009)
3. GERMAN В.В. (2011)
4. ГОЛОВКО А.М. (2006)
5. ЄФІМЕНКО М.Я. (2007)
6. МАЗОРЕНКО Д.І. (2011)

7. МАЛІК М.Й. (2005)
8. СІГАРЬОВА Д.Д. (2010)
9. СЛАВОВ В.П. (2007)
10. СОБКО О.О. (2009)
11. ЧЕРНОВОЛ М.І. (2010)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНІ ЧЛЕНИ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ”

засн. ННСГБ НААН у 2009 р. (1 кн.)

ГРАБОВЕЦЬ А.І. (2009)

БІОБІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ЗЕМЛЕВПОРЯДНА НАУКА”

засн. ННСГБ НААН у 2005 р. (1 кн.)

НОВАКОВСЬКИЙ Л.Я. (2005)

СЕРІЯ “БІОБІБЛІОГРАФІЯ ВЧЕНИХ-АГРАРІВ УКРАЇНИ”

засн. ННСГБ НААН у 1998 р. (50 кн.)

1. КУЛЕСОВ М.М. (1998)
2. КРАВЧЕНКО М.А. (1999)
3. ЯНАТА О.А. (2001)
4. ФЕДОРОВА Н.А. (2002)
5. КОТКО І.К. (2002)
6. ФОМІЧОВ А.М. (2003)
7. НАУМЕНКО В.В. (2004)
8. ГЛАЗКО В.І. (2004)
9. ТЮЛЕНЄВ М.О. (2004)
10. МАХОВ Г.Г. (2005)
11. ШЕВЧЕНКО М.Н. (2005)
12. ВЛАСЮК П.А. (2005)
13. АЛПАТЬЄВ С.М. (2005)
14. СЛЮСАР І.Т. (2005)
15. БОГДАНОВ С.М. (2006)
16. ДЕГОДЮК Е.Г. (2007)
17. ЗЕЛЕНСЬКИЙ М.О. (2007)
18. ЯНГОЛЬ А.М. (2007)
19. СВЄЧИН К.Б. (2007)
20. МУДРУК О.С. (2007)
21. ОСИПЧУК А.А. (2007)
22. ТИХОНЕНКО Д.Г. (2007)
23. ТЕРНИЧЕНКО А.Г. (2008)
24. ГОРОДНІЙ М.Г. (2008, 2008)
25. ЗАДОНЦЕВ А.І. (2008)
26. ТАРАНЕНКО Л.К. (2009)
27. ВІЛЕНСЬКИЙ Д.Г. (2009)
28. ТАРАБРІН О.Є. (2009)
29. ЛОПАТИН М.І. (2009)
30. РЕВО М.В. (2009)
31. ПОЧЕРНЯЄВ Ф.К. (2010)
32. КОЛЕСНИКОВ О.І. (2010)
33. САЗАНОВ В.І. (2010)
34. СТУПЕНЬ М.Г. (2010)
35. ГУБЕНІ Ю.Е. (2010)
36. ШЕЛЕПОВ В.В. (2011)
37. СІРАЦЬКИЙ Й.З. (2011)
38. ЗАВІРЮХА П.Д. (2011)
39. БЕРЕЗІВСЬКИЙ П.С. (2011)
40. КРИЛОВА Г.І. (2011)
41. ДЖОВАНІ Д.О. (2011)
42. ВОЛЬФ М.М. (2011)
43. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2011)
44. КУЛЖИНСЬКИЙ С.П. (2011)
45. КОБЕЦЬ А.С. (2012)
46. СТЕПЧЕНКО Л.М. (2012)
47. РОЖЕСТВЕНСЬКИЙ Б.М. (2012)

48. ШАРАПА Г.С. (2013)

49. ВОЗНЯК Р.П. (2013)

**ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ
"АГРАРНА НАУКА УКРАЇНИ В ОСОБАХ,
ДОКУМЕНТАХ, БІБЛІОГРАФІЇ"**

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2001 р. (70 кн.)

Персоналії:

1. БУДРІН П.В. (2001)
2. ЛИХВАР Д.Ф. (2002)
3. ЯНАТА О.А. (2003)
4. ІВАНИЦЬКИЙ Б.Г. (2004)
5. КВАСНИЦЬКИЙ О.В. (2005)
6. РЕМЕСЛО В.М. (2006, 2011)
7. ЮР'ЄВ В.Я. (2007)
8. АЛЕШО О.Г. (2011)
9. ТРЕТЬЯКОВ С.Ф. (2012)

Монографії:

1. Вергунов В.А. Коноплярство в Україні: історичні аспекти розвитку. Погляд у минуле. Проблеми сьогодення. Перспективи: моногр. (2002).
2. Харківський с.-г. науково-освітній центр з селекції і насінництва: становлення та діяльність (II половина XIX — початок XX ст.): моногр. (2004).
3. Наукова школа акад. ВАСИЛЕНКА Петра Мефодійовича: моногр. (2005).
4. Коломийській дослідній станції — 50 років: здобутки, перспективи (2006).
5. Вергунов В.А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки: моногр. (ч. 1 — 2006; ч. 2. — 2008; ч. 3. — 2010).
6. Вергунов В.А. Харківський науковий центр з селекції с.-г. культур: історія та сьогодення: до 100-річчя від дня заснування Ін-ту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва: моногр. (2007).
7. Вергунов В.А. Професор СЛБЗОЗКІН Петро Родіонович (1862–1927 рр.): моногр. (2007).
8. Вергунов В.А. Державна наукова с.-г. бібліотека УААН: історія і сьогодення: моногр. (2007).
9. Супіханов Б.К. Олійні культури: історія, сорти, виробництво, торгівля: моногр. (2008).
10. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1917–1920 рр.: міністри землеробства: моногр. (2008).
11. Вергунов В.А. Історія Української академії с.-г. наук (1956–1962). До 110-річчя створення Нац. аграр. ун-ту: моногр. (2008).
12. Вергунов В.А. Полтавське дослідне поле: становлення і розвиток с.-г. дослідної справи в Україні (до 125-річчя державного дослідництва в агрономії та тваринництві): моногр. (2009).
13. Супіханов Б.К. Продовольча безпека України: історія і сьогодення: моногр. (2009).
14. Супіханов Б.К. Зернові культури: історія, сорти, виробництво: моногр. (2009).
15. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України доби 1920-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2009).
16. Вергунов В.А. Академік К.К. Гедройц і Україна: невідомі сторінки творчої біографії (1929–1930 рр.): моногр. (2009).
17. Вергунов В.А. Агрономія і становлення науки про тваринництво на теренах України та Франції (II половина XVIII — 1917 р.): моногр. (2009).
18. Вергунов В.А. Сельскохозяйственное опытное дело в Украине: историко-научный анализ организационных основ: моногр. (2009).
19. Вергунов В.А. Василий Николаевич Ремесло — ученый селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского ин-та пшеницы им. В.М. Ремесло): моногр. (2010).
20. Вергунов В.А. Еволюція наукових засад на шляху до природоохоронного адаптивно-ландшафтного меліоративного землеробства: моногр. (2010).
21. Історія розвитку генетики та селекції: особистості і здобутки: моногр. (2010).
22. Сінченко В.М. Цукрові буряки: історія, сорти і гібриди, технологія, виробництво: моногр. (2010).
23. Коваленко С.Д. Історія Ботанічної секції С.-г. наукового комітету України (1918–1927): моногр. (2010).
24. Білоцерківська А.С. Сільське господарство України першої чверті XX століття та його наук.-освіт. забезпечення в контексті діяльності проф. А.Г. Терниченка: моногр. (2010).
25. Мельник Ю.Ф. Сільське господарство України 1930-х років: народні комісари землеробства: моногр. (2010).
26. Приходько Ю.О. Становлення та діяльність Харківського науково-освітнього центру з ветеринарної паразитології: кінець XIX — початок XXI ст.: моногр. (2010).
27. Радченко Л.С. Академік І.І. Лукінов — вчений, громадський діяч, організатор аграрно-економічної науки в Україні: моногр. (2011).
28. Герук С.М. Відновлення деталей сільськогосподарських машин зварюванням і наплавленням: становлення та розвиток: моногр. (2011).
29. Вергунов В.А. Василий Николаевич Ремесло — ученый-селекционер (1907–1983): (к 100-летию Мироновского института пшеницы им. В.М. Ремесло): моногр. (2011).
30. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. автореф. дис. (2011).
31. Корзун О.В. Становлення та розвиток сільськогосподарської дослідної справи на Поділлі (кінець XIX — початок XX ст.): моногр. (2011).
32. Вергунова І.М. Історія процесу інформатизації в агрономії України (60-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.): моногр. (2011).
33. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2011).
34. Присяжнюк М.В. Наукове забезпечення розвитку українського тваринництва у 20-х рр. XX ст. (2011).
35. Радченко Л.С. Наукова школа академіка І.І. Лукінова (1927–2004) (2011).
36. Зубець М.М. Київська дослідна станція тваринництва "Терезине": історія, здобутки, вчені (2011).
37. Вергунов В.А. Нариси історії аграрної науки, освіти та техніки (2012).
38. Бородай І.С. Теоретико-методологічні основи становлення та розвитку вітчизняної зоотехнічної науки (2012).
39. Вергунова І.М. Математичні методи для вирішення наукових завдань вітчизняної агрономії першої половини XX ст. (2012).
40. Вергунов В.А. Передумови становлення та діяльності Миронівської селекційно-дослідної станції (1911–1968) (2012).
41. Діденко О.М. Розвиток водного права в контексті науково-освітньої діяльності В.А. Григор'їва (1872–1927) (2012).
42. Вечурко С.І. Мобільні засоби технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки: історичний аспект (2012).
43. Присяжнюк М.В. Розвиток сільськогосподарської дослідної справи УСРР у 20-х рр. XX ст.: науково-організаційні засади (2012).
44. Вергунов В.А. Історія сільськогосподарської дослідної справи України: творці та розбудовники (2012).

45. Вергунов В.А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект (2012).
46. Піпан Х.М. Селекція озимої пшениці в Україні: історія та здобутки (2013).

Збірки документів і матеріалів:

47. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
48. Академік Микола Іванович ВАВИЛОВ і розвиток аграрної науки в Україні: зб. іст.-наук. нарисів, док., бібліогр. матер. (2005).
49. Р. ВАЛЬТЕР, Ю. КЛЕОПОВ і Г. МАХОВ — забуті сторінки вітчизняної науки: зб. док. і матер. (2006).
50. С.-г. науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док. і матер. (2006).
51. Всеукраїнська Академія С.-г. Наук (1931–1935 рр.): зб. док. і матер. (2006).
52. Українська академія с.-г. наук (1956–1962 рр.): зб. док. і матер. (2006).
53. Агроґрунтознавство в Україні (1930–1940 рр.): зб. док. і матер. (2007).
54. Відділ с.-г. наук АН УРСР (1945–1956): зб. док. і матер. (2008).
55. Агрономічне ґрунтознавство в Україні (1918–1930 рр.): зб. док. і матер. (2008).
56. Науково-консультаційна рада Народного комісаріату земельних справ УРСР (1927–1930 рр.): зб. док. і матер. (2010).
57. Південне відділення ВАСГНІЛ: зб. док. і матер. (2011).
58. Вергунов В.А. Історія аграрної науки, освіти і техніки в Україні: ретросп. наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
59. Присяжнюк М.В. Сорто-насіннєве управління Цукротресту (1921–1927): зб. док. та матер. (2011).
60. Сільське господарство УРСР та його наукове забезпечення у роки Другої світової війни (1940–1945) (2012).

СЕРІЯ “ВІДОМІ ВЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ ТА ОСВІТЯНИ УКРАЇНИ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2004 р.
(7 кн.)

1. НОВИКОВ М.М. (2003, 2008)
2. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2010)
3. КОСТЕНКО Н.В. (2011)
4. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012)
5. ЧЕРНЯХІВСЬКИЙ О.Г. (2012)
6. ДЕРЛЕМЕНКО В.В. (2013)

СЕРІЯ “АКАДЕМІКИ ТА ЧЛЕНИ-КОРЕСПОНДЕНТИ НАН УКРАЇНИ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА” засн. НБУВ НАНУ і ННСГБ НААН у 2007 р. (1 кн.)

Академік НАН України ЛУКІНОВ Іван Іларіонович (1927–2004): біобібліогр. покажч. (2009).

СЕРІЯ “НАУКОВІ ІСТОРИКО-БІБЛІОГРАФІЧНІ ЧИТАННЯ” заснована ННСГБ НААН у 2001 р. (6 кн.)

1. ЯНАТА О.А. (2001).
2. ШІНДЛЕР К.Г. (2005).
3. НОВИКОВ М.М. (2008).

4. ГРОДЗИНСЬКИЙ Д.М. (2011).
5. ГРОДЗИНСЬКИЙ А.М. (2012).
6. КОСТЕНКО В.С. (2013).

БІБЛІОГРАФІЧНА СЕРІЯ “ІНОЗЕМНА С.-Г. КНИГА У ФОНДАХ ННСГБ НААН ТА НАУК.-ДОСЛІДНИХ УСТАНОВ І ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ”

засн. проф. В.А. Вергуновим у 2009 р. (5 кн.)

1. Польська книга у фондах ДНСГБ УААН: наук.-доп. бібліогр. покажч. (1825–2002 рр.) (2008).
2. Польська с.-г. книга у фондах Держ. наукової с.-г. бібліотеки УААН та наук.-дослідних установ і вищих навч. закладів аграр. профілю (1771–2008 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2009).
3. Колекція французьких с.-г. видань у фондах ДНСГБ УААН (1802–2008) (2009).
4. Німецькі сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (1822–2010).
5. Чеські сільськогосподарські видання у фондах ДНСГБ НААН (2012).

НАУКОВО-ДОПОМІЖНІ РЕТРОСПЕКТИВНІ БІБЛІОГРАФІЧНІ, БІОБІБЛІОГРАФІЧНІ ПОКАЖЧИКИ (22 кн.)

1. Професор Довгопола Олена Павлівна. Життєвий і творчий шлях (1927–2001): біобібліогр. покажч. (2001, 2002).
2. Періодичні видання з агрономії в Україні. 1918–1940. Журнали, “Бюлетені”, “Вісті”, Наукові записки, “Збірники наукових праць”, “Труди”: наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
3. Періодичні та продовжувані видання з агрономії на Полтавщині (XIX–XX ст.): наук.-доп. ретросп. бібліогр. покажч. (2002).
4. Українська с.-г. книга (з фондів ДНСГБ УААН). 1868–1900: наук.-доп. бібліогр. покажч. (2002); 1901–1910 рр. (2002); 1911–1917 рр. (2003); 1918–1922 (2004); 1923–1932 (2005); 1933–1935 (2005); 1936–1939 (2007); 1940–1945 (2007, 2008);
5. Центральна наукова с.-г. бібліотека УААН. 1921–2001: бібліогр. покажч. літ. за 1933–2001 рр. До 80-річчя заснування ДНСГБ УААН (2002).
6. Аграрна наука в Україні: автореф. дис. із фондів ДНСГБ УААН. 1950–1959: наук.-доп. бібліогр. покажч. Вип. 1. (2007); Вип. 2. 1960–1965 (2007); Вип. 3 (2008).
7. Наукові праці та статті наукових співробітників Коломийської дослідної станції (1980–2005): наук.-доп. бібліогр. покажч. / УААН, Івано-Франків. ін-т АПВ, Колом. ДС, ДНСГБ (2006).
8. Наукові публікації Державної наукової с.-г. бібліотеки УААН. 2001–2007 рр.: бібліогр. покажч. наук. видань та публ. співробітників б-ки (2008).
9. Фонд видань, випущених у XIX столітті з с.-г. тематики ДНСГБ НААН, включених до Держ. реєстру наук. об’єктів, що становлять нац. надбання (1802–1900 рр.): наук.-доп. бібліогр. покажч. (2011).
10. Сільськогосподарські періодичні видання в Україні. 1918–1940 (2012).
11. Національна академія аграрних наук. Персональний склад (академіки, члени-кореспонденти, почесні та іноземні члени). 1990–2011 рр. (2012).

УДК 631.145 (051.6) (477)

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС УКРАЇНИ

РЕФЕРАТИВНИЙ ЖУРНАЛ

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ

Національна наукова сільськогосподарська
бібліотека

*Ви можете замовити наш журнал
на компакт-дисках.*

*Розмістимо вашу рекламу
на сторінках нашого журналу.*

*Вы можете заказать
наш журнал на компакт-дисках.*

*Разместим вашу рекламу
на страницах нашего журнала.*

*You can subscribe
our journal on CD.
We are ready to place you
advertisement in our journal.*

*Vous pouvez commander
notre revue de CD.
Nous placerons votre reclame
dans notre revue.*